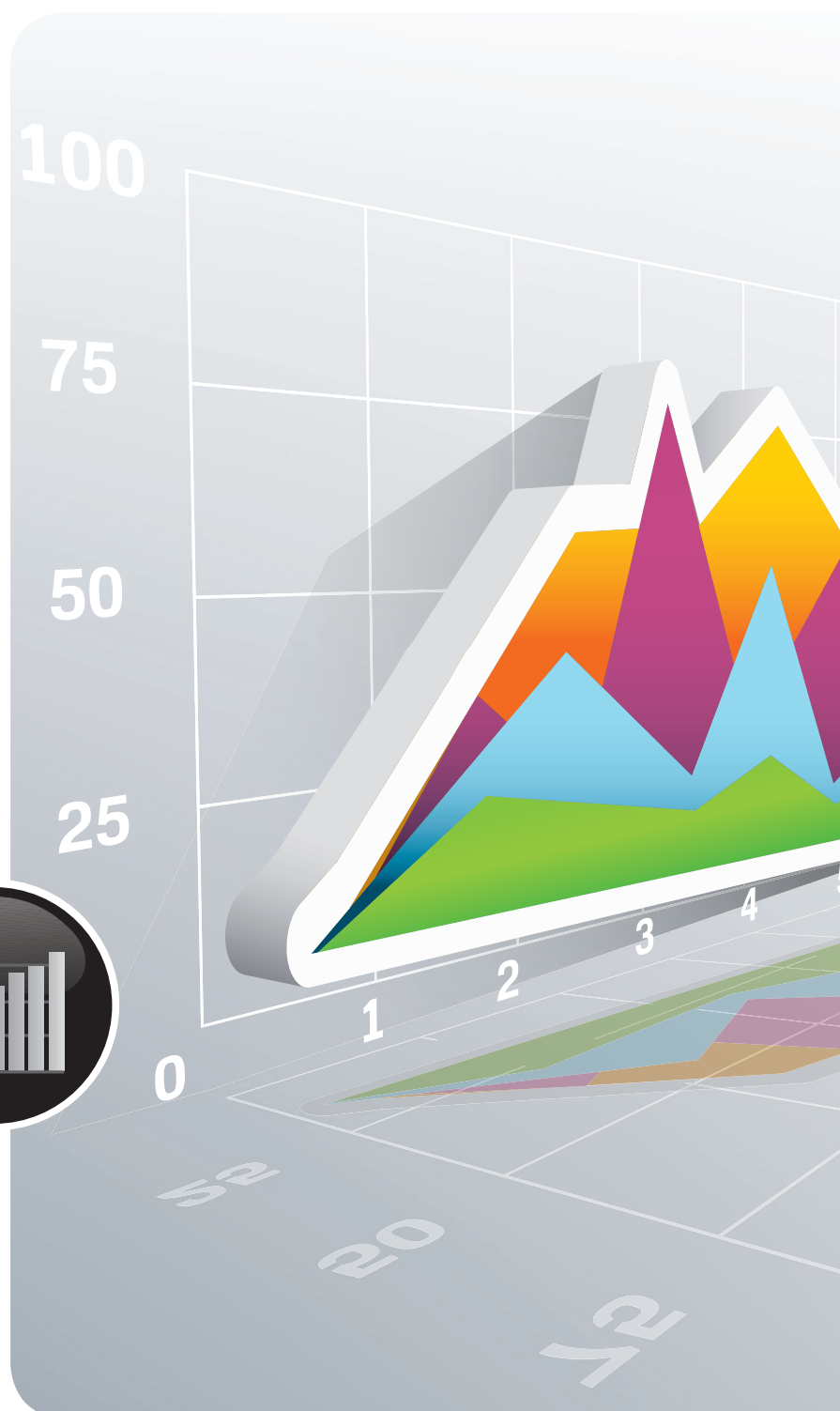


MEMÒRIA ECONÒMICA DE CATALUNYA 2013



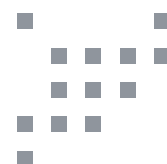
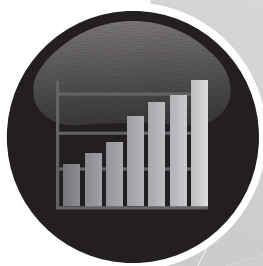
INCLOU L'ESTUDI
CRITERIS DE DISTRIBUCIÓ
TERRITORIAL DE LA INVERSIÓ
DE L'ESTAT EN
INFRAESTRUCTURES



MEMÒRIA ECONÒMICA DE CATALUNYA

Dirigida per la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona,
i realitzada en col·laboració amb les cambres oficials de comerç i indústria
de Lleida, Manresa, Sabadell, Terrassa, Tàrraga i Valls,
i les de comerç, indústria i navegació de Girona, Palamós, Reus,
Sant Feliu de Guíxols, Tarragona i Tortosa

MEMÒRIA ECONÒMICA DE CATALUNYA 2013



Memòria econòmica de Catalunya: any 2013

Juliol de 2014

© Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona

Coordinació i direcció

Carme Poveda

Elaboració de continguts

Gabinet d'Estudis Econòmics i Infraestructures de la Cambra de Comerç de Barcelona:

Cristian Bardají

Marc López

Carme Poveda

Col·laboradors externs:

Oriol Amat

Jorge Calero

Marta Espasa

Antoni Garrido

Enric Genescà

Els textos signats són responsabilitat exclusiva dels autors i no reflecteixen necessàriament l'opinió del Consell de Cambres de Catalunya

Disseny gràfic:

Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona

Autoedició i fotocomposició:

Anglofort, SA

ISBN: 84-95829-98-3

MEMÒRIA econòmica de Catalunya: any 2013/Dirigida per la Cambra Oficial de Comerç, Indústria, Serveis i Navegació de Barcelona, i realitzada en col·laboració amb les cambres oficials de comerç, indústria i serveis de Lleida, Manresa, Sabadell, Terrassa, Tàrraga i Valls, i les de comerç, indústria, serveis i navegació de Girona, Palamós, Reus, Sant Feliu de Guíxols, Tarragona i Tortosa.

Barcelona: cambres oficials de comerç, indústria, serveis i navegació de Catalunya, 2014.
250 pàg.

ISBN 84-95829-98-3

1. Catalunya. 2. Economia. 3. Memòria. 4. 2013. 5. Cambres de comerç. I. Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona. II. Cambres oficials de comerç, indústria i navegació de Catalunya
338(467.1)

NOTA PRELIMINAR

D'acord amb l'article 34.k de la Llei 14/2002, de 27 de juny, de les cambres oficials de comerç, indústria i navegació de Catalunya i del Consell General de les Cambres, es presenta la Memòria econòmica de Catalunya corresponent a l'any 2013, que ofereix una visió global de l'economia catalana d'aquest any.

Han contribuït a la preparació i la recollida de dades que figuren en aquesta Memòria econòmica de Catalunya els electors que formen part del cens de les cambres, i també els diversos organismes de les administracions públiques estatal, autonòmica i local. Als uns i als altres, que possibiliten i faciliten la tasca de les nostres corporacions, els agraïm la col·laboració, amb la confiança que aquest treball sigui d'utilitat per al coneixement de l'economia de Catalunya.

Barcelona, juliol del 2014



Presentació

Un any més, el Consell de Cambres de Catalunya presenta la *Memòria econòmica de Catalunya 2013* amb l'objectiu de donar a conèixer les principals dades econòmiques de Catalunya en el marc internacional i espanyol, així com d'aportar reflexions sobre temes d'actualitat econòmica.

El balanç econòmic global és menys negatiu que el de l'any anterior però encara està marcat per grans incerteses tant dins com fora de la UE. A Catalunya, l'economia ha passat de la recessió a la recuperació el 2013. A mesura que avançava l'any, les caigudes s'anaven moderant fins que el darrer trimestre s'assolien taxes de creixement interanual positives tant del PIB com de l'ocupació, una evolució que s'ha mantingut el primer trimestre de 2014. Els dos components de la demanda que expliquen la moderació de la caiguda del PIB són el consum privat –que ha suavitzat considerablement el seu descens–, i l'augment del saldo comercial amb la resta d'Espanya, mentre que la demanda estrangera ha tingut una contribució menys positiva al creixement que l'any anterior.

A nivell sectorial, la construcció continua sent el sector més castigat, mentre que la indústria ha registrat taxes positives durant tot l'any, a diferència dels serveis que van entrar en terreny positiu a final d'any. La inflació, per la seva banda, ha seguit una marcada evolució baixista al llarg de tot el 2013, passant de créixer a un ritme del 3,3% al gener a acabar l'any en el 0,2%. Finalment, el 2013 les administracions públiques que operen a Catalunya han continuat tenint com a un dels principals objectius la consolidació fiscal, si bé aquesta ha estat menys intensa que en els darrers dos anys, en part, pel relaxament de l'objectiu de dèficit fixat per la Comissió Europea. En suma, l'any 2013 ha acabat millor del que va començar, just al contrari del que va succeir l'any anterior.

Cal assenyalar que la millora dels mercats financers ha estat clau per a què l'activitat tornés a agafar impuls. La política monetària del BCE ha continuat sent expansiva, retallant fins a dues ocasions els tipus d'interès oficials i situant-los en mínims històrics i, en paral·lel, el preu de les accions als mercats financers ha augmentat alhora que disminuïa la seva volatilitat a nivells previs al 2008. A Espanya, al llarg d'aquest any s'ha anat completant la reestructuració del sector financer i ha disminuït la pressió sobre la solvència de les finances públiques espanyoles, fet que s'ha traduït en una caiguda significativa de la prima de risc. Però tot i aquesta major estabilitat dels mercats financers, el sector privat segueix en una situació molt complicada pel que fa a l'accés al crèdit, en especial les petites i mitjanes empreses.

A més del balanç econòmic anual, la *Memòria* incorpora un seguit d'articles curts signats per experts sobre aspectes rellevants de l'agenda econòmica actual. En aquesta edició, es publiquen 10 requadres que analitzen els següents temes: el futur de la zona euro, la reforma fiscal, la relocalització industrial, la recuperació del sector immobiliari, la relació entre costos energètics i competitivitat, la implantació de la formació professional dual, la reforma del sistema universitari, l'articulació de l'Estratègia RIS3Cat que emmarcarà la nova política regional europea, el balanç del model de finançament vigent i, finalment, el futur del sector logístic a Catalunya.

Com és tradicional, la *Memòria* també inclou un estudi monogràfic que en aquesta ocasió analitza la distribució territorial de la inversió en infraestructures de l'Estat durant la darrera dècada i avalua si s'han seguit o no criteris d'eficiència en la distribució d'aquesta inversió. L'objectiu de l'estudi és analitzar si la dotació pública d'infraestructures de transport i l'esforç inversor de l'Estat són prou adequats a la realitat econòmica de Catalunya, en comparació amb altres territoris.

Així, amb aquesta nova edició de la *Memòria*, el Consell General de Cambres de Catalunya pretén oferir algunes orientacions sobre aspectes clau als quals caldrà dedicar una atenció i un esforç creixents, tant des de l'àmbit de les empreses com de les institucions, per progressar en un món cada cop més competitiu i exigent. Aquest és l'objectiu que persegueix la *Memòria econòmica de Catalunya* i que és avalat per les 49 edicions ja publicades.

Miquel Valls i Maseda

President del Consell General de Cambres de Catalunya



11 LA MEMÒRIA ECONÒMICA EN SÍNTESI

EL MARC EXTERIOR DE L'ECONOMIA CATALANA

17 I. El marc exterior de l'economia catalana

17 1. L'economia mundial

23 2. L'economia espanyola

28 *Passat, present i futur de la UE i de l'AE* (Guillermo de la Dehesa)

L'ECONOMIA CATALANA

33 II. Demanda i producció

33 1. Introducció

34 2. Demanda

35 3. Producció

41 *L'economia catalana en el context espanyol i europeu*

42 *Relocalització industrial a Catalunya* (J. Fontrodona i R. Blanco)

50 *Sector immobiliari: any zero* (J.G. Montalvo)

55 III. El sector exterior

55 1. Els fluxos de béns i serveis amb l'exterior

56 2. Els fluxos comercials amb l'estranger: anàlisi global

57 3. La distribució geogràfica del comerç exterior

58 4. La composició del comerç exterior

60 5. Els fluxos d'inversió amb l'estranger

65 IV. Població i mercat de treball

65 1. Població i població activa

67 2. Població ocupada

70 3. Població aturada

73 V. Salari, costos i preus

73 1. Salari i costos laborals

76 2. Evolució dels preus de consum i preus industrials

78 3. Evolució dels preus de l'habitatge

81 *Energia i competitivitat* (J. Majó)

87 VI. Sector financer

87 1. Evolució general

88 2. Intermediaris financers

92 3. Mercats financers

95 VII. El sector públic

95 1. Els comptes de les administracions públiques al 2013

100 2. Els pressupostos de les administracions públiques per al 2014

107 3. El sector públic local

115 *Balanç del model de finançament del 2009* (N. Bosch)

118 *Esperant una reforma fiscal* (J.M. Durán i A. Esteller)

121	VIII. L'empresa catalana
121	1. Presentació
123	2. Anàlisi econòmicofinancera de les empreses catalanes
142	3. Anàlisi de l'empresa catalana per sectors, per dimensions i comparació amb la resta d'Espanya
149	4. Conclusions

FACTORS DE COMPETITIVITAT

153	IX. Capital humà
153	1. Educació i formació a Catalunya: els objectius europeus
156	2. L'adquisició de competències en el sistema d'educació i formació a Catalunya
163	3. L'educació en el mercat de treball català
166	<i>Universitat i competitivitat de l'economia espanyola</i> (M. Parellada i G. Garcia)
169	<i>Implantar la formació professional dual a Catalunya: ara és el moment?</i> (J. Franci)
173	X. R+D i Innovació
173	1. Evolució dels indicadors principals d'R+D
177	2. La innovació empresarial
179	3. Programes públics de suport a l'R+D+I
182	<i>L'estratègia per a l'especialització intel·ligent: una oportunitat per la innovació a Catalunya (RIS3CAT)</i> (M. Sanz)
185	XI. Infraestructures de transport
185	1. Introducció
185	2. El pressupost i la inversió en infraestructures
194	3. La inversió licitada
196	4. La inversió executada
201	<i>Catalunya logística: present i futur</i> (S. Garcia-Milà)

ESTUDI MONOGRÀFIC

207	Criteris de distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures (C. Poveda i J.R. Rovira)
207	1. Introducció
209	2. Capital públic en infraestructures de transport
211	3. Inversió en infraestructures de l'Estat per comunitats autònomes
218	4. Criteris de distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures
228	5. Conclusions

239 CRONOLOGIA

243 RELACIÓ D'ESTUDIS ESPECIALS I TREBALLS MONOGRÀFICS

249 SIGLES I ABREVIATURES



La Memòria econòmica en síntesi

Marc exterior

- L'economia mundial va repuntar durant el segon semestre de 2013 gràcies a la millora mostrada per les economies avançades, però en el conjunt de l'any el creixement del PIB encara es va situar dues dècimes per sota de l'any anterior, en el 3%. Tot i la millora observada a les economies avançades, aquest creixement ha estat possible gràcies al dinamisme mantingut per les economies en desenvolupament, que s'estima han crescut el 4,7% enfront de l'1,3% les desenvolupades.
- Dintre del grup d'economies avançades es posa de manifest una diferència important entre l'evolució de l'economia nord-americana, que ha crescut l'1,9% el 2013, i la de la zona euro, que ha caigut un 0,5%. La demanda és cada vegada més robusta als EUA, una vegada s'han reactivat els mercats de crèdit i immobiliari; mentre que a la zona euro l'economia millora molt lentament i amb desigualtats importants entre països.
- La major estabilitat dels mercats financers ha estat clau per a que l'activitat mundial tornés a agafar impuls. Diversos bancs centrals, tant de les economies avançades com emergents, han retallat els tipus d'interès en resposta a la desacceleració de l'activitat. En paral·lel, els preus de les accions als mercats avançats i emergents han augmentat i la seva volatilitat ha disminuït a nivells pre-crisi. A la zona de l'euro, les primes de risc del deute sobirà dels països perifèrics s'han reduït considerablement i també hi ha menys dificultats per col·locar quantitats importants de bons sobirans a llarg termini, tot i que el crèdit bancari en aquests països continua molt deprimat.

Economia catalana

- La caiguda de l'activitat econòmica a Catalunya va tocar fons al final de 2012 i principi de 2013, i des de llavors ha anat millorant progressivament fins assolir el darrer trimestre de 2013 la primera variació interanual positiva del PIB en dos anys. En termes anuals, el PIB català ha registrat un descens del 0,5% el 2013, segons l'Idescat, vuit dècimes menys que l'any anterior.
- Catalunya se situa entre les tres primeres comunitats on la caiguda del PIB ha estat més suau. L'evolució més favorable del PIB català ha fet que l'economia catalana continuï sent la primera comunitat en participació en el PIB espanyol i, a més, que guanyi pes en el total d'Espanya (assolint el 18,8% amb dades de l'INE).
- Pel costat de la demanda, la menor caiguda del PIB català ha estat conseqüència tant d'una contribució menys negativa de la demanda interna com d'una intensificació de la contribució positiva de la demanda externa —que prové de la demanda de

la resta d'Espanya ja que la demanda de l'estranger ha fet una aportació menys positiva que l'any anterior.

- Tots els grans sectors econòmics han anat millorat el seu comportament al llarg del 2013, si bé l'agricultura i la indústria són els únics sectors que han registrat una evolució positiva en el conjunt de l'any (3,7% i 1%, respectivament).
- Els habitatges en construcció i acabats han tornat a disminuir el 2013 assolint un nou mínim històric, mentre que la licitació oficial d'obra pública ha repuntat un 38% anual, tot i que continua estant en nivells molt baixos. El mercat de l'habitatge s'enfronta a una demanda immobiliària que no remunta i això ha suposat noves caigudes de preus. El 2013 els preus han baixat el 9,3% en termes nominals i, des de l'inici de la crisi, acumulen una caiguda del 31%.
- En els serveis, la caiguda del volum de negoci ha estat del 2,1%, sent l'activitat de transport i emmagatzematge l'única que ha registrat un augment de la facturació el 2013. Pel que fa al sector turístic, el nombre de viatgers als establiments hotelers s'ha mantingut igual que l'any anterior. Aquesta dada està determinada pel comportament positiu del turisme estranger (3,6%), que compensa la davallada del turisme domèstic (-5,7%).
- Malgrat l'acceleració del comerç mundial, les exportacions de béns catalanes s'han estabilitzat el 2013, mentre que les importacions s'han reduït un 3,2% en línia amb la caiguda de la demanda interna. Això ha permès continuar aprimant el dèficit comercial global en un 20,9%, fins als 8.720 milions d'euros, la xifra més baixa des de l'inici de la sèrie l'any 2000.
- Les exportacions catalanes de béns dirigides a la UE, el 62,7% del total, han crescut l'1,1%, mentre que les dirigides fora de la UE, han disminuït en el seu conjunt l'1,5%. Malgrat això, alguns mercats extra-UE s'han comportat molt positivament, per exemple, el Regne Unit (creixement del 10,3%) i la República Txeca (13,6%). A Amèrica Llatina, el millor resultat s'ha obtingut a Xile (15,9%). Dins del continent asiàtic, els comportaments més favorables de l'exportació catalana s'han registrat a la Xina (9,6%) i Singapur (26,3%). Finalment, a Àfrica destaca el creixement de les vendes a Sudàfrica (20,2%), Algèria (21,3%) i al Marroc (4,6%).
- Les exportacions més dinàmiques han estat les agrícoles, de ramaderia i pesca, i les de productes tèxtils. Per contra, les d'extracció de petroli, de vehicles de motor i material de transport, i de maquinària d'oficina, precisió i òptica han disminuït aquest any.

La resta de branques han registrat creixements moderats o bé s'han mantingut pràcticament estables. Cal mencionar que el sector químic continua sent el que té un major pes en l'exportació catalana, gairebé concentra una quarta part de les vendes, i durant el 2003 ha registrat un creixement de l'exportació de prop del 5%.

- Quant als fluxos d'inversió exterior, Catalunya ha estat receptora neta d'inversió estrangera, per quart any consecutiu. D'una banda, la inversió estrangera a Catalunya ha augmentat un 31,5% el 2013, fins als 3.511 milions d'euros, sent aquesta la segona comunitat autònoma que rep més inversió estrangera, amb un pes del 22,2% sobre el total d'Espanya. El sector manufacturer ha continuat sent el principal destí de la inversió, amb una participació del 39% sobre la inversió rebuda, concentrant Catalunya més de la meitat de la inversió rebuda a Espanya en aquest sector. D'altra banda, la inversió catalana a l'estranger ha tornat a disminuir el 2013 en prop d'un 7%, situant-se en 1.846 milions d'euros. La caiguda ha estat generalitzada a totes les principals àrees destí excepte a Amèrica Llatina, on ha crescut el 51%.
- La gradual recuperació de l'economia catalana s'ha traduït, per primer cop des de l'inici de la crisi, en un augment de l'ocupació i una reducció de l'atur el quart trimestre de 2013, tot i que en mitjanes anuals encara s'ha perdut ocupació i ha pujat l'atur com a conseqüència dels dolents resultats que es van registrar a començaments d'any. Els sectors que han començat a crear ocupació són els serveis i la construcció, si bé aquest últim parteix de nivells molt baixos després d'una pèrdua acumulada de llocs de treball del 60% des de l'inici de la crisi.
- La taxa d'atur també ha baixat fins al 22,3% el quart trimestre i es distància cada vegada més de la mitjana espanyola, on es manté més o menys estable entorn al 26% el 2013. Tot i aquest canvi positiu de tendència en els resultats del mercat laboral, cal assenyalar que la taxa d'atur juvenil encara es manté per sobre del 50%, la taxa de temporalitat es resisteix a baixar del 18% i els aturats de llarga durada ja són més del 57% del total.
- Prossegueix el seu ajustament salarial que es va iniciar l'exercici anterior com a resultat de l'enorme bretxa existent entre l'oferta i la demanda de treball, i també del procés de devaluació interna que s'està produint a la nostra economia per recuperar la competitivitat perduda des de l'inici de la crisi. Els costos laborals s'han reduït un 0,2% a Catalunya el 2013, sent aquest el quart any consecutiu amb un increment dels costos laborals inferior a la inflació anual.
- L'evolució dels preus de consum també ha seguit una marcada evolució baixista al llarg del 2013, arribant al 0,2% el mes de desembre, si bé en mitjana anual el creixement és força més elevat, de l'1,7%. Aquesta evolució dels preus ha estat el resultat tant de l'evolució baixista dels productes energètics com del procés de devaluació interna que viu l'economia catalana, si bé també

ha influït l'efecte comparació amb l'any anterior, quan es van produir pujades de preus significatives per l'augment de l'IVA i d'altres impostos.

- La millora de l'activitat econòmica no hauria estat possible sense un alleujament de les tensions financeres a l'eurozona, com a resultat de les mesures de consolidació fiscal adoptades per un bon nombre de països europeus, dels avenços aconseguits en el procés de la Unió Bancària i, sobretot, de l'actuació del BCE. Mostra d'aquesta major estabilitat financera són la recuperació que ha mostrat la borsa espanyola després de dos anys de caigudes (+21% el 2013) i la reducció de la prima de risc del bo espanyol, que s'ha situat a final d'any en 224 punts bàsics, molt lluny dels 638 punts als que va arribar al juliol de 2012. Tanmateix, la translació d'aquesta millora a les condicions de finançament de les empreses i famílies ha estat molt limitada i, a més, l'estoc de crèdit a les empreses no financeres a Catalunya ha continuat en retrocés (-5,3% el 2013).
- L'any 2013 les administracions públiques que operen a Catalunya han continuat reequilibrant les seves finances, si bé l'esforç de consolidació ha estat menys intens que els darrers dos anys, en bona part pel relaxament de l'objectiu de dèficit fixat per la Comissió Europea. Per administracions es constata que els governs locals són els que han tingut uns millors resultats, mentre que les comunitats autònomes i el govern central han registrat uns nivells de dèficit lleugerament superiors al objectius fixats.
- La recaptació derivada dels ingressos impositius s'ha mantingut força estable, ja que els impostos indirectes han augmentat per les pujades dels tipus impositius, mentre que la recaptació dels impostos directes s'ha reduït com a conseqüència de l'afebliment de les bases imposables.
- La Generalitat ha tancat l'exercici 2013 (any de pròrroga pressupostària) amb un dèficit de l'1,58% del PIB enfront del 2,23% l'any anterior. Per al 2014 es preveu ajustar el dèficit a l'1%, però únicament per la via dels ingressos atès que una de les prioritats dels pressupostos de 2014 és el manteniment de la despesa no financera a nivells similars als de 2013, donant prioritat a la despesa social.
- L'evolució dels indicadors financers del conjunt d'entitats locals catalanes presenten una situació financera sanejada. En el cas dels ajuntaments, el 2012 han tancat amb un nivell d'estalvi brut (diferència entre ingressos i despeses corrents) de 1.528,2 milions d'euros, un 27,9% més que el 2011. Per al 2013 es preveu una reducció de l'estalvi del 40%, però encara es mantindrà en valors positius.

Recerca i Innovació

- La despesa en R+D a Catalunya ha mantingut la tendència decreixent durant el 2012, sent el sector privat el que acumula un

major descens des de l'inici de la crisi, del -16% entre 2008 i 2012, mentre que la despesa en R+D realitzada per les administracions públiques i les universitats va començar a caure més tard, el 2011, i acumula un descens del 6% en dos anys. Com a resultat d'això, l'esforç en R+D s'ha reduït a l'1,55% del PIB català, ampliant-se la bretxa respecte a la UE-27, on l'esforç ha continuat augmentant fins assolir el 2,06% del PIB europeu.

- Quant als indicadors de resultats, cal assenyalar que el nombre de patents presentades a l'OEPM per residents catalans ha passat de 583 el 2012 a 556 el 2013, si bé el pes sobre el total de presentades a l'Estat espanyol s'ha ampliat lleugerament fins al 17,7%.
- La despesa en innovació tecnològica empresarial —és a dir, aquella que incorpora a més de l'R+D interna i externa, la compra de tecnologia, maquinària, software i altres—, també ha notat de forma significativa els efectes de la crisi, atès que s'ha reduït en un 2,8% el 2012, si bé Catalunya continua sent la segona comunitat autònoma en volum d'innovació tecnològica, només per darrera de la Comunitat de Madrid, que ha registrat un descens del 16% el 2012.
- Malgrat que no disposem d'indicadors per a l'any 2013, l'ajustament de la despesa pública del conjunt d'administracions, incloses les universitats, molt probablement hagi continuat tenint un efecte contractiu sobre la despesa en R+D i sobre el personal dedicat a tasques de recerca i innovació al llarg d'aquest any.

Capital Humà

- En base als indicadors derivats de l'estratègia *Education and Training 2020* de la Unió Europea, s'obté que les situacions més problemàtiques a Catalunya, en comparació amb els països de la Unió Europea, són: l'abandonament escolar prematur (que se situa en el 23,5% el 2013, molt per sobre del 10% establert com a objectiu per al 2020), el baix nivell d'accés a l'aprenentatge permanent de la població adulta (situat en l'11%, un nivell sorprenentment baix tenint en compte l'elevada taxa d'atur) i el baix nivell d'empleabilitat dels graduats del sistema educatiu català.
- Per contra, es poden considerar fortaleeses del sistema educatiu català: l'elevada taxa d'escolarització en educació infantil, la baixa concentració d'estudiants en els nivells més baixos de competències de PISA i l'alt rendiment en l'educació superior.
- Segons els resultats de l'Informe PISA-2012, els alumnes catalans obtenen puntuacions lleugerament superiors a la mitjana de l'OCDE i properes a la de països com França, Regne Unit, Itàlia i Estats Units. També s'observa que la distribució de competències a Catalunya està molt centrada en els nivells intermedis i que existeix una elevada diferència entre les puntuacions obtingudes per la població autòctona i la d'origen immigrant. Respecte a la

nova avaluació incorporada per PISA de «resolució creativa de problemes», els alumnes catalans obtenen uns resultats baixos (488 punts, 12 punts per sota de la mitjana de l'OCDE).

- Quan s'analitza la relació entre formació i mercat de treball, s'obté que la protecció davant l'atur és directament proporcional al nivell d'estudis. També es posa de relleu la difícil situació dels més joves: per als menors de 25 anys la taxa d'atur excedeix el 40% a tots els nivells educatius (excepte per als titulats); el 20,6% dels joves catalans entre 16 i 24 anys ni estudien ni treballen.

Infraestructures de transport

- L'any 2013 s'ha mantingut la tendència baixista de la inversió pública de l'Estat en infraestructures iniciada l'any 2009, si bé s'ha moderat el ritme de descens. Però continua sent preocupant tant el baix pes relatiu de la inversió a Catalunya respecte al total regionalitzat com el fet que els pressupostos no contemplin cap assignació pressupostària per al compliment de la Disposició Addicional tercera de l'Estatut.
- La novetat positiva d'aquest any és que s'ha produït un repunt de la licitació en obra civil, per primera vegada des de l'inici de la crisi. Ara bé, mentre l'Estat ha enllestit múltiples actuacions i ha impulsat un major volum de licitacions, la Generalitat ha patit les limitacions pròpies de la seva pròrroga pressupostària i ha hagut d'adaptar el ritme d'execució de les obres en curs i la licitació de nous contractes a l'escenari de menor disponibilitat inversora. Per tant, amb dues grans actuacions en cartera, com són la implantació del tercer carril al Corredor Mediterrani i l'execució dels nous accessos terrestres (viaris i ferroviaris) al Port de Barcelona, s'intueix una certa recuperació de les inversions en infraestructures de mobilitat a curt i mig termini, sobretot a càrrec de l'Estat, oferint un cert horitzó d'optimisme al sector constructor.

Monogràfic: Criteris de distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures

- El tradicional dèficit d'infraestructures públiques de transport de Catalunya en relació al conjunt d'Espanya pràcticament no s'ha reduït durant la darrera dècada, perquè tot i que el capital públic en infraestructures de transport a Catalunya ha passat del 9,8% del PIB el 2004 al 12,6% el 2010, a Espanya també ha augmentat fins al 16,8% el 2010 (4,2 punts percentuals més que al Principat).
- Per raons d'eficiència caldria esperar una significativa correlació positiva entre la participació en les infraestructures de transport d'un territori i la seva aportació al PIB estatal, però les dades demostren que aquest no ha estat el criteri seguit pel sector públic en la distribució de la inversió. Catalunya concentra només el 13% del capital públic d'infraestructures de tot l'Estat, més de cinc punts per sota del que li correspondria per pes econòmic.

- Pel que fa al flux d'inversió en infraestructures amb dades fins a 2014, s'observa que la distribució de l'ajust realitzat per l'Estat no ha estat igual entre comunitats autònomes. Hi ha 8 comunitats autònomes on la inversió pressupostada per al 2014 serà més elevada que la realitzada el 2004 (en algunes fins i tot és més del doble com a Castella i Lleó, Navarra, el País Basc i Galícia), mentre que en altres l'ajustament que s'ha produït supera el 50% (és el cas de Catalunya, Astúries, Aragó, Castella la Manxa i Madrid). En el cas concret de Catalunya, l'Estat invertirà un euro de cada tres que invertia a l'inici de la crisi, mentre que al conjunt d'Espanya inverteix un euro de cada dos. Si bé els anys 2008 i 2009 la inversió va créixer més a Catalunya que a Espanya per l'acabament de les obres de l'AVE Madrid-Barcelona i la posada en marxa de la T-1, la caiguda posterior va afectar molt més al Principat.
- En termes per càpita, des de 2010 la inversió en infraestructures a Catalunya s'ha anat allunyant de la mitjana espanyola, de manera que el 2014 Catalunya rebrà 104 euros d'inversió per habitant, mentre que la mitjana de la població espanyola serà de 148 euros, un 42% més. Les diferències entre comunitats són, una vegada més, molt importants: a Castella la Manxa la inversió per càpita ha estat 469 euros/any mentre que a Múrcia o Balears ha estat de només 112 i 115 euros/any, més de quatre vegades menys.
- De l'anàlisi de la distribució regional de la inversió, s'obté que Catalunya és la comunitat que ha rebut un percentatge d'inversió estatal més allunyat del seu pes econòmic. Durant el període 2004-2009, l'Estat ha destinat a l'entorn del 17,5% de la inversió en infraestructures, mentre que a partir de 2010 el pes de Catalunya ha anat disminuint de forma abrupta fins a situar-se en l'11,3%, segons dades pressupostades per al 2014.
- Per tipus d'infraestructura, Catalunya ha rebut el 9,1% de la inversió estatal en carreteres en el període 2004-2012 (últim amb dades liquidades), el 19,4% de la inversió en ferrocarril, el 17,4% de la inversió en ports i el 24,4% de la inversió en aeroports. Els dèficits més importants es donen en carreteres —on només s'ha invertit el 9,1% de la inversió regionalitzable mentre que per les carreteres catalanes circulen el 15% de les mercaderies estatals— i en ferrocarrils —que ha rebut un 19% d'inversió estatal però concentra el 25% del trànsit de mercaderies i passatgers.
- De tot l'anterior es desprenen tres conclusions: la primera és que l'ajust de la inversió de l'Estat de 2010 en endavant no s'ha efectuat seguint criteris d'eficiència econòmica, de manera que s'ha arribat a uns nivells d'inversió insosteniblement baixos en algunes comunitats autònomes, sent Catalunya la més perjudicada, precisament el territori que pot liderar la recuperació econòmica i on el trànsit de mercaderies i passatgers demanda unes inversions de manteniment i d'ampliació de les infraestructures més urgents.
- La segona conclusió és que Catalunya té actualment un dèficit d'inversió en carreteres i ferrocarrils. La recuperació econòmica està en marxa i amb ella vindran augments en la circulació de passatgers i de mercaderies i començaran a ser cada vegada més freqüents els episodis de congestió, sobretot en aquelles zones més saturades. D'aquesta manera, es comencen a fer palesos els efectes de la manca d'execució d'inversions i de desenvolupament de projectes que s'ha patit els darrers cinc anys. La política de contenció de la despesa pública no pot desatendre les necessitats futures d'infraestructures viàries i ferroviàries, en especial a l'àrea metropolitana de Barcelona.
- La tercera conclusió és que, en un moment en què la capacitat del sector públic per continuar impulsant el creixement econòmic per la via de la inversió és més limitada que en dècades anteriors, i davant de la necessitat de renovar en profunditat les bases de competitivitat de l'economia espanyola, cal replantejar amb urgència la política d'inversions, prioritzant el criteri d'eficiència i de rendibilitat social i econòmica de la inversió per sobre d'altre tipus de criteris. En aquest sentit, cal preparar la redacció de nous projectes per tenir-los a punt en el moment adient i explorar la seva execució per via pressupostària o activant mecanismes de col·laboració publicoprivada.

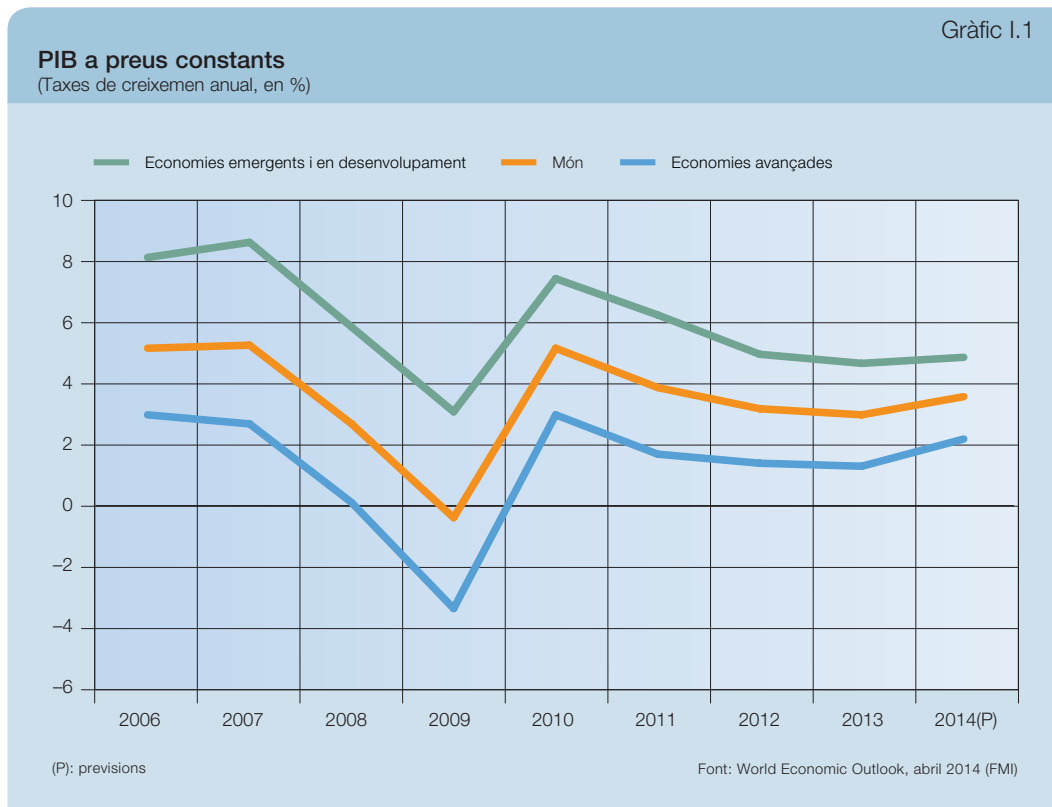


El marc exterior de l'economia catalana

1. L'economia mundial

L'economia mundial va repuntar durant el segon semestre de 2013, registrant un creixement del 3,7%, fet que representa un augment marcat respecte del 2,7% registrat durant els sis primers mesos de l'any. La intensificació de l'activitat també s'ha vist reflectida en el comerç mundial i en la producció industrial. Gran part d'aquesta repunt de l'activitat ha estat protagonitzat per les economies avançades, en tant que la millora del creixement dels mercats emergents ha estat modest durant la segona part de l'any, tot i que aquest grup de països continua sent el que més contribueix al creixement mundial. Entre les raons que expliquen la recuperació econòmica dels països avançats cal destacar el menor esforç de consolidació fiscal, que els inversors estan menys preocupats per la sostenibilitat del deute públic i que el sistema financer es va enfortint poc a poc. Però encara persisteixen alguns riscos a la baixa que tenen a veure amb la normalització de la política monetària, amb el conflicte polític sorgit a Ucraïna, i amb el perill de deflació que amenaça algunes economies de la zona euro.

Per al conjunt de l'any 2013, les estimacions del Fons Monetari Internacional (FMI) situen el creixement del PIB mundial en el 3%, dues dècimes per sota del de 2012. Tot i la millora observada a les economies avançades, aquest creixement ha estat possible gràcies al dinamisme mantingut per les economies en desenvolupament, que s'estima han crescut el 4,7% enfront de l'1,3% les desenvolupades. Ambdós registres són inferiors als del 2012 (del 5,0% i l'1,4%, respectivament) (gràfic I.1). Ara bé, dintre del grup



Principals indicadors econòmics

(Taxes de variació anual, en %)

	2010	2011	2012	2013	2014(P)
PIB real					
Món	5,5	3,9	3,2	3,0	3,6
Països avançats	3,0	1,7	1,4	1,3	2,2
Estats Units	2,5	1,8	2,8	1,9	2,8
Canadà	3,4	2,5	1,7	2,0	2,3
Japó	4,7	-0,5	1,4	1,5	1,4
Zona Euro	2,0	1,6	-0,7	-0,5	1,2
Alemanya	3,9	3,4	0,9	0,5	1,7
França	1,7	2,0	0,0	0,3	1,0
Itàlia	1,7	0,4	-2,4	-1,9	0,6
Espanya	-0,2	0,1	-1,6	-1,2	0,9
Regne Unit	1,7	1,1	0,3	1,8	2,9
Països emergents i en desenvolupament	7,5	6,3	5,0	4,7	4,9
Orient Mitjà i Nord d'Àfrica	5,2	3,9	4,2	2,4	3,2
Àfrica subsahariana	5,6	5,5	4,9	4,9	5,4
Amèrica Llatina i Carib	6,0	4,6	3,1	2,7	2,5
Brasil	7,5	2,7	1,0	2,3	1,8
Àsia, països emergents i en desenvolupament	9,7	7,9	6,7	6,5	6,7
Índia	10,3	6,6	4,7	4,4	5,4
Xina	10,4	9,3	7,7	7,7	7,5
Comunitat d'Estats Independents	4,9	4,8	3,4	2,1	2,3
Rússia	4,5	4,3	3,4	1,3	1,3
Europa, països emergents i en desenvolupament	4,7	5,4	1,4	2,8	2,4
IPC, mitjana anual					
Països avançats	1,5	2,7	2,0	1,4	1,5
Estats Units	1,6	3,1	2,1	1,5	1,4
Canadà	1,8	2,9	1,5	1,0	1,5
Japó	-0,7	-0,3	0,0	0,4	2,8
Zona Euro	1,6	2,7	2,5	1,3	0,9
Alemanya	1,2	2,5	2,1	1,6	1,4
França	1,7	2,3	2,2	1,0	1,0
Itàlia	1,6	2,9	3,3	1,3	0,7
Espanya	2,0	3,1	2,4	1,5	0,3
Regne Unit	3,3	4,5	2,8	2,6	1,9
Països emergents i en desenvolupament	5,9	7,3	6,0	5,8	5,5
Orient Mitjà i Nord d'Àfrica	6,9	9,8	10,6	10,1	8,5
Àfrica subsahariana	7,5	9,4	9,0	6,3	6,1
Amèrica Llatina i Carib	6,0	6,6	5,9	6,8	nd
Brasil	5,0	6,6	5,4	6,2	5,9
Àsia, països emergents i en desenvolupament	5,3	6,5	4,6	4,5	4,5
Índia	10,5	9,6	10,2	9,5	8,0
Xina	3,3	5,4	2,6	2,6	3,0
Comunitat d'Estats Independents	7,2	10,1	6,5	6,4	6,6
Rússia	6,9	8,4	5,1	6,8	5,8
Europa, països emergents i en desenvolupament	5,4	5,4	5,8	4,1	4,0
Volum del comerç mundial (de béns i serveis)					
12,8	6,2	2,8	3,0	4,3	
Exportacions					
Països avançats	12,4	5,7	2,1	2,3	4,2
Països emergents i en desenvolupament	13,9	7,0	4,2	4,4	5,0
Importacions					
Països avançats	11,7	4,8	1,1	1,4	3,5
Països emergents i en desenvolupament	14,4	9,2	5,8	5,6	5,2
Preus de les matèries primeres					
Petrolí (en USD) ¹	79,03	104,01	105,01	104,07	104,17
Matèries primeres sense combustibles (var anual, %)	26,3	17,8	-10,0	-1,2	-3,5

(P) Previsions

1. Mitjana del preu del petroli UK Brent, Dubai i West Texas Intermediate

Font: World Economic Outlook, abril 2014 (FMI)

d'economies avançades es posa de manifest una diferència important entre l'evolució de l'economia nord-americana, que ha crescut l'1,9% el 2013, i la de la zona euro, que ha caigut un 0,5%. La demanda és cada vegada més robusta als EUA, una vegada s'han reactivat els mercats de crèdit i immobiliari; mentre que a la zona euro l'economia millora molt lentament i amb desigualtats importants entre països (quadre I.1).

De cara al 2014, l'FMI projecta un creixement mundial del 3,6%, concentrant-se aquesta millora sobretot en els països avançats que podrien accelerar el seu creixement global en un punt percentual, fins a situar-lo en el 2,2%. Els principals impulsors d'aquest creixement serien l'aplicació d'una política fiscal menys restrictiva i la decisió de mantenir les condicions monetàries summament acomodaticies. Quant a les economies en desenvolupament, es preveu que el creixement s'acceleri només tres dècimes, fins al 5% el 2014, recolzat per l'enfortiment de la demanda externa de les economies avançades, tot i que l'empitjorament de les condicions financeres moderaran l'augment de la demanda interna.

Cal assenyalar que la millora dels mercats financers ha estat clau per a què l'activitat mundial tornés a agafar impuls. Diversos bancs centrals, tant de les economies avançades com emergents, han retallat els tipus d'interès en resposta a la desacceleració de l'activitat. En paral·lel, els preus de les accions als mercats avançats i emergents han augmentat i la seva volatilitat ha disminuït als nivells previs al 2008. A la zona de l'euro, les primes de risc del deute sobirà dels països perifèrics han disminuït a nivells de 2010 i també hi ha menys dificultats per aconseguir col·locar quantitats importants de bons sobirans a llarg termini. El crèdit bancari, però, continua deprimat a moltes economies avançades. Es preveu que els tipus d'interès es mantindran en nivells baixos a les principals economies avançades i que això es traduirà lentament en una reactivació del crèdit bancari, sempre i quan els riscos financers es continuïn dissipant.

Pel que fa a la política fiscal, les economies avançades han continuat reduint els dèficits públics el 2013 per quart any consecutiu, fins a un nivell proper al 6% del PIB, malgrat la feblesa de l'activitat. Tanmateix, la relació deute/PIB ha continuat augmentant. Per contra, a les economies emergents i en desenvolupament els dèficits públics han crescut moderadament per la debilitat de l'activitat i les polítiques fiscals expansives que han adoptat alguns països.

La inflació mundial va disminuir durant el 2013 tant per una moderació dels preus de consum a les economies avançades, que van passar de créixer el 2% el 2012 a l'1,4% el 2013, com per una desacceleració de dues dècimes a les economies en desenvolupament, fins al 5,8% el 2013. Darrera aquest retrocés del nivell general d'inflació a tot el món hi ha la caiguda dels preus de les matèries primeres, especialment dels aliments i combustibles. Concretament, el preu de les primeres matèries sense combustibles han disminuït un 1,2% el 2013 com a resultat de la dèbil demanda, i el preu del petroli ho va fer en gairebé un 1%, si bé continua estant en un nivell històricament molt elevat (Gràfic I.2).

Preu de les primeres matèries

(Taxa de variació anual, en %)

**1.1. Els països avançats**

Les economies avançades continuen registrant un creixement del PIB inferior al de les economies emergents i en desenvolupament, però el diferencial s'ha reduït una mica el 2013, any en què la desacceleració del creixement ha estat superior a aquestes últimes. Així, el PIB de les economies avançades ha crescut l'1,3%, una dècima menys que l'any anterior; mentre que el de les economies emergents i en desenvolupament ho ha fet el 4,7%, tres dècimes menys que el 2012.

Els **Estats Units** han registrat un creixement del PIB de l'1,9% el 2013, gairebé un punt percentual menys que l'any anterior, si bé l'economia va repuntar durant la segona meitat de l'any en registrar un creixement del PIB anualitzat del 3,3% enfront de l'1,2% durant el primer semestre. L'activitat s'ha vist impulsada per la recuperació de la demanda interna privada que ha compensat en part l'important esforç de consolidació fiscal. El consum privat s'ha reactivat per l'augment dels preus de l'habitatge i de les accions i per la continua reducció del deute de les llars en relació amb l'ingrés disponible, la qual cosa ha elevat el patrimoni net de les llars. El sòlid creixement de les exportacions també ha contribuït a mantenir un ritme sostingut de l'activitat durant la segona part de l'any. Per contra, el tancament administratiu del govern a l'octubre va fer que la despesa pública es reduís al final d'any. Quant al mercat laboral, la taxa d'atur ha continuat caient el 2013, situant-se en el 7,4% en mitjana anual. Les condicions financeres s'han mantingut molt acomodaticies, amb taxes a llarg termini a la baixa i el crèdit ha continuat creixent. Finalment, cal assenyalar que la capacitat ociosa de l'economia es va manifestar en pressions inflacionistes moderades, a les que també han contribuït els augments salarials continguts. Això ha fet que la inflació en el conjunt de l'any se situés en l'1,5%.

Entre els riscos que poden amenaçar el creixement de l'economia nord-americana es troben, en l'àmbit extern, una atonia prolongada de la zona euro que podria repercutir-hi tant pels canals financers com comercials, i una desacceleració continuada en les economies emergents. En l'àmbit intern, els riscos principals a mitjà termini són la solució als problemes de sostenibilitat fiscal i un possible avançament de l'enduriment de la política monetària.

L'any 2013, la **zona euro** ha passat de la recessió a la recuperació. L'activitat s'ha contret un 0,5% en el conjunt de l'any, però a partir del segon trimestre el creixement ha estat positiu, després d'un llarg període en recessió. La reactivació pot atribuir-se en part al menor esforç de consolidació fiscal i també a un cert ímpetu de la demanda privada interna per primera vegada des de l'any 2010, si bé el principal motor del creixement continua sent l'exportació.

Tanmateix, la recuperació està sent desigual entre països i àrees: un creixement fort en el nucli i més dèbil en els països amb un nivell de deute alt. Per exemple, Alemanya continua consolidant el creixement gràcies al vigor del mercat laboral i al repunt de la demanda interna, tant per augment del consum com per un tímid reavivament de la inversió, també en el sector de l'habitatge. Altres països que han registrat augments del PIB el 2013 són: França, Bèlgica, Àustria, Eslovàquia, Luxemburg, Letònia, Estònia i Malta. En els països més perifèrics, com per exemple Espanya, Itàlia, Portugal i Irlanda, l'exportació neta i l'estabilització de la demana interna han contribuït a la reactivació econòmica. També ha contribuït la reducció de les primes de risc que s'ha traduït en un finançament més barat tant per al sector públic com per al sector privat. Malgrat això, el 2013 aquests països encara han registrat caigudes del PIB superiors a l'1% (a excepció d'Irlanda on ha disminuït només el 0,3%).

El Banc Central Europeu també ha recolzat aquest procés de recuperació econòmica amb una primera baixada dels tipus d'interès de l'eurozona efectuada el 7 d'abril, des del 0,75% al 0,5%, i una segona baixada realitzada el 7 de novembre, situant-los en un mínim històric del 0,25% (el mateix nivell que el tipus oficial als EUA); a més de prorrogar les subhastes de liquiditat fins al juliol de 2015.

El descens del PIB a la zona euro l'any 2013 ha estat resultat de la contracció de la demanda interna, si bé aquesta ha estat inferior a la de l'any anterior; mentre que la demanda externa ha contribuït positivament al creixement econòmic però menys que l'exercici anterior, com a conseqüència de la moderació de l'expansió de les exportacions així com d'un augment de les importacions.

La contracció de l'activitat ha anat acompanyada de destrucció d'ocupació a la zona euro. El nombre de persones ocupades ha disminuït el 0,9% el 2013, dues dècimes més que l'any anterior (-0,7%). Així mateix, la taxa d'atur s'ha mantingut tot l'any relativament estable entorn del 12%, la taxa més elevada de la sèrie històrica que comença el 1993.

Les pressions inflacionistes provinents del preu del petroli van afluir a mesura que anava avançant l'any 2013, fent que la inflació passés del 2% el gener al 0,8% el desembre, un nivell força inferior al fixat com a objectiu pel Banc Central Europeu (2%). Tot i això, el preu del petroli continua en un nivell alt, en perspectiva històrica. L'altre factor que ha ajudat a la mantenir controlades les pressions inflacionistes ha estat la moderació de les rendes salarials, especialment en els països del sud d'Europa. Precisament, el baix nivell d'inflació s'ha convertit en un dels principals riscos que amenacen

l'activitat de la zona euro, segons alerta el Fons Monetari Internacional. Si la inflació se situa per sota del nivell fixat com a objectiu durant un període llarg de temps, augmentaria la càrrega real del deute i també les taxes d'interès real, dificultant el procés de recuperació econòmica.

El **Japó** ha aconseguit mantenir una taxa de creixement del PIB entorn de l'1,5%, per segon any consecutiu. L'estímul fiscal impulsat pel nou govern japonès, juntament amb l'estímul de política monetària impulsat pel seu Banc Central, i la recuperació de la demanda externa –afavorida pel major creixement dels països socis i la depreciació del ien durant l'últim any–, han contribuït a impulsar el creixement econòmic del país nipó. La política monetària expansiva ha aconseguit deixar enrere la deflació i situar el creixement dels preus de consum en el 0,4%, si bé encara està lluny de l'objectiu del 2% fixat pel Banc Central del país. La taxa d'atur s'ha reduït lleugerament i es manté en un nivell baix, del 4% el 2013.

1.2. Països emergents i en desenvolupament

El creixement de les economies emergents i en desenvolupament va millorar lleugerament el segon semestre de 2013, però amb menys força que a les economies desenvolupades a causa de dos factors amb efectes contraris sobre el creixement. D'una banda, ha persistit la debilitat de la inversió i ha empitjorat tant l'accés al finançament extern com les condicions del finançament intern. D'altra banda, l'augment de les exportacions ha estat més fort de l'esperat gràcies a la recuperació de les economies avançades i a la depreciació de les monedes. Tanmateix, globalment, els països emergents i en desenvolupament han registrat un creixement del PIB real del 4,7% el 2013, contribuint així en més de dos terços al creixement mundial.

L'activitat econòmica a les **economies en desenvolupament de l'Àsia** es va tornar més dinàmica durant la segona meitat de l'any 2013 gràcies a l'acceleració de les exportacions dirigides a les economies avançades. La demanda interna també ha estat sòlida. El PIB d'aquesta àrea ha crescut el 6,5% anual el 2013, només dues dècimes menys que l'any anterior. El creixement a Àsia continua estant liderat per la Xina, que ha mantingut la mateixa taxa de creixement que l'exercici anterior (7,7%). Els països amb creixements més sòlids han pogut fer front a la desacceleració dels fluxos de capitals que es va produir com a resultat de l'anunci de la Reserva Federal de retirada gradual dels estímuls monetaris, però l'adaptació a unes condicions financeres mundials cada vegada més restrictives és un dels reptes que haurà de fer front el continent asiàtic, especialment aquelles economies que depenen més de les finances i del comerç mundial.

El creixement de l'**Àfrica subsahariana** ha estat vigorós el 2013, continuant amb una perllongada etapa expansiva, que només es va veure truncada el 2009. De fet, aquesta àrea econòmica és la que més ha crescut, després de l'Àsia en desenvolupament, amb un registre del 4,9% anual el 2013, exactament el mateix creixement que havia registrat l'any anterior. Aquest sòlid dinamisme econòmic s'ha recolzat en una bona producció agrícola i en un augment de la inversió en recursos naturals i en infraestructures. El creixement ha estat important a tota la regió, destacant especialment els països que són exportadors de petroli, gràcies a que el preu de la matèria prima s'ha mantingut relativament alt, i els països de baix ingrés (Etiòpia, Kenia, Tanzània, etc.). En canvi, a Sudàfrica el creixement s'ha continuat desaccelerant per una inversió anèmica i la baixa confiança de consumidors i inversors.

A l'**Orient Mitjà i el Nord de l'Àfrica**, el creixement econòmic s'ha moderat tota la regió a causa de la caiguda de la producció de petroli a la regió i el dèbil creixement de la inversió privada en un context de continus conflictes i transicions polítiques. Concretament, el grup de països exportadores de petroli (Iran, Aràbia Saudita, Argèlia, Qatar, Emirats àrabs, etc.) ha moderat el seu ritme de creixement econòmic fins al 2% el 2013, menys de la meitat de la taxa registrada els anys anteriors. Les causes que expliquen aquest comportament són la dèbil demanda mundial de petroli, la major oferta de petroli dels Estats Units i les pertorbacions regionals que s'han produït en el subministrament de petroli, com per exemple a Líbia.

La **Comunitat d'Estats Independents (CEI)** també ha moderat el seu ritme creixement econòmic, des del 3,4% registrat el 2012 fins al 2,1% de 2013, malgrat el dinamisme del consum. Les raons d'aquesta desacceleració són la debilitat de la inversió, les tensions polítiques i la incertesa entorn a les polítiques en alguns casos. A Rússia, el creixement s'ha mantingut deprimat durant el 2013, en registrar un augment de l'1,3%. A començaments de 2014, la turbulència política interna i la toma de Crimea per part de Rússia han incidit negativament en l'economia de Ucraïna i han desencadenat onades de contagi a tota la regió.

L'activitat econòmica a tota la regió d'**Amèrica Llatina i el Carib** ha registrat un creixement del 2,7% el 2013, força inferior a les taxes observades en anys anteriors. L'escassa inversió, la moderació de les exportacions i les restriccions de l'oferta en algunes economies, van frenar l'activitat. Els preus més baixos de les matèries primeres i les condicions financeres més restrictives també es preveu que actuïn de fre l'any 2014. La desacceleració del creixement de l'activitat el 2013 ha estat especialment pronunciada a Mèxic, mentre que al Brasil el creixement del PIB s'ha accelerat més d'un punt percentual, fins al 2,3%.

El creixement de les **economies emergents i en desenvolupament d'Europa** s'ha desaccelerat el segon semestre de 2013, com a conseqüència de la important sortida de capitals que va patir la regió. Tanmateix, en el conjunt de l'any les economies emergents d'Europa han registrat un creixement del 2,8%, el doble que l'any anterior. Aquesta recuperació econòmica ha continuat estant impulsada per la demanda externa, excepte a Turquia i als països bàltics on el motor del creixement ha estat el consum privat.

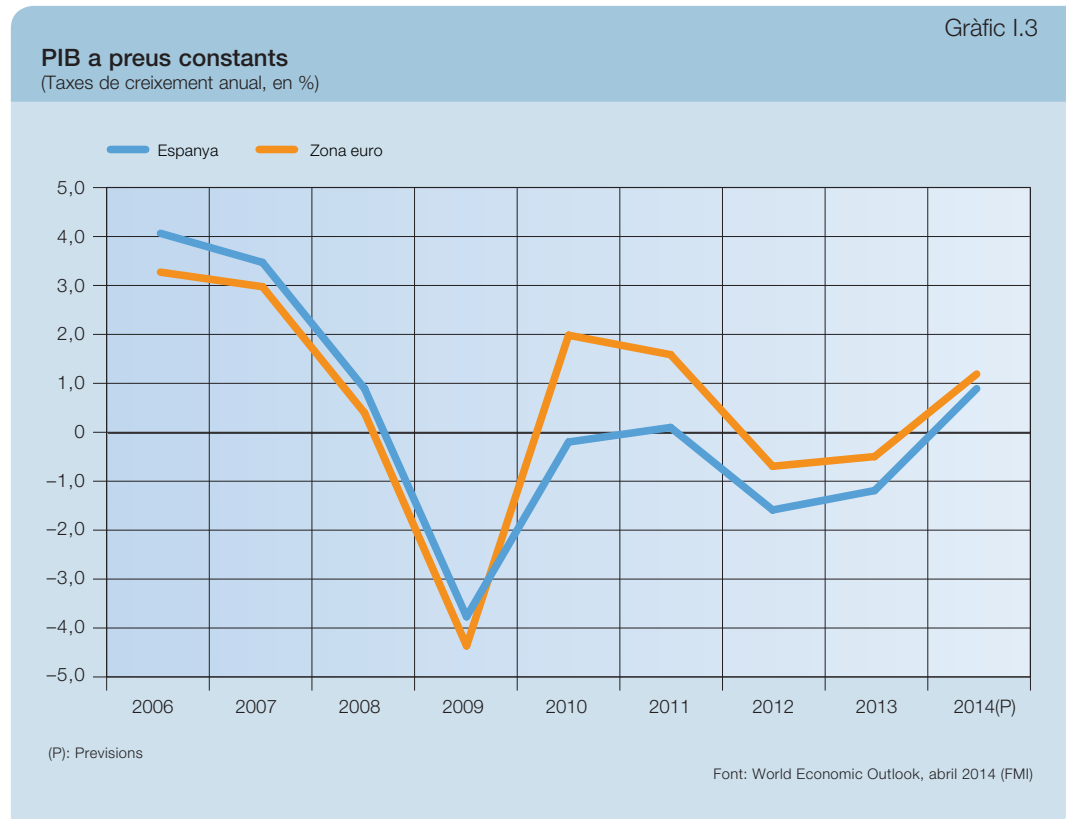
2. L'economia espanyola

El 2013 l'economia espanyola ha deixat enrere la recessió i ha iniciat una trajectòria de millora gradual de l'activitat basada en la recuperació de la demanda interna i el dinamisme de la demanda exterior, que s'ha beneficiat de la recuperació de les economies avançades que s'ha produït en el segon semestre de l'any. Malgrat això, durant el 2013 s'ha produït un empitjorament de la taxa d'atur i han continuat les polítiques d'austeritat de la despesa de les administracions per complir amb els objectius de reducció del dèficit públic.

En el conjunt de l'any 2013, el PIB ha retrocedit un 1,2%, quatre dècimes menys que l'exercici precedent. La demanda nacional ha experimentat una caiguda menor que el 2012 –del 2,7%–, però també l'aportació de la demanda externa ha estat més reduïda, d'1,5 punts percentuals enfront dels 2,5 punts el 2012. Dins la demanda interna, tant el consum públic com el consum privat han moderat

el seu ritme de caiguda, en tant que la inversió en equipament ha recuperat taxes positives. Pel contrari, la inversió en construcció ha mantingut una tònica negativa.

Pel que fa a la demanda externa, aquesta ha tingut un comportament menys favorable el 2013 que l'any anterior, perquè tot i l'acceleració del creixement de les exportacions de béns i serveis (des del 2,1% el 2012 fins al 4,9% el 2013), les importacions han passat de decreixer un 5,7% el 2012 a créixer un 0,4% el 2013. Cal assenyalar que les exportacions de béns han continuat accelerant el creixement, mentre que les exportacions de serveis s'han moderat fins a registrar un lleuger descens.



Segons la Balança de Pagaments, l'economia espanyola ha assolit, en el conjunt de l'any 2013, una capacitat de finançament de 14,7 milers de milions d'euros, que representa l'1,5% del PIB, enfront una necessitat de finançament de 4,9 milers de milions el 2012. Aquesta millora del saldo del compte amb la resta del món s'ha recolzat, sobretot, en la correcció del dèficit de la balança de béns (en uns 14,1 milers de milions), tot i que a més s'han ampliat els superàvits de les balances de serveis i de capital, i ha disminuït el dèficit de rendes. Pel contrari, el dèficit de la balança de transferències corrents s'ha incrementat aproximadament en 1,4 milers de milions d'euros.

L'anàlisi de l'evolució del PIB per grans sectors posa de manifest que la majoria de branques han millorat la seva evolució respecte l'any 2012, però no totes. Pel que fa a la indústria manufacturera, ha registrat un descens interanual de 0,9%, dues dècimes menys que l'exercici anterior, si bé l'evolució trimestral assenyala un creixement positiu ja en el darrer trimestre de l'any. La construcció, per la seva banda, ha continuat registrant un caiguda important de l'activitat, del -7,7%, però més moderada que l'any anterior. En canvi, l'activitat als serveis ha continuat caient el 2013 i, a més, ho

Comptabilitat Nacional trimestral d'Espanya¹. Base 2008

(Taxes de variació interanual, en %)

	2012	2013	2013			
			I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.
PIB a preus constants	-1,7	-1,2	-1,9	-1,6	-1,1	-0,2
Consum final	-3,3	-2,1	-3,7	-3,1	-1,2	-0,3
– de les llars	-2,8	-2,1	-4,2	-3,0	-1,8	0,7
– de les ISFLSH	-0,2	-0,1	-1,0	-0,4	0,1	0,9
– de les AAPP	-4,8	-2,3	-2,3	-3,4	0,2	-3,5
Formació bruta de capital fix	-7,0	-5,1	-7,2	-5,8	-5,3	-1,7
Actius fixos materials	-7,8	-5,5	-7,9	-6,1	-5,6	-2,5
– Construcció cultivats	-9,7	-9,6	-9,8	-10,1	-9,8	-8,6
– Béns d'equipament i actius	-3,9	2,2	-4,1	1,7	2,2	9,5
Actius fixos immaterials	2,9	-0,2	-0,3	-3,3	-2,9	6,0
Variació d'existències	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,0
DEMANDA NACIONAL (*)	-4,1	-2,7	-4,3	-3,6	-2,1	-0,6
Exportacions de béns i serveis	2,1	4,9	2,9	9,5	3,5	3,7
– Exportació de béns	2,4	7,2	4,6	13,6	6,5	4,3
– Exportació de serveis	1,6	-0,1	-0,7	1,0	-2,8	2,3
Importació de béns i serveis	-5,7	0,4	-4,9	3,2	0,6	2,7
– Importació de béns	-7,2	1,5	-5,6	4,6	2,5	4,7
– Importació de serveis	-0,2	-3,7	-2,4	-1,9	-6,1	-4,5
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	-10,9	1,1	-4,1	3,9	0,9	4,1
Indústria	-0,5	-1,2	-2,5	-2,1	-0,8	0,3
– Indústria manufacturera	-1,1	-0,9	-2,5	-1,2	-0,8	1,2
Construcció	-8,6	-7,7	-7,0	-8,3	-7,8	-7,7
Serveis	-0,3	-0,5	-1,1	-0,9	-0,6	0,5
Ocupació equivalent a temps complet	-4,8	-3,4	-4,7	-4,0	-3,3	-1,6

1. Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari

(*) Aportació al creixement del PIB

Font: INE

ha fet amb una mica més d'intensitat que el 2012 (en un -0,5%), si bé ja registra un creixement positiu el quart trimestre de l'any, a l'igual que la indústria manufacturera. Dintre del sector serveis, l'activitat ha caigut o s'ha mantingut estable a totes les branques, destacant el descens registrat per les activitats financeres i d'assegurances (-3,3%).

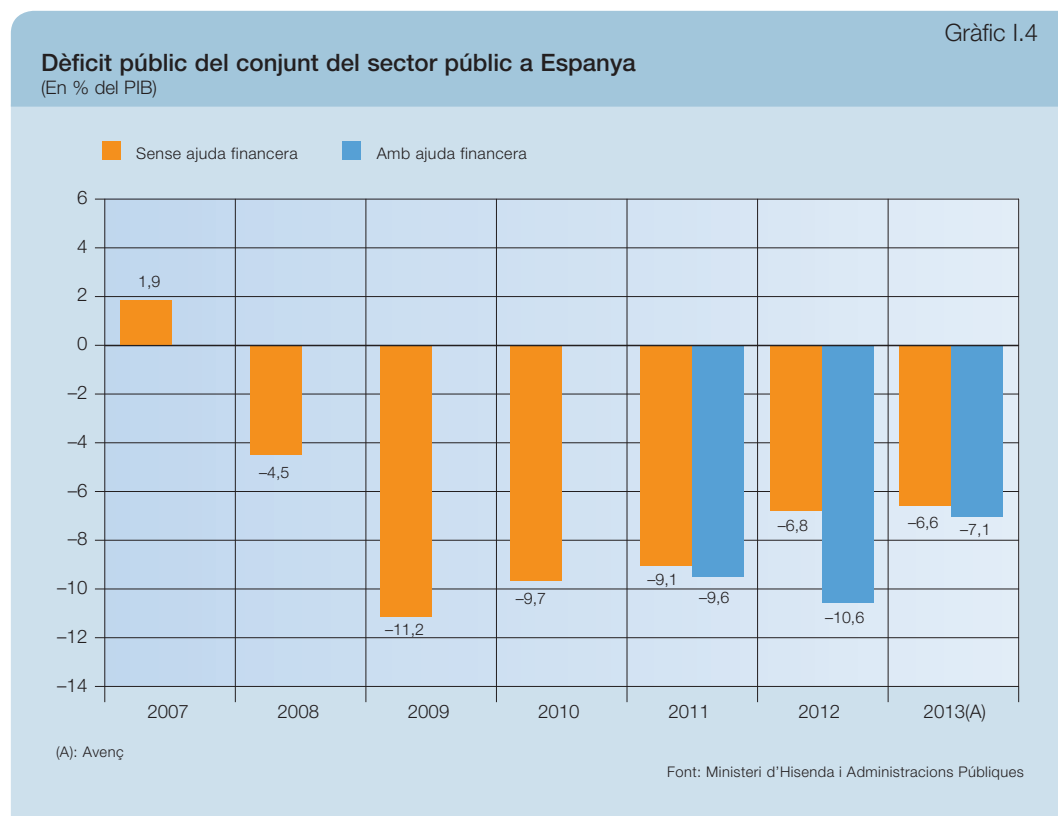
El 2013, l'ocupació en llocs de treball equivalents a temps complet ha caigut un 3,4%, la qual cosa ha suposat un guany de productivitat del 2,3%. Donat el creixement de la remuneració per assalariat del 0,7% en el total de l'economia, els costos laborals unitaris han disminuït l'1,6%.

Tots els grans sectors han registrat una caiguda de l'ocupació a temps complet el 2013, però només en el cas de l'agricultura ha estat més intensa que l'exercici anterior. El descens més fort de l'ocupació s'ha donat a la construcció (del -11,8% anual), seguit pel de la indústria manufacturera (del -5,3%), els serveis (-2,4%) i l'agricultura (-1,4%). Dins dels serveis, totes les branques han registrat caigudes de l'ocupació, sent la més forta la de les activitats immobiliàries (-8,2%), excepte la branca d'activitats financeres i d'assegurances, que ha registrat un creixement de l'ocupació del 2,1%, contràriament a l'evolució de l'activitat.

Paral·lelament, la xifra d'aturats s'ha situat en 5.896 mil persones i la taxa d'atur en el 26,0% el darrer trimestre del 2013, segons dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA). Per primera vegada des del segon trimestre de 2007, a Espanya s'ha produït un descens anual del nombre d'aturats, de 69.000 persones en un any. Malgrat això, des de l'inici de la crisi fins al 2013 l'increment del nombre d'aturats ha estat de 3,9 milions de persones.

Pel que fa als preus, la inflació ha seguit una marcada evolució baixista al llarg de tot el 2013, passant de créixer a un ritme del 2,7% al gener a assolir una taxa negativa del 0,1% a l'octubre per acabar l'any en el +0,3% interanual. En mitjana anual, el creixement de l'índex de preus al consum (IPC) ha estat de l'1,4%, un punt menys que l'any anterior. Aquest fet es deu a la moderació dels costos laborals i del preu de l'energia, i a l'efecte comparació amb el mateix període de l'any anterior quan es van produir pujades de preus significatives per l'augment de l'IVA i d'altres impostos i taxes. La moderació de la inflació subjacent ha estat més suau, des de l'1,6% de mitjana el 2012 fins a l'1,4% el 2013, perquè exclou l'alimentació fresca i els productes energètics.

Segons dades del Ministeri d'Economia i Competitivitat, el dèficit del conjunt del sector públic espanyol s'ha situat en el 6,6% del PIB el 2013, sent la desviació positiva respecte a l'objectiu compromès amb la Comissió Europea de només d'una dècima. En termes absoluts, l'objectiu era tancar l'exercici amb un dèficit de 68.340 milions d'euros i finalment s'ha tancat amb 67.755 milions. Comptant amb les ajudes a la banca, el desequilibri pressupostari espanyol s'eleva al 7,1% del PIB, atès que la contribució de l'Estat al sector financer s'ha xifrat en 41.300 milions d'euros el 2013 (el 0,46% del PIB) (gràfic 1.4).



Segons nivell d'administració, el dèficit públic es descompon de la manera següent: el de l'administració central ha estat equivalent al 4,3% del PIB (sense ajuda financera), el de les comunitats autònomes a l'1,5%, el de la Seguretat Social l'1,2%, mentre que les corporacions locals han registrat un superàvit del 0,42%.

Aquestes xifres situen el nivell de deute del conjunt de les administracions públiques en el 93,9% del PIB en 2013, després de sumar 961.555 milions d'euros en el darrer any, la xifra més elevada de la sèrie històrica que comença el 1994, segons dades del Banc d'Espanya. L'any anterior havia tancat amb un deute del 86% del PIB i l'any 2007 era només del 36%.

La reducció del dèficit ha estat possible gràcies a un augment dels ingressos respecte a 2012 i a un superàvit estructural primari de l'1,13%, que s'assoleix per primera vegada des de l'any 2007.

Per la banda dels ingressos, la mesura de més impacte en la recaptació de 2013 ha estat la pujada de tipus impositius de l'IVA, que va entrar en vigor l'1 de setembre de 2012. La segona mesura que més ha augmentat la recaptació ha estat l'IRPF, tant pel gravamen complementari i per la pujada del tipus de retenció de les activitats econòmiques, com per noves mesures (l'eliminació de la compensació per adquisició d'habitatge o la tributació de premis de loteries a partir d'un límit). D'altra banda, cal destacar la pujada de tipus que graven l'alcohol i el tabac, aprovades el mes de juliol de 2013, i la pujada del tipus que grava l'habitatge nou.

Després d'un primer paquet de reformes aprovades el 2011 i 2012, que van afectar a aspectes fonamentals de l'economia espanyola com el mercat de treball, el sistema financer o el sanejament dels comptes públics, el Govern espanyol ha prosseguit amb el seu impuls reformista el 2013, incorporant mesures per facilitar l'accés al finançament de les pimes o per estimular l'activitat emprenedora. Entre les mesures implementades cal destacar la reforma de les Administracions Públiques, amb la qual preveu aconseguir un estalvi de 37.700 milions d'euros entre 2012 i 2015, així com la llei de reforma de l'administració racionalització i sostenibilitat de la reforma local. L'Estat també ha adoptat diferents mesures en el sector elèctric per posar fre al dèficit de tarifa. Finalment, al desembre, es va aprovar una reforma laboral que reduïa els tipus de contractes i es va aprovar el Projecte de Llei de desindexació de l'economia per a que els preus dels serveis públics deixin de pujar de forma automàtica en funció de l'IPC.

PASSAT, PRESENT I FUTUR DE LA UE I DE L'AE

Guillermo de la Dehesa. *President del Centre for Economic Policy Research (CEPR)*

1. El Passat

Les taxes anuals de creixement de la Unió Europea (UE) i de l'Àrea Euro (AE) han anat caient, en termes relatius i en les últimes tres dècades, distanciant-se de les taxes de creixement dels Estats Units i del total mundial i és probable que aquesta pèrdua relativa de creixement continuï en el futur (Statistical Annex of the European Economy, Winter 2013).

Entre 1981 i 1990, la UE a 15 membres va créixer al 2,4% de mitjana, l'AE a 12 membres va créixer al 2,4% i els Estats Units (EUA) al 3,2%.

Entre 1991 i 2000, la UE 15 va créixer al 2,2% de mitjana, l'AE a 12 al 2,1% i els EUA al 3,4%.

Entre 2001 i 2010, la UE a 27 va créixer al 1,2% de mitjana, l'AE a 17 a l'1,1% i Estats Units a l'1,6%.

Entre 2011 i 2013, la UE a 27 va créixer al 0,93%, l'AE a 17 membres al 0,73% i EEUU al 1,93%.

La UE ha crescut, en tres dècades (1981-2010), a una mitjana de l'1,93%, l'AE a una mitjana de l'1,86% i els Estats Units a una mitjana del 2,84%, és a dir, gairebé un punt percentual més a l'any que l'AE (un 0,98%) i un 0,91% a l'any més que la UE.

En els tres últims anys (2011-2013), la distància del creixement dels EUA amb la UE i l'AE ha augmentat. Els Estats Units han crescut de mitjana l'1,93%, la UE el 0,93% i l'AE el 0,73%, és a dir, un punt percentual més que la UE i 1,27 punts percentuals més que l'AE.

2. El Present

Finalment, d'acord amb les últimes previsions de la Comissió Europea (European Economic Forecast, European Economy 2-2014) els anys 2014 i 2015, el creixement anual en mitjana de la UE serà l'1,75%, el de l'AE serà l'1,5% i el dels EUA serà el 3,05%, més del doble que l'AE i 1,35 punts més que la UE, superant així la seva distància amb la UE i amb l'AE de les últimes tres dècades. El món creixerà un 3,6% i un 3,9% en els dos propers anys, és a dir, més de dos punts percentuals més que la UE i més de dos punts i mig percentuals més que l'AE.

Segons el citat informe, la recuperació econòmica de la UE i de l'AE ha començat el segon trimestre del 2013, ara bé, molt probablement serà fràgil, ja que és un comportament típic de les recuperacions posteriors a una crisi financera profunda, com la que ha experimentat la UE i més encara l'AE i que prossegueix en la majoria dels països membres del Sud de l'AE.

Bona prova d'això és que Espanya creixerà l'1,0% i l'1,7% el 2014 i 2015, igual taxa de creixement que la de França; Itàlia creixerà encara menys el 0,6% i 1,2% els dos anys i Portugal el 0,8% i l'1,5% respectivament. Paradoxalment, la recuperació de Grècia amb el 0,6% i el 2,9% els dos anys, és la més ràpida de les dels estats membres del Sud, després de caure un 3,7% el 2013 i la que menys és la d'Eslovènia amb -0,1% i 1,3% els dos anys.

El mateix passa fins i tot amb alguns països del Nord com els Països Baixos, que manté taxes anuals baixes d'un 1,0% i un 1,3%; Bèlgica amb un 1,4% i un 1,7%, Àustria amb un 1,5% i 1,8%; i Finlàndia amb un 0,2% i 1,3%, respectivament, el 2014 i 2015.

El que més creix dels quatre grans països de l'AE és Alemanya amb un 1,8% i 2,0% respectivament. Entre els països petits, hi ha alguns amb taxes de creixement elevades com Letònia, amb un creixement del 4,2% i 4,3% respectivament; Estònia, amb un 2,3% i 3,6%; Eslovàquia amb un 2,3% i 3,2%; Irlanda amb un 1,8% i 2,9%; i Malta amb un 2,1% els dos anys.

3. El Futur

El creixement futur de l'AE i de la UE dependrà de dos factors fonamentals: Primer, de si es donaran o no els passos decisius els propers anys per aconseguir la seva Unió Fiscal i Política (de la Dehesa, 2012). Segon, de si es farà o no un gran esforç per reduir el creixent envelliment de la població.

1. El primer factor és que ni l'AE, ni de bon tros la UE, tenen, de moment, una clara intenció de ser en el llarg termini una Confederació o una Federació d'Estats, com ho són els Estats Units d'Amèrica des de juliol de 1789, és a dir, des de fa 225 anys, fet que ha permès que hagi estat la primera potència mundial des de fa més de 100 anys.

Només hi ha, de moment, una creixent intenció, que ja és positiu, de donar passos cap a una unió bancària i, més a llarg termini, cap a un principi d'unió fiscal limitada.

El fet de no ser una Unió ha provocat que la gestió de la crisi econòmica en l'AE hagi estat molt deficient, per no dir molt dolenta. Han creat més problemes dels que ja existien i han provocat altres per la seva mala gestió de la crisi. Més encara, alguns dels problemes que l'AE ha patit han hagut de ser arreglats, en última instància, pel BCE.

La Troika ha estat aplicant una forta austeritat fiscal als estats membres en dificultats basant-se en que els multiplicadors fiscals eren menors a 1 quan l'FMI ha reconegut posteriorment que eren més

grans a 1 i que només servien per augmentar la seva recessió sense aconseguir majors ingressos (Blanchard and Leigh, 2013).

Si no és pel BCE i concretament pels seus presidents, l'AE no existiria avui i això hauria provocat una recessió molt més forta a Europa i una altra crisi mundial afegida (de la Dehesa, 2012).

El «Full de Ruta» presentat només mitjançant una «comunicació» per la Comissió Europea el 28 de Novembre de 2012 (European Commission, 2012) a petició del Consell Europeu al juny de 2012 als presidents del Consell Europeu, de l'Euro-grup, de la Comissió Europea i del BCE, per dissenyar el camí per assolir una Unió Econòmica i Monetària genuïna va establir tres passos tímids però necessaris, cap a la seva integració:

Primer, a curt termini (8 a 18 mesos), s'aconseguiria una Unió Bancària basada en un SSM i un SRM, encara que no es parla d'un Fons de Garantia de Dipòsits Únic (SDGF), sinó comú i finançat pels mateixos bancs ja que necessitaria canvis en els Tractats. El SSM (Mecanisme Únic de Supervisió Bancària) que estarà dins del BCE entrarà en vigor al novembre de 2014, però el SRM (Mecanisme de Resolució Bancària) encara està pendent de la seva aprovació pel Parlament Europeu i no se sap encara quan entrarà en vigor.

Segon, a mitjà termini (18 mesos a 5 anys) es parla d'una major coordinació econòmica i pressupostària i diversos passos cap a una capacitat fiscal pròpia, a través de la creació d'un Fons de Redempció del Deute Públic (DRF) dels estats membres que superen el 60% i de la possibilitat d'emetre Euro-lletres, tot i que, probablement, necessitarien canvis en els tractats.

Tercer, a llarg termini (entre 5 i 10 anys) s'aspira a aconseguir una certa unió fiscal, és a dir, un pressupost europeu prou gran com perquè pugui fer front als «xocs asimètrics» que tinguin els estats membres i la possibilitat d'emetre Eurobons. Tots aquests passos necessitarien modificacions dels tractats, que podrien durar entre 5 i 10 anys aprovar-los.

La pregunta que cal fer-se és, atès que canviar els tractats porta tants anys, per què no fer un pas definitiu cap a una Unió Fiscal? La resposta és que caldria una Unió Política mitjançant una federació o confederació dels estats membres.

El problema és que si no s'aconsegueix una certa Unió Política a llarg termini, cap estat membre europeu estarà present al G7 el 2050. Estarien, per ordre de mida de PIB: Xina, Estats Units, Índia, Brasil, Mèxic, Rússia i Indonèsia (Goldman Sachs, 2003 i 2011). Això sí, en termes de PIB per habitant Regne Unit, França, Alemanya i Itàlia estarien entre els 10 primers del món.

Si, pel contrari, en aquella data la UE fos ja una confederació o federació d'estats membres, estaria situada, per grandària de PIB total, per darrere de la Xina i per davant dels Estats Units; i el món estaria dirigit probablement per un G4, incloent a Índia com a quart país per PIB total.

2. El segon factor que determinarà que el creixement sigui baix és el ràpid envelliment de la població de l'AE i de la UE que fa que totes dues àrees no tinguin futur a llarg termini, tant des del punt de vista de la sostenibilitat i viabilitat dels seus sistemes fiscals i de pensions, com des del punt de vista laboral i de la seva població activa.

Aquest creixent envelliment està basat en els següents factors:

En primer lloc, en la taxa de fertilitat ja que el nombre mitjà de fills per dona fèrtil a la UE és actualment d'1,5, quan la taxa de reposició de la població és de 2,1 i s'estima que, el 2030, només augmenti a 1,6 (World Bank, 2013).

En segon lloc, en l'esperança de vida en néixer de la població mundial, que en mitjana ha augmentat en 18 anys, des dels 52 anys, el 1960, als 70 anys, el 2012, mentre que l'esperança de vida en néixer de la població de la UE-27 ha passat de 65 anys el 1960 a 80 anys el 2012 (83 anys per a les dones i 77 anys per als homes) i arribarà a 85 anys el 2050 (Eurostat, 2012). El nombre de persones amb més de 80 anys a la UE es triplicarà els propers 50 anys (European Commission, 2013).

En tercer lloc, les taxes de mortalitat han anat caient a causa de les millors condicions de vida, derivades d'una millor nutrició, de cures mèdiques més avançades i del desenvolupament dels sistemes públics de salut (Eurostat, 2012).

En quart lloc, l'edat mitjana de la població total augmentarà de 40,6 anys el 2009 a 47,9 el 2060 (European Commission, 2010).

En cinquè lloc, el major augment de l'envelliment de la població de la UE es donarà el període 2012-2035 un cop els fills de la generació de les famílies nombroses (entre 1945-1965) es comencin a retirar (Eurostat, 2008).

Com a conseqüència de l'anterior, la població en edat de treballar (15-64) que ha arribat al seu màxim el 2012 amb 308.200.000, començarà a caure fins a arribar a 265 milions el 2060. I, com a resultat, la relació de persones en edat de treballar en percentatge de la població jubilada passarà de 4 a 1 el 2012 i de 2 a 1 el 2060 (Eurostat 2008). Els més grans de 65 anys passaran de ser el 17% de la població el 2010, al 30% el 2060 i els més grans de 80 anys passaran del 5% al 12% de la població total (Eurostat, 2011).

En resum, la taxa de dependència de la gent gran a la UE (és a dir, la població de +65 anys en percentatge de la població entre 20 i 64 anys) passarà del 28% el 2010 al 58% el 2060 (The Economist, 2013), fet que fa inviable els sistemes de pensions a la UE, llevat que augmenti, en la mateixa proporció, l'edat límit de treballar de la població que segueix mantenint-se en 65, quan l'esperança de vida en néixer augmentarà 21 anys des dels 64 als 85 anys.

Més encara, l'edat de jubilació es va establir a molts països d'Europa el 1919-1920, quan l'esperança de vida era de 40-45 anys

depenent dels estats membres de la UE i no s'ha canviat 94 anys després quan l'esperança de vida s'ha duplicat. És un abús increïble de les generacions més grans sobre les més joves. L'única alternativa possible és la immigració massiva de joves que redueixin aquestes taxes de dependència, però els immigrants com els nacionals, lògicament, també cotitzen i es jubilen.

De no fer front, amb determinació, a aquests dos problemes, el creixement futur de l'AE i de la UE serà molt baix i anirà perdent pes relatiu en el món.

Bibliografia

de la Dehesa (2012a) «A self-inflicted crisis? Design and Management failures leading to the Eurozone Crisis», The Group of Thirty G30, Washington

de la Dehesa (2012b) «Diez evidencias sobre los multiplicadores fiscales», El País, 18 setembre

European Commission (2006) «The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU 25 member states on Pensions, health care, long-term care, educativa i unemployment transfers» (2004-2050) 6654

European Commission (2006) «The demographic future of Europe: From Challenge to opportunity» COM, 571 final

European Commission (2011) «Meeting the challenge of Europe's aging Workforce: the PES Response» Warsaw, 8 December

European Commission (2012) «A blueprint for a deep and genuine economic and monetary union: Launching a European debat», COM (2012) 777 final, 2012.11.28

European Commission (2013) «Long-term care in aging societies», COM 83 – 20-2

Eurostat (2008) «Ageing characterizes the demographic perspectives of the European societies» No 72

Eurostat (2011) «Population projections»

Eurostat (2012) «Mortality and life expectancy statistics»

Eurostat (2013) «Population change and age structure», March 15

Goldman Sachs (2003) «Dreaming with BRICs: the Path to 2050», Global Economics paper No 99, October 1

Goldman Sachs (2011) «The BRICs 10 years on: halfway through the great transformation», Global Economics Paper No 208, December 7

OECD (2006) «Live longer, work longer»

O'Neill, Jim and Alessio Terzi (2014) «The World in 2020» Bruegel, de March 5

PWC (2011) «The World in 2050», January 2011

The Economist (2013) «European Demography: working age shift» January 26

The World Bank (2013) «The EU 11 in an aging Europe», January 17

United Nations (2008) «UN World Population Prospects»

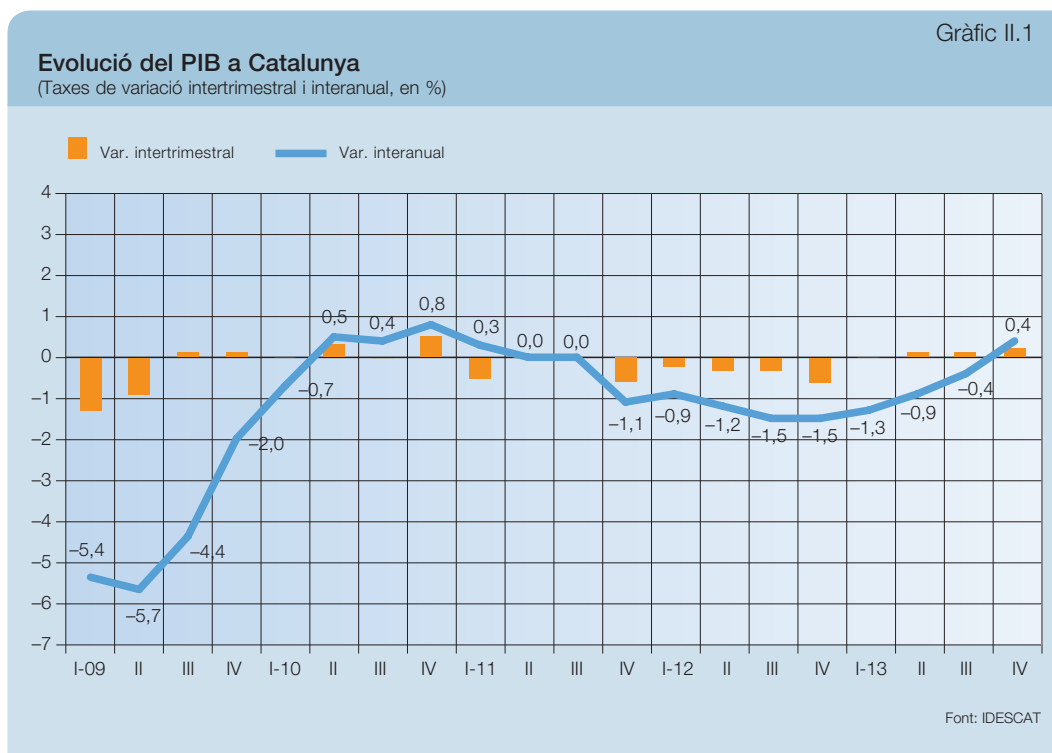


Demanda i producció

1. Introducció

La caiguda de l'activitat econòmica a Catalunya va tocar fons al final de 2012 i principi de 2013, i des de llavors ha anat millorant progressivament fins que al quart trimestre de 2013 s'ha assolit la primera variació interanual positiva del PIB des de feia dos anys. Tècnicament, l'economia catalana va sortir de la segona recessió que ha viscut des del 2008 en el segon trimestre de 2013 en registrar dos taxes consecutives de creixement trimestral del PIB. Així doncs, a mesura que avançava el 2013 la caiguda de l'activitat s'anava moderant, en línia amb la millora de l'entorn econòmic europeu i la menor volatilitat dels mercats financers.

Concretament, el PIB català va passar de caure l'1,3% interanual el primer trimestre del 2013 a créixer el 0,4% el darrer trimestre de l'any. De manera que, en termes anuals, el PIB català ha registrat un descens del 0,5% el 2013, segons dades d'Idescat, vuit dècimes menys que l'any anterior (-1,3%). En canvi, segons dades de l'INE, el PIB de l'economia catalana hauria disminuït una mica més de l'estimat per l'Idescat, el -0,8% enlloc del -0,5%. En tot cas, aquesta caiguda ha estat molt més suau que la registrada pel conjunt de l'Estat espanyol (-1,2%), si bé contrasta amb el creixement positiu del 0,1% que ha registrat la Unió Europea el 2013.



2. Demanda

Des del vessant de la demanda, la menor caiguda del PIB català ha estat conseqüència tant d'una contribució menys negativa de la demanda interna com d'una intensificació de la contribució positiva de la demanda externa. En concret, la demanda interna ha restat 3 punts percentuals a la variació del PIB (enfront dels -3,4 punts del 2012), mentre que la demanda externa ha fet una contribució positiva de 2,2 punts percentuals, una mica superior als 1,9 punts de 2012 (quadre II.1).

Tots els components de la demanda, excepte l'exportació de béns i serveis, han continuat registrant taxes negatives en mitjana anual el 2013. Però els dos components que expliquen en major mesura la moderació de la caiguda del PIB són, en primer lloc, el consum privat –que és el component més important amb un pes del 58% del PIB i que ha passat de decreixer un 3,2% el 2012 a fer-ho un 2,2% el 2013–, afavorit pel canvi de tendència de l'ocupació els darrers mesos de l'any i per les millors perspectives econòmiques a curt termini. I, en segon lloc, l'augment del saldo comercial amb la resta d'Espanya.

La inversió, per la seva banda, ha moderat lleugerament el ritme de caiguda –des del -5,9% el 2012 al -5,2% el 2013–, i aquesta desaceleració s'ha notat tant en el component de béns d'equipament com en el de construcció, si bé la caiguda d'aquesta última continua sent molt més forta –del -7,5% enfront del -2,4% els béns d'equipament.

Per contra, el descens del consum de les administracions públiques ha estat més accentuat que l'any anterior –del -3,5% enfront del -1,5% de 2012–, per la continuïtat de les polítiques de contenció de la despesa pública necessàries per complir amb el compromís de reducció del dèficit públic amb Brussel·les.

Quadre II.1

Evolució del producte interior brut a Catalunya. Demanda. En volum

(Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Taxes de variació interanual, en %)

	2012	2013	2013			
			I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.
PIB pm	-1,3	-0,5	-1,3	-0,9	-0,4	0,4
Demanda interna	-3,4	-3,0	-5,0	-3,2	-2,8	-0,9
Despesa en consum de les llars	-3,2	-2,2	-5,3	-2,9	-1,5	1,2
Despesa en consum adm. públiques ¹	-1,5	-3,5	-2,9	-3,7	-3,6	-3,9
Formació bruta de capital ²	-5,9	-5,2	-6,0	-3,7	-6,4	-4,8
Béns d'equipament i altres	-4,2	-2,4	-5,0	0,5	-4,7	-0,4
Construcció	-10,7	-7,5	-7,9	-7,3	-7,1	-7,7
Saldo exterior ^{3,4}	1,9	2,2	3,3	2,1	2,2	1,2
Saldo amb l'estranger ⁴	2,7	0,9	2,7	0,8	1,2	-1,4
Exportacions totals de béns i serveis	3,2	1,0	0,9	2,2	1,5	-0,6
Importacions totals de béns i serveis	-4,7	-1,4	-7,0	0,1	-1,9	3,4

1. Inclou la despesa en consum de les institucions sense finalitat de lucre al servei de les llars.

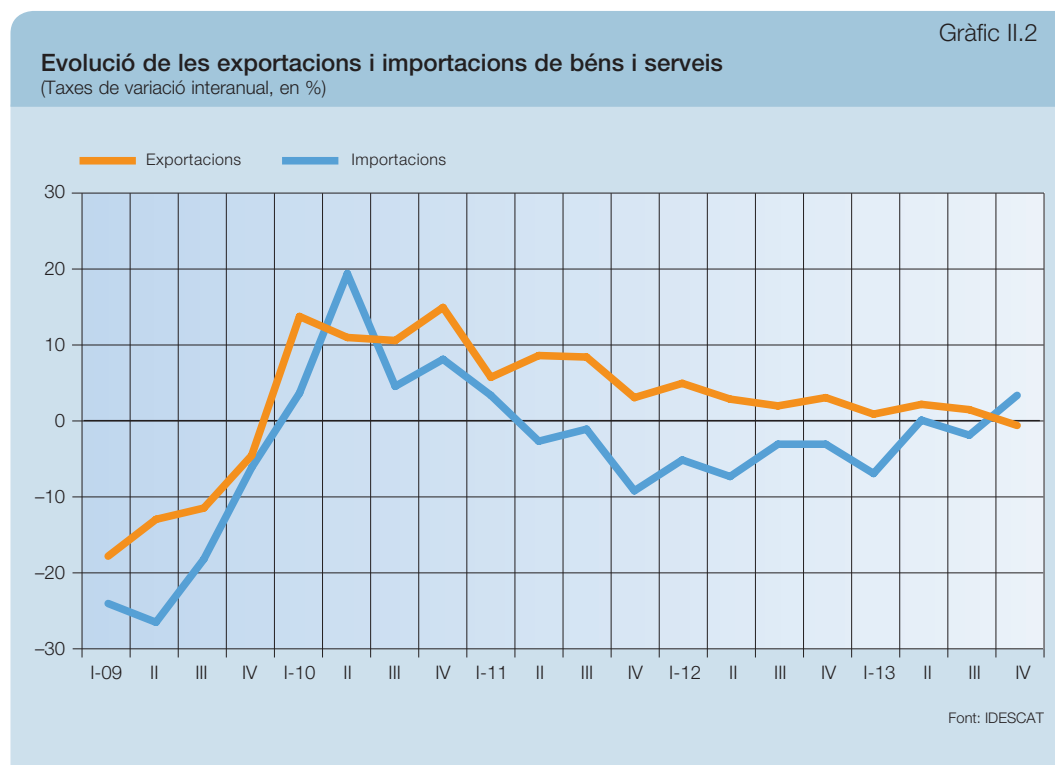
2. Inclou la variació d'existències.

3. Inclou el saldo amb l'estranger i amb la resta d'Espanya.

4. Aportació al creixement del PIB.

Font: IDESCAT

Per la seva banda, la demanda externa ha fet una contribució més positiva a l'evolució del PIB el 2013, si bé cal assenyalar que aquesta millora prové de la demanda de la resta d'Espanya ja que la demanda de l'estranger ha fet una aportació menys positiva el 2013 que el 2012. Això últim és degut tant a un menor creixement de les exportacions de béns i serveis com a una menor caiguda de les importacions. De fet, el quart trimestre es produeix un fet destacable i és que les importacions creixen més que les exportacions, fet que no es produïa des de 2010 (gràfic II.2).



3. Producció

Pel vessant de l'oferta, tots els grans sectors econòmics han millorat el seu comportament el 2013, excepte els serveis per la dolenta evolució mostrada durant el primer semestre de l'any. D'una banda, el sector agrari creix el 3,7% l'any 2013, enfront del -5,5% registrat l'any precedent. Aquesta dada s'explica bàsicament per l'increment de la producció agrícola en un 9% respecte a l'any 2012, en què destaca l'augment en la producció de cereals (27,5%) i de les fruites (al voltant d'un 7%).

El sector industrial creix un 1% i torna a presentar, després de dos anys seguits de decreixement, una variació anual positiva. Al seu torn, la indústria manufacturera també presenta un creixement del 0,8% i se situa més d'un punt per sobre del valor registrat l'any anterior (-0,4%).

El sector de la construcció, tot i que presenta un decreixement del 6,7% l'any 2013, se situa dos punts i quatre dècimes per sobre del valor registrat l'any 2012. Des d'una perspectiva trimestral, la construcció decreix des del tercer trimestre del 2008.

Evolució del producte interior brut a Catalunya. Oferta. En volum

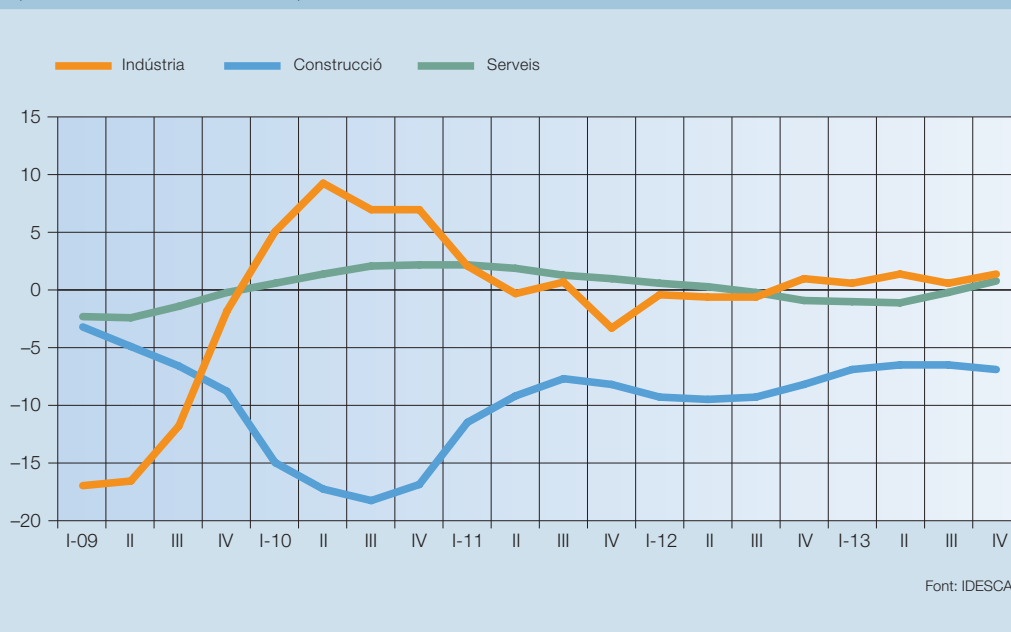
(Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Variació interanual, en %)

	2012	2013	2013			
			I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.
PIB pm	-1,3	-0,5	-1,3	-0,9	-0,4	0,4
Agricultura	-5,5	3,7	0,1	5,1	3,7	5,9
Indústria	-0,2	1,0	0,6	1,4	0,6	1,4
Construcció	-9,1	-6,7	-6,9	-6,5	-6,5	-6,9
Serveis	0,0	-0,4	-1,0	-1,1	-0,2	0,8

Font: IDESCAT

Evolució del VAB per sectors

(Taxes de variació interanual, en %)



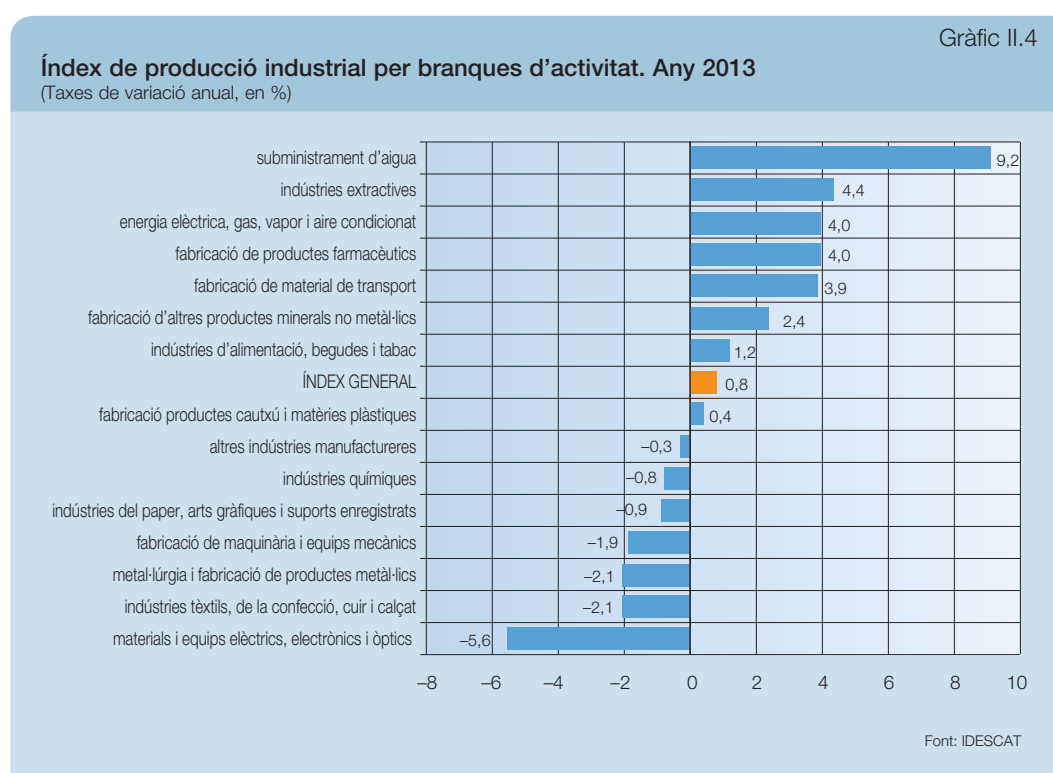
Font: IDESCAT

Dins els serveis, cal destacar que l'activitat de la branca de l'Administració Pública, l'educació, la sanitat i els serveis socials és la que va registrar una caiguda més intensa, del -1,3% interanual, com a conseqüència dels ajustos pressupostaris realitzats per a la consolidació fiscal.

L'any 2013, la producció industrial ha registrat també una taxa de variació positiva del 0,8% corregit d'efecte calendari, més de cinc punts per sobre del valor registrat l'any anterior (-4,8%). Trimestralment, l'IPI del quart trimestre de l'any 2013 va presentar un creixement del 3,1% interanual. Aquesta evolució positiva de la producció industrial a Catalunya contrasta amb el descens que encara registra la producció al conjunt de l'Estat espanyol (del -1,5% el 2013). L'evolució més positiva ha estat, per segon any consecutiu, la de la producció de béns de consum, que ha crescut un 4,9% el 2013, mentre que els béns intermedis i l'energia registren taxes positives inferiors (del 2% i 0,2%,

respectivament), però que suposen una millora considerable respecte dels decreixements que es van registrar l'any anterior, i que van superar el 9%. Per contra, la producció de béns d'equipament ha experimentat un descens molt accentuat, del -18%, que se suma a les caigudes de dos dígits registrades els dos anys anteriors.

Quant a l'IPI per branques d'activitat, les indústries que han registrat un creixement més intens han estat les de subministrament d'aigua, les extractives i les d'energia elèctrica. A continuació apareixen les indústries manufactureres, que en el seu conjunt presenten una petita variació positiva del 0,2%, gràcies bàsicament al creixement de la fabricació de productes farmacèutics (4%), a la fabricació de material de transport (3,9%), a la fabricació de productes minerals no metàl·lics (2,4%) i a les indústries d'alimentació, begudes i tabac (1,2%). La resta de branques mostren taxes decreixents (gràfic II.4).

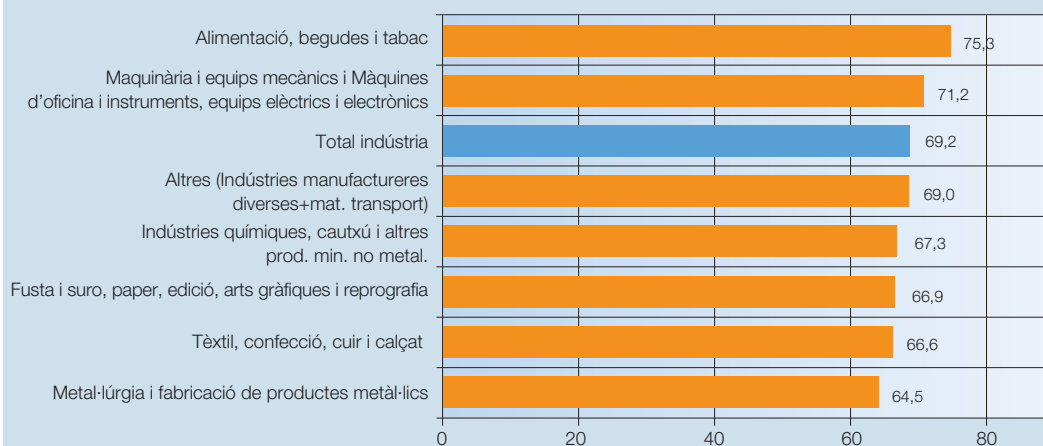


La lleu millora de la producció industrial no ha anat acompanyada d'un creixement de l'ocupació al sector. Segons l'Enquesta de Població Activa (EPA, base poblacional 2011), el nombre de treballadors a la indústria s'ha reduït un 2,9% el 2013, mentre que segons el Ministeri de Treball, els afiliats a la seguretat social al sector industrial, inclosos els autònoms, han disminuït un 4,1% en relació al 2012.

Segons l'enquesta de clima empresarial de la Cambra de Comerç de Barcelona i l'Idescat, el creixement de volum de producció s'ha traduït en un augment del grau d'utilització de la capacitat productiva (UCP) a la indústria, que ha passat del 65% el 2012 al 69% el 2013. Les branques amb un grau d'UCP superior a la mitjana de la indústria han estat la d'alimentació, i la de maquinària i equips mecànics, equips elèctrics i electrònics (gràfic II.5).

Utilització de la capacitat productiva a la indústria catalana. Any 2013

(Percentatge)

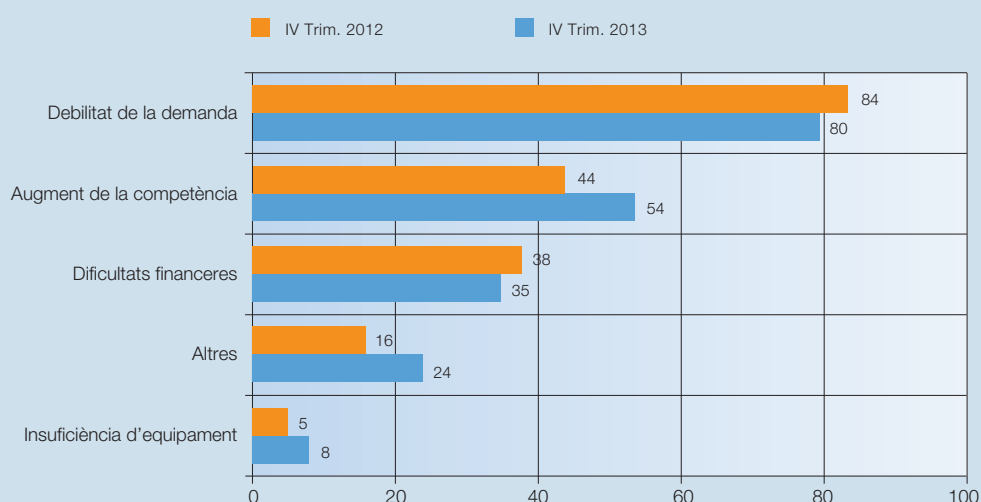


Font: Cambra de Comerç de Barcelona i IDESCAT

La feblesa de la demanda continua sent el principal factor limitador de la bona marxa dels negocis a la indústria, però ha perdut importància en relació a l'any anterior per la millora de les perspectives econòmiques. Aquest factor és assenyalat pel 80% dels empresaris de la indústria el quart trimestre de 2013 enfront del 84% en el mateix període de 2012. El segon factor més limitador ha estat l'augment de la competència, un factor que ha guanyat importància el 2013, sent assenyalat pel 54% dels empresaris. Destaca també la importància de les dificultats de finançament com a factor limitador de l'activitat industrial, si bé aquest ha disminuït la seva rellevància aquest any fins al 35% dels casos (gràfic II.6).

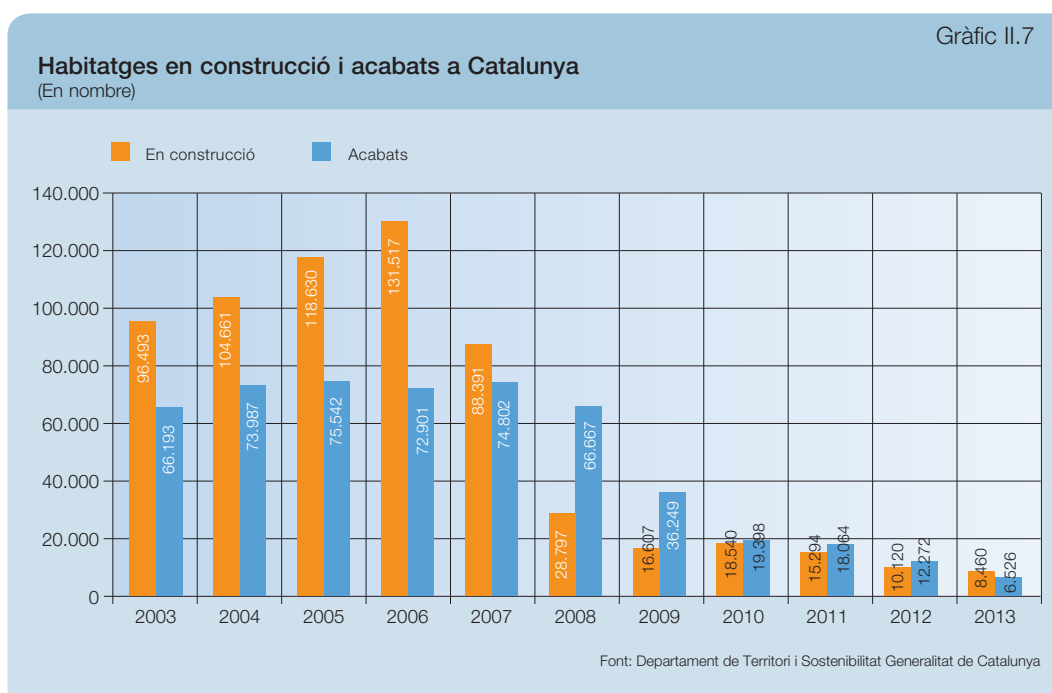
Factors que limiten la bona marxa dels negocis a la indústria catalana

(Percentatge d'empreses)



Font: Cambra de Comerç de Barcelona i IDESCAT

Pel que fa a la construcció, s'ha intensificat la caiguda de la construcció d'habitatges però ha millorat l'activitat de l'obra civil. D'una banda, el nombre d'habitatges en construcció s'ha reduït fins a un mínim històric de 8.460 l'any 2013, xifra que suposa un descens del 16,4% interanual. El nombre d'habitatges acabats ha estat encara més baix, de 6.526, i també es troba en un mínim històric i ha suposat una disminució molt intensa, del -47% anual (gràfic II.7). Per primer cop des de l'any 2007, el nombre d'habitatges en construcció superen els habitatges acabats, de manera que s'inverteix la tendència que ha caracteritzat tota la crisi, fet que podria estar assenyalant que el sector ja ha tocat fons i pot iniciar la recuperació properament, si bé partint d'uns nivells d'activitat molt baixos. Així mateix, cal esmentar que les xifres d'habitatges en construcció s'obtenen de l'explotació dels visats de direcció d'obra dels col·legis professionals d'aparelladors i arquitectes tècnics, per tant, són habitatges que està previst construir o rehabilitar, però potser no s'arriben a construir tots.



D'altra banda, la licitació oficial d'obres presenta dades menys negatives respecte de l'any anterior pel que fa a l'edificació, que disminueix només el 7,4% interanual, i dades més positives pel que fa a l'obra civil, que creix un 95% respecte de 2012. En conjunt, la licitació oficial d'obra pública per data d'obertura de pliques s'ha situat en 1.084,7 milions d'euros el 2013, un 38,2% més que l'any anterior. Tot i això, en nivell, és la segona dada més baixa de la sèrie disponible que comença el 1999, després del mínim assolit el 2012. Per administracions, tant la licitació de l'Administració central com de la local han protagonitzat un augment (del 75% i 57%, respectivament), mentre l'obra licitada per la Generalitat ha disminuït un 26,3%, contràriament al succeït l'any anterior.

El descens del nombre d'ocupats al sector de la construcció ha estat novament intens, del -6,8% en el conjunt de l'any 2013 segons dades de l'Enquesta de Població Activa (base poblacional 2011), i més elevat, del -15,2% en el mateix període, segons les dades d'afiliats a la Seguretat Social. Ara bé, en el quart trimestre de l'any, l'Enquesta de Població Activa, assenyalava un augment puntual de l'ocupació a la construcció per primera vegada des de l'inici de la crisi econòmica.

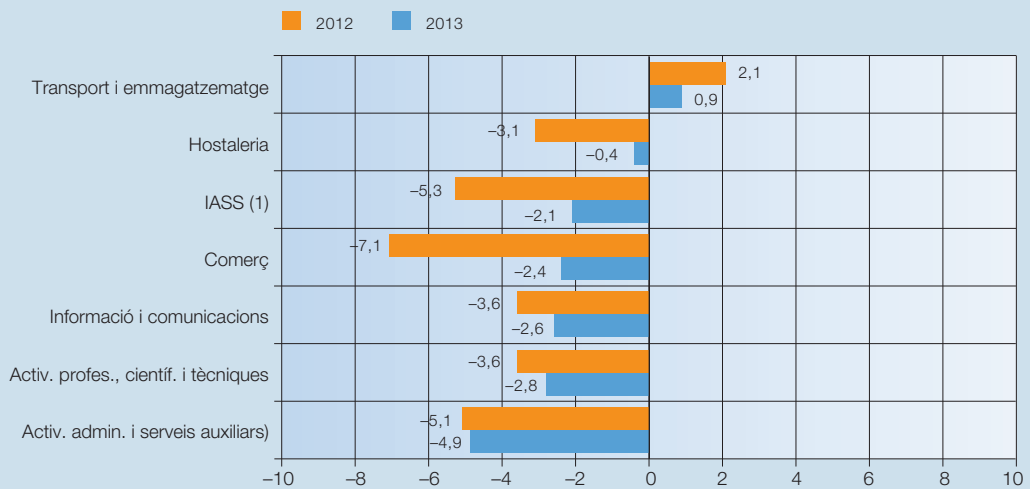
Finalment, la caiguda del VAB al sector serveis ha estat moderada l'any 2013 (-0,5%), però la del volum de negoci, mesurada per l'indicador d'activitat dels serveis de l'Idescat, ha estat més forta (-2,1%) i heterogènia per branques. L'única activitat que creix és la del transport i emmagatzematge (0,9%). La resta d'activitats registren taxes negatives de creixement: activitats administratives i serveis auxiliars (4,9%), activitats professionals, científiques i tècniques (-2,8%), informació i comunicacions (-2,6%) i el comerç (-2,4%) (gràfic II.8). Pel que fa al sector turístic, el nombre de viatgers als establiments hotelers s'ha mantingut igual que el registrat l'any anterior. Aquesta dada està determinada pel comportament positiu del turisme estranger (3,6%), que compensa la davallada del turisme domèstic (-5,7%). Les pernoctacions en establiments hotelers presenten un increment de l'1,8%, gràcies al creixement interanual de les pernoctacions del turisme estranger (5,3%).

Alhora, la reducció del nombre d'ocupats al sector serveis s'ha anat desaccelerant a mesura que avançava el 2013, des del -4,2% interanual el primer trimestre fins al -0,2% el quart trimestre, segons dades d'afiliació a la Seguretat Social. L'Enquesta de Població Activa (base poblacional 2011), però, assenya un augment de l'ocupació als serveis ja en el quart trimestre de l'any del 2,1% interanual.

Índex d'activitat del sector serveis, total i per branques

(Taxes de variació interanual acumulada, en %)

Gràfic II.8



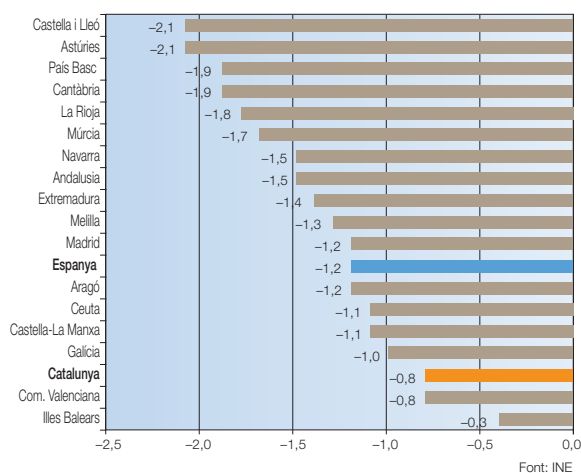
(1) IASS: Indicador d'activitat del sector serveis

Font: IDESCAT

L'ECONOMIA CATALANA EN EL CONTEXT ESPANYOL I EUROPEU

La caiguda del PIB l'any 2013 ha estat generalitzada a totes les comunitats autònomes. Ara bé, Catalunya se situa entre les comunitats on la caiguda ha estat més suau, i per tant, ha estat també inferior a la del conjunt d'Espanya, segons dades de la Comptabilitat Regional de l'INE. El PIB de l'economia espanyola s'ha reduït l'1,2% anual, mentre que el de l'economia catalana ho ha fet quatre dècimes menys (el -0,8%). Alhora Catalunya és la tercera comunitat on la caiguda de l'activitat ha estat menor al 2013, després de les Illes Balears (-0,4%) i la Comunitat Valenciana (-0,75%). Les caigudes més intenses s'han registrat a les comunitats de Castella i Lleó i Astúries (-2,1% cadascuna), seguides del País Basc i Cantàbria (-1,9% en ambdós casos) (gràfic 1).

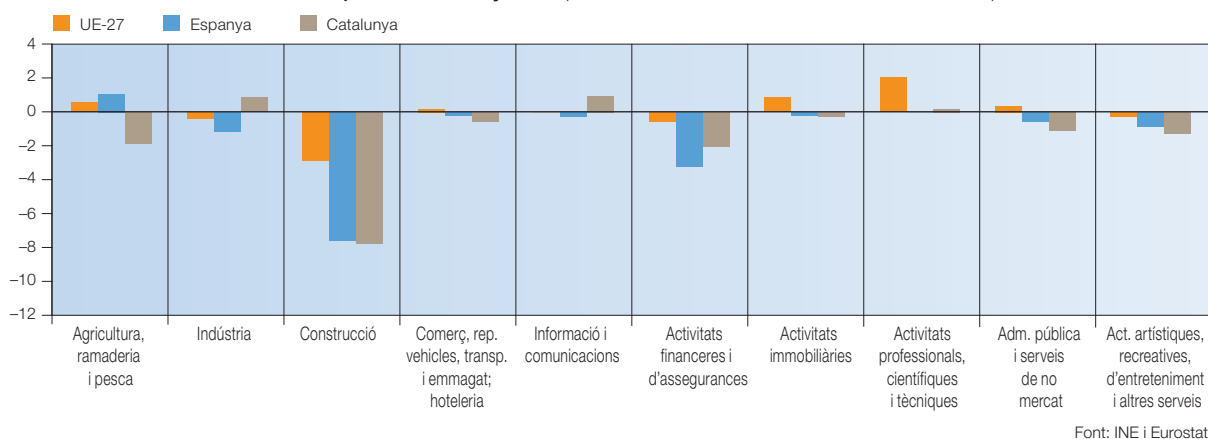
Gràfic 1. PIB per comunitats autònomes. Any 2013
(Taxes de variació anual, en termes reals, en %)



La menor caiguda del PIB a Catalunya que al conjunt d'Espanya s'explica principalment pel sector industrial, que ha registrat un increment de l'activitat a Catalunya del 0,9%, mentre que a Espanya ha caigut l'1,2%. També destaca l'evolució de l'activitat al sector d'informació i comunicacions perquè ha crescut a Catalunya l'1% anual el 2013, enfront d'un descens del 0,3% registrat al conjunt d'Espanya. La branca de serveis financers i d'assegurances immobiliàries també ha contribuït a explicar el diferencial atès que ha caigut bastant menys al Principat que a l'Estat (-2,1% i -3,3%, respectivament). En sentit contrari, destaca el descens de l'activitat al sector constructor català per haver estat més fort que el de l'espanyol (-7,9% i -7,7%, respectivament), a l'igual que succeeix amb el sector d'Administració Pública, educació i sanitari (-1,1% a Catalunya i -0,6% al conjunt d'Espanya). Per la seva banda, el sector agrari ha caigut a Catalunya un 1,9% mentre que a Espanya ha crescut l'1,1%, però aquest té un pes reduït en l'estructura productiva d'ambdues economies.

Si la comparativa es fa amb la Unió Europea (UE-27), on el creixement del PIB ha estat del 0,1% anual el 2013, cap comunitat autònoma ha registrat una evolució tan positiva. En el cas de Catalunya el diferencial amb la UE ha estat de nou dècimes i s'explica per l'evolució més favorable a la UE de pràcticament totes les branques a excepció de la indústria i del sector de serveis d'informació i comunicació. En el cas del VAB industrial, a Catalunya ha registrat un creixement del 0,9% mentre que a la UE ha disminuït un 0,4%. I en el sector de serveis d'informació, el VAB ha crescut l'1% a Catalunya mentre que a la UE s'ha estancat. En canvi, als sectors de la construcció, l'agricultura, i la resta de branques de serveis, l'evolució ha estat més desfavorable a Catalunya que a la Unió Europea (vegeu el gràfic 2).

Gràfic 2. VAB per sectors. Any 2013 (Taxes de variació anual, en termes reals, en %)



En els anys que portem de crisi, és a dir, entre el 2008 i el 2013, l'activitat econòmica a Catalunya, mesurada en termes de PIB, ha disminuït l'1,22%, de mitjana, poc més d'un dècima menys que al conjunt d'Espanya (on ho ha fet el -1,38%). Cal destacar que aquesta evolució ha fet que Catalunya hagi guanyat pes en el PIB espanyol passant del 18,5% el 2008 al 18,8% el 2013 i, per tant, continua sent la primera comunitat amb més participació en el PIB espanyol. Les comunitats que han evolucionat millor en aquest període, és a dir, on el PIB ha caigut menys, han estat Navarra (-0,8% en mitjana anual) i Ceuta (-0,9%). Mentre que les que han registrat una caiguda més forta són Comunitat Valenciana (-2,1%), Múrcia -2,0%) i Andalusia i Castella La Manxa (-1,8% cadascuna).

El PIB per càpita a Catalunya era de 26.666 euros l'any 2013, un 0,9% més que l'exercici anterior, en canvi, al conjunt d'Espanya el PIB per càpita s'ha estabilitzat en 22.279 euros. De manera que el PIB per càpita català és un 19,7% superior al PIB per càpita mitjà espanyol, mentre que l'any precedent era un 18,5% més elevat, i el 2008 era un 15,8% superior a la mitjana espanyola. Aquesta evolució es deu tant a que el PIB ha caigut menys al Principat com a que la població ha caigut més a Catalunya que al conjunt d'Espanya. Així Catalunya es continua posicionant com la quarta comunitat amb un PIB per càpita més elevat dintre d'Espanya, després del País Basc (34,5% superior), Madrid (29,8% superior) i Navarra (27,3% superior). En l'extrem oposat es troben Extremadura, Melilla i Andalusia (on és el 33%, el 26% i el 25% inferior a la mitjana espanyola, respectivament).

RELOCALITZACIÓ INDUSTRIAL A CATALUNYA

Raül Blanco Díaz i Jordi Fontrodona Francolí. *Direcció General d'Indústria de la Generalitat de Catalunya*

Introducció

Des dels anys seixanta del segle xx es produeix a la major part de les societats desenvolupades una pèrdua de pes de la indústria (**desindustrialització**) en el conjunt de l'economia en favor dels serveis. Una primera aproximació al fenomen apunta a un efecte estadístic derivat de l'externalització de serveis que abans es prestaven internament a les empreses manufactureres. Però hi ha més explicacions.

Seguint Baró (2009), pel cantó de la demanda, el fenomen s'explica per la major elasticitat-renda que s'atribueix a la demanda de serveis d'ús final, enfront de la dels béns industrials. Pel cantó de l'oferta, l'argument principal ha estat la menor taxa de creixement de la productivitat del treball en els serveis en comparació amb el sector manufacturer. Però també s'explica per l'expansió dels serveis destinats a la producció deguda a canvis tecnològics i organitzatius a les empreses, a l'augment de la subcontractació i a canvis institucionals i de regulació.

A més, l'impuls que ha experimentat la lliure circulació de mercaderies en el marc de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), junt amb la difusió de les tecnologies de producció i el progrés de la logística, ha facilitat l'emergència de nous països en els mercats mundials. Això ha reforçat, sens dubte, el procés de desindustrialització dels països desenvolupats, almenys per mitjà de dues vies: d'una banda, ha portat els països avançats a especialitzar-se en productes intensius en mà d'obra més altament qualificada i en serveis destinats a la producció; de l'altra, les empreses dels països més desenvolupats han hagut d'augmentar la productivitat i la relació capital-treball i concentrar-se en els segments més productius de les cadenes de valor.

La indústria catalana no ha estat aliena a aquest fenomen i el seu pes en el conjunt de sectors ha passat del 28,8% el 1995 al 20,6% el 2013.

Un fenomen derivat de la pèrdua de pes de la indústria és el de la **deslocalització**, que es pot definir com el trasllat de la producció d'un establiment industrial a un altre indret a la recerca de costos (laborals i de tota mena) més reduïts que els del lloc original. La deslocalització afecta tots els països desenvolupats¹ i, en el cas de Catalunya, s'ha manifestat, des de principis del segle XXI, en el tancament de diverses multinacionals estrangeres que han desplaçat les seves produccions a l'estranger, normalment països de l'est d'Europa i d'Àsia. Només cal recordar alguns casos, que van causar certa alarma en els mitjans de comunicació, com els de Lear Automotive, Samsung o Valeo. Alguns dels sectors més afectats han estat els del tèxtil-confecció, de l'electrònica de consum i dels components i sistemes de l'automoció.

No obstant això, d'un temps ençà, estan sorgint veus que sostenen que hi ha la possibilitat de què una part de les indústries que van deslocalitzar retornin als seus països d'origen. És el que podríem anomenar com **relocalització** (*re-shoring*, en anglès) i que cal distingir de la **reindustrialització** (augment del pes de la indústria sobre el PIB), encara que poden anar en paral·lel. Dit d'una altra manera, la reindustrialització pot venir donada per empreses que relocalitzin activitats que havien marxat o per companyies que generin noves activitats industrials.

¹ En el cas d'Alemanya, pateix deslocalitzacions però no es desindustrialitza ja que manté un pes rellevant de la indústria sobre el PIB.

Aquest article tracta sobre una hipotètica relocalització industrial a Catalunya. Per fer-ho, atès que les estadístiques usuals no poden reflectir aquest fenomen, comença amb una anàlisi dels documents que han començat a plantejar el tema, per passar a veure alguns casos d'empreses que han relocalitzat en l'àmbit mundial i en l'àmbit català, i acabar amb unes conclusions.

L'article seminal de Boston Consulting Group

El maig del 2011, es va publicar un informe de Boston Consulting Group (2011) que portava per títol *Made in America again: Why Manufacturing Will Return to the U.S.* El document va ser innovador ja que es plantejava que, en els propers anys, el creixement dels salaris a la Xina, l'increment de la productivitat als EUA, un dòlar més dèbil i l'evolució d'altres costos faran que gairebé desaparegui la diferència de cost unitari entre la Xina i els EUA per als productes que s'hagin de consumir als EUA. Per a molts productes destinats al mercat americà, els EUA esdevindran (segons BCG) la millor opció productiva. La Xina continuarà sent una opció capdavantera per als productes adreçats als mercats asiàtics, però ja no serà l'opció automàtica a l'hora de considerar on fabricar.

Les principals raons per aquest plantejament són:

- L'augment del cost salarial a la Xina és del 17% anual (2010-2015). Això reduirà la diferència salarial entre els estats del sud dels EUA i el delta del Yang-Tse (Xina) des del 65% del 2010 fins al 39% que s'estima per al 2015 (un cop ajustada la productivitat). Per a aquells productes en els quals el treball suposi un 25% del cost total, l'avantatge en cost de la Xina es limitaria a un 10%.
- L'augment de la productivitat xinesa (un 8,5% anual), ajustada pels costos, no serà suficient per evitar que l'avantatge competitiu xinès en salaris es redueixi. També cal tenir en compte que està apareixent la conflictitat i una pressió per millorar les condicions laborals.
- Per a molts béns, si es tenen en compte el transport², les taxes, els riscos de subministrament, el sòl industrial³, el preu de l'electricitat i altres costos, així com la revaluació de l'iuán⁴, les diferències entre la Xina i el sud dels EUA gairebé desapareixen. Tot això sense considerar altres temes com la dèbil defensa de la propietat industrial, els problemes d'abastiment de la cadena productiva o d'assegurament de la qualitat, que són habituals a la Xina.
- Automatitzar les línies i altres mesures no serà suficient per mantenir l'avantatge competitiu de la Xina. No cal oblidar que l'avantatge principal és el cost laboral. En canvi, l'automatització dels països desenvolupats⁵ i la creixent versatilitat de les fàbriques juguen en contra de l'avantatge de la Xina en costos laborals.

² El barril de petroli Brent ha passat de poc més de 20 dòlars el 2000 als 110 dòlars actuals.

³ El sòl industrial de les zones més desenvolupades de la Xina és entre dues i cinc vegades més car que el d'Alabama, Tennessee i Carolina del Nord.

⁴ El 2005 es canviava un dòlar per 8,2 iuans i el febrer de 2014, per 6,1.

⁵ El preu dels robots als països desenvolupats, segons The Economist, ha caigut entre un 40 i un 50% des dels anys 90.

- La producció d'alguns béns podria ser més avantatjosa a països amb cost laboral baix, com Mèxic, Indonèsia i Vietnam, però altres elements com la baixa productivitat, el marc legal, la corrupció o la seguretat els fa opcions menys atractives que la relocalització.
- Altres factors a tenir en compte venen del costat de la demanda (en els països desenvolupats), amb una tendència a valorar més els productes personalitzats i de qualitat i a consumir productes nacionals.

L'anàlisi del BCG conclou que, el 2015, els avantatges de les zones industrials costaneres de la Xina seran molt reduïts en comparació amb alguns estats americans com Carolina del Sud, Tennessee o Alabama. La relocalització, afirma, s'accelerará els propers anys per als productes industrials destinats al mercat americà on el cost laboral no sigui tant intensiu, com l'auxiliar d'automoció. En canvi, altres productes, com el tèxtil, probablement marxaran de la Xina cap a països amb costos menors.

Segons BCG, la Xina continuarà tenint un rol important com a plataforma exportadora cap a Europa Occidental. Tot i que també en el cas de la UE el diferencial de cost es reduirà, consideren els autors que ho farà més lentament que no pas en comparació amb els EUA.

Altres aportacions al debat

Posteriorment, el Centre Kitty and Michael Dukakis de la Northeastern University (2012) va publicar un Informe sobre l'evolució de la indústria a Massachussets⁶. Sorprenentment, tot i tractar-se d'un dels estats més rics i amb els costos més elevats dels EUA, l'estudi mostrava com el nombre de fàbriques va créixer en 43 unitats el 2011, després de dècades de caigudes. La majoria d'aquestes noves empreses encara petites –un 72% tenen menys de 20 treballadors– tenia llocs de feina qualificats amb sous mitjans de 72.000 dòlars.

El número de *The Economist* del 19 de gener de 2013 també es manifestava en el mateix sentit, sota el títol *Reshoring manufacturing. Coming home*. Bàsicament, expressava tres idees: el principal fonament per deslocalitzar cap a la Xina (els salaris) s'està debilitant; moltes empreses americanes s'adonen que han anat massa lluny enviant llocs de treball a l'estranger i ara veuen la necessitat de retornar-ne uns quants; i, per últim, les empreses estan abandonant el model de produir-ho tot en un sol lloc de baix cost i vendre-ho a tot el món per un altre d'estar prop dels clients en nous grans mercats. Així, tècnicament, invertir a la Xina per servir el mercat xinès no és deslocalització (*offshore*) sinó *onshore*.

Així mateix, la patronal PIMEC (2013) va publicar l'informe *De la desindustrialització a la reindustrialització*, on se sintetitzaven els treballs anteriors i s'afirmava que hi ha casos d'empreses que retornen a Catalunya una part de la producció que havien desplaçat a l'estranger.

⁶ <http://www.northeastern.edu/dukakiscenter/barry-bluestone-presents/>

Però no tothom ho veu igual. És el cas del professor Marshall L. Fisher, citat a Wharton (2013), el qual afirma que la relocalització afectarà només determinats productes que requereixin una complexitat especial en el control de qualitat (com vestit i calçat de gamma alta) o que siguin molt pesats o voluminosos (com els electrodomèstics de General Electric), els quals, si es feien a la Xina incorrien en despeses addicionals de càrrega d'estoc per poder respondre a demandes imprevistes. A més, amb el temps, els proveïdors xinesos es tornaran competidors. Fisher també diu que se sol passar per alt un detall important com que la major part dels llocs de treball perduts per la deslocalització eren de baixa qualificació i es pregunta si realment interessa que retornin als Estats Units.

Aquest debat ha arribat als mitjans de comunicació, sobretot als EUA, i això ha aportat algunes dades comparatives interessants. Un article recent de The New York Times⁷, explicava el procés de relocalització de la filatura de qualitat cap al sud d'EUA, on tradicionalment la producció de cotó havia estat un sector principal. Arran d'aquest fenomen es comparava el cost de fabricar una dessuadora de qualitat a EUA i Àsia, i es podia percebre com, tot i que es mantenen els majors costos de mà d'obra, el diferencial de cost total s'ha reduït considerablement.

En la mateixa línia, General Electric, una empresa que assegura haver relocalitzat més de 16.000 llocs de feina des del 2009, va publicar la previsió de costos mitjans industrials per al 2015. En el gràfic es pot observar com els EUA seria l'economia occidental més competitiva i el diferencial de cost total amb la Xina seria ja només d'un 5%.

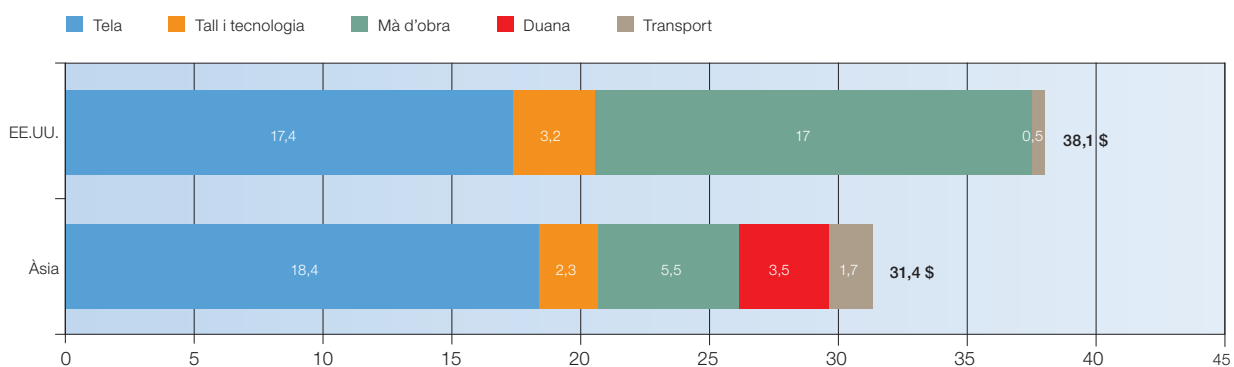
I a Europa? El debat s'ha centrat especialment als Estats Units, però també està arribant a Europa. La Cambra de Comerç de la UE a la

Xina (2012), en el seu informe de confiança empresarial detecta entre els seus socis una creixent frustració perquè les reformes del dotzè pla quinquennal no s'estan aplicant i l'entorn regulador continua discriminant les empreses estrangeres. Atès que moltes companyies perceben pèrdues d'oportunitats per aquest motiu, un 22% dels membres de la cambra estan considerant treure les seves inversions de la Xina. No obstant això, el mateix informe destaca la importància del mercat domèstic xinès.

Per la seva banda, el Deutsche Bank Research (2013) afirma que la importància dels costos laborals com a factor de competitivitat està disminuint en molts sectors (el 2003, el 87% de les empreses alemanyes que deslocalitzaven ho feien pels costos laborals, mentre que el 2012 el percentatge va baixar al 71%). Això passa per dos motius: una major automatització i que les activitats més intensives en mà d'obra ja s'han deslocalitzat. No obstant això, DB Research no creu que l'escenari d'Estats Units sigui traslladable a Europa. La major part de la deslocalització europea s'ha produït cap a l'est del propi continent. Això vol dir que, en cas que hi hagués relocalització procedent de la Xina, no implicaria una reindustrialització de la UE. A més, els EUA tenen una productivitat més alta que la UE i uns costos laborals i energètics (electricitat i gas) més baixos.

Tanmateix, DB Research detecta que la tendència a deslocalitzar s'ha reduït en els darrers anys. El 2006, per exemple, el 15% de les empreses industrials alemanyes declaraven haver deslocalitzat part de la producció en els darrers dos anys, mentre que el 2012 el percentatge era del 8%, sense que això impliqui un procés de relocalització. Per a què es produeixi, encara falta que es donin condicions més propícies.

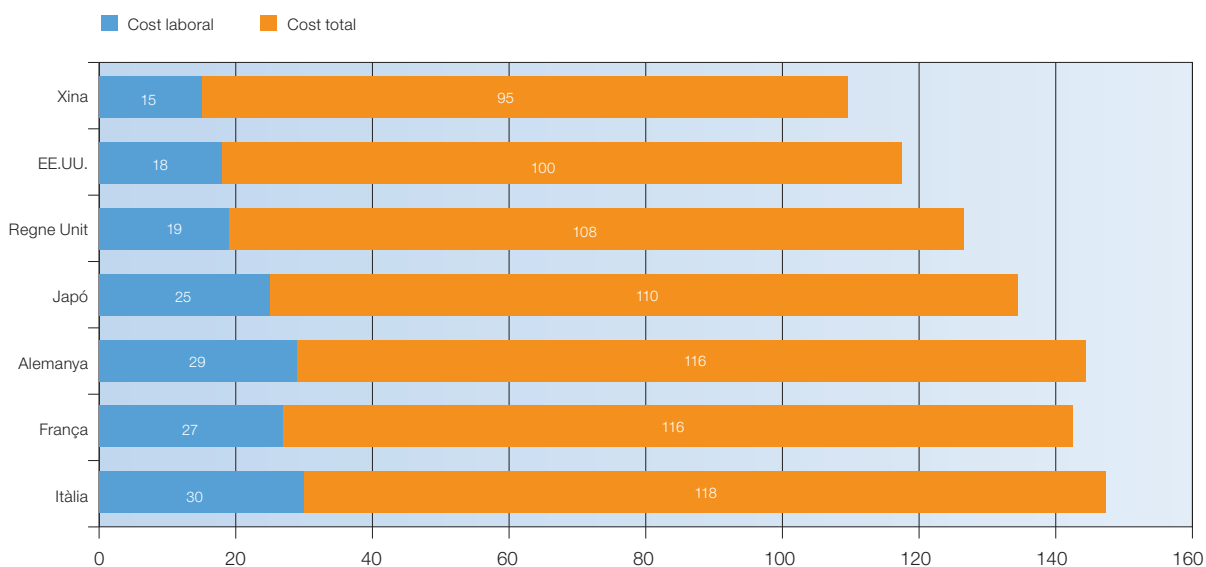
Gràfic 1. Cost de fabricar una dessuadora (en \$)



Font: Elaboració pròpia a partir de dades de The New York Times i American Giant

⁷ <http://www.nytimes.com/2013/09/20/business/us-textile-factories-return.html?pagewanted=all&r=2&>

Gràfic 2. Previsió de costos mitjans de producció industrial, 2015
(Índex EE.UU. = 100)



Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Le Monde i General Electric

Ugarte (2013) afirma que, encara que els salaris xinesos augmentin prop del 20% anual, la pèrdua de competitivitat xinesa no serà significativa ja que una persona sense qualificar podria arribar en cinc anys a cobrar 3 euros per hora, encara ben lluny dels 16-20 euros d'Espanya. A més, la Xina segueix una estratègia de desenvolupament del seu interior, on el cost actual és de només 0,4 euros per hora, cosa que farà traslladar activitat cap allà. No obstant, el mateix autor també afirma que el futur no passa tant per la relocalització com per la multilocalització, situant la producció de manera eficient segons els requeriments de la demanda i els costos logístics del producte.

Tendències tecnològiques afavoridores de la relocalització

En un entorn de mercat on a molts sectors la demanda exigeix l'exclusivitat i la rapidesa de les sèries curtes de fabricació, cada cop és més crític que les fases d'R+D i de disseny estiguin a prop de la fabricació. Com més interacció hi hagi, més fluirà la informació entre les diferents baules de la cadena de valor del producte i més directa serà la relació amb el client.

L'avantatge competitiu al s. XXI estarà influenciat òbviament pel cost salarial o energètic, però també per la capacitat dels països o regions per unir disseny avançat i manufactura. La capacitat per modelar, visualitzar i provar gairebé unint la simulació virtual al món real farà més competitives aquelles indústries que millor dominin aquests processos i

dotarà aquesta producció d'uns arrels locals més fortes (coneixement, treballadors altament qualificats, eines i programari avançat, etc.).

En els darrers anys estan emergint tecnologies que poden afavorir aquesta relocalització industrial, per haver nascut als EUA i a la UE, i pels factors de proximitat que porten inherents, almenys en les seves primeres etapes de desenvolupament i escalabilitat.

N'hi ha diverses, però ens centrarem només en les dues principals: la impressió en 3D i el grafè. Encara no albirem totes les seves aplicacions, però semblen cridades a canviar paradigmes no només a la indústria sinó també a la nostra vida quotidiana.

La primera tecnologia que està cridada a transformar l'economia i a afavorir la relocalització industrial és la impressió en 3D. El seu impacte serà més gran que el que va tenir la introducció de la impressió digital fa dues dècades i que va transformar tot el sector de les arts gràfiques. La impressió en 3 dimensions eliminarà fases entre el disseny i la producció. No caldrà distribuir certs productes, tant sols caldrà enviar uns arxius i imprimir (produir) el bé en qüestió allà on hagi de ser consumit.

Pel mateix motiu, es reduirà la necessitat d'estocs. No caldrà acumular per exemple figures de plàstic, si puc fer-les segons demanda (un *just-in-time* gairebé perfecte). L'enginyeria de processos es redueix, ja que del disseny a la producció, en el límit, només hi hauria un clic. Per tant,

guanya pes l'R+D, el disseny i la manufactura final, que pot localitzar-se propera al consumidor final, ja que els costos es redueixen substancialment i deixa de tenir sentit produir a la Xina un bé que es consumirà a Europa. Més de 200 matèries primeres poden ser utilitzades per aquestes màquines.

Aquest coneixement es lidera des de la UE i els EUA. A Barcelona s'instal·larà la seu mundial d'impressió en 3D de Hewlett-Packard. La NASA ha pagat 100.000\$ a un jove enginyer perquè en 6 mesos dissenyi una impressora 3D capaç de produir el menjar dels astronautes a l'espai. L'Administració Obama ha promogut la creació d'un hub industrial a Youngstown (Ohio) a l'entorn de la impressió en 3D, dotat inicialment amb 30 M\$. A la darrera setmana de la moda de París, alguns dissenyadors van mostrar les seves primeres creacions impreses en 3D.

Paradoxalment, podria provocar que, en certs segments de producció, es retorni d'un producte industrial massiu i global a un producte personalitzat i fet en un taller local. El fenomen conegut com a fàbriques laboratoris urbans, «fab-labs» segons el MIT, podria créixer de manera rellevant quan aquesta tecnologia es difongui massivament.

Si a la impressió parlem de 3 dimensions, un dels grans avantatges del grafè és la seva bidimensionalitat. Aquesta molècula va ser sintetitzada a partir de la mina de grafit fa només 10 anys i el seu potencial ha fet que els investigadors inicials, Geim i Novoselov, ja hagin estat reconeguts amb el Premi Nobel (2010). Europa està apostant per ser la primera potència en desenvolupar industrialment aquesta làmina de carboni amb excel·lents propietats de conducció elèctrica, d'òptica, de resistència i de mal·leabilitat mecànica. És centenars de vegades més resistent i elàstica que l'acer, i alhora tres vegades més lleugera.

Per tant, obre la porta a materials ultralleugers per a avions, pantalles tàctils més planes i més flexibles, cèl·lules fotovoltaïques i bateries més eficients o, fins i tot, marcadors terapèutics. S'ha batejat com el «wonder material» i la UE, per un cop, ha estat ràpida i lidera el seu desenvolupament a través d'un consorci públic-privat, Graphene Flagship, que agrupa institucions, centres de recerca i empreses de tot el continent. La Comissió ha promès 1.000 M€ al projecte durant una dècada (2013-2023).

Estem doncs davant d'un terreny per explorar, d'una plataforma sobre la que reindustrialitzar i, per exemple, recuperar la indústria electrònica europea que va ser massivament deslocalitzada als anys 90.

Casos internacionals de relocalització

La informació estadística, tant nacional com internacional, podria reflectir moviments de capitals o augments de l'activitat que indiquessin una reindustrialització, però és d'hora per fer-ho. Són canvis estructurals que només es detecten amb el decurs de diversos anys o dècades.

En el cas de la relocalització, hi ha una dificultat afegida i és que les estadístiques de fluxos de capital no reflecteixen la motivació de l'empresa que inverteix, ni si aquell capital prové de la desinversió en un altre país. Per aquest motiu, només es pot tractar la hipòtesi de la relocalització amb casos empresarials.

No obstant, a la taula 1 s'enumeren, a tall d'exemple i sense ànim d'exhaustivitat, alguns casos coneguts en l'àmbit internacional, recollits pel BCG o pels mitjans de comunicació.

Les motivacions dels casos que figuren a la taula són diverses i complexes de simplificar, però es podrien agrupar a l'entorn de tres conceptes principals: reducció del diferencial de cost total, millora tecnològica contínua (sigui de procés o de producte) i resposta ràpida al client. Això quedaria reflectit en els productes voluminosos on els costos logístics són creixents (grans electrodomèstics o maquinària) o bé en productes més lleugers d'alta gamma que requereixen una innovació constant (auriculars, tèxtil o ordinadors). En tots dos casos, és vital la resposta ràpida al client. Segons General Electric, la relocalització dels electrodomèstics de línia blanca ha suposat una reducció del 65% del «time-to-market».

Casos de relocalització a Catalunya

En el cas de Catalunya, també hi ha empreses que han retornat part de la producció que feien a l'estranger o han anunciat la intenció de fer-ho en un termini breu.

Tal i com succeïa en els casos internacionals, les referències s'han recollit a partir dels mitjans de comunicació, per tant, no són exhaustives, ni suficientment detallades.

Tal i com il·lustra la taula 2, el sector on més s'ha parlat de relocalització els darrers mesos ha estat el del tèxtil. La Federació Espanyola d'Empreses de la Confecció (Fedecon) ha assegurat que el 15% de la producció deslocalitzada ha retornat ja cap a Espanya o Portugal, gràcies principalment a la reducció del diferencial de costos. Grans marques com Inditex han mostrat la voluntat de repatriar un 20% de la producció asiàtica cap a Espanya o rodalies.

Els motius van més enllà dels costos laborals, principalment a la Xina, i enllacen també amb donar ràpida resposta al mercat, gràcies a escurçar la distància temporal i espacial entre disseny i producció. Incipientment, també es detecten motius de caire mediambiental i social (especialment després de la tragèdia als tallers de Bangladesh l'any 2013).

El tèxtil no obstant podria trobar entrebancs en el camí per relocalitzar-se. La forta destrucció de l'ecosistema industrial de les darreres dècades ha fet desaparèixer algunes parts de la cadena de valor. Per exemple, la filatura o els tints, bé sigui per jubilació dels empresaris, per impossibilitat de competir amb altres països o per restriccions de crèdit bancari. Aquesta pèrdua ha suposat també una important pèrdua de coneixement i de mà d'obra qualificada.

Taula 1. Casos de relocalització industrial internacionals

Nom empresa	Tipus de producte relocalitzat	Lloc d'origen de la fabricació	Lloc on retorna la producció	Motiu
NCR	Caixers automàtics	n.d.	Columbus (Geòrgia, EE.UU.)	Cost i tecnologia
The Coleman Company	Neveres de plàstic amb rodes	Xina	Kansas (EE.UU.)	n.d.
Ford Motor Company	Automòbils	n.d.	EE.UU.	Costos laborals
Sleek Audio	Auriculars	Xina	Florida	n.d.
Peerless Industries	Sistemes de muntatge audiovisuals	Xina	Illinois	n.d.
Outdoor Greatroom Company	Llars de foc	Xina	EE.UU.	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda
Rossignol Skis	Esquís	Taiwan	Alta Savoia	Costos
General Electric	Electrodomèstics (models més innovadors)	Mèxic i Xina	Kentucky, Alabama, Georgia i Indiana (EE.UU.)	Costos i tecnologia
General Electric	Enginyeria en Tecnologies de la Informació	India	Xina	Pèrdua de control sobre el know-how
Converse	Sabata esportiva (només els models envellits artificialment)	Xina	EE.UU.	Tecnologia i qualitat
Lenovo	Portàtils i tauletes	Xina	Carolina del Nord (EE.UU.)	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda
Toshiba	Motors híbrids	Japó	Houston (Texas, EE.UU.)	n.d.
Flextronics	Centre d'innovació de producte	Xina	Silicon Valley (California, EE.UU.)	Tecnologia i qualitat
Yamaha	Vehícles tot terreny	Diversos	Newman (Geòrgia, EE.UU.)	Costos laborals i logístics
Apple	Ordinador professional alta gamma	Xina	Texas (EE.UU.)	Costos laborals i logístics
Majencia	Mobiliari d'oficina	Àsia	França	Costos laborals i logístics
Atol	Òptiques	Àsia	França	n.d.
Geneviève Lethu	Accessoris de cuina	Àsia	França	n.d.
Top Shop (Arcadia)	Moda	Xina	Regne Unit	Tecnologia i qualitat
Whirlpool	Batedores	Xina	Ohio (EE.UU.)	Costos laborals i logístics
Otis	Ascensors	Mèxic	Carolina del Sud (EE.UU.)	Costos logístics
Wham-O	Motllos de plàstics per a Frisbee	Xina	Califòrnia (EE.UU.)	n.d.
Parkdale Mills	Filatura per roba esportiva	Índia, Xina, Mèxic	Carolina del Sud (EE.UU.)	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda

Font: Elaboració pròpia a partir de premsa i altres mitjans de comunicació

Davant d'això, l'eventual retorn de la producció es podria limitar a segments concrets de la producció i sèries curtes, que sempre tindrien un alt component de qualitat, disseny i tecnologia.

Més enllà de Catalunya, a la Comunitat Valenciana, també hi ha hagut sectors on es parla de relocalització, com per exemple el calçat i les joguines. Són sectors amb una trajectòria històrica similar a la del tèxtil i on aplicarien les mateixes consideracions de futur esmentades per aquest sector.

El cas de la indústria de l'automoció

Capítol apart mereix la indústria de l'automòbil tant als EUA com a Europa, i molt especialment a Espanya. Tot i no que no podem parlar estrictament de relocalització, paga la pena destacar la recuperació de les inversions viscuda a partir de l'any 2010. Els guanys de competitivitat i els acords laborals assolits els darrers anys han permès conservar i ampliar la capacitat productiva.

Taula 2. Casos de relocalització industrial a Catalunya

Nom empresa	Tipus de producte relocalitzat	Lloc d'origen de la fabricació	Lloc on retorna la producció	Motiu
Comansi	Joguines	Xina	Espanya, Portugal i Bòsnia	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda
Cóndor	Jaquetes	Sud-est asiàtic	Catalunya	n.d.
Carrefour	Banyadors	n.d.	Catalunya	n.d.
Dogi	Teixits	Xina	Catalunya	Problemes legals
TCN	Moda	Àsia	Catalunya	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda
Código Básico	Moda	Àsia	Catalunya	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda
System Action	Moda	Àsia	Catalunya	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda
Smash	Moda	Àsia	Catalunya	n.d.
Mimòtica-Micola	Bosses i calçat	Xina	Catalunya	Rapidesa i flexibilitat per servir demanda
Boehringer-Ingellheim	Productes farmacèutics	Xina	Catalunya	n.d.

Font: Elaboració pròpia a partir de premsa i altres mitjans de comunicació

Als Estats Units, en línia amb el que comentava l'estudi del BCG, des del 2011 s'han obert noves plantes al Sud dels EUA, destacant les de VW i Toyota a Tennessee i Mississipi.

A Espanya, la indústria de l'automoció ha estat un exemple emblemàtic de com retenir activitat industrial i atreure'n de nova. De tenir part de les 17 plantes existents a punt de tancar, hem passat a l'anunci, durant el període 2012-2016, de 4.000 M€ d'inversions en elles. La feina conjunta de treballadors, empresa i governs feta durant els primers anys de la crisi ara dona fruits visibles. SEAT i NISSAN en són bons exemples.

Un directiu tant poc donat als elogis gratuïts com Carlos Ghosn, president mundial de Renault-Nissan, posa actualment a Espanya com exemple de país competitiu⁸ a nivell industrial a Europa. Les plantes espanyoles han passat de l'amenaça de la deslocalització cap al Magrib, l'Est d'Europa o Àsia, a ser referents de competitivitat i capaces d'atreure producció d'altres plantes d'arreu del món.

A més, a diferència del sector tèxtil on s'han perdut algunes baules de la cadena de valor, al sector automoció això no passa. A Catalunya es manté la cadena de valor sencera d'aquest sector, des de l'R+D i el disseny a la posada en circulació del vehicle, fet estratègic per atreure noves inversions.

⁸ <http://www.europapress.es/motor/sector-00644/noticia-presidente-renault-nissan-ve-espana-ejemplo-competitividad-20130305112453.html>

CONCLUSIONS

La relocalització industrial és encara un fenomen molt incipient, que caldria estudiar molt més en detall i que, fins ara, ha despertat un interès més fort als EUA que a Europa.

No hem d'esperar que la relocalització impliqui a curt termini creació de feina, sinó que en la majoria de casos, parlarem de manteniment de llocs de feina i major aprofitament de la capacitat productiva existent. Fets que en sí mateixos ja són importants.

Un dels sectors dels que més es parla pel seu potencial de relocalització és el tèxtil. No obstant, aquí caldria fer dues salvetats. La primera és que la pèrdua a les darreres dècades de part de la seva cadena de valor industrial fa difícil actualment que es puguin relocalitzar grans volums de producció, i la segona és que la relocalització no significa sempre el retorn de la producció allà a on exactament va marxar, per exemple a Europa Occidental, sinó que significa de forma àmplia el retorn a l'àrea d'influència del mercat d'on va marxar. La producció dels grans distribuïdors pot retornar a Espanya, però també a Marroc, Tunísia, Portugal o Turquia. La indústria tèxtil és la primera que es desenvolupa quan un país s'industrialitza i la primera que es deslocalitza quan pugen els costos. Per això, podem estar davant de fenòmens més propers a la multilocalització defensada per Ugarte (2013). De la Xina es pot moure a Cambodja, pot venir al Magrib (en tant que àrea logística propera a la UE) o relocalitzar-se de nou a Europa per sèries curtes i d'alt valor. La multilocalització podria suposar doncs una convivència entre deslocalització i relocalització segons els interessos de cada moment.

La indústria que retornarà d'Àsia serà diferent a la que va marxar. En paraules d'Antoni Olivé de l'IQS, serà una indústria que tingui la impressora 3D al menjador de casa. L'encariment de la mà d'obra asiàtica, els costos de transport i la necessitat de que la producció tingui relació directa amb el disseny i l'R+D del producte, fan que sigui necessari localitzar-se a prop d'uns mercats que demanden l'exclusivitat i la rapidesa de les sèries curtes de fabricació. Als factors de mercat anteriors, cal afegir-hi factors socials i mediambientals com la pressió social per generar llocs de feina locals i per reduir l'empremta ambiental global de les empreses. En la mesura en que s'obligui a internalitzar aquestes externalitats negatives, més incentiu a localitzar la producció de manera sostenible. Paral·lelament, el sorgiment a Europa i als EUA de noves tecnologies de gran impacte, com la impressió en 3D o el grafè, poden afavorir el desenvolupament d'aquesta producció de proximitat d'alt valor afegit.

Finalment, no voldríem acabar sense donar un missatge de política industrial que va més enllà del fenomen concret de la relocalització. Per primer cop en dècades, estem davant d'un consens positiu a l'entorn de la importància de la indústria a les economies desenvolupades. Aquest consens va des dels governs regionals fins a la Comissió Europea, passant per institucions rellevants com la Brookings Institution o el Cercle d'Economia. S'està produint un canvi general en la percepció de la indústria a la UE i als EUA.

Perquè aquest consens es transformi en realitat, cal una veritable política industrial a la UE i als seus estats membres que afavoreixi la competitivitat global de les empreses industrials, que concentri esforços en la formació del capital humà i en la innovació. Sense innovació no hi ha relocalització ni futur industrial possible.

Aquesta política industrial hauria d'anar acompanyada d'una política comercial comunitària coherent amb els valors de seguretat industrial, mediambiental i laboral que es proclamen constantment des de la UE. No es tracta de caure en el proteccionisme, sinó de que la diplomàcia europea integri progressivament dins els tractats de l'OMC les condicions laborals i mediambientals que se li exigeixen als productes fabricats a la UE, i que la política aranzelària s'estructuri d'acord amb l'empremta ambiental, social i sanitària dels productes importats.

Sense aquesta aposta institucional i social per la indústria, el món segueix sent molt gran, i el procés de relocalització es pot donar, però orientant-se cap a altres destinacions properes i amb capacitat per servir el nostre mercat.

Bibliografia

- Baró, Ezequiel (2009): *La nova indústria, el sector central de l'economia catalana*. Papers d'Economia Industrial nº26. Generalitat de Catalunya, 2009.
- Bluestone, Barry (2012): *Staying Power II: A Report Card on Manufacturing in Massachusetts 2012*. Dukakis Center for Urban and Regional Policy. Northeastern University, 2012.
- Boston Consulting Group (2011): *Made in America again: Why Manufacturing Will Return to the U.S.* BCG Focus, agost 2011.
- Boston Consulting Group (2012): *U.S. Manufacturing Nears The Tipping Point: Which Industries, Why, and How Much?* BCG Focus, març 2012.
- Boston Consulting Group (2013): *Made in America again: Behind the American Export Surge*. BCG Focus, agost 2013.
- Deutsche Bank Research (2013): *Europe's re-industrialization*. EU Monitor, 26 de novembre de 2013.
- European Union Chamber of Commerce in China (2012): *Business Confidence Survey 2012*.
- Montebourg, Arnaud (2011): *Votez pour la Démondialisation*. Flammarion, 2011.
- PIMEC (2013): *De la desindustrialització a la reindustrialització?* Informes PIMEC número 8. Octubre 2013.
- PWC (2012): *A homecoming for US manufacturing?* PWC, Setembre 2012.
- The Economist (2013): *Coming home: Reshoring manufacturing*. 19 de gener de 2013.
- The New York Times (2013): *U.S. Textile Plants Return, With Floors Largely Empty of People*. 19 de setembre de 2013.
- Ugarte, Josu (2013): *España està en crisis. El mundo no*. Deusto, juny 2013.
- Wharton (2013): *¿Deberían volver los empleos del sector manufacturero a EUA?*

Webgrafia

- Graphene Flagship
http://graphene-flagship.eu/?page_id=5
- Innovación 6.0 – Impresión 3D: Revolución en Manufacturing
<http://xavierferreras.blogspot.com.es/2013/12/impresion-3d-revolucion-en-manufacturing.html>

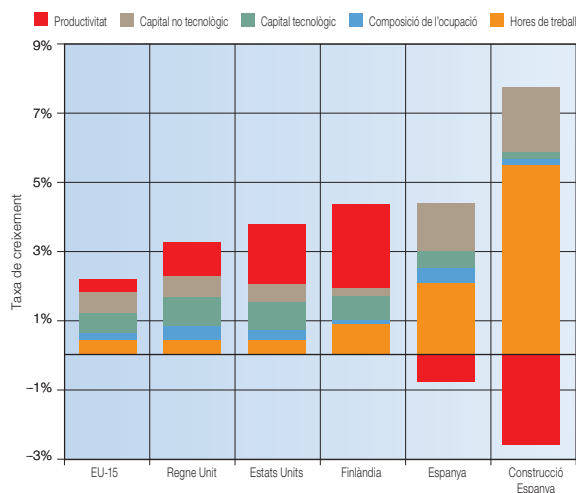
SECTOR IMMOBILIARI: ANY ZERO

José García Montalvo. *Catedràtic d'economia de la Universitat Pompeu Fabra*

1. Introducció

El boom del sector de la construcció en el període anterior al 2008 i el posterior col·lapse de la bombolla immobiliària ha produït efectes econòmics molt destacats que s'han estès més enllà del sector immobiliari. Les conseqüències de l'acumulació de desequilibris econòmics fins al 2007, fonamentalment per l'existència de països amb balances per compte corrent molt deficitàries i altres molt superavitàries, van derivar en una crisi financera els efectes de la qual encara se senten en l'economia mundial. L'existència d'una enorme quantitat d'estalvi en algunes parts del món juntament amb polítiques monetàries laxes va generar bombolles en els preus dels actius, especialment immobiliaris, als països amb dèficits de balança per compte corrent. En el cas espanyol el préstec exterior es va utilitzar per finançar fonamentalment el creixement desmesurat del sector de la construcció. Malauradament la utilització d'aquest finançament, i l'endeutament derivat, per proporcionar recursos a un sector que té una productivitat minvant, es va traslladar a l'economia en forma d'una productivitat decreixent. Per tant, les inversions realitzades amb aquest endeutament no es van dirigir cap a activitats que puguin garantir un augment de la productivitat i, per tant, la devolució ordenada d'aquests préstecs. És erroni acusar la crisi econòmica internacional dels problemes que pateix l'economia espanyola. El gràfic 1 mostra quin és el component bàsic dels problemes econòmics espanyols, que tenen la seva causa en aspectes eminentment interns.

Gràfic 1. Composició del creixement del PIB de mercat en diversos països. 1996-2005



Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'EU-KLEM

El gràfic 1 mostra com la crisi econòmica espanyola era un esdeveniment previsible. Els economistes poques vegades ens posem d'acord però si hi ha algun enunciat que generi unanimitat és que un país on la productivitat no creix és un país sense futur. Aquest va ser el cas espanyol durant els anys de la «dècada prodigiosa.» Qualsevol economista que hagués vist el gràfic 1 el 2005 hauria entès que l'economia espanyola estava vivint un miratge. El creixement del PIB espanyol va ser superior al de la UE, els Estats Units i el Regne Unit com mostra el gràfic 1. Només Finlàndia tenia una mitjana de creixement comparable. No obstant això, el més sorprenent és la diferència en la composició de les fonts del creixement. En primer lloc, la productivitat total dels factors té una aportació positiva en tots els països menys a Espanya on se situa en el -0,8%. En segon lloc, el pes de les hores de treball i el capital no tecnològic és desproporcionat respecte als altres països. Per tant, el miracle econòmic espanyol va descansar en una productivitat decreixent compensada per una gran quantitat d'hores de treball i el recurs al capital no tecnològic. La comparació de Finlàndia i Espanya no deixa cap dubte. El creixement del PIB de mercat a Finlàndia, per contraposició amb el cas espanyol, té l'origen en un gran increment de la productivitat i del capital tecnològic.

L'última columna, referida a la descomposició del creixement del PIB en el sector de la construcció espanyol, explica en part la descomposició observada en els factors del creixement a Espanya. El sector de la construcció presenta una versió extrema del patró del conjunt de l'economia espanyola: ràpid creixement de la producció amb una productivitat fortament decreixent. Només un nombre enorme d'hores de treball i la utilització intensiva de capital no tecnològic poden explicar el ràpid creixement del sector. Tenint en compte que el sector de la construcció va aportar entre el 20%-25% del creixement de l'economia espanyola entre 2000 i 2007 no és d'estranyar que la composició de creixement del PIB de mercat a Espanya sigui una versió menys extrema dels mals que exemplifica la distribució dels factors de creixement en el sector de la construcció. Òbviament la construcció no és l'únic sector responsable del lent avanç de la productivitat aparent del treball, o el creixement negatiu de la productivitat total dels factors, però la seva contribució ha estat sens dubte molt significativa tant de forma directa com indirecta a través de la promoció de sectors poc productius a partir d'efectes arrossegament.

2. Evolució recent del sector immobiliari

Des de la perspectiva del mercat immobiliari hi ha significatives diferències en l'evolució de les principals magnituds des que va començar la crisi. Un dels problemes fonamentals per a l'anàlisi de l'evolució de preus i quantitats en el mercat immobiliari és la diversitat de mesures de preus. A més cap d'elles es correspon exactament amb el preu de mercat.

L'anàlisi de l'evolució dels preus de l'habitatge a Espanya es veu complicada per l'existència d'una multiplicitat d'indicadors, cap dels quals es basa, estrictament parlant, en preus de mercat. És possible realitzar alguna inferència sobre el procés d'ajust del mercat residencial espanyol comparant l'evolució dels diferents indicadors de preus. Hi ha quatre índexs bàsics: el preu d'oferta dels habitatges construïts elaborat per Fotocasa; el preu oficial de l'habitatge segons dades del Ministeri de Foment (anteriorment, Ministeri d'Habitatge), que es basa en l'agregació de preus de taxació subministrats per

nombroses societats taxadores; els preus de l'habitatge aportats pel Consell General del Notariat d'Espanya i publicats per l'INE; i l'índex del mercat immobiliari espanyol (IMIE), calculat per Tinsa, una de les principals taxadores d'Espanya. És raonable esperar que els preus d'oferta siguin superiors als preus de taxació i als preus dels notaris. La diferència entre els preus de taxació i els preus dels notaris s'explica per la inèrcia del biaix a «sobretasar» els immobles durant la bombolla, així com per la presència de pagaments d'efectiu no declarats en moltes operacions d'adquisició d'habitatge. García-Mon-

Quadre 1. Evolució dels preus de l'habitatge lliure (total) a Espanya des del màxim cíclic. Variació en percentatge des del màxim cíclic fins al mínim

	Font	Màxim	Mínim	Var. (%)
Espanya	Min. Foment	1T/08	2T/13	-29.49
	INE	3T/07	2T/13	-36.70
Andalusia	Min. Foment	2T/08	2T/13	-31.03
	IINE	4T/07	2T/13	-28.89
Aragó	Min. Foment	1T/08	2T/13	-35.27
	INE	3T/07	2T/13	-42.68
Astúries	Min. Foment	2T/08	4T/12	-19.82
	INE	3T/07	2T/13	-30.77
Balears Balears	Min. Foment	2T/08	4T/12	-26.35
	INE	3T/07	2T/13	-34.67
Canarias Canàries	Min Foment	2T/08	2T/13	-32.89
	INE	1T/08	2T/13	-30.56
Cantàbria	Min Foment	3T/07	4T/11	-22.47
	INE	1T/08	2T/13	-39.56
Castella i Lleó	Min. Foment	1T/08	2T/13	-24.43
	INE	1T/08	2T/13	-33.34
Castella-la Manxa	Min. Foment	1T/08	2T/13	-33.05
	INE	2T/08	2T/13	-33.36
Cataluña Catalunya	Min Foment	2T/08	2T/13	-31.38
	INE	2T/07	2T/13	-46.52
Comunitat Valenciana	Min. Foment	2T/08	2T/13	-34.53
	INE	1T/08	2T/13	-34.37
Extremadura	Min. Fomento	1T/08	2T/13	-15.37
	INE	2T/08	2T/13	-26.61
Galícia	Min. Foment	1T/08	2T/13	-24.18
	NE	2T/08	2T/13	-29.35
Madrid	Min. Foment	4T/07	2T/13	-36.29
	INE	3T/07	2T/13	-42.92
Múrcia	Min. Foment	4T/07	2T/13	-33.30
	INE	1T/08	2T/13	-30.49
Navarra	Min. Foment	1T/08	2T/13	-21.47
	INE	3T/07	2T/13	-42.39
País Basc	Min. Foment	1T/08	2T/13	-17.59
	INE	3T/07	2T/13	-39.57
La Rioja	Min. Foment	1T/08	4T/12	-18.62
	INE	1T/08	2T/13	-41.75

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i del Ministeri de Foment

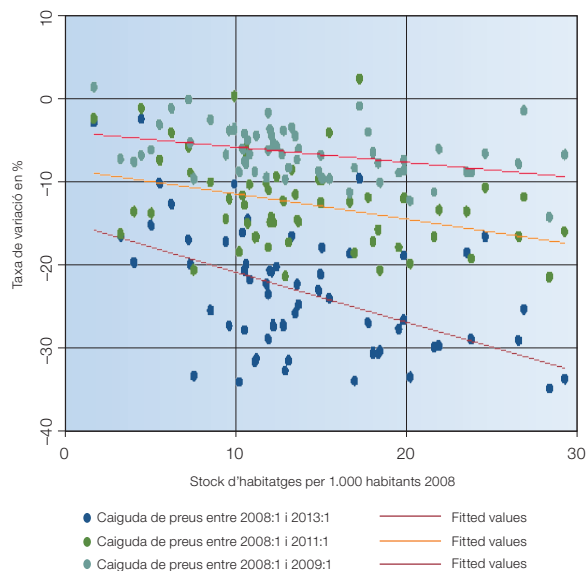
talvo i Raya (2012)¹ estimen que la divergència entre el preu declarat i l'efectivament pagat es situa, de mitjana, en el 8%.

Les divergències dels preus en termes regionals són fins i tot superiors. El quadre 1 mostra la caiguda de preus des del començament de la crisi i el moment que marca el màxim utilitzant les dades de l'INE i les dades del Ministeri. Les divergències en la descripció del procés regional d'ajust dels preus són molt grans. La diferència mitjana és de 8,7 punts percentuals però en algunes CCAA supera els 15 punts percentuals com en el cas de Catalunya, Rioja, Cantàbria, el País Basc, Navarra i la Rioja.

Aquestes divergències fan que Catalunya sigui la comunitat autònoma on més han caigut els preus des del començament de la crisi segons les dades de l'INE (vegeu el gràfic 2) mentre és la setena en caiguda de preus si s'utilitzen les dades del Ministeri de Foment, basats en taxacions.

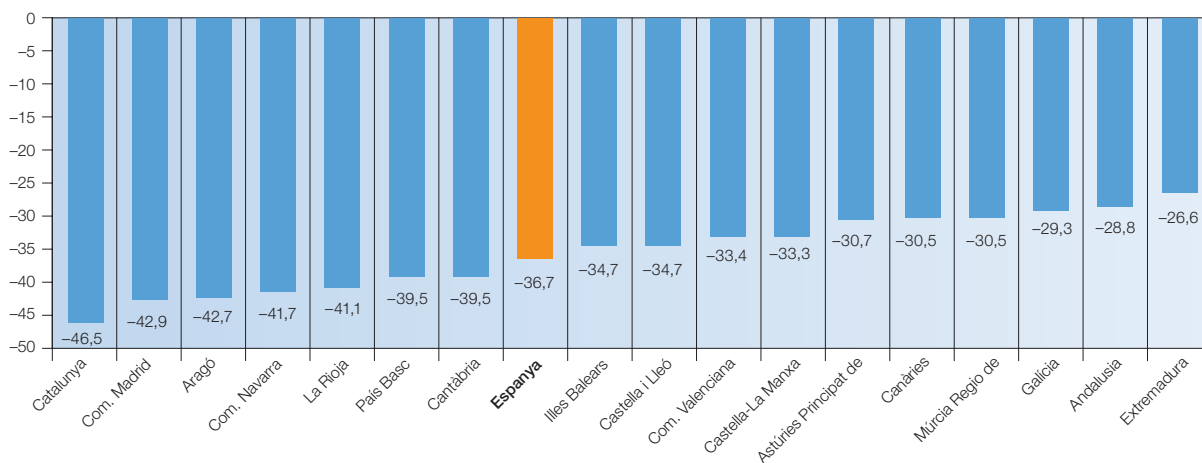
Un aspecte fonamental per entendre la velocitat de caiguda dels preus és l'estoc d'habitatges nous per vendre per províncies. Catalunya es troba per sota de la mitjana d'Espanya pel que fa a la proporció d'habitatges nous per vendre sobre el parc total d'habitatges. Per al conjunt d'Espanya la ràtio és del 3,1% mentre a Catalunya és del 2,6%. No obstant això, hi ha diferències significatives entre províncies. Per exemple, Tarragona supera la mitjana espanyola amb una ràtio del 4,6%. El gràfic 3 mostra que hi ha una clara relació positiva entre major nivell d'estoc i major caiguda de preus i que la mateixa s'ha aguditzat amb el pas del temps.

Gràfic 3. Caiguda de preu i de l'estoc d'habitatges nous per vendre



Conseqüència del procés de caiguda accelerada del preu de l'habitatge, la iniciació d'habitatges ha patit una caiguda espectacular. En el conjunt d'Espanya la caiguda des de 2006, màxim del cicle, és del 88,7% (gràfic 4). Les úniques comunitats que han tingut una caiguda inferior al 75% són Navarra i el País Basc. Múrcia, Canàries o la Comu-

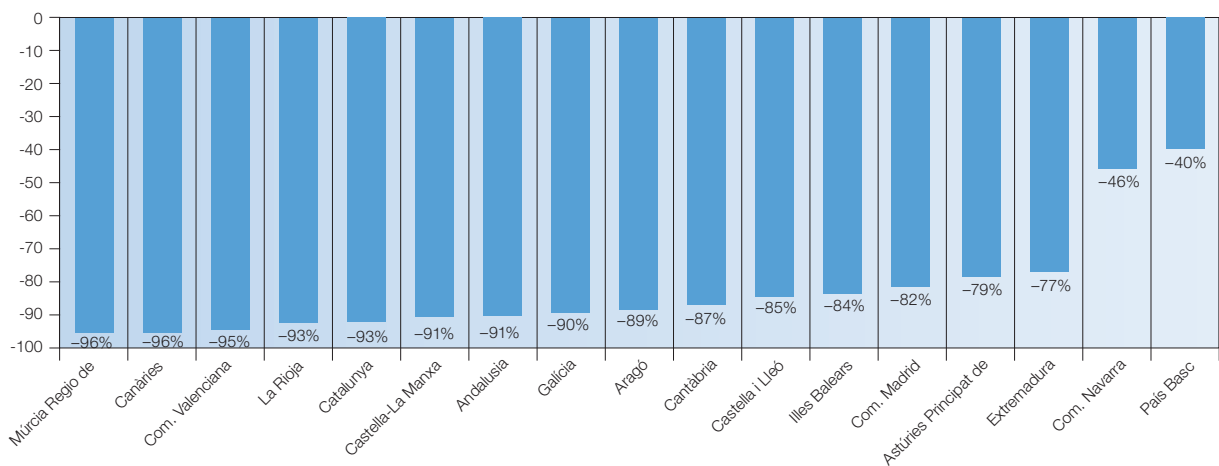
Gràfic 2. Índex de preus de l'habitatge de l'INE. Variació en percentatge des del màxim cíclic fins al mínim



Font: INE

¹ García Montalvo, J. i J. Raya (2012), «What is the right price of Spanish residential real estate?», 1 (3), *Spanish Economic and Financial Outlook*, September 2012, 22-29.

Gràfic 4. Caiguda en el nombre d'habitatges iniciats entre 2006 i 2011



Font: Ministeri de Foment

nitat Valenciana superen el 95%. Hi ha una correlació negativa molt forta (-0,40) entre la proporció d'habitatges iniciats a cada comunitat autònoma respecte al total l'any 2006 i la caiguda en la iniciació d'habitatges des del començament de la crisi. La correlació és encara més gran (-0,52) entre la caiguda d'iniciació d'habitatges entre 2006 i 2011 i l'increment d'habitatges iniciats en el període 1997-2006. En aquests deu anys, la iniciació d'habitatge va augmentar a Espanya en un 121,6% encara que a algunes comunitats autònomes com Múrcia, Castella la Manxa i Galícia va superar el 200%.

3. Mirant cap al futur

Després del daltabaix sembla que alguna cosa es mou en el sector immobiliari espanyol. Les últimes dades de les estadístiques registrals, publicades per l'INE, mostraven grans caigudes de transaccions i hipoteques el gener i febrer de 2014. Però aquestes dades es corresponen realment a la fi de 2013 i, per tant, reflecteixen l'efecte de la finalització de la desgravació a l'habitatge que es produeix a finals de 2012. Per contraposició a la informació registral, les dades del Col·legi de Notaris mostren pujades substancials de compravendes i hipoteques signades el gener i febrer d'aquest any. Aquesta informació és temporalment adequada i es correspon amb el ràpid creixement en la generació de noves hipoteques que han anunciat gairebé totes les entitats financeres. Per exemple, el Banc de Santander ha augmentat un 67% el nou crèdit hipotecari el primer trimestre del 2014 enfront del mateix trimestre de l'any passat. Lògicament, venint de valors molt baixos, les amortitzacions i pagaments anticipats de les hipoteques ja existents superen aquestes noves concessions fent que l'estoc de crèdit hipotecari continuï caient.

L'element fonamental darrere d'aquesta millora, com sol ser habitual, és un canvi en les expectatives que es reflecteix en diversos fets: l'augment de les compres dels estrangers, l'augment de les compres al comptat per part d'inversors i l'increment de la compres per entitats jurídiques (21,9% del total). Des del quart trimestre del 2013 les compres per part de fons d'inversió estrangers de paquets d'habitatges i immobiliàries de bancs han generat la idea que el sector podria estar en vies de recuperació. La influència d'aquestes compres ha estat generalitzada fins al punt que al desembre de 2013 l'enquesta sobre confiança dels consumidors mostrava un augment significatiu dels ciutadans que creien que el preu de l'habitatge pujaria (fins al 22%). La febre inversora s'estén a petits estalviadors locals (les últimes estimacions situen la seva proporció en el 21% de les compres) que, davant la reducció en la rendibilitat dels dipòsits i inversions alternatives, tornen a la inversió en maó amb l'objectiu d'arrendar habitatges. Els baixos preus assolits per molts immobles permeten la compra al comptat d'aquests petits inversors, una modalitat de compra que ja supera el 60% del total.

Aquesta millora en les expectatives està posant un sòl al procés d'ajust dels preus immobiliaris. Diverses entitats financeres han reconegut que comencen a ajustar a l'alça els preus dels seus habitatges i les vendes s'estan produint en molts casos per sobre del valor descomptades les provisions. No obstant això, segueix existint una pressió a la baixa en el mercat ja que el preu de l'habitatge continua sent alt comparat amb la renda de les famílies, hi ha un gran estoc d'habitatge nou i usat en venda, i els nous habitatges tenen un cost de construcció molt menor que en el passat. Hi ha possibilitats de construir barat sobre un sòl comprat a preu de saldo o molt provisionat. Aquestes promocions, un cop finalitzades, tenen

preus molt competitius que deixen fora del mercat al producte acabat que porta temps en venda sense ajustar suficientment els preus.

Aquests primers signes de pols en el sector immobiliari espanyol no han de disparar l'optimisme. Queden moltes incògnites per resoldre en el sector i els bancs segueixen acumulant adjudicats, encara que la morositat hagi aturat temporalment el seu creixement el primer trimestre del 2014. És il·lusori pensar que el sector immobiliari pugui estirar de la recuperació. En el curt termini l'economia espanyola creix molt

lentament, sense crear ocupació i mantenint una taxa d'atur elevada. En el mitjà termini les notícies per al sector tampoc són bones ja que s'espera que la població continuï caient. És més, un grup demogràfic important per a la demanda d'habitatge (joves fins a 34 anys) cau a un ritme ràpid. I això sense parlar de la sortida d'immigrants. Encara que alguns en el sector tornen a parlar d'una suposada demanda embassada no sembla que l'evolució prevista de la desocupació i la renda disponible puguin transformar aquesta demanda potencial en efectiva i, molt menys, que la seva influència pogués justificar un impacte rellevant sobre els preus.



El sector exterior

1. Els fluxos de béns i serveis amb l'exterior

L'any 2013 s'ha produït una lleugera acceleració del creixement del comerç mundial protagonitzat per les economies avançades, que han experimentat augments tant de les exportacions com de les importacions superiors als de l'any precedent. Segons dades del *Fons Monetari Internacional*, el volum de comerç mundial de béns i serveis ha crescut el 3% anual el 2013, dues dècimes més que l'any anterior. Ara bé, tot i la millora mostrada per les economies desenvolupades, cal dir que aquest increment del comerç mundial ha estat possible gràcies en bona part al dinamisme de les economies emergents i en desenvolupament, que han registrat un creixement de les exportacions del 3,5% el 2013, enfront del 2,7% les economies desenvolupades.

A la zona euro, el creixement de l'exportació de béns i serveis en volum, segons Eurostat, s'ha desaccelerat vuit punts percentuals fins a l'1,5% el 2013. Aquest fet es pot explicar tant per la debilitat econòmica general principalment els primers mesos de l'any com per l'efecte dels ajustos fiscals implementats a la majoria de països de la UEM, que han accentuat la feblesa de la demanda interna.

A Catalunya, també s'ha produït un alentiment de les exportacions de béns i serveis el 2013, que creixen l'1% enfront del 3,2% l'exercici anterior. Però tot i així, l'aportació del sector exterior (intercanvi de béns i serveis amb l'estranger i la resta d'Espanya) al creixement del PIB català ha estat superior a la de l'any anterior (de 2,2 punts percentuals el 2013 enfront d'1,9 punts el 2012). Enguany, tant el saldo amb l'estranger com el saldo amb la resta d'Espanya han estat positius, les contribucions dels quals al creixement del PIB català han estat de 0,9 punts i 1,3 punts, respectivament. És important aquesta última dada doncs feia cinc anys que el saldo amb la resta d'Espanya no era positiu.

El 2013 ha continuat la tendència de millora del saldo comercial, perquè tot i que les exportacions no han crescut gaire (ho han fet en un 1%), les importacions han tornat a reduir-se (en un -1,4%). Aquesta evolució ha fet que, per tercer any consecutiu des de l'inici de la sèrie (any 2000), el saldo comercial de béns i serveis amb l'estranger hagi estat positiu i, a més, s'hagi ampliat un 25% respecte l'any anterior, situant-se en 11.082 milions d'euros, que equival a un 5,4% del PIB català. Paral·lelament, la taxa de cobertura (exportacions/importacions) ha pujat fins al 116,9% el 2013. Espanya al seu torn, ha augmentat considerablement el saldo comercial amb l'estranger, sent positiu per segon any consecutiu, i situant-se en un 2,4% del PIB (24.721 milions d'euros). La taxa de cobertura espanyola se situa en el 107,6%. Finalment, el grau d'obertura (exportacions+importacions/PIB) de l'economia catalana ha disminuït fins al 69,9% com a conseqüència del descens de les importacions. En canvi, el grau d'obertura de l'economia espanyola ha millorat al 65,8%, però segueix estant per sota del de l'economia catalana.

També cal mencionar que el nombre d'empreses exportadores a Catalunya ha continuat augmentant el 2013, fins a situar-se en un màxim històric de 49.050, un 6,8% més que la xifra de l'any anterior. D'aquestes empreses, només 14.680 exporten regularment (han exportat consecutivament els

darrers 4 anys), és a dir, prop del 30% del total. Al conjunt d'Espanya, el nombre d'empreses exportadores ha ascendit fins a 150.992 el 2013, de les quals el 27% han estat exportadores regulars. Així, doncs, Catalunya concentra el 32,5% de les empreses exportadores espanyoles i el 35,7% de les exportadores regulars.

2. Els fluxos comercials amb l'estranger: anàlisi global

Malgrat la recuperació econòmica global, les exportacions de béns catalanes han mantingut un dèbil creixement durant tot el 2013 (del 0,1% en mitjana anual), inferior al registrat pel conjunt de l'Estat espanyol (5,2%). Aquest creixement de les exportacions espanyoles contrasta amb els retrocessos registrats a França (-1,6%), Alemanya (-0,2%) i Itàlia (-0,1%), mentre que al Regne Unit han avançat més moderadament (1,0%). A la zona euro les exportacions han disminuït el 0,1%, en canvi, al conjunt de la Unió Europea han avançat l'1,0%. Fora de la UE, les exportacions de Japó han augmentat el 9,5% i les dels Estats Units el 2,1%.

Els factors que més han incidit en aquest feble creixement de les exportacions catalanes són la debilitat de l'economia europea, que va començar l'any en recessió econòmica, i la desacceleració de les economies emergents arrel de l'anunci de la FED de retirada progressiva dels estímuls monetaris. Però també han incidit aspectes puntuals de fabricació en alguna de les principals empreses exportadores catalanes. Així i tot, les exportacions de béns catalanes en valors corrents han registrat un nou màxim històric el 2013, de 58.382 milions d'euros, com a conseqüència del fort impuls que han acumulat els darrers tres anys. Cal tenir en compte que el 2013 Catalunya ha exportat un 42% més que el 2009 i un 17% més que l'any previ a la crisi, el 2007.

Les importacions de béns nominals, per la seva banda, han tendit a la baixa durant bona part de l'any però la millora progressiva de la demana interna va capgirar aquesta tendència i des del mes de setembre han registrat variacions positives, fins acabar l'any amb un creixement del 5,1%. Segons dades provisionals publicades per l'Idescat, en mitjana anual, les importacions han caigut un 3,2% interanual, molt similar a la taxa registrada l'any anterior (-3,1%) (gràfic III.1).

El fet que les importacions s'hagin reduït i les exportacions s'hagin estabilitzat, ha permès continuar aprimant el dèficit comercial global, en un 20,9%, fins als 8.720 milions d'euros, el menor dèficit des de l'inici de la sèrie (any 2000).

L'economia espanyola ha presentat una evolució més favorable dels fluxos comercials amb l'estranger que l'economia catalana. D'una banda, les exportacions de béns han experimentat un creixement del 5,2% el 2013, i, d'altra banda, les importacions segueixen caient (-1,3%), però a un ritme inferior al de l'any anterior i bastant menys que les importacions catalanes. Aquesta evolució dels fluxos comercials ha permès reduir el dèficit comercial a pràcticament la meitat del que era el 2012, situant-lo en el mínim des de l'inici de la sèrie l'any 2000 (15.955 milions d'euros).

Les evolucions vistes del comerç de les economies catalana i espanyola han fet que el pes de les exportacions i importacions catalanes caigui en relació a les espanyoles, situant-se en el cas de les exportacions en el 24,9%, i en el cas de les importacions en el 26,8%.

Fluxos comercials de béns amb l'estranger

(Taxa de variació interanual, en %)



L'índex de competitivitat en preus industrials que publica Idescat (amb dades fins al tercer trimestre de 2013) mostra que s'ha produït una pèrdua de competitivitat respecte totes les àrees geogràfiques amb les que s'ha comparat l'economia catalana (UEM, UE, països desenvolupats i nous països industrialitzats d'Àsia). Però la pèrdua ha estat especialment significativa respecte els nous països industrialitzats d'Àsia.

En canvi, l'indicador de competitivitat revelada de la indústria, que té en compte la quota de mercat de les exportacions catalanes de manufactures respecte als països tinguts en consideració, ens mostra una millora de competitivitat de la indústria catalana durant els primers tres trimestres del 2013 enfront dels principals mercats exteriors, si bé la millora més significativa es produeix en relació amb els països europeus que no formen part de la UEM.

3. La distribució geogràfica del comerç exterior

El gruix dels fluxos comercials de l'economia catalana amb l'estranger va dirigit majoritàriament a la UE-27 (el 62,7% de les exportacions i el 58,5% de les importacions). No hi ha hagut grans canvis en la composició del comerç exterior català durant el 2013. La variació més marcada ha estat, en sentit negatiu, el flux de les exportacions a Suïssa, que ha caigut un 19,3%, i en sentit positiu les exportacions a la Xina, que segueixen creixent a bon ritme, el 9,6% aquest 2013, i és que malgrat quedar lluny del 29,1% de l'any anterior, és una de les variacions positives més elevada, tan sols per sota de les exportacions al Regne Unit, que han augmentat un 10,3% (quadre III.1).

Les importacions han caigut a pràcticament totes les grans àrees geogràfiques amb les que Catalunya comercia, i en aquelles en les que ha augmentat ho ha fet de manera moderada, sent l'excepció més

Evolució de les exportacions i les importacions de béns per àrees geogràfiques

	Exportacions			Imports			Saldo comercial	
	Valor (MEUR)	Variació (%)	Pes (% total)	Valor (MEUR)	Variació (%)	Pes (% total)	Valor (MEUR)	
	2013	2012/13	2013	2013	2012/13	2012	2012	2013
Unió Europea (UE-27)	36.618	1,1	62,7	39.250	2,9	58,5	-1.980	-2.632
Alemanya	6.524	-2,3	11,2	10.992	3,0	16,4	-3.996	-4.468
França	9.832	-2,2	16,8	7.169	7,5	10,7	3.382	2.663
Itàlia	4.611	-2,8	7,9	5.318	-7,3	7,9	-991	-707
Portugal	3.631	9,4	6,2	1.829	24,9	2,7	1.855	1.802
Regne Unit	3.221	10,3	5,5	2.216	4,0	3,3	791	1.005
Altres països europeus	5.679	-11,1	9,7	4.554	-10,6	6,8	1.353	1.125
Suïssa	2.333	-19,3	4,0	1.299	-4,9	1,9	1.526	1.034
Amèrica del Nord	1.855	-1,2	3,2	2.129	-6,4	3,2	-397	-275
Estats Units d'Amèrica	1.661	-2,0	2,8	2.009	-5,7	3,0	-435	-348
Amèrica Central i del Sud	3.984	1,9	6,8	2.812	-29,8	4,2	-95	1.173
Resta del món	10.246	3,1	17,5	18.357	-7,5	27,4	-9.903	-8.112
Japó	603	-1,4	1,0	1.239	-21,5	1,8	-967	-636
Xina	1.118	9,6	1,9	5.503	-5,1	8,2	-4.779	-4.385
Total	58.382	0,1	100,0	67.102	-3,2	100,0	-11.021	-8.720

Nota: les dades de 2013 són provisionals. Les taxes de variació són les publicades per l'Idescat.

Font: IDESCAT

notòria Portugal, país amb el qual s'ha incrementat el flux un 24,9%. Les contraccions més marcades les trobem amb l'Amèrica Central i del Sud i amb el Japó, materialitzant-se una disminució de les importacions del 29,8% i del 21,5% respectivament.

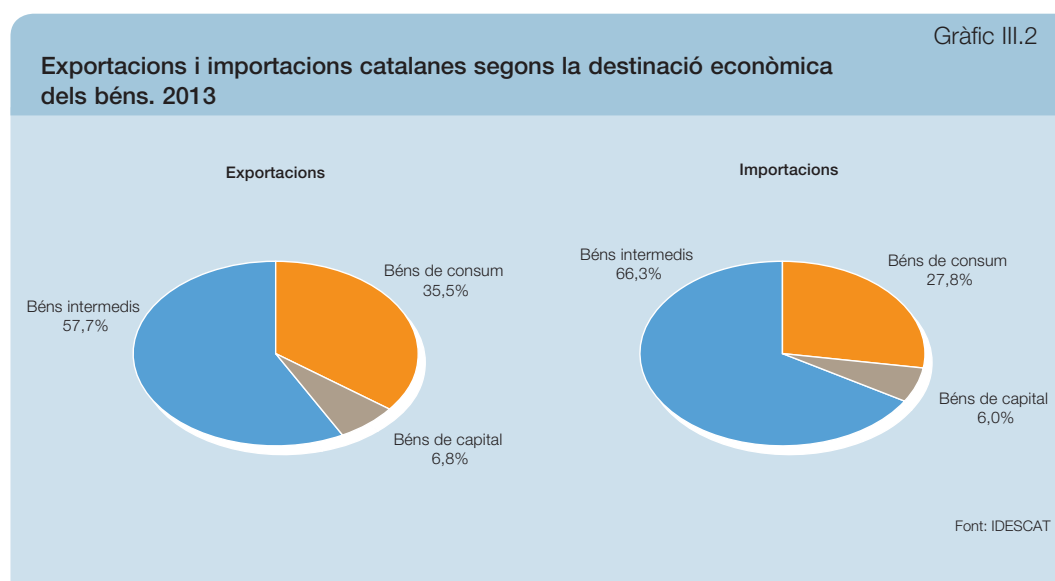
4. La composició del comerç exterior

Analizant el comerç segons el tipus de bé, trobem que les exportacions de béns de consum han augmentat un 3,9% respecte l'any 2012, compensant en certa manera les davallades del 9% i del 0,9% de les exportacions de béns de capital i de béns intermedis. Aquests moviments fan que en global, com s'ha assenyalat anteriorment, les exportacions totals s'hagin mantingut pràcticament estables respecte a l'exercici anterior. Les exportacions que més han crescut són les del grup de productes agrícoles (27,7%), que es troba dins del conjunt de béns intermedis. No obstant, malgrat el fort augment que ha experimentat aquest tipus d'exportacions, el seu poc pes relatiu dins del total de les exportacions (doncs tan sols suposa un 0,7%), fa que no hagi tingut gaire impacte sobre el total. Els productes energètics i industrials, també dins el grup de béns intermedis són els que representen un percentatge més elevat del total de les exportacions catalanes (un 57,7%), per tant, la variació negativa que ha experimentat el grup, de l'1,20%, és la variació en valor absolut més gran.

Paral·lelament, recordant que les importacions al 2013 han caigut un 3,2%, veiem que el grup de béns que més ha contribuït a aquesta davallada, tal com passava amb les exportacions, és el de béns intermedis, i en particular el de productes energètics i industrials. El seu pes relatiu en el total de les

importacions, del 66,3%, fa que qualsevol variació que experimenti sigui significativa en la variació total. Però és notori que, exceptuant el grup d'aliments, begudes i tabac, tots els altres grups de béns han contribuït negativament al creixement. El grup d'aliments, begudes i tabac és l'únic dels diferents grups de béns que ha augmentat el volum d'importacions el 2013, fent-ho en un 1,5%.

Així doncs, amb totes aquestes variacions, l'estructura comercial del 2013 queda de la següent manera: el comerç dels béns de consum suposa el 35,5% en quant al total d'exportacions i el 27,8% de les importacions, el dels béns de capital suposa el 6,8% de les exportacions i el 6,0% de les importacions, i el comerç dels béns intermedis té un pes del 57,7% i del 66,3% de les exportacions i importacions finals, respectivament (gràfic III.2).



Des del punt de vista tecnològic, l'evolució de les exportacions ha estat positiva en els grups de productes industrials de nivell tecnològic mitjà-alt, mitjà-baix i baix, mentre que només han retrocedit les de productes industrials de nivell tecnològic alt. En global, les exportacions de productes industrials han augmentat un 2,2%. El grup de productes industrial que més comercialitza Catalunya és el de nivell tecnològic mitjà-alt, sent el seu pes relatiu sobre el total de les exportacions del 50%.

Si ens referim a les importacions de productes industrials per contingut tecnològic, dels quatre grups de productes industrials dos han experimentat un augment de les importacions (les de nivell tecnològic mitjà-alt i les de nivell tecnològic baix), i els altres dos han vist minorades les seves compres a l'exterior (les de nivell tecnològic alt i les de nivell tecnològic mitjà-baix). D'aquesta manera, mentre el total de les importacions al 2013 ha variat negativament en un 3,2%, l'evolució de les importacions dels productes industrials ha estat menys negativa, havent caigut l'1%.

Les dades de comerç amb l'estranger per branques d'activitats (quadre III.2) mostra com entre sectors s'anivellen els fluxos negatius i positius de les exportacions. La variació relativament petita de les exportacions totals (recordem que han experimentat un augment del 0,1% al 2013) s'explica per la lleugera variació del comerç de les diferents branques, i la compensació entre elles. A mode d'exemple, dues de les branques que han suposat una variació major es compensen: la branca d'extracció i

Evolució de les exportacions i les importacions agrupades per branques productives (CCAE-2009)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial	
	Valor	Variació	Pes	Valor	Variació	Pes	Valor	
	(MEUR)	(%)	(%)	(MEUR)	(%)	(%)	(MEUR)	
	2013	2012/13	2013	2013	2012/13	2012	2012	2013
Agricultura, ramaderia i pesca	1.417	13,9	2,4	3.488	-5,2	5,2	-2.433	-2.071
Extracció i refinació de petroli, carbons	1.330	-11,4	2,3	8.523	-18,0	12,7	-8.898	-7.193
Productes alimentaris i begudes	6.716	-0,5	11,5	5.008	-1,4	7,5	1.666	1.708
Tèxtils, cuir, calçat, confecció	5.020	13,0	8,6	6.361	1,5	9,5	-1.821	-1.340
Indústries químiques	14.422	4,9	24,7	14.068	2,9	21,0	87	354
Metal·lúrgia i productes metàl·lics	3.820	2,7	6,5	3.647	-0,4	5,4	57	173
Maquinària i equips mecànics	3.832	2,2	6,6	3.463	-8,4	5,2	-31	369
Maquinària oficina, precisió i òptica	790	-2,1	1,4	2.146	-5,6	3,2	-1.468	-1.356
Maquinària i material elèctric i electrònic	3.406	2,2	5,8	4.422	-1,0	6,6	-1.133	-1.017
Vehicles de motor, material transport	9.834	-3,6	16,8	8.587	3,8	12,8	1.926	1.247
Resta de branques	6.913	-8,2	11,8	7.337	-0,3	10,9	173	-424
No classificats en altres apartats	882	-32,1	1,5	52	-88,5	0,1	852	830
Total	58.382	0,1	100,0	67.102	-3,2	100,0	-11.021	-8.720

Nota: les dades de 2013 són provisionals.

Font: IDESCAT

refinació de petroli i carbons ha disminuït les seves exportacions un 11,4%, mentre que la d'agricultura, ramaderia i pesca ha augmentat un 13,9%, sent ambdues de nivells similar en quant a volum.

En canvi, pel que fa a les importacions, veiem com la variació negativa és la regla general tan sols discutida per les dels sectors tèxtil, la indústria química i la de vehicles de motor i material de transport. Aquests tres increments de les importacions no compensen totes les altres variacions negatives, en especial el retrocés que ha patit la branca d'extracció i refinació de petroli, que ha vist decreixer les seves importacions en 1.875 milions d'euros, sent de llarg, la variació en valor absolut més gran.

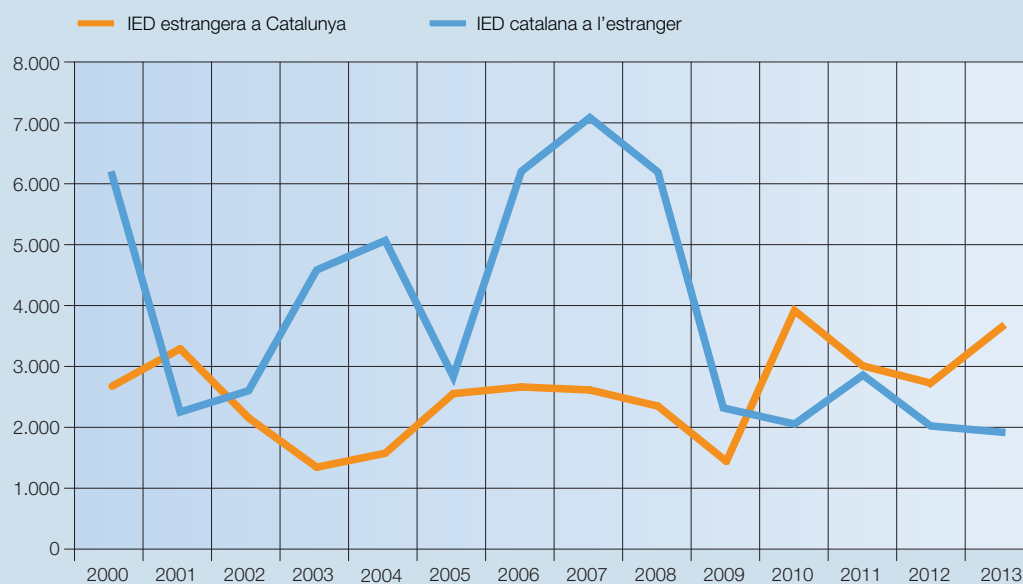
Com les importacions s'han vist minorades de manera generalitzada més que les exportacions, tots els dèficits comercials negatius s'han reduït i els positius s'han ampliat, excepte en el cas de la branca de vehicles de motor en què s'ha reduït el superàvit comercial i el de la resta de branques que ha passat d'un superàvit el 2012 a un dèficit el 2013.

5. Els fluxos d'inversió amb l'estranger

L'any 2013, Catalunya ha rebut una inversió estrangera bruta –que exclou les entitats de tinença de valors estrangers (ETVE)– de 3.511 milions d'euros, el 31,5% més que l'any anterior, segons dades del Ministeri d'Economia i Competitivitat (gràfic III.3). En canvi, a Espanya l'augment ha estat força inferior, vora el 9%, des de 14.536 milions d'euros el 2012 fins a 15.814 milions el 2013, segons la mateixa font. Cal dir que Catalunya explica dues tercers parts del creixement de la inversió estrangera que s'ha produït al conjunt d'Espanya aquest any.

Fluxos d'inversió amb l'estranger

(Millions d'euros)



Font: Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç

Catalunya ha continuat sent la segona comunitat autònoma que rep més inversió estrangera i, a més, ha augmentat el seu pes sobre el total espanyol des del 18,4% el 2012 fins al 22,2% el 2013. La primera comunitat receptora d'inversió continua sent Madrid, amb el 55% de la inversió total (63,9% el 2012). Cal esmentar, però, que el repartiment dels fluxos inversors estrangers es realitza segons la seu social de les empreses objecte d'inversió i que aquestes estan fortament concentrades a la capital de l'Estat. Les altres comunitats autònomes que han rebut més inversió estrangera són el País Basc, les Illes Balears i Andalusia, amb un pes que va del 6,2% del País Basc fins al 2% d'Andalusia.

Quant a les inversions catalanes realitzades a l'estranger, el 2013 s'ha produït una reducció de gairebé el 7%, fins a una xifra de 1.846 milions d'euros, la xifra més baixa des de l'any 1998. En canvi, la inversió espanyola a l'estranger ha augmentat el 2,7% i s'ha situat en 15.733 milions d'euros, després de la forta disminució registrada l'exercici anterior (-49,5%). Aquestes variacions han fet que Catalunya perdi pes en el conjunt de l'Estat, passant del 12,9% el 2012 a l'11,7% el 2013. Tot i això, Catalunya segueix sent la segona comunitat autònoma que fa més inversió a l'estranger, després de la Comunitat de Madrid, que concentra el 68,4% del total. La concentració de la inversió a l'estranger realitzades per les tres primeres comunitats (la tercera és el País Basc, amb un 7,1% del total) és molt elevada: aglutinen el 87% del total. En aquest cas també cal tenir present que la seu social de les grans empreses inversores és la que explica en gran mesura aquesta distribució de la inversió a l'estranger.

L'any 2013, el saldo de les inversions estrangeres ha estat novament negatiu, és a dir, Catalunya ha estat receptora neta d'inversió estrangera, per quart any consecutiu, després de vuit anys sent emissora neta. Els principals països inversors a Catalunya són els de la UE-27, que concentren el

75,4% de la inversió estrangera total (quadre III.3). Els fluxos provinents de la UE han augmentat el 2013 (16,5%), però menys que el global de la inversió estrangera (31,5%), de manera que han perdut pes en el total de la IED rebuda a Catalunya. El principal país inversor ha estat Alemanya, amb un pes del 26% sobre el total, que pràcticament ha doblat la inversió efectuada en un sol any, passant de 459 milions d'euros el 2012 a 896 milions el 2013. Els Països Baixos és el segon país inversor més important, amb el 21% de la inversió total rebuda per Catalunya. Els Estats Units, Mèxic i Barbados són els principals països inversors de fora de la UE-27, aportant entre els tres vora un 13% del de la inversió total. Cal esmentar que els fluxos d'inversió de totes les àrees geogràfiques analitzades han augmentat el 2013 en relació a l'exercici anterior (quadre III.3).

Quadre III.3

Inversió estrangera a Catalunya i inversió catalana a l'estranger per àrees geogràfiques

	Inversió estrangera directa a Catalunya				Inversió catalana a l'estranger			
	Valor (MEUR)		Variació (%)	Pes (% total)	Valor (MEUR)		Variació (%)	Pes (% total)
	2012	2013	2012/13	2013	2012	2013	2012/13	2013
OOCDE	2.381	3.169	33,1	90,3	1.360	1.061	-22,0	57,4
UE-27	2.272	2.648	16,5	75,4	1.231	946	-23,2	51,2
Amèrica del Nord	41	285	595,1	8,1	72	65	-9,4	3,5
Amèrica Llatina	121	133	10,4	3,8	548	780	42,3	42,2
Resta d'Amèrica	12	173	1.407,0	4,9	8	7	-19,5	0,4
Àsia i Oceania	53	89	67,4	2,5	71	30	-57,2	1,6
Àfrica	0	2	2.300,0	0,1	19	4	-76,6	0,2
Paradisos fiscals	120	217	81,1	6,2	33	12	-64,5	0,6
Tots els països	2.669	3.511	31,5	100,0	1.984	1.846	-6,9	100,0

Font: IDESCAT a partir del Ministeri d'Economia i Competitivitat

Quant a la inversió de Catalunya a l'estranger, la principal àrea destinatària ha estat la UE-27 (amb el 51,2% del total), i més concretament, els Països Baixos, Àustria i Irlanda, que concentren el 47,5% de la inversió catalana total; seguida d'Amèrica Llatina (42,2%), principalment Brasil, amb una participació del 17,8%. A Amèrica del Nord, sobresurt els Estats Units, on s'ha destinat el 3,5% de la inversió catalana.

L'any 2013, els fluxos d'inversió catalana cap a l'exterior han disminuït a totes les àrees, excepte a l'Amèrica Llatina, on ha crescut el 42%. Sobretot han disminuït molt les inversions a França i Itàlia, que han passat de liderar el rànquing de països on més invertia Catalunya a unes discretes setena i vint-i-sisena posició respectivament, amb una minoració de 585 milions d'euros de la inversió entre ambdós països. En canvi, la inversió als Països Baixos, Brasil i Colòmbia ha crescut de manera considerable el 2013, sumant entre els tres països un augment en valor absolut de 1.037 milions d'euros.

De l'anàlisi per sectors econòmics es desprèn que el sector manufacturer ha passat a ser el principal destí de la inversió estrangera directa a Catalunya, amb el 38,9% de la inversió rebuda (quadre III.4). Pel que fa als serveis, les inversions més elevades han estat les dirigides a les branques d'informació

i comunicacions (13,5%), de comerç a l'engròs i al detall (9,7%) i d'activitats professionals, científiques i tècniques (7,9%). El 2013, l'evolució ha estat positiva en el cas de la inversió a la indústria manufacturera (que ha crescut un 13,1%), i també al transport i emmagatzematge, a la informació i comunicacions i les activitats financeres i d'assegurances. Mentre que les xifres d'inversió estrangera destinada als sectors d'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca, a l'energia elèctrica i gas, a les activitats professionals, científiques i tècniques i a les activitats artístiques, recreatives i entreteniment, han patit una davallada significativa.

En el cas de la inversió catalana a l'estranger, el sector de la indústria manufacturera és també el que concentra un major percentatge d'inversió, en absorbir gairebé el 50% del total el 2013. El segon sector més important ha estat el de transport i emmagatzematge, amb un pes del 17,1%. Completen el rànquing les activitats financeres i d'assegurances, que representen el 15,9% de la inversió catalana a l'estranger. Cal remarcar que la inversió catalana només ha augmentat el 2013 en els sectors de la indústria manufacturera, el transport i emmagatzematge, la informació i comunicacions, i les activitats financeres i d'assegurances.

Quadre III.4

Inversió estrangera a Catalunya i inversió catalana a l'estranger per branques econòmiques (CCAE-2009)

	Inversió estrangera directa a Catalunya				Inversió catalana a l'estranger			
	Valor (MEUR)		Variació (%)	Pes (% total)	Valor (MEUR)		Variació (%)	Pes (% total)
	2012	2013	2012/13	2013	2012	2013	2012/13	2013
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	2	1	-33,3	0,0	24	8	-68,9	0,4
Indústries extractives	2	2	6,7	0,0	0	0	-100,0	0,0
Indústries manufactureres	1.208	1.367	13,1	38,9	469	907	93,4	49,1
Energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	36	0	-100,0	0,0	35	22	-38,3	1,2
Aigua, sanejament i gestió de residus	61	5	-91,8	0,1	6	0	-100,0	0,0
Construcció	143	180	26,6	5,1	300	104	-65,5	5,6
Comerç a l'engròs i al detall	312	342	9,5	9,7	706	75	-89,4	4,1
Transport i emmagatzematge	9	211	2145,7	6,0	13	315	2253,7	17,1
Hostaleria	33	60	79,8	1,7	4	1	-86,1	0,0
Informació i comunicacions	99	474	380,9	13,5	32	54	68,8	2,9
Activitats financeres i d'assegurances	99	262	165,8	7,5	138	294	113,6	15,9
Activitats immobiliàries	142	205	44,5	5,8	218	59	-72,9	3,2
Activitats professionals, científiques i tècniques	365	276	-24,2	7,9	12	6	-53,7	0,3
Activitats administratives i serveis auxiliars	15	84	478,1	2,4	7	2	-71,0	0,1
Educació	0	0	0,0	0,0	0	0	-100,0	0,0
Activitats sanitàries i de serveis socials	19	34	79,4	1,0	0	1		0,0
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment	123	7	-94,1	0,2	20	1	-97,0	0,0
Altres serveis	3	0	-96,7	0,0	0	0		0,0
Total	2.669	3.511	31,5	100,0	1.984	1.846	-6,9	100,0

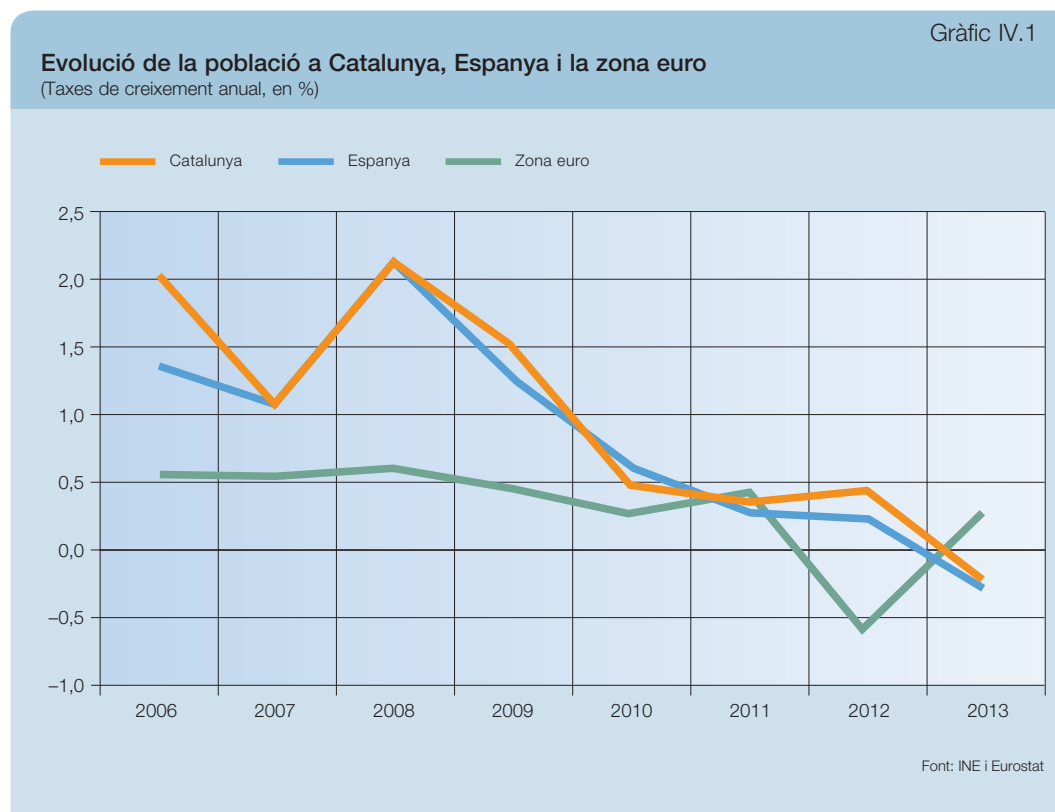
Font: IDESCAT a partir del Ministeri d'Economia i Competitivitat

IV Població i mercat de treball

1. Població i població activa

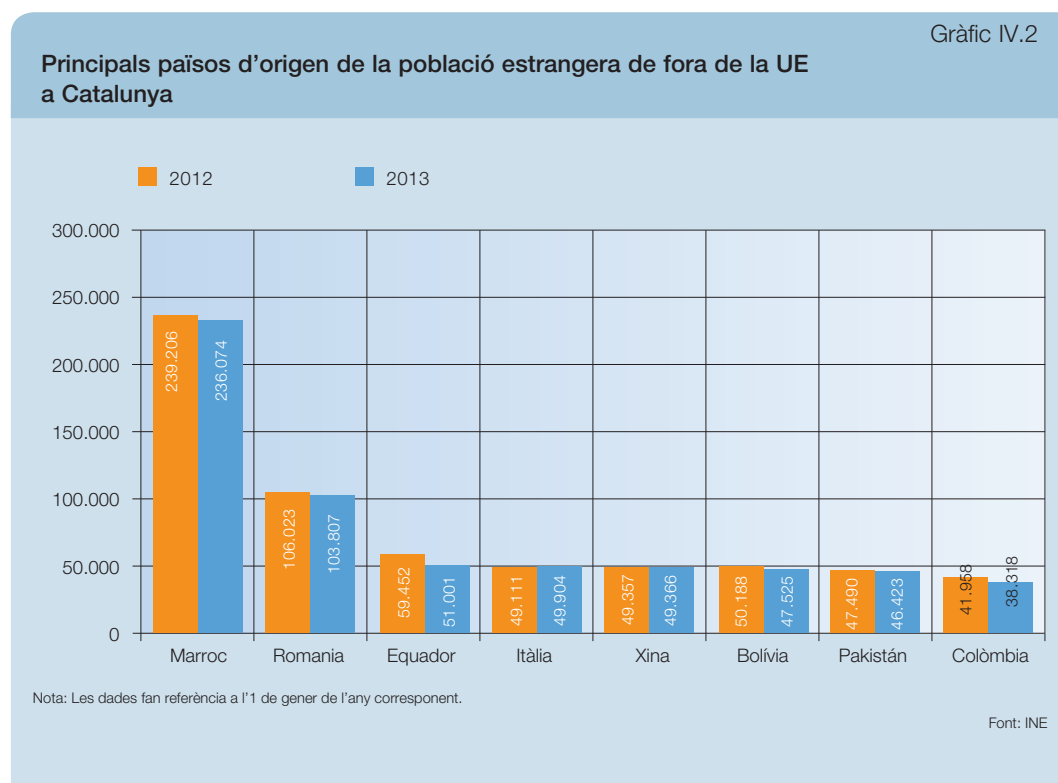
L'1 de gener de 2013 Catalunya tenia 7.553.650 habitants, un 0,2% menys que un any abans, quan tenia 7.570.908 habitants, segons les dades procedents del padró que publica l'INE. Per primer cop des de l'inici del mil·lenni, s'ha produït una disminució de la població catalana, degut als efectes dissuasius que està tenint la crisi econòmica sobre la població resident per les escasses oportunitats laborals que hi ha actualment el nostre país. El mateix ha succeït al conjunt de l'Estat espanyol, on la població ha disminuït un 0,3%, fins als 46.704.308 habitants el 2013. La tendència d'alentiment gradual del ritme de creixement de la població que es va iniciar l'any 2009 ha acabat derivant en una taxa negativa el 2013. Cal recordar que durant el període 2001-2009 l'augment de població va arribar a ser de 135.000 habitants en mitjana anual, mentre que en el trienni posterior (2010-2012) l'augment mitjà de la població catalana ha estat de només 32.000 persones l'any.

El 2013, el pes demogràfic relatiu de Catalunya dins l'Estat espanyol s'ha mantingut relativament estable entorn al 16%. En canvi, per primer cop en molts anys, el pes demogràfic de Catalunya sobre la zona euro i sobre la UE ha disminuït (fins al 2,27% i al 1,49%, respectivament) a causa de l'augment de la població que s'ha produït als països europeus (entorn al 0,2%) contràriament al que ha succeït a Catalunya (gràfic IV.1.).



L'any 2013 la població estrangera resident a Catalunya ha experimentat el major retrocés des de que s'inicià el boom migratori a principis de segle. Concretament, la població estrangera s'ha reduït el 2,4%, passant de 1.186,8 milers de persones el 2012 a 1.158,5 milers el 2013, la xifra més baixa dels últims cinc anys. Aquesta inversió en el flux migratori s'ha produït com a conseqüència del major nombre d'oportunitats laborals a altres indrets d'Europa. Com a resultat, la població estrangera ha passat a representar el 15,3% de la població total catalana el 2013, des del màxim assolit el 2010 quan va fregar el 16%. Tot i així, continua sent un percentatge bastant superior al que representa la població estrangera al conjunt de l'Estat espanyol (11,8%). La relació d'estrangers residents a Espanya que viuen a Catalunya ha augmentat lleugerament, per segon any consecutiu, fins al 20,9%, a causa d'una caiguda superior de la població estrangera al conjunt de l'Estat que a Catalunya (-3,3% enfront el -2,4%).

La procedència de la població estrangera empadronada a Catalunya continua sent majoritàriament extracomunitària, atès que la població procedent de la UE-27 representa poc més d'una quarta part (el 26,45% del total). Els col·lectius de població estrangera més nombrosos són els procedents del Marroc (que al principi de 2013 era del 20,4% del total de la població estrangera), Romania (país integrat a la UE des del 2007, amb el 9,0%), Equador (4,4%), Itàlia (4,3%), la Xina (4,3%) i Bolívia (4,1%). Aquests mateixos sis països encapçalaven el rànquing el 2012, però mentre que la població provinent d'Itàlia ha augmentat l'1,6% el 2013, la immigració procedent d'Equador ha experimentat una caiguda del 14,2%, exemplificant aquesta inversió del flux migratori. Malgrat això, Catalunya segueix atraient persones d'altres indrets amb força: la població procedent de països com Aràbia Saudita, Vietnam i Kazakhstan s'ha incrementat espectacularment, a uns ritmes del 31,0%, 28,9% i 21,2%, respectivament (gràfic IV.2.).



La distribució de la població segons els diferents grups d'edats mostra el procés gradual d'envelliment de la població catalana. Si l'any 2000 el percentatge de població de més de 60 anys era del 22,0% del total, el 2013 ha assolit el 23,6%. Per contra, el grup d'edat central (de 25 a 60 anys) va perdent pes progressivament, i ja representa pràcticament la meitat de la població catalana. No obstant aquesta tendència, cal destacar que la població entre 0 i 10 anys ha crescut un 2,1% el darrer any, situant-se en l'11,2% de la població total.

La dinàmica poblacional també afecta als principals indicadors laborals. Segons dades de l'Enquesta de població activa (EPA), per tercer any consecutiu, la població en edat de treballar a Catalunya ha disminuït, i ho ha fet en un 1% el 2013. Aquesta disminució s'ha concentrat sobretot en la població masculina, que decreix l'1,5% enfront del 0,6% la femenina, i s'ha degut en bona part a la inversió del flux migratori.

La població activa també segueix decreixent. Aquest any la variació negativa ha estat de l'1,6%, que se suma al descens del 2,1% registrat el 2012. És normal que quan la població en edat de treballar disminueix, també ho faci la població activa, però a l'efecte demogràfic se li suma l'efecte desànim generat per la crisi econòmica, que provoca que una part de la població resident en situació d'atur hagi decidit passar a la inactivitat després d'un llarg període de buscar feina activament, i no trobar-ne. Aquesta minoració de la població activa afecta més al sexe masculí (-2,5%) que al femení (-0,6%).

Com a conseqüència directe, la taxa d'activitat –que mesura la proporció de població de més de 16 anys en situació d'activitat (ocupada o parada)–, s'ha reduït en 0,35 punts percentuals, fins al 61,8%. La taxa d'activitat masculina ha disminuït des del 68,4% el 2012 al 67,8% al 2013, no obstant, segueix sent força superior a la taxa d'activitat femenina, que es manté al 56,3%.

2. Població ocupada¹

La millora progressiva de la situació econòmica s'ha traduït en una menor contracció de l'ocupació a Catalunya l'any 2013, després de la intensa caiguda que es va registrar el 2012. En termes interanuals, el nombre d'ocupats es va reduir en 72.200 llocs de treball, que representa un descens del 2,5%, davant del 6,2% de l'any anterior (dades amb la base poblacional 2001). Tanmateix, la destrucció d'ocupació acumulada des de l'inici de la crisi, l'any 2008, és de 677,6 milers de llocs de treball, un 19% en taxa de variació (gràfic IV.3). Cal assenyalar que la millora de l'economia s'ha traduït en un augment de l'ocupació ja en el quart trimestre de 2013, després de més de cinc anys de caiguda i, a més, ho fa en major mesura que altres territoris. Concretament, a Catalunya l'ocupació ha augmentat l'1,9% interanual l'últim trimestre de l'any (53.700 ocupats més que en el mateix període de l'any anterior), mentre que al conjunt d'Espanya l'ocupació s'ha reduït l'1,2%. Per comunitats autònomes, Catalunya és la que mostra un major increment tant en xifres absolutes com en taxes de variació, mentre que les disminucions més acusades en termes absoluts es donen a la Comunitat de Madrid (87.600 ocupats menys), a Andalusia (43.300) i a Galícia (38.600).

Un any més des de que va començar la crisi, la pèrdua d'ocupació ha afectat més al sexe masculí que al femení, registrant una davallada de l'ocupació del 3,4% enfront de l'1,5% les dones. No obstant

¹ Totes les dades de l'EPA que figuren en aquest apartat estan calculades amb la base poblacional 2001. El canvi a la base poblacional 2011 s'ha realitzat amb posterioritat al tancament d'aquest informe.

Evolució de l'ocupació a Catalunya i Espanya

(Taxes de variació interanual, en %)



això, el col·lectiu més perjudicat per la crisi segueix sent el de la població estrangera –amb un descens del 8,7% enfront de l'1,5% de la població autòctona–, i més concretament la població estrangera femenina, que ha reduït el nivell d'ocupació un 11,5% respecte a l'any 2012.

A nivell sectorial, l'ocupació s'ha reduït en tots els grans sectors econòmics, però la branca que ha registrat una major caiguda ha estat, per sisè any consecutiu, la construcció (amb un descens anual del 7,7%, si bé bastant menor al 21% de l'any anterior). En general, tots els principals sectors econòmics han moderat el ritme de caiguda de l'ocupació respecte de l'any anterior. En termes absoluts, el sector serveis segueix presentant la variació més gran: s'han destruït 34,9 mil llocs de treball, seguit per la indústria, on l'ocupació s'ha reduït en 20,7 mil persones, i la construcció, amb 14,4 mil llocs de treball menys.

La crisi del mercat de treball segueix afectant més al col·lectiu d'assalariats –que representen vora el 83% dels ocupats– que al de no assalariats. De fet, aquest últim col·lectiu ha experimentat un augment del 0,9% el 2013, després de molts anys en retrocés. És probable que molts dels treballadors per compte aliena que es quedaren sense feina, hagin hagut d'autoocupar-se, passant a formar part del col·lectiu de no assalariats. En qualsevol cas no es compensen les variacions d'un i altre grup: la reducció dels assalariats és molt més acusada que l'increment dels no assalariats (–76,6 mil i +4,5 mil, respectivament). Dins dels assalariats, el 2013 l'ajustament de l'ocupació va afectar tant als contractes temporals com als indefinits, per la qual cosa la taxa de temporalitat s'ha mantingut pràcticament estable en el 18,5%. Per altra banda, el nombre d'assalariats al sector públic cau per tercer any consecutiu i, a més, s'accentua el ritme de descens (–4,4%). Finalment, cal mencionar que el 2013 ha augmentat força el nombre de persones amb contracte a temps parcial, un 7%, mentre que els contractes a jornada completa s'han reduït un 4,1%. Com a resultat d'això, la proporció del treball a temps parcial ha augmentat 1,4 punts, fins al 15,5%, la taxa més alta de la sèrie històrica disponible (quadre IV.1.).

Indicadors del mercat de treball. Catalunya

(base poblacional 2001)

	2010	2011	2012	2013	% Variació 2011/10	% Variació 2012/11	% Variació 2013/12
Població activa (milers)	3.814,7	3.813,5	3.735,2	3.676,0	0,0	-2,1	-1,6
Homes	2.089,5	2.054,0	1.988,6	1.939,4	-1,7	-3,2	-2,5
Dones	1.725,2	1.759,5	1.746,6	1.736,6	2,0	-0,7	-0,6
Població ocupada (milers)	3.137,5	3.079,6	2.889,2	2.817,0	-1,8	-6,2	-2,5
Homes	1.699,8	1.647,2	1.527,8	1.476	-3,1	-7,2	-3,4
Dones	1.437,7	1.432,4	1.361,4	1.341	-0,4	-5,0	-1,5
Població nascuda a l'estranger	506	464,7	390,9	356,9	-8,2	-15,9	-8,7
Població ocupada per sectors (milers)	3.137,5	3.079,6	2.889,1	2.817,0	-1,8	-6,2	-2,5
Agricultura	66,5	58,9	54,2	52,1	-11,4	-8,0	-3,9
Indústria	603,6	567,0	538,3	517,6	-6,1	-5,1	-3,8
Construcció	279,4	237,3	187,4	173,0	-15,1	-21,0	-7,7
Serveis	2.188,0	2.216,4	2.109,2	2.074,3	1,3	-4,8	-1,7
Assalariats (milers)	2.634,7	2.594,0	2.413,7	2.337,1	-1,5	-7,0	-3,2
Indefinitos	2.160,0	2.072,9	1.970,3	1.904,0	-4,0	-4,9	-3,4
Temporals	474,6	521,1	443,4	433,1	9,8	-14,9	-2,3
Sector públic	405,3	403,3	393,6	376,2	-0,5	-2,4	-4,4
Sector privat	2.229,3	2.190,7	2.020,0	1.960,9	-1,7	-7,8	-2,9
No assalariats	502,9	485,6	475,4	479,9	-3,4	-2,1	0,9
Població en atur (milers)	677,1	733,9	846,0	859,0	8,4	15,3	1,5
Homes	389,6	406,8	460,8	463,4	4,4	13,3	0,6
Dones	287,5	327,1	385,2	395,6	13,8	17,8	2,7
Taxa d'activitat (%)	62,8	63,0	62,2	61,8	0,2	-0,9	-0,4
Homes	70,4	69,8	68,4	67,8	-0,6	-1,4	-0,6
Dones	55,5	56,6	56,3	56,3	1,1	-0,3	0,0
Taxa d'ocupació (%)	51,7	50,9	48,1	47,4	-0,8	-2,8	-0,7
Homes	57,3	56,0	52,6	51,6	-1,3	-3,4	-1,0
Dones	46,3	46,1	43,9	43,5	-0,2	-2,2	-0,4
Taxa d'atur (%)	17,8	19,2	22,6	23,4	1,4	3,4	0,8
Homes	18,7	19,8	23,2	23,9	1,1	3,4	0,7
Dones	16,7	18,6	22,1	22,8	1,9	3,5	0,7
Menors de 25 anys	39,5	44,1	50,7	50,7	4,6	6,6	0,0
Nacionalitat espanyola	14,8	15,8	19,1	20,1	1,0	3,3	1,0
Nascuts a l'estranger - UE	21,3	22,8	24,0	27,2	1,5	1,2	3,2
Nascuts a l'estranger - no UE	33,0	37,4	43,7	43,6	4,4	6,3	-0,1
Taxa de treball a temps parcial (%)	12,5	13,6	14,1	15,5	1,1	0,5	1,4
Taxa de temporalitat (%)	18,0	20,1	18,4	18,5	2,1	-1,7	0,1

Nota: les variacions de les taxes estan expressades en punts percentuals.

Font: INE (Enquesta de Població Activa)

Pel que fa al nombre d'afiliats a la seguretat social, amb dades del Ministeri d'ocupació i seguretat social, el ritme de caiguda s'ha desaccelerat respecte al període anterior: si el 2012 fou de -3,1%, el 2013 s'ha moderat fins al -2,9% en mitjana anual.

Al conjunt d'Espanya, també s'ha produït una moderació en el ritme de caiguda de l'ocupació a mesura que avançava l'any, però menys accentuada que a Catalunya (-3,1% enfront del -2,5%, en mitjana anual). En termes absoluts, al conjunt de l'Estat s'han destruït 532 mil llocs de treball durant el 2013, dels quals un 13,6% estaven ubicats a Catalunya (72,2 mil llocs de treball).

3. Població aturada²

L'augment de la població aturada a Catalunya ha experimentat una desacceleració considerable, doncs ha passat d'augmentar el 15,3% l'any 2012 a créixer només l'1,5% el 2013. En termes absoluts, això equival a un increment de 13 mil aturats aquest darrer any, situant la xifra total en 859 mil aturats a Catalunya. Els signes de lenta recuperació econòmica, que s'han traduït en un augment de l'ocupació durant el quart trimestre del 2013, també es manifesten en una reducció del nombre de persones aturades aquest trimestre (-7,3% interanual), que ha estat molt més suau al conjunt de l'Estat espanyol (del -1,2%). Catalunya és la comunitat que ha registrat un major descens interanual del nombre d'aturats aquest trimestre (64.700 aturats menys), seguida per Extremadura (13.600 menys) i Castella- La Manxa (10.400 menys). Per la seva banda, l'augment més important s'ha donat a la Comunitat de Madrid (25.600 aturats més). El País Basc manté la taxa d'atur més baixa d'Espanya (15,8%) i, en l'extrem oposat, Andalusia presenta la taxa més elevada (36,3%).

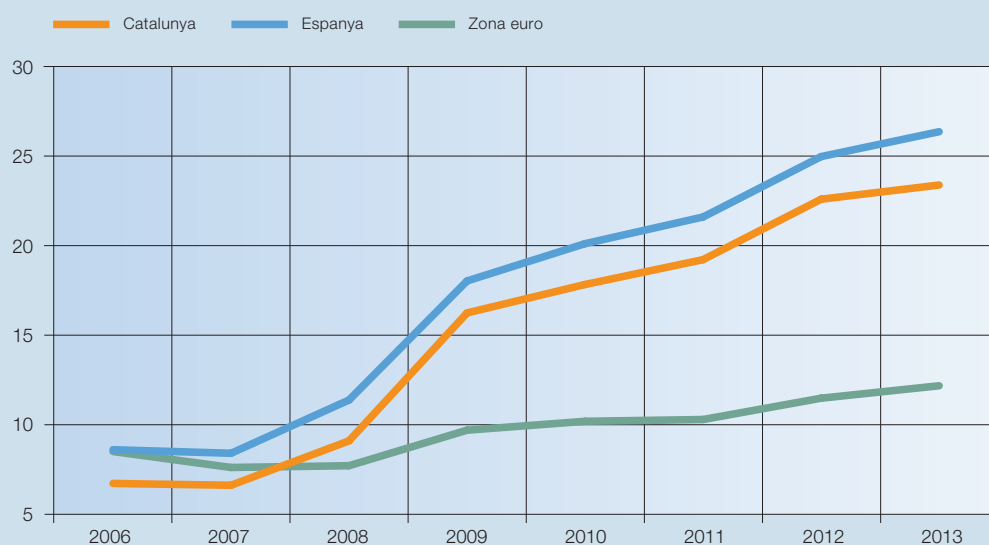
Aquesta evolució de l'atur a Catalunya ha permès una petita reducció de la taxa d'atur el quart trimestre de 2013, que es defineix com el percentatge de desocupats sobre la població activa, fins a situar-se per sota del valor del quart trimestre del 2012 (22,3% el 2013 i 23,9% el 2012). Això no obstant, la taxa d'atur del conjunt del 2013 s'ha elevat per sisè any consecutiu, fins arribar al 23,4% de mitjana anual perquè a principis d'any es va assolir un màxim històric (24,5%). Recordem que la taxa d'atur d'abans de l'inici de la crisi, al 2007, se situava en un mínim històric del 6,5%, fent palesa la rapidesa i magnitud de l'augment en el nombre d'aturats que la crisi ha provocat. Al conjunt de l'Estat espanyol, la situació és encara pitjor, doncs, d'una banda, la taxa d'atur ha assolit un nou rècord del 26,4% en mitjana anual el 2013, i d'altra banda, l'increment del nombre d'aturats respecte el 2012 ha estat de 226,3 mil persones, un 3,5% en taxa interanual. El deteriorament laboral espanyol durant els anys de la crisi ha estat, juntament amb Grècia, el més pronunciat de tota la UE-27. Només el país grec té una taxa d'atur més elevada que l'espanyola el 2013 (0,8 punts percentuals més), però no ha estat així els últims cinc anys, en els que l'economia espanyola hi era la capdavantera en taxa d'atur (gràfic IV.4).

A la zona euro, la taxa d'atur al llarg de tot l'any 2013 s'ha mantingut entorn al 12%, però les diferències entre països són molt importants: Grècia, Espanya, Portugal i Xipre situen la seva taxa d'atur per sobre del 15%, mentre que països com Luxemburg, Alemanya i Àustria la situen per sota el 6%. A més, si bé a Espanya la taxa d'atur segueix augmentant el 2013, a Luxemburg s'ha reduït en 0,4 punts.

² Totes les dades de l'EPA que figuren en aquest apartat estan calculades amb la base poblacional 2001. El canvi a la base poblacional 2011 s'ha realitzat amb posterioritat al tancament d'aquest informe.

Evolució de la taxa d'atur

(En % d'aturats sobre la població activa)



Font: Idescat i Eurostat

Tornant a Catalunya, l'anàlisi per col·lectius mostra que, el 2013, la taxa d'atur ha augmentat exactament el mateix entre homes i dones (en 0,7 punts percentuals), per tant, es manté la distància d'un punt percentual aproximadament que separa ambdues taxes d'atur (23,9% la masculina i 22,8% la femenina). Pel que fa a la nacionalitat dels aturats, cal esmentar que durant el 2013 la taxa d'atur que més ha augmentat és la dels estrangers que provenen de la Unió Europea, en 3,2 punts, sent la taxa d'atur d'aquest col·lectiu del 27,2%. Però la taxa d'atur més elevada segons nacionalitat segueix sent la dels estrangers no nascuts a la UE, que es manté per sobre del 43%, i la més baixa la dels de nacionalitat espanyola, a l'entorn del 20%.

Pel que fa a les franges d'edat, els canvis més significatius que s'observen aquest any 2013 són, primer, que el nombre d'aturats d'entre 20 i 34 anys es redueix en 14 mil persones i, segon, que el nombre de dones aturades de 16 a 24 anys també es redueix en un 8% (5.500 aturades menys). No obstant això, la taxa d'atur dels menor de 25 anys, coneguda com la taxa d'atur juvenil, es manté en un nivell màxim històric del 50,7%.

Per acabar, si analitzem l'evolució de l'atur per nivells de formació veiem que, a diferència del 2012, no tots els grups han vist augmentar el nombre d'aturats, talment com ha passat amb les franges d'edats. Però cap de les variacions experimentades sembla significativa. En aquest sentit, el col·lectiu que surt més afavorit és el de la segona etapa de l'educació secundària, que ha vist reduir la seva taxa d'atur en 1,6 punts respecte l'any anterior. Per la seva banda, l'atur de llarga durada (més de 12 mesos parats) segueix augmentant any rere any, sent molt perillosa aquesta evolució per a la futura reinserció al món laboral d'aquests aturats, que acostumen a patir les tres xacres associades a l'atur de llarga durada: l'estigma social, la obsolescència i el desànim. L'increment d'enguany de 42 mil aturats més de llarga durada fa que les dades absolutes d'aquest col·lectiu passin a ser de 495 mil persones, un 57,7% del total dels aturats, la dada més alta en tres dècades.



Salaris, costos i preus

1. Salaris i costos laborals

L'any 2013 va prosseguir el suau procés d'ajustament salarial que es va iniciar l'exercici anterior com a resultat de diferents factors. El primer és l'enorme bretxa existent entre l'oferta i la demanda de treball, tal com posa de manifest l'elevada taxa d'atur, la qual cosa afavoreix la caiguda dels salaris. El segon factor és el procés de devaluació interna que s'està produint a l'economia catalana i espanyola per recuperar la competitivitat perduda des d'abans de la crisi. Aquest procés de devaluació salarial té dos exponents l'any 2013. En el sector públic, la congelació de les remuneracions dels empleats públics així com la supressió de la paga extra de Nadal als empleats de la Generalitat de Catalunya, per segon any consecutiu; i, en el sector privat, l'acord social i econòmic signat per patronals i sindicats que fixa pujades salarials de fins al 0,6% per al 2013, amb clàusules de revisió salarial.

El context de crisi i la destrucció d'ocupació que afecta la majoria de sectors ha propiciat una disminució de la negociació col·lectiva per sisè any consecutiu. Segons dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social (més recents que les que facilita el Departament d'Empresa i Ocupació si bé no són tan detallades), durant l'any 2013 s'han signat a Catalunya 193 convenis col·lectius (138 convenis d'empresa i 55 d'àmbit sectorial). Aquests convenis han afectat 103.793 empreses i 590.993 treballadors, unes xifres força inferiors a les dels anys anteriors, fet que posa de relleu les dificultats de negociar amb l'actual marc laboral i en un context de crisi.

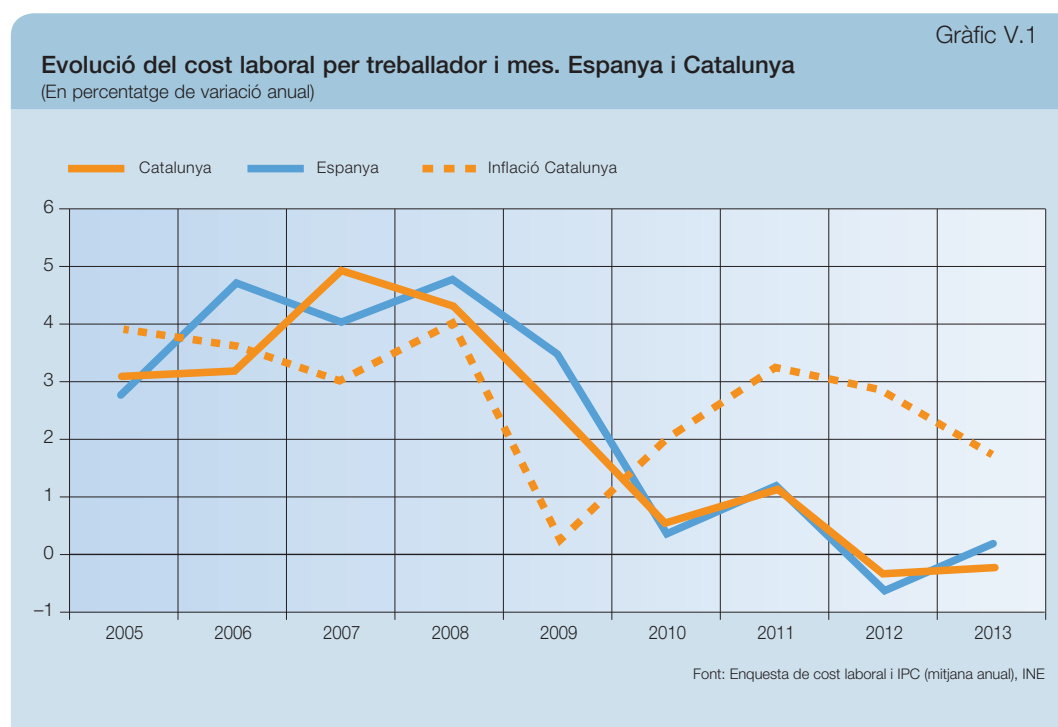
Respecte a les tarifes salarials, aquestes han augmentat un 0,79% en els convenis signats, un increment que és menys de la meitat del registrat l'any anterior. Per tant, aquest increment salarial, que no recull encara la revisió derivada de les clàusules de salvaguarda, se situa lleugerament per sobre del creixement màxim que recomana l'Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva 2012-2014, que hem dit és del 0,6% anual.

Com ha succeït des de 1994, any d'inici de la sèrie estadística, la moderació salarial ha estat més accentuada en els convenis d'empresa que en els d'àmbit sectorial (0,09% i 0,8%, respectivament). Cal dir, però, que els convenis d'empresa van afectar només a 23.269 treballadors (el 4% del total), enfront dels 567.724 treballadors afectats per convenis sectorials (quadre V.1).

La forta moderació de la inflació cap a final d'any –que es va situar en el 0,2% al desembre–, ha fet que les clàusules de salvaguarda salarial no s'activin en la majoria dels casos. Cal recordar que aproximadament la meitat dels treballadors afectats per la negociació col·lectiva estan coberts per aquestes clàusules de salvaguarda, que entren en funcionament quan la inflació del mes de desembre supera l'increment aplicat a l'inici de l'any. És per això que l'augment salarial revisat probablement no quedarà per sobre del pactat, si bé encara no disposem d'aquesta informació.

L'Enquesta de cost laboral que realitza l'INE, ha revelat un creixement pràcticament nul tant del cost laboral com del cost salarial per treballador i mes al conjunt d'Espanya el 2013, després del lleuger descens del 0,6% registrat l'any anterior per primera vegada en molts anys. En termes

desestacionalitzats i corregits d'efecte calendari, el cost laboral ha augmentat un 0,2% el 2013, enfront d'un descens del 0,7% l'exercici anterior. En canvi, a Catalunya s'ha mantingut la deflació salarial per segon any consecutiu. La reducció del cost laboral per treballador i més ha estat del 0,2% el 2013, que se suma a la caiguda del 0,3% que es va registrar per primer cop l'any anterior. Però si fem el càlcul del cost laboral per hora treballada s'obté que aquest ha augmentat un 0,3% a Catalunya el 2013, situant-se en 21,1 euros, a causa fonamentalment de la reducció d'hores extraordinàries treballades. Cal assenyalar que a partir de l'any 2010, l'increment dels costos laborals ha estat inferior a la inflació mitjana de Catalunya, fet que és indicatiu del procés de devaluació salarial que s'està produint a la nostra economia (gràfic V.1).



El cost laboral mensual per treballador s'ha situat en 2.718 euros de mitjana anual a Catalunya, un 7% superior al cost mitjà en el conjunt d'Espanya (2.544 euros). Per components, s'observa que el salarial ha registrat una caiguda del 0,6%, sobretot per l'eliminació o reducció de determinats complements salarials com són les hores extraordinàries o les *primes*, i també com a resultat de la inaplicació d'acords en matèria salarial pactats en conveni col·lectiu. En canvi, el component no salarial –que inclou els costos derivats de la incapacitat temporal, les cotitzacions a la Seguretat Social o les indemnitzacions per acomiadament entre d'altres– ha augmentat un 0,9% fins a situar-se en 696 euros mensuals de mitjana el 2013 (quadre V.1).

Tot i que el cost laboral mitjà del conjunt de l'economia catalana s'ha reduït, l'evolució per sectors ha estat dispar. Els serveis són l'únic sector que, per segon any consecutiu, han registrat una reducció del cost laboral, del 0,7% en mitjana anual. En canvi, a la construcció el creixement del cost laboral fins i tot s'ha accelerat respecte a l'any anterior (des de l'1,4% el 2012 fins al 3,1% el 2013), com a resultat d'un augment dels costos no salarials, mentre que a la indústria s'ha registrat un variació positiva però inferior a la de l'any anterior (1,7%).

Indicadors de costos laborals i negociació col·lectiva a Catalunya

(En euros)

	2013	2012	% variació 2013/12
Cost laboral total / mes	2.718	2.724	-0,2
Cost salarial	2.022	2.034	-0,6
Cost salarial ordinari	1.743	1.755	-0,7
Cost salarial no ordinari	279	278	0,2
Cost no salarial	696	690	0,9
Cost laboral total a Espanya	2.544	2.540	0,2
Cost salarial a Espanya	1.884	1.884	0,0
Negociació col·lectiva			
Convenis col·lectius total	193	334	-42
Convenis col·lectius d'empresa	138	275	-50
Convenis col·lectius de sector	55	59	-7
Treballadors afectats total	590.993	726.060	-19
Per convenis d'empresa	23.269	49.642	-53
Per convenis de sector	567.724	676.418	-16
Increment salarial pactat total (%)	0,79	1,5	-
En convenis d'empresa	0,09	0,9	-
En convenis de sector	0,81	1,6	-

Font: Enquesta de cost laboral (INE) i Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

Per comunitats autònomes també s'observen notables diferències en l'evolució salarial durant el 2013. Hi ha sis regions on els costos laborals han continuat creixent aquest any, destacant sobretot Galícia, País Basc i Aragó, que han registrat augments del 2,4%, l'1,7% i l'1,5%, respectivament. En canvi, la resta de comunitats han registrat creixements nuls o negatius, sent les reduccions més significatives les registrades a Extremadura (-2,5%), Castella i Lleó (-2%) i Cantàbria i Múrcia (-1% en ambdós casos).

L'any 2013 la deriva salarial ha estat negativa per cinquè any consecutiu, ja que el cost salarial ha disminuït un 0,6% mentre que el salari pactat als convenis ha crescut el 0,8%. Això pot ser degut a un efecte composició derivat, per exemple, de la sortida de l'ocupació de treballadors temporals amb salaris inferiors a la mitjana, i també pot provenir d'una moderació en els conceptes retributius que queden fora de la negociació col·lectiva, com ara les indemnitzacions o les prestacions en espècie.

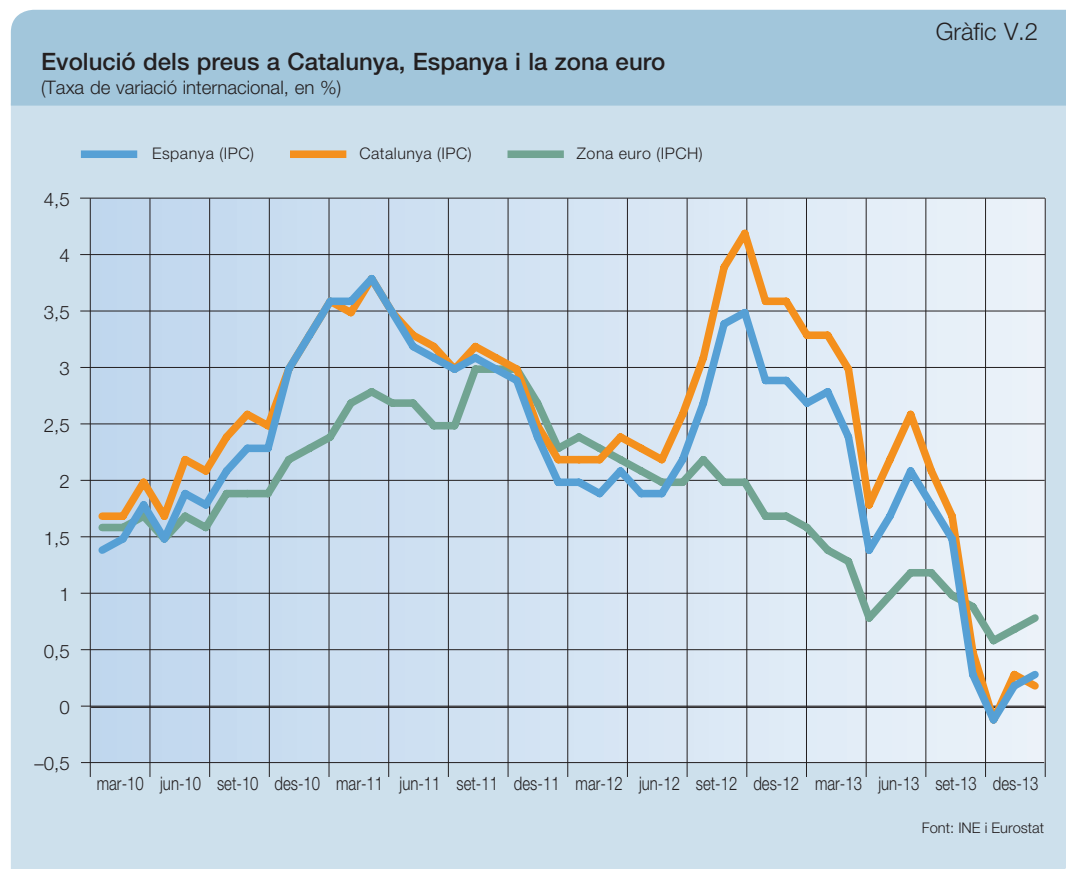
Si s'analitzen les dades de cost laboral en el sector privat comparables entre els països europeus que publica Eurostat¹ s'observa que, per segon any consecutiu, el 2013 l'augment a Espanya ha estat més d'un punt inferior al creixement mitjà de la zona euro (0,2% enfront d'un 1,4%). A més, Espanya és un dels països de la UE que ha registrat un creixement dels costos laborals més moderat, només per darrera de Grècia (-9,5%), Xipre (-3,5%), Portugal (-1,7%), Eslovènia (-1,1%), i igualat amb França, on també han augmentat el 0,2%.

¹ Dades no disponibles per a Catalunya.

2. Evolució dels preus de consum i preus industrials

L'evolució dels preus de consum ha seguit una marcada evolució baixista al llarg de tot el 2013 fins assolir taxes molt baixes els darrers mesos de l'any. En mitjana anual, el creixement de l'índex de preus al consum (IPC) a Catalunya s'ha desaccelerat 1,2 punts respecte l'any anterior, fins a situar-se en l'1,7%. Però aquesta mitjana no reflecteix l'espectacular minoració del ritme de creixement que ha experimentat l'evolució de la inflació catalana al llarg de l'any, passant de créixer a un ritme del 3,3% al gener a assolir una taxa negativa del 0,1% a l'octubre per acabar l'any en el +0,2% interanual (gràfic V.2). La davallada més important del creixement es produí entre els mesos de juny a octubre, quan va passar del 2,6% al -0,1%, però després es va mantenir en nivells molt baixos fins al final d'any. Aquest fet es deu tant a la moderació dels costos laborals com del preu dels productes energètics –que han passat de créixer un 9% el 2012 a caure un 0,3% el 2013–, però també és resultat de l'efecte comparació amb el mateix període de l'any anterior quan es van produir pujades de preus significatives per l'augment de l'IVA i d'altres impostos.

La inflació espanyola ha seguit una evolució similar a la catalana durant l'any 2013, passant d'una taxa del 2,7% al gener al 0,3% al desembre. La mitjana anual però, altre cop, no reflecteix bé aquesta tendència d'intensa caiguda, ja que se situa en l'1,4%. El diferencial d'inflació entre Catalunya i Espanya s'ha situat en 0,3 punts, una dècima menys que l'any anterior, però s'ha produït una novetat destacable: el mes de desembre, per primera vegada des del març de 2011, els preus a Catalunya han crescut menys que al conjunt d'Espanya (0,2% i 0,3%, respectivament).



L'IPC subjacent, que reflecteix els moviments permanents de la inflació perquè no inclou els aliments sense elaborar ni els productes energètics, s'ha comportat de manera més suau i ha passat de registrar un creixement mitjà del 2,1% el 2012 a l'1,9% el 2013 a Catalunya, i de l'1,6% a l'1,4% al conjunt de l'Estat espanyol.

Pel que fa a l'evolució dels preus per grups de despesa a Catalunya, en general tots han registrat una forta moderació però cal destacar dos grups en especial, que són: el d'*habitatge* (que ha passat de créixer el 4,9% el 2012 a l'1,7% el 2013) i el de *transport* (de créixer un 5,1% el 2012 a decreïxer un 0,1% el 2013), en ambdós casos fonamentalment com a conseqüència de la moderació dels preus energètics. Per altra banda, i en sentit contrari als anteriors, destaca l'acceleració del creixement dels preus del grup *ensenyament*, que ha passat del 6,6% el 2012 al 10,5% el 2013. A banda de la lleugera caiguda que s'ha registrat en els preus dels transport, només el grup de *comunicacions* es manté en deflació (-4,3%), accentuant encara més el descens de preus que registra des de l'any 2008 (quadre V.2).

Pel que fa a l'evolució de l'índex de preus industrials (IPRI), que mesura el comportament dels preus dels productes fabricats a la indústria i venuts al mercat interior, cal dir que en el conjunt del 2013 han experimentat una intensa moderació, en línia també amb l'evolució dels preus de l'energia. Concretament, l'IPRI ha experimentat un creixement del 0,7% a Catalunya, que suposa una desacceleració de 2,6 punts respecte el creixement del 2012. Una trajectòria molt similar a la seguida pels preus industrials al conjunt de l'Estat, on han augmentat el 0,6% enfront del 3,8% de l'any anterior. La moderació del creixement dels preus industrials és deguda principalment a la minoració de la pressió alcista del component energètic (a Catalunya passa del 9,9% al 2012 al 1,1% al 2013), que al seu torn repercuteix en l'evolució dels preus dels béns intermedis (els primers que acusen el trasllat dels costos energètics), i que s'han estabilitat el 2013 enfront de l'augment del 2% registrat l'exercici anterior.

Evolució de l'índex de preus al consum (IPC) per grups de despesa

(Taxas de variació interanuals, en %)

Quadre V.2

	General	Aliments	Beg. alcoh. i tabac	Vestit	Habitatge	Parament llar	Medicina	Transports	Comunicacions	Lleure i cultura	Ensenyament	Hotels, cafès i restaurants	Altres
CATALUNYA													
Mitjana 2009	0,2	0,0	8,4	-1,5	1,5	1,7	0,0	-5,8	-0,7	-0,2	4,8	2,2	3,2
Mitjana 2010	2,0	-0,2	10,4	-0,2	3,3	1,3	-0,8	6,9	-0,8	-1,2	3,0	1,7	3,1
Mitjana 2011	3,3	2,1	9,6	0,4	6,6	1,3	-0,9	8,0	-0,8	0,1	3,2	1,8	3,4
Mitjana 2012	2,9	2,5	5,9	0,4	4,9	1,5	7,3	5,1	-3,4	1,1	6,6	1,5	2,7
Mitjana 2013	1,7	2,8	6,1	0,2	1,7	1,7	5,1	-0,1	-4,3	1,3	10,5	0,9	2,7
Desembre 13	0,2	1,2	5,3	0,0	0,6	0,5	-4,2	0,6	-6,6	-0,9	0,7	0,3	1,0
ESPANYA													
Mitjana 2013	1,4	2,8	6,1	0,0	0,9	0,9	6,9	0,4	-4,2	0,7	8,1	0,5	2,0

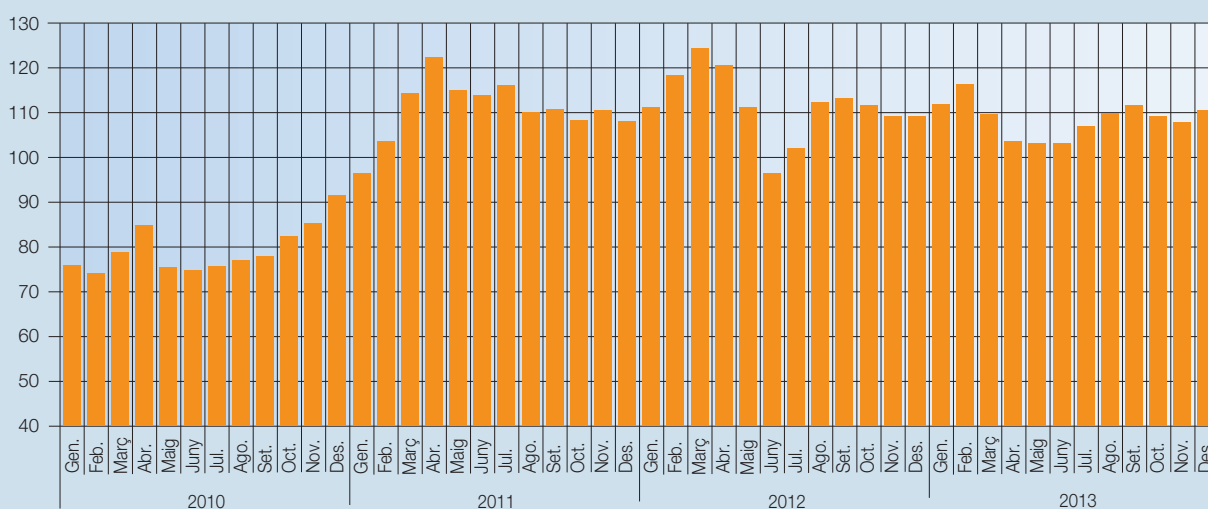
Font: Elaboració a partir de les dades de l'INE

Pel que fa al barril del petroli brent, aquest ha mostrat un comportament similar al de l'any passat: els primers dos mesos va seguir una tendència ascendent fins arribar als 116,44 dòlars al febrer, el màxim valor registrat durant tot el 2013, però els mesos posteriors es va reduir per finalment establir-se a l'entorn dels 110 dòlars el barril (Gràfic V.3). En mitjana anual, el preu ha baixat dels 111,76 dòlars el 2012 als 108,78 dòlars el 2013, sent la variació anual del -2,7%, la primera caiguda després de tres anys consecutius de creixement. Com a conseqüència de l'apreciació de l'euro, el preu del barril del petroli expressat en moneda europea ha experimentat una reducció més elevada que en dòlars, del -5,7%, sent el preu mitjà de 86,88 euros el 2012 i de 81,92 euros el 2013.

Gràfic V.3

Evolució del preu del barril de petroli

(Mitjana mensual, en dòlars USA)

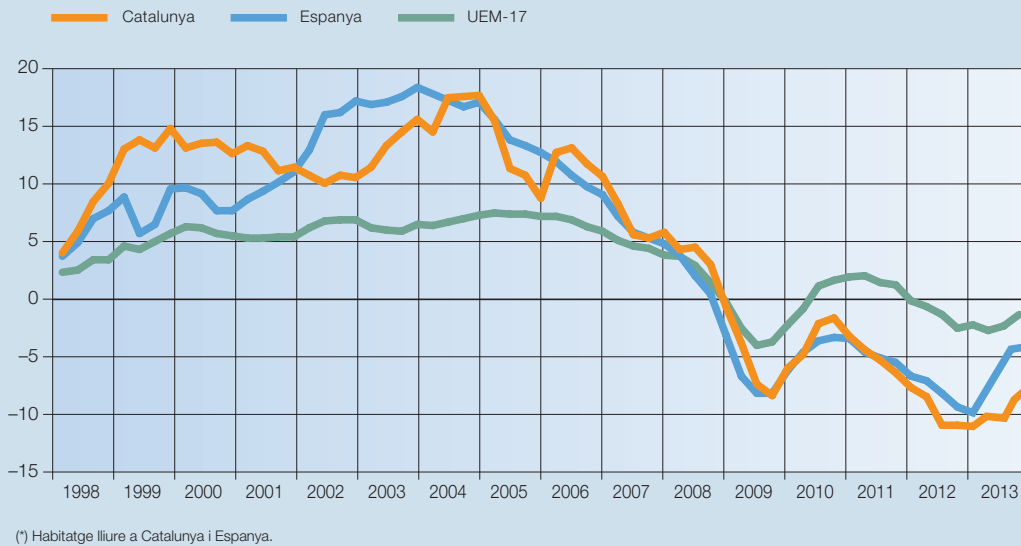


Font: Macrobond a partir de l'AIE

3. Evolució dels preus de l'habitatge

Els preus de l'habitatge han continuat caient a Catalunya per cinquè any consecutiu. Segons l'índex general de preus de l'habitatge, que elabora el Ministeri de Foment, el preu de l'habitatge a Catalunya ha baixat el 9,3% el 2013, enfront del 10,3% l'any 2012, acumulant una caiguda en termes nominals del 31% des de l'inici de la crisi. Al conjunt de l'Estat, la caiguda acumulada dels preus de l'habitatge els darrers cinc anys ha estat molt similar, del 27%, si bé el 2013 ha patit un descens lleugerament inferior al de Catalunya (del 5,7%). A la zona euro, els preus de l'habitatge van començar a caure el quart trimestre de 2011 i han seguit amb aquesta tendència durant els anys 2012 i 2013. Amb dades fins al tercer trimestre, els preus de l'habitatge a la zona euro van registrar un descens del 2,2% el 2013 (gràfic V.4).

La contracció del preu de l'habitatge el 2013 resulta en exclusiva de l'evolució del preu de mercat de l'habitatge lliure, que ha caigut el 9,6% a Catalunya, mentre que el preu de l'habitatge protegit

Evolució trimestral del preu de l'habitatge* a Catalunya, a Espanya i a la Zona Euro (Taxa de variació interanual, en %)


ha registrat un creixement de l'1,3% (quadre V.3). En el cas de l'habitatge de protecció oficial (HPO), el preu per m² s'ha situat de mitjana en 1.358 euros, enfront dels 1.114 euros/m² del conjunt d'Espanya. Pel que fa a l'habitatge lliure, el preu del m² era de 1.698 euros de mitjana a Catalunya, però amb força dispersió entre les quatre províncies catalanes, oscil·lant entre els 1.915 euros/m² de Barcelona i els 1.014 euros/m² de Lleida. El preu s'ha reduït més a Lleida i Tarragona que a Barcelona i Girona, i en tots els casos excepte a Barcelona s'ha accelerat la caiguda respecte a l'any anterior.

Pel que fa a l'habitatge lliure amb menys de dos anys d'antiguitat, comença a haver-hi informació per a totes les províncies el 2013, però segueix sent reduïda; per a Girona per exemple hi ha informació de tres dels quatre trimestres, però a Lleida i Tarragona només hi ha informació per a un dels trimestres. Quelcom similar succeeix amb l'habitatge de protecció oficial, on no hi ha informació complerta per a tots els trimestres. A Barcelona, però, sabem que els preus de l'habitatge nou de fins a dos anys han caigut un 9,5%, un descens molt similar al registrat pels habitatges lliures de més de dos anys d'antiguitat (-9,0%), però superior al de la mateixa categoria a Espanya (-4,2%) (gràfic V.5).

En aquest sentit, una variable clau perquè el preu de l'habitatge deixi de caure és la reducció de l'estoc d'habitatges nous sense vendre. Segons el Ministeri de Foment, Catalunya té el 15,04% de l'estoc d'habitatge nou a Espanya a 31 de desembre de 2012 (87.730 habitatges de 583.453), només per darrere de la Comunitat Valenciana (17,74%) i Andalusia (16,57%), i molt per davant de la Comunitat de Madrid (7,34%). A Catalunya, l'estoc ha disminuït un 4,6% respecte a l'any anterior, mentre que al conjunt d'Espanya la reducció ha estat superior, del 6,9%. Tot i això, l'estoc d'habitatge nou sense vendre només representa el 2,26% del parc total d'habitatges a Catalunya, mentre que a la Comunitat Valenciana, per exemple, és el 3,28%.

Evolució del preu de l'habitatge a Catalunya i a Espanya

(Taxes de variació interanual, en %)

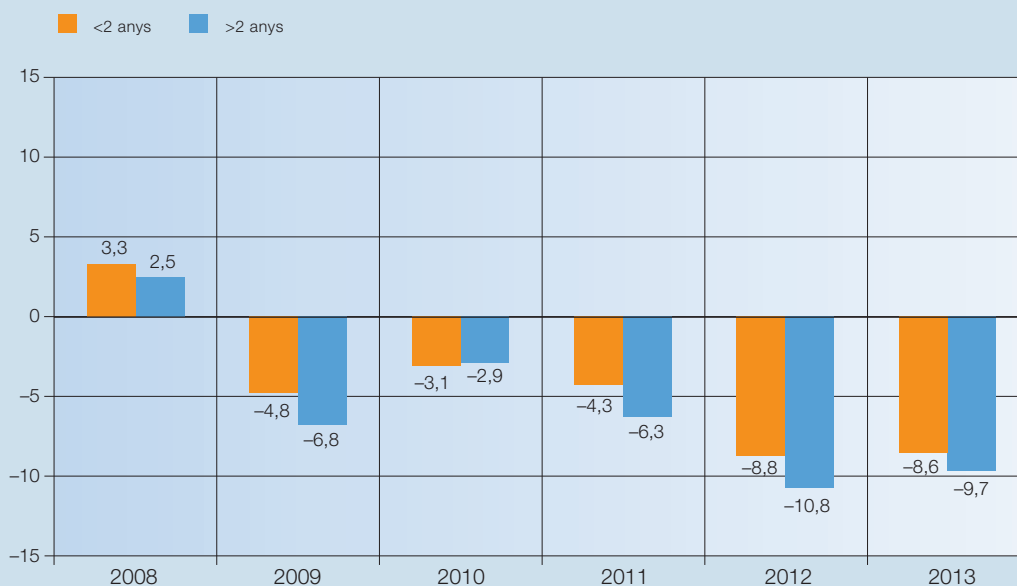
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya	Espanya
Índex preu habitatge						
2008	2,7	2,5	2,4	3,4	2,8	1,0
2009	-6,3	-6,2	-5,9	-7,4	-6,3	-7,2
2010	-3,1	-2,4	-1,7	-2,7	-3,0	-3,7
2011	-6,2	-5,5	-5,2	-5,8	-6,0	-5,5
2012	-10,7	-9,7	-8,4	-11,1	-10,3	-8,6
2013	-9,0	-11,3	-11,9	-10,9	-9,3	-5,7
Habitatge protegit						
2008	7,5	4,6	2,8	5,5	6,4	6,9
2009	-2,0	-6,1	-3,9	-0,2	-2,2	-0,4
2010	4,3	2,2	0,7	1,2	1,7	3,1
2011	3,1	5,9	5,2	-1,4	2,3	1,2
2012	2,4	nd	nd	nd	3,7	-1,4
2013	-0,9	nd	nd	nd	1,3	-2,7
Habitatge lliure						
2008	2,7	2,2	2,5	3,4	2,7	0,7
2009	-6,5	-5,9	-5,8	-7,6	-6,5	-7,4
2010	-3,1	-2,7	-1,8	-2,8	-3,0	-3,9
2011	-6,1	-5,6	-5,7	-5,8	-6,0	-5,6
2012	-10,7	-9,9	-8,3	-11,7	-10,5	-8,7
2013	-9,0	-11,3	-12,0	-11,4	-9,6	-5,8

nd: no disponible

Font: Ministeri de Foment

Evolució del preu de l'habitatge lliure a Catalunya segons antiguitat

(Taxa de variació anual, en %)



Font: Ministeri de Foment

ENERGIA I COMPETITIVITAT

Joan Majó. *Enginyer industrial*

1. Perspectives de l'economia catalana. Reindustrialització

Al llarg d'aquests tres darrers anys, al costat de molts altres professionals i d'un gran nombre d'entitats, entre elles les pròpies Cambres de Comerç de Catalunya, he participat a crear opinió al voltant de la necessitat que el sector industrial català recuperi una part de la dimensió i la dinàmica que havia perdut en les darreres dècades, com un factor imprescindible per a la recuperació de l'economia i la sortida de la crisi. Des de diversos àmbits s'ha fet molt èmfasi en el fet que és necessari un increment de les exportacions, per compensar la caiguda de la demanda interna, conseqüència de la pròpia crisi i també d'algunes polítiques públiques que, equivocadament al meu entendre, han contribuït a disminuir tant el consum com la inversió productiva. Les exportacions han de ser, doncs, un objectiu en si mateixes, i no ofereix cap dubte que la indústria és el sector econòmic amb més possibilitats d'exportació, sense que això vulgui dir que alguns sectors de serveis, com per exemple el turisme, no puguin jugar també un bon paper.

El sector industrial, a més d'aquesta capacitat exportadora, és el que permet majors augments de productivitat, el que crea llocs de treball de més qualitat, i el que permet més incorporació de tecnologia, factors tots ells que permeten millores generals en el benestar i en la competitivitat. Les exportacions industrials són, doncs, un objectiu de cara a la millora de la balança comercial, però aquests objectius intermedis de productivitat, de qualitat del treball, i d'ús de la tecnologia, són objectius bons per si mateixos.

No és d'estranyar que la preocupació per la recuperació de la indústria tingui, en aquests moments, un àmbit molt més ampli que el de Catalunya o d'Espanya, ja que el fenomen es fa també palès tant als EUA, com, d'una manera molt clara, a Europa. Només cal observar com han anat evolucionant alguns dels indicadors de l'activitat industrial en molts dels països europeus aquestes últimes dècades. L'evolució d'índexs com l'Ocupació industrial, el Valor afegit industrial, la Inversió en R+D, o l'eficiència en la utilització de recursos energètics, marquen unes tendències poc favorables. A poc a poc va quedant clar que, malgrat el caràcter fonamentalment financer de la crisi actual, que encara dura, aquesta amaga un problema més profund de tipus productiu i competitiu. Si l'economia europea no està en condicions de competir en els mercats globals, per molt que s'equilibrin els aspectes macroeconòmics i que s'aconsegueixi restablir la salut del sistema financer, no serà possible recuperar un camí de creixement i benestar. I aquesta competitivitat, de la que després parlaré, depèn en gran mesura de l'activitat dels sectors industrials que són els que més participen en els intercanvis internacionals.

No és la meva intenció omplir aquest article de xifres, i per tant remeto a aquells que tinguin interès a conèixer millor les dades que he esmentat a les referències que es troben en la Comunicació de la Comissió Europea núm. 582 d'octubre de 2012 «Una indústria europea més forta per

al creixement i la recuperació econòmica» i a altres informes paral·lels de la Comissió o de l'Eurostat. Em limito com a resum de tot el que la Comissió exposa, a destacar la proposta que la part que representa el sector industrial en el conjunt de l'economia passi a significar el 20%, quan actualment se situa al voltant del 16%. Evidentment estem parlant en termes de PIB, no d'ocupació.

El que sí que vull destacar, abans d'acabar aquest primer punt, és que tot aquest corrent de pensament suposa un gir important respecte de les tendències cap a «la societat postindustrial» que van dominar la darrera part del segle xx, i van afavorir en alguns països un trànsit voluntari cap als serveis, i un progressiu abandonament de la «manufatura», és dir la transformació de matèries i la fabricació de productes. És important que tinguem això en compte perquè Catalunya és un territori que, al costat d'algunes altres regions europees, malgrat haver participat en aquesta tendència general, ha conservat encara un fort perfil industrial que segurament pot ser un actiu important de cara al futur, que no sols no ha de perdre sinó que ha d'ampliar.

2. Factors de competitivitat

Tot el que he dit en el punt anterior em porta a parlar de la competitivitat de les nostres empreses i examinar els factors que la condicionen. Després examinaré el paper que l'energia juga en aquests factors. És ben sabut que, de forma simplificada, es pot parlar de competitivitat basada en el preu (el preu és el cost més el marge de benefici), en la qualitat (les prestacions més el servei) o en la innovació (la capacitat d'adaptar-se, i fins i tot avançar-se, a les noves necessitats). No cal dir que si una empresa ven un producte pioner, de gran qualitat, i a un molt bon preu, no ha de tenir problemes de competitivitat. Però com que aquest no és el cas més corrent, les empreses han de prendre decisions sobre els seus objectius de competitivitat, avaluar les possibilitats de l'entorn en què es mouen, escollir estratègies adequades, i aplicar polítiques conseqüents. Com que tot el que estic explicant en aquest punt és per arribar al paper de l'energia, deixo de costat moltes consideracions generals i em centro en algunes que ens poden ser útils.

La primera fa referència a la competitivitat en preus. El que és important per a una empresa que competeix en preu, no és el preu a què ven, sinó el cost a què produeix. En un mercat amb aquest tipus de competència, els preus i el marge de benefici no són variables que es puguin modificar a voluntat; els preus els fixa el mercat, i el marge pot ser major o menor, però cal que sigui positiu. Per tant, la variable que l'empresa ha de vigilar i ajustar és el cost. Un component important d'aquest cost és el preu al que paga els *inputs* que ha de comprar a fora (matèries primeres, treball, energia...). Aquests preus es fixen en cada un dels respectius mercats, i l'empresa depèn molt del funcionament de cada un d'ells. Però el preu final té un segon component sobre el qual l'empresa té molta capacitat d'actuació: la quantitat de cada un d'aquests elements que s'incorpora al producte final. Per això quan parlem de

costos, hem de parlar sempre de costos unitaris, o cost per unitat de producte.

Dit d'una altra manera: No és el mateix el nivell de salaris que els costos laborals, ni és el mateix el preu de l'energia que els costos energètics. Per arribar als costos, en el primer cas s'ha de tenir en compte la productivitat i en el segon s'ha de tenir en compte l'eficiència. Si la productivitat creix més que els salaris, baixen els costos laborals; i si l'eficiència energètica creix més que el preu de l'energia, passa el mateix amb els costos energètics. I tant la productivitat com l'eficiència depenen sobretot del nivell del capital humà i del nivell del capital tecnològic de l'empresa, així com també dels del territori on l'empresa està ubicada.

Insisteixo en això, per altra banda ben sabut, perquè com en tants altres problemes, les solucions poden venir per camins diferents, i cal valorar els avantatges de cada un d'ells. En el punt següent parlaré de l'energia, però ara comento ràpidament el dels costos laborals. ¿Què és millor: rebaixar els salaris o augmentar la productivitat? Crec que és raonable pensar que una societat com la nostra que aspira a l'augment del benestar col·lectiu, ha d'acceptar com a objectiu social un progressiu augment salarial, però lligat a un augment de la productivitat que impedeixi un increment dels costos laborals. Una reducció salarial només es pot acceptar, com a mesura puntual, quan cal corregir uns creixements injustificats fruit d'un procés inflacionari, o d'una situació de bombolla, com la que hem viscut. Un creixement sa i sostenible només vindrà d'uns augments de productivitat que permetin uns augments salarials sense incrementar els costos. La productivitat hauria de ser, doncs, la variable fonamental. I torno a deixar dit que la productivitat és el fruit del capital humà i del capital tecnològic, és a dir, una responsabilitat compartida entre els treballadors i els empresaris.

Sóc dels que penso que la competitivitat en preus correspon a una etapa inicial del desenvolupament de les economies, i a empreses situades en entorns amb baixos nivells de renda per càpita, per activitats en les quals és intensiu el factor treball. Pretendre mantenir aquest tipus de competitivitat en zones més desenvolupades, amb nivells de salaris i de renda per càpita elevats, es fa progressivament més difícil. Per això s'imposa a les empreses la necessitat d'optar per una competitivitat basada més en la qualitat i la innovació, és a dir en la diferenciació del producte. No és ara el moment d'estendre la reflexió sobre aquest punt, perquè vull passar a parlar específicament de l'energia, però no el vull tancar sense deixar constància que els elements fonamentals per aconseguir qualitat i innovació tornen a ser els mateixos que he esmentat abans: la disponibilitat de dos tipus de capital, capital humà i capital tecnològic, els mateixos que ens permeten augmentar la productivitat i l'eficiència.

3. Energia: demanda, eficiència i estalvi

Comprenc perfectament que hi hagi inquietud en les empreses situades a Catalunya (igual que a Espanya) pel nivell de preus de l'energia, i especialment els de l'energia elèctrica. I comprenc que aquesta inquietud hagi crescut darrerament perquè la seva evolució recent no és gens

tranquil·litzadora. Això imposa la necessitat de revisar moltes coses tant a l'interior de les empreses com en la definició de la política energètica.

Començo expressant una convicció que tinc des de fa molts anys. La política energètica dels governs ha estat massa sovint una política de gestió de l'oferta. He viscut alguns «Planes energéticos» i alguns «Plans de l'energia», i fins no fa massa, la majoria consistien a planificar mesures i inversions per garantir un subministrament adequat, en qualitat i en preu, d'acord amb la previsible evolució de la demanda. És evident que això era i és molt important ja que el país no pot viure sense l'energia que necessita, però l'evolució de la demanda era tractada com una variable externa, fruit de les decisions de les persones i de les empreses, sobre la qual no calia establir objectius globals. L'augment de la demanda no era preocupant, encara que obligava a donar-hi resposta. Fins i tot en molts casos es destacaven amb orgull les perspectives de forts increments del consum, ja que aquest augment era un dels índexs que demostrava el desenvolupament del país.

A poc a poc, tant el desig creixent d'autonomia i de seguretat, com les exigències dels equilibris en la balança comercial, i les consideracions de sostenibilitat i clima, han anat forçant a considerar que els plans energètics havien de ser més que això, i havien de contemplar de forma molt clara les possibilitats d'estalvi i d'eficiència, a més de tenir en compte els objectius de reducció d'emissions de carboni. Es tracta, doncs, d'evitar un augment excessiu tant del consum final com sobretot del consum primari. Això ha obligat a introduir polítiques d'estalvi i mesures d'augment de l'eficiència energètica.

Aquest escenari actual, aplicat al nostre país i a les nostres empreses, suposa la necessitat de combinar dos tipus de polítiques: unes per garantir la disponibilitat d'energia que sigui segura quant a la continuïtat, barata quant al preu, i neta quant a les emissions; i unes altres que estimulin els consumidors a canviar els seus comportaments i fer aquells esforços o inversions necessaris per reduir el consum, i per millorar l'eficiència. Faig aquesta referència perquè hem de tenir molt clar que en molts moments hi ha un dilema a l'hora d'escollir entre diferents energies primàries: l'energia més barata no té per què ser la més segura ni la més neta; ni la més neta, la més segura i barata... I en el cas de les polítiques destinades a influir en les decisions dels consumidors industrials, cal no oblidar que, en termes exclusius de compte d'explotació, l'estímul a la inversió és més baix com més baix sigui el preu de l'energia.

Aquesta darrera reflexió em fa aterrar directament en el tema dels costos de l'energia per a les empreses. Crec que les polítiques que s'han practicat a Espanya aquests darrers temps han portat a uns preus de l'energia, i especialment de l'energia elèctrica molt feixucs per als consumidors domèstics i molt perjudicials per a la competitivitat de les empreses industrials, i molt especialment d'algunes molt intensives en energia. Cal, per tant, una reacció per millorar aquesta situació, però sense oblidar el que acabo de dir. Calen mesures per reduir els preus i sobretot per augmentar l'eficiència, és a dir per reduir el cost energètic per unitat de producte. La reducció del preu passa per actuacions en el sector de producció, generació i distribució d'energies, en bona part

pilotades des de l'àmbit polític i de regulació. En canvi, l'augment de l'eficiència i l'estalvi és, sobretot, un tema intern de les empreses. Sense cap mena de dubte, seria un error fer esforços en una sola direcció, però sempre m'ha semblat que aquells que es facin en aquesta segona línia tenen uns certs avantatges sobre els altres. Les raons d'aquesta convicció són les següents:

Tal com he dit, el preu al qual una empresa compra la seva energia és, en la majoria del casos, el resultat de preus que s'estableixen en mercats internacionals, dels costos de transformació en el sector productor, i de les taxes o els impostos. Sobre cap dels tres components l'empresa hi té gaire a fer. Crec que no és pas equivocat pensar que, encara que amb oscil·lacions freqüents, la tendència dels preus de l'energia en origen marca ja fa temps una tendència a l'alça. (Si ens fixem en les variacions del preu del barril de cru en els darrers 50 anys, l'augment és extraordinari...). No crec que aquesta tendència es modifiqui gaire a llarg termini, encara que hi hagi variacions a més curt. D'altra banda, a l'hora de prendre decisions polítiques sobre diferents alternatives, penso que les consideracions sobre seguretat de subministrament i efectes climàtics aniran passant per davant de les relacionades exclusivament en el preu. En altres termes, probablement tindrem en el futur una energia més segura i més neta, però no necessàriament més barata.

Si això és així, tot esforç destinat a l'estalvi o a millora d'eficiència té molta més probabilitat de ser persistent cap al futur que no pas els dirigits a tenir uns preus més baixos de compra, ja que aquests poden canviar per raons difícils de preveure i encara més difícils de controlar. A més, els augments d'aquests preus poden encarrir el cost, però també encarriran els dels competidors i per tant no suposen necessàriament una pèrdua de competitivitat. Al contrari, aquests possibles augments de preu tindran menys repercussió en el cost final per a aquelles empreses que estiguin més preparades en termes d'eficiència. Podríem arribar a pensar que les empreses més eficients saludarien amb gust uns preus creixents de l'energia, ja que els posaria en situació avantatjosa respecte de les menys eficients.

Totes les actuacions de millora de l'eficiència (i també en part les d'estalvi) passen normalment per la revisió de mètodes i de processos, i en molts casos per la introducció de màquines i eines de producció més modernes. Això suposa normalment utilitzar elements de tecnologia més avançada i exigeixen major formació de les persones que intervien en el procés. Per això, aquests nous elements normalment no solament augmenten l'eficiència energètica sinó que ajuden a millorar la productivitat i, per tant, contribueixen a la reducció d'altres costos a més dels energètics.

Per tot això jo aconsellaria a les empreses que lluitin tot el que els sigui possible, utilitzant la seva capacitat de compra en el mercat, i la seva capacitat de pressió enfront dels organismes reguladors, per fer que els preus espanyols de l'energia es redueixin en els propers anys, i se situïn més a prop dels que hi ha en els mercats europeus. Una de les vies per obtenir-ho és precisament la creació d'un veritable mercat europeu de

l'energia, en el qual els intercanvis i les interconnexions creixin de forma important. Però, al costat d'això, recomano que actuïn com si aquesta lluita no acabés amb uns grans resultats, i que donin prioritat a les polítiques de millora interna de l'eficiència perquè els suposarà una major garantia de futur.

4. Estratègies per a Catalunya

Ja he dit que no era sobre això sobre el que volia centrar el meu escrit, però no per això deixo de dir quatre coses de tipus general que em sembla que caldrà tenir en compte els propers anys, al marge de quina sigui la relació de Catalunya amb les polítiques espanyoles o europees.

- Crec que la política energètica és una de les que més han de tenir un caràcter europeu. S'ha d'aconseguir un veritable mercat únic de l'energia a nivell de la UE, on serà molt més fàcil combinar i resoldre les contradiccions i els equilibris entre objectius dels que ja he parlat. Però aquest mercat unificat demana una xarxes ben interconnectades, tan en l'electricitat com en el gas, i unes polítiques molt ben coordinades en el conjunt de la UE.
- Catalunya té actualment una potència instal·lada que cobreix adequadament la possible demanda. La gran proporció actual de generació nuclear i hidràulica (que no produeixen emissions de CO₂) li permet estar dins dels límits que fixa la UE en aquest objectiu, encara que tingui una potència instal·lada de renovables (eòlica i solar) molt petita. Això, però, no té per què ser una situació a llarg termini, i caldrà un reequilibri. S'haurà d'encetar, durant els propers anys, un cert procés d'ajust de la generació nuclear, i un increment de l'eòlica, tant terrestre com marítima, sense abandonar la cogeneració, que permet estalvi i eficiència. És evident que tot això està molt condicionat als progressos que es facin en el desenvolupament de les tecnologies de fusió nuclear, que s'estan començant a experimentar ben a prop nostre.
- Cal un esforç important de foment de l'autoconsum i, per tant, de generació distribuïda a partir de fonts renovables. Això suposarà una millora de l'eficiència a causa de la disminució de pèrdues en la distribució i un augment de l'autosuficiència. Aquest objectiu ha d'anar combinat amb una millora del funcionament de les xarxes de distribució amb una major aportació d'«intel·ligència» en els sistemes de mesures bidireccional i d'operació de la xarxa.
- Per sobre de totes aquestes polítiques, atès que es tracta d'un territori amb manca de recursos energètics convencionals, la prioritat ha de ser posada en l'estalvi i en l'augment de l'eficiència, ja és per aquí per on es poden aconseguir els millors resultats, tant en la seguretat de disponibilitat, com en el cost total. Aquesta hauria de ser la bandera de la política energètica.

5. El sector elèctric. Regulació i competència

No tinc gaires dubtes que, encara que els propers anys es vagi arribant a una reducció del consum energètic, això pot passar en paral·lel amb

un creixement del consum elèctric, ja que és bo i previsible un desplaçament cap a aquesta forma d'energia final, desplaçament més ràpid en el consum domèstic, industrial i dels serveis, però més lent en el del transport. Els vectors d'aquest moviment han de ser l'autoconsum, la generació distribuïda, l'impuls al ferrocarril i, a més llarg termini, el vehicle elèctric. Donada aquesta importància, i a causa de la inquietud actual en relació amb les tarifes, vull dedicar un apartat a la regulació del sector elèctric.

Tots els indicadors posen de manifest que la regulació del sector elèctric espanyol dels darrers vint anys ha estat desencertada: tenim unes de les tarifes més cares d'Europa, i s'ha acumulat i aparcat un dèficit d'uns 30.000 milions d'euros que no se sap ben bé ni qui els pagarà, ni com es farà. Crec que això es deu a les importants dificultats de regular un sector tan especial com l'elèctric amb l'estranya barreja de sector privat i de servei públic, i segurament a una acumulació d'imprevisions o d'errors.

L'electricitat s'ha convertit en un element imprescindible de les societats modernes. El considerem, junt amb l'aigua, les comunicacions i les xarxes de transmissió d'informació, un servei bàsic. Els governs no poden deixar que siguin els mecanismes del mercat els que l'assegurin, i es veuen obligats a garantir-ne la disponibilitat i un preu acceptable. Aconseguir això no és fàcil per les característiques del sector. L'electricitat és una energia transformada i uniforme. Els electrons que ens arriben a casa són tots idèntics i tenen la mateixa potència, encara que no del tot la mateixa «qualitat» (en el sentit de disponibilitat). Aquesta uniformitat la tenen tant si s'han generat cremant carbó o petroli, com aprofitant la força del vent o d'un salt d'aigua. Però, el carbó, el gas i el petroli són cars, mentre que el sol, el vent i l'aigua de pluja són gratuïts; i l'urani i la biomassa se situen a mig camí. Dit amb mots més tècnics: s'ha de vendre a un preu únic, un producte final que s'ha generat a través de processos molt diferents i amb un cost de matèria primera enormement desigual. A aquests costos variables, s'hi afegixen els costos fixes de manteniment i d'amortització de les gran inversions, que són els que permeten produir-los garantint la seguretat i la disponibilitat. Tenint en compte tot això, els costos totals de cada combustible s'acosten més, però segueix havent-hi unes grans diferències.

Aquest fet crea grans dificultats quan es vol organitzar el sector elèctric per assegurar quatre coses: que tinguem electricitat a una tarifa uniforme i raonable (hi ha maneres de produir cares i altres més barates); que la tinguem quan la necessitem (no sempre fa sol, ni sempre fa vent, ni els embassaments estan plens); que contami ni el menys possible; i que les empreses productores privades tinguin marges suficients per fer les grans inversions que suposen les centrals (hidràuliques, tèrmiques o nuclears) i els parcs (solars o eòlics). Un segon element de dificultat és que la producció està actualment molt concentrada i el consum molt escampat, i per tant cal una gran i costosa xarxa de distribució. S'ha de descartar totalment que cada productor o distribuïdor construeixi la seva pròpia xarxa, i per tant a casa del consumidor només arriba un cable. Això representa una forta limitació de la competència, quan no estan ben separats els interessos dels productors, els dels propietaris de la xarxa i els dels comercialitzadors.

Molts pensen, i jo entre ells, que la millor manera d'aconseguir combinar tots aquests objectius i evitar aquestes dificultats, seria que el sector elèctric estigués centrat en un monopoli de servei públic, i que aquest únic organisme resolgués internament tots aquests conflictes entre preus i costos, absorbís les contradiccions de rendibilitat entre les diferents operacions, i decidís el millor «mix» de combustibles utilitzat per generar, tenint en compte l'equilibri entre les tres característiques: preu, disponibilitat i efectes climàtics. Aquest és, per exemple, el cas d'«Electricitat de France», país que per cert té l'electricitat més barata d'Europa (no pas solament per aquesta raó, sinó fruit de la forta opció per la generació nuclear). Això, ara i aquí, no és possible ja que seria impensable «rescatar» per part de l'Estat les enormes inversions de generació i distribució que existeixen. Cal per tant, mantenir el concepte de sector d'interès públic, però acceptar el caràcter privat de les empreses que hi intervenen, poques en la generació i distribució, i moltes més en la comercialització. De totes formes, és interessant recordar que aquest caràcter tant majoritari d'empreses privades és fruit de decisions no gaire llunyanes, algunes de les quals potser es podrien revisar, si amb això es facilités la complicada regulació actual.

Una vegada s'ha preferit, o acceptat, dependre del mercat, és necessari buscar una regulació intel·ligent, ja que el paper que la competència juga normalment en els mercats, permetent que els mercats siguin eficients en la fixació de preus i de quantitats, aquí no el juga. Aquí no hi ha competència, ni en el preu de venda («tarifa única», per a la gran majoria de consumidors), ni en el producte («electrons tots idèntics, amb algunes diferències de disponibilitat»), ni en la qualitat del servei de distribució («xarxa única»). Aquesta dificultat obliga a tenir un sector hiperregulat, en el qual, a més, s'ha de fer regulacions «a la carta» en funció del paper específic de cada empresa, del tipus de combustible emprat i de les particularitats de les inversions. No costa d'entendre que això ofereixi un gran camp d'actuació a la manifestació dels interessos particulars i al comprensible exercici de pressions polítiques, ja que a causa de la configuració del mercat, cada decisió política pot suposar i suposa una transferència de rendes entre sectors econòmics i entre sectors socials.

Els recents resultats de l'actual regulació han posat en evidència que era equivocada, almenys en tres aspectes: la forma d'establir el preu de l'energia en alta a través de la subhasta, el sistema de primes per estimular l'augment de les renovables a través d'una prima fixa sense limitació de quantitats ni consideració a l'evolució dels costos d'inversió, i la decisió de voler recuperar via tarifa alguns costos que s'haurien de derivar cap als pressupostos de l'Estat.

La utilització de la subhasta a la baixa, per fixar el preu de l'energia en alta, fa que el preu de l'energia que s'aplica a tots els compradors sigui el de l'oferent que entra en el mercat amb un preu més car. Això no és bo per als consumidors, però sobretot, genera unes grans distorsions entre empreses amb instal·lacions amortitzades i poc cost de combustible, empreses amb instal·lacions no amortitzades i elevat cost variable, i empreses amb instal·lacions no amortitzades però amb ingressos addicionals a través de primes, més o menys transparents. Algunes tenen uns marges excessius i altres pèrdues. Això ha obligat el govern a una

política de limitar les quantitats que cada una pot vendre, no pas en funció de la millor combinació per al sistema, sinó per aconseguir satisfer les necessitats econòmiques d'unes i altres. Aquest escenari queda molt allunyat d'un sector «liberalitzat» en què juga el seu paper la competència, en preu i en quantitat. Cal, a més, afegir que s'hi ha introduït un factor especulatiu, ja que el preu que es determinava en la subhasta era el que regia durant els tres mesos següents, i per tant tenia totes les particularitats dels «mercats de futurs», amb actors en la majoria dels casos de tipus financer i no pas industrial.

Aquestes distorsions a l'hora d'establir les «primes» (tant si s'anomenen pel seu nom, com si són ingressos que provenen de l'acceptació del sistema d'amortització), ha tingut l'efecte de crear un excés de potència instal·lada, que torna a encarrir l'energia i suposa un malbaratament de recursos. Com que es va decidir que tots aquests costos s'afegeixin com a «peatges» a la tarifa, això hauria produït un gran encariment per al consumidor final. Per intentar evitar (sense aconseguir-ho) aquest gran augment tarifari, socialment intolerable i políticament injustificable, s'han deixat aparcats 30.000 milions d'euros que en aquest moment són un «deute» que els consumidor tenen amb les companyies i que l'Estat ha avalat. Per un camí o per l'altre el pagarem tots, en els propers anys, en el rebut o amb els impostos.

Cal una nova regulació. No tinc ni l'espai ni la capacitat per detallar-la. Tinc molt clar que calia modificar el sistema de la subhasta en alta. Ja s'ha fet, encara que d'una forma una mica barroera. No estic segur que el nou sistema proposat resolgui els problemes, i he de reconèixer modestament que no l'entenc del tot. Crec que s'hauria d'avançar cap a un sistema públic-privat amb molta més intervenció pública a l'hora de prendre les decisions estratègiques, i amb menys confiança que els mecanismes purament de mercat puguin fer funcionar bé un sector que considerem bàsic per a la nostra economia i per al benestar col·lectiu. Com que no és possible adoptar el model «francès» que he explicat, m'agradaria mantenir una part important d'activitat per part d'empreses privades però en una configuració més propera al model «concessional» que permet garantir la rendibilitat de les inversions però a partir d'unes regulacions molt estrictes. I per descomptat, a curt termini, més intervenció pública i eliminant de la tarifa costos i ajuts que no corresponen als consumidors.

6. La tecnologia energètica com a oportunitat de competitivitat

Fins aquí, perquè és el que es fa tradicionalment, he tractat de l'energia com un factor important de la competitivitat per a les altres activitats econòmiques. He parlat d'alguns problemes que tenim pel que fa a la disponibilitat, el cost i l'impacte ambiental. I he insistit sovint en els esforços en innovació que cal fer per tal de millorar-ne l'impacte en els costos i en les conseqüències de la seva utilització. Voldria, en aquesta darrera part, afegir una visió diferent, no sé si inversa, però almenys complementària.

Es tracta de fer quelcom que sempre m'ha semblat molt intel·ligent: convertir la necessitat en virtut, i aprofitar les debilitats com a oportuni-

tats. Aquells països que disposen de grans quantitats de recursos energètics és raonable que concentrin els seus esforços sobretot a utilitzar-los de la manera més eficient possible. Però aquells que n'estan mancats, com és el nostre cas, han d'afegir-hi un segon objectiu: intentar desenvolupar idees, tecnologies i innovacions per comptar amb noves fonts, i aprofitar aquests desenvolupaments per bastir un sector energètic competitiu internacionalment, no pas en el comerç de productes energètics, sinó en el de solucions, tècniques i aparells per generar, emmagatzemar i utilitzar adequadament l'energia. Crec que això ja s'està fent a casa nostra, sobretot en l'àmbit de la recerca i la innovació, però em sembla que caldria donar-hi més importància.

Durant els propers anys, les dues paraules que definiran el nostre sector energètic han de ser, per una part «renovables», i per l'altra «eficiència». És a dir, en primer lloc continuar, i segurament accelerar, la progressiva substitució de l'ús d'hidrocarburs (sobretot els líquids) per fonts renovables que puguin generar energia a un cost raonable, de tal manera que els estímuls públics siguin un mecanisme transitori i decreixent. I, d'altra banda, anar millorant la nostra eficiència en la producció, distribució i utilització de totes les classes d'energia. Avançar en aquestes dues àrees no és només un tema de les empreses del sector, sinó de moltes altres que puguin aportar-hi nous productes i noves tècniques. Tenint en compte la universalitat de l'ús de l'energia en la nostra societat, això inclou empreses aparentment tan diferents com les del sector de les enginyeries o les empreses constructores.

Ja fa temps que vaig escriure que per ajudar a superar la crisi actual, a més de mesures transversals, caldrien algunes iniciatives de política industrial que posessin el focus en desenvolupar coneixements, generar competències i adquirir competitivitat en aquestes dues àrees: la de les energies renovables i la de la millora general d'eficiència, sobretot en aquelles utilitzacions que no siguin prou motivades pels incentius basats en el preu. L'enfortiment del sector industrial al servei de l'energia demana la consolidació de centres de recerca –alguns dels quals ja existeixen– però sobretot el suport a les oportunitats emprenedores que se'n derivin, i la posada en marxa de programes que permetin estimular aplicacions concretes en el nostre territori. Tenim una necessitat; hem de convertir la necessitat en demanda, i hem d'ajudar que creixi també l'oferta. La màquina de vapor i el ferrocarril per al segle XX, el petroli, l'electricitat i el motor d'explosió, a la primera meitat del XX, i la informació en la segona part, van ser uns dels motors del creixement. Hauríem d'intentar que en aquesta primera part del XXI, l'extensió de les noves energies amb una generació d'electricitat més distribuïda, i una gestió de xarxa més intel·ligent, junt amb un gran increment de l'eficiència puguin jugar un paper similar. Això donaria a les nostres societats industrials l'empenta tecnològica que fa anys que necessiten. A Catalunya, en particular, permetria trobar un recanvi per una part del nostre PIB, i a més, impulsant la millora en l'eficiència a l'hora de la utilització final, generar llocs de treball que substitueixin els que van desaparèixer quan va explotar la bombolla del sector de la construcció. Noves tecnologies de generació, rehabilitació d'immobles, i impuls cap al transport elèctric, són alguns dels vectors necessaris per assegurar un millor futur.

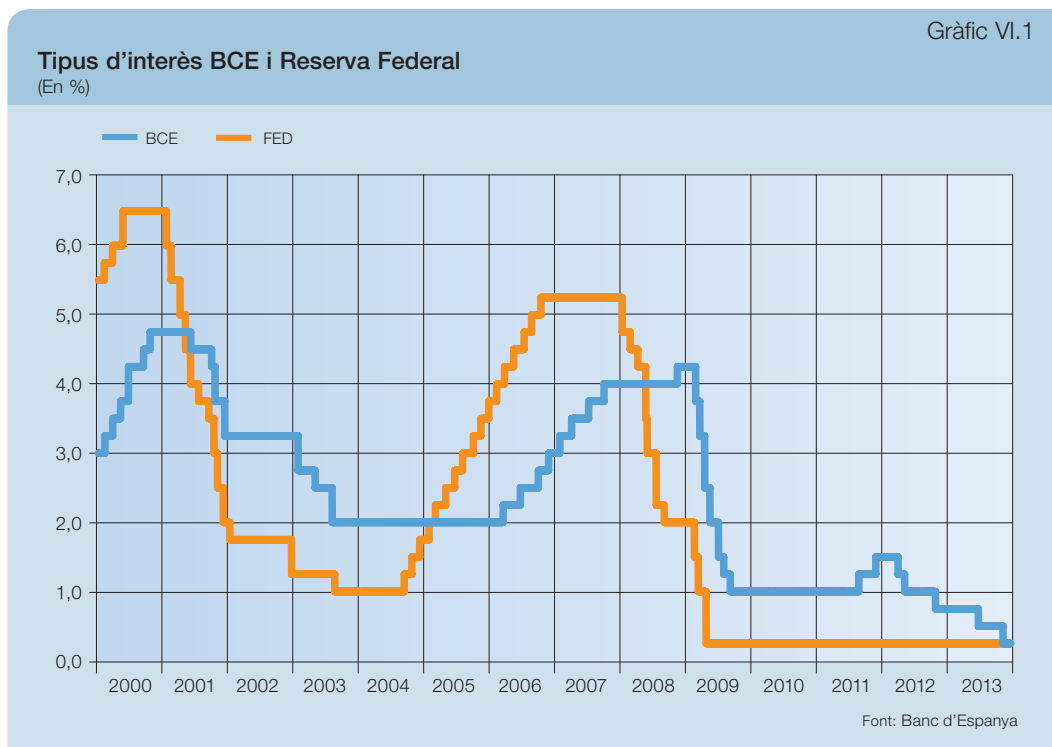
VI Sector financer

1. Evolució general

Les mesures de consolidació fiscal adoptades per un bon nombre de països, els avanços aconseguits en el procés de la Unió Bancària i, per descomptat, l'actuació del BCE han permès reduir substancialment les tensions financeres a l'eurozona. El disseny de la política monetària a la zona euro va seguir sent malgrat tot una tasca molt complexa donada la persistència d'un considerable grau de fragmentació financera.

Per afavorir la recuperació gradual de l'activitat econòmica el Consell de Govern del BCE va retallar al maig 25 punts bàsics el tipus d'interès de les operacions principals de finançament i 50 punts bàsics el de la facilitat marginal de crèdit. Els tipus d'interès del mercat monetari van mostrar, malgrat això, una tendència alcista reflectint els dubtes creixents sobre l'evolució dels països emergents i les expectatives canviants sobre el tipus de política que portaria a terme el banc central en un futur immediat. Buscant doncs ancorar les expectatives dels mercats sobre l'evolució dels tipus d'interès, el BCE va decidir oferir a partir de juliol indicacions sobre l'orientació de la política monetària (*forward guidance*) i va anunciar que esperava que els tipus d'interès oficials es mantindrien en els nivells actuals o inferiors durant un període de temps perllongat.

Al novembre, donada l'absència de tensions inflacionistes i, tan o més important, l'atonía del crèdit, el BCE va tornar a retallar el tipus d'interès de les operacions principals de finançament, situant-lo en el mínim històric del 0,25% (gràfic VI.1). No content amb l'anterior, va explicitar també la seva



intenció de prorrogar tot el temps que fos necessari, i com a mínim fins a mitjans de 2015, les subhastes a tipus fix amb adjudicació plena.

L'elevat grau de fragmentació financera que malgrat tot ha seguit mostrant l'eurozona ha impedit que el to expansiu de la política monetària implementada pel BCE es transmetés adequadament per tota l'eurozona. En altres paraules, mentre que en alguns països la reducció dels tipus d'interès oficials es va traslladar ràpida i íntegrament als dels préstecs a empreses i famílies, en uns altres, paradoxalment els més retardats en el procés de recuperació, la reducció va ser pràcticament inexistent.

L'agregat monetari de referència, M3, va seguir per la seva banda mostrant una notable atonia, creixent tan sols un 2,4% enfront del 3,1% que ho va fer en el 2012. La debilitat de l'activitat econòmica, l'aversion al risc, l'encara elevat nivell d'endeutament de llars i empreses i la pressió exercida sobre les entitats de crèdit d'alguns països perquè prosseguissin el procés de despallanquejament expliquen al seu torn la nova reculada que va experimentar el crèdit al sector privat.

Pel que fa al comportament del tipus de canvi, les diferents polítiques fiscal i monetària seguides a una i altra banda de l'Atlàntic i el superàvit que presenta la balança per compte corrent del conjunt de l'eurozona han seguit impulsant a l'alça la cotització de l'euro, que ha acabat l'any en valors pròxims als 1,35 dòlars.

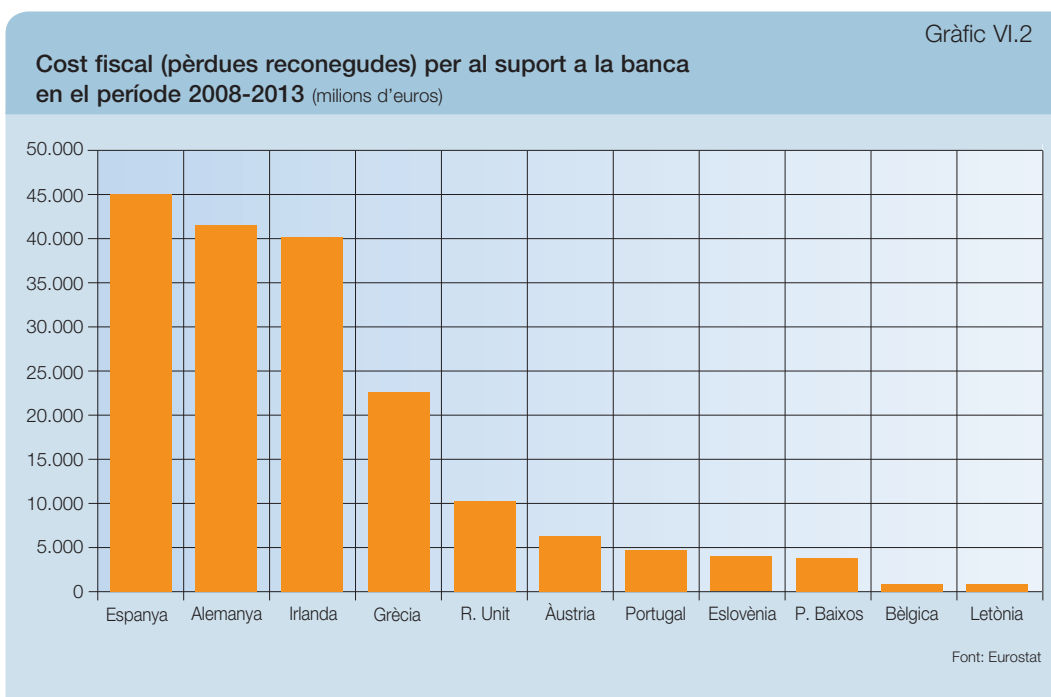
2. Intermediaris financers

En l'últim trimestre de l'any 2013, com estava previst, va concloure el Programa d'Assistència Financera implementat per la Unió Europea per recapitalitzar algunes entitats de crèdit espanyoles. En total, el Mecanisme Europeu d'Estabilitat (MEDE) va aportar 41.300 milions d'euros, que juntament als aportats pel Fons de Reestructuració Ordenada Bancària (FROB) i el Fons de Garantia de Dipòsits (FGD) situen el volum de recursos que ha calgut mobilitzar per sanejar el sistema bancari espanyol en una xifra propera als 100.000 milions d'euros.

La naturalesa dels recursos invertits, i per tant el risc assumit, és, no obstant això, molt dispar. Una part dels suports prestats són avals atorgats pel Tresor espanyol a les entitats de crèdit i, més recentment, a la Societat de Gestió d'Actius Procedents de la Reestructuració Bancària (SAREB) per facilitar la captació de fons en un cas i finançar l'adquisició d'actius immobiliaris en l'altre. Aquests avals no solament no han causat fins a la data cap pèrdua a la hisenda pública espanyola, sinó que han generat ingressos en forma de comissions. Està en canvi descartada la recuperació íntegra dels fons aportats en forma de capital pel FROB, el MEDE i FGD i, per descomptat, els compromesos en els esquemes de protecció d'actius (EPA) concedits a algunes entitats per facilitar la seva venda. Com el seu nom indica, aquests últims cobreixen un percentatge (80 per cent, per exemple, en els casos d'Unnim Banc i CAM) de les pèrdues que pot generar una cartera d'actius predeterminada durant un cert període de temps (deu anys en els exemples citats). Trigarem doncs a conèixer les pèrdues finals que acabarà generant la crisi bancària actual.

El desconeixement de la seva quantia exacta no impedeix assenyalar que les pèrdues seran elevades i, amb tota probabilitat, superiors a les ocasionades per les dues crisis (la dels setanta i la de 1993, que es va saldar amb la fallida del Banco Español de Crédito) que van tenir lloc en la part

final del segle XX. De fet, comptabilitzant únicament les que ha obligat a reconèixer la Comissió Europea (vegi's gràfic VI.2) estariem parlant ja de 45.000 milions d'euros, les més elevades en termes absoluts dintre de la Unió Europea, i sis vegades més que les ocasionades per tots els episodis de crisis esdevinguts a Espanya entre 1978 i 2004.



Com no podia ser d'altra forma, les autoritats europees van exigir a les seves homònimes espanyoles el compliment d'una sèrie de condicions a canvi del préstec dels fons. Una d'elles va ser prendre mesures per alleugerir el cost del rescat per al contribuent europeu. Al llarg de 2013, el FROB va tenir doncs que imposar exercicis de responsabilitat limitada als titulars d'instruments híbrids de capital; això és, va tenir que imposar pèrdues als titulars de participacions preferents i deute subordinat de les entitats sanejades amb fons públics.

Una altra de les condicions exigides va ser aclarir i reduir fins a nivells de no control la participació de les caixes d'estalvis en els bancs que van crear per exercir la seva activitat financera. Complint l'estipulat, a la fi de desembre es va aprovar la Llei 26/2013 de Caixes d'estalvis i Fundacions Bancàries, que obliga a transformar-se en fundacions bancàries a aquelles caixes d'estalvis que tinguin el 10% o més del capital de l'esmentat banc. Es culmina així el procés de desmantellament del sector de les caixes d'estalvis iniciat a mitjan 2011. Quan la participació en el banc sigui igual o superior al 50%, la fundació haurà de presentar a les autoritats, perquè en donin la preceptiva aprovació, un pla financer en què es detalli la política d'inversions i de gestió de riscos que durà a terme. Tan o més important, hauran de dotar un fons de reserva per fer front a les possibles necessitats de capital que pugui presentar el banc participat. Es tracta, en definitiva, de desincentivar el manteniment de participacions majoritàries.

En els últims mesos de 2013 va finalitzar també el procés legislatiu relacionat amb la creació del Mecanisme Únic de Supervisió. El BCE passarà a ser doncs el supervisor directe de les principals

entitats de crèdit de l'eurozona i indirectament de la resta, incloent les dels països de la Unió Europea que tot i no tenir l'euro com a moneda decideixin voluntàriament participar en el projecte.

Es van acordar així mateix els principis bàsics que se seguiran en el futur a la Unió Europea per rescatar entitats bancàries en dificultats. Enfront del model tradicional seguit fins a la data de rescat pel sector públic (l'anomenat *bail-out*), el nou model prioritza el *bail-in*, això és, la imposició de pèrdues a la major part dels creditors de l'entitat com a condició prèvia a l'ús de fons públics. S'incrementen addicionalment els poders i competències dels organismes supervisors, possibilitant, entre altres coses, la intervenció primerenca, això és, actuar en entitats que incompleixin o s'espera que incompleixin els requeriments exigits pel regulador. Per si l'anterior no fos suficient, podran també acordar la substitució provisional dels administradors de l'entitat en dificultats, exigir plans especials de recapitalització i, arribat el cas, prendre decisions sense el consentiment de la junta d'accionistes.

Entrant ja en l'anàlisi de l'activitat, el balanç de les entitats de crèdit ha tornat a reduir-se, confirmant així la tònica d'aprimament que ve mostrant des que va esclatar la crisi econòmica. La meitat pràcticament de la contracció de l'actiu s'explica pel comportament de la cartera creditícia, sent de

Entitats de dipòsit. Balanç

(Milers de milions d'euros)

Quadre VI.1

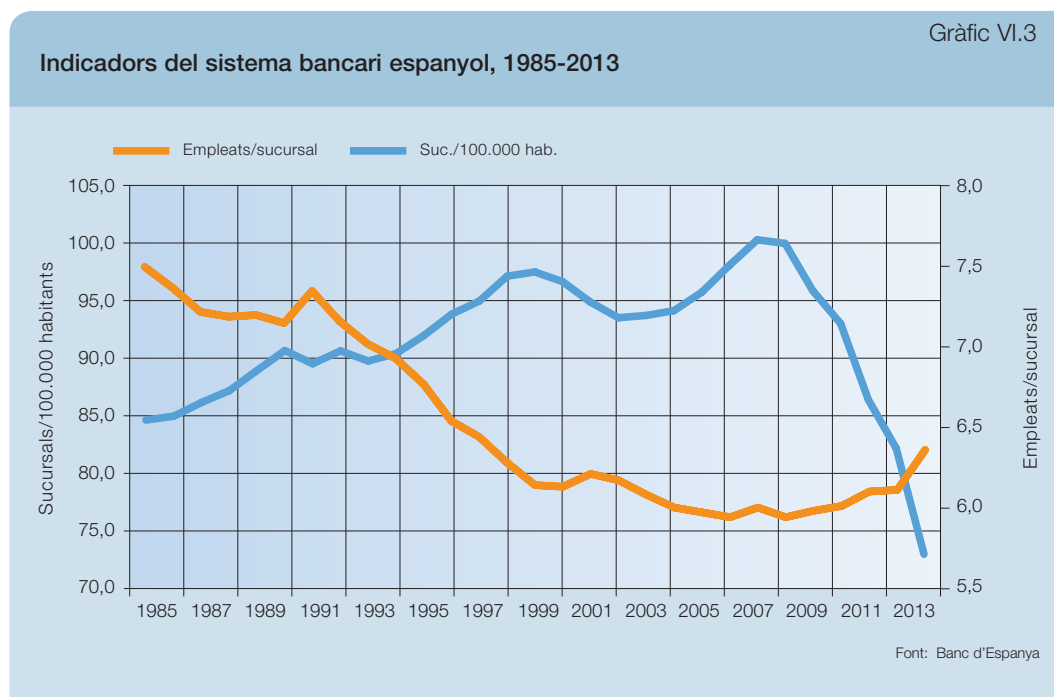
	2012 m.m.€	2013 m.m.€	Var en %	Var en m.m.€
Crèdit	1.861	1.643	-11,7	-218
AA.PP.	97	77	-20,6	-20
Sector privat resident	1.539	1.392	-9,6	-147
Altres sectors no residents	225	174	-22,7	-51
Interbancari actiu	230	165	-28,3	-65
Renda fixa	489	465	-4,9	-24
Residents a Espanya	407	390	-4,2	-17
Entitats de Crèdit	74	52	-29,7	-22
AA.PP.	223	231	3,6	8
Sector privat resident	110	107	-2,7	-3
No resident	82	75	-8,5	-7
Renda variable	257	280	8,9	23
Altres actius	419	321	-23,4	-98
Total actiu	3.256	2.874	-11,7	-382
Dipòsits	1.436	1.433	-0,2	-3
AA.PP.	67	62	-7,5	-5
Sector privat resident	1.019	1.054	3,4	35
Altres sectors no residents	350	317	-9,4	-33
Interbancari passiu	524	333	-36,5	-191
Finançament majorista	589	468	-20,5	-121
Resta del passiu	318	226	-28,9	-92
Patrimoni net	389	414	6,4	25
Total passiu	3.256	2.874	-11,7	-382

Font: Banc d'Espanya i AFI

nou la debilitat de l'activitat econòmica, la falta de demanda solvent i la necessitat de reforçar els nivells de recursos propis dels causants principals de la seva atonia.

Des de la perspectiva del passiu, els menors nivells d'apeliació al BCE i al mercat interbancari juntament amb un menor volum d'emissió neta de valors expliquen la pràctica totalitat de la contracció que ha registrat el passiu. De fet, malgrat la seva reduïda rendibilitat, els dipòsits de la població en el sector bancari han mantingut la seva importància relativa en termes de balanç. Val la pena destacar així mateix el creixement que ha experimentat el patrimoni net, i que no fa sinó reflectir l'esforç per augmentar la seva base de recursos propis que estan realitzant les entitats bancàries espanyoles per millorar així la seva solvència.

D'acord amb el comportament del balanç ha continuat el procés d'ajustament de l'estructura bancària iniciat en 2008, que ha suposat ja el tancament de 12.000 sucursals i l'acomiadament de 57.000 empleats. La consegüent reducció en els nivells de servei bancari (aproximat per la ràtio sucursals per cada 100.000 habitants) ha anat acompanyat d'un lleuger creixement en la grandària de les sucursals, acostant així el model espanyol al predominant en la major part de països europeus (gràfic VI.3).



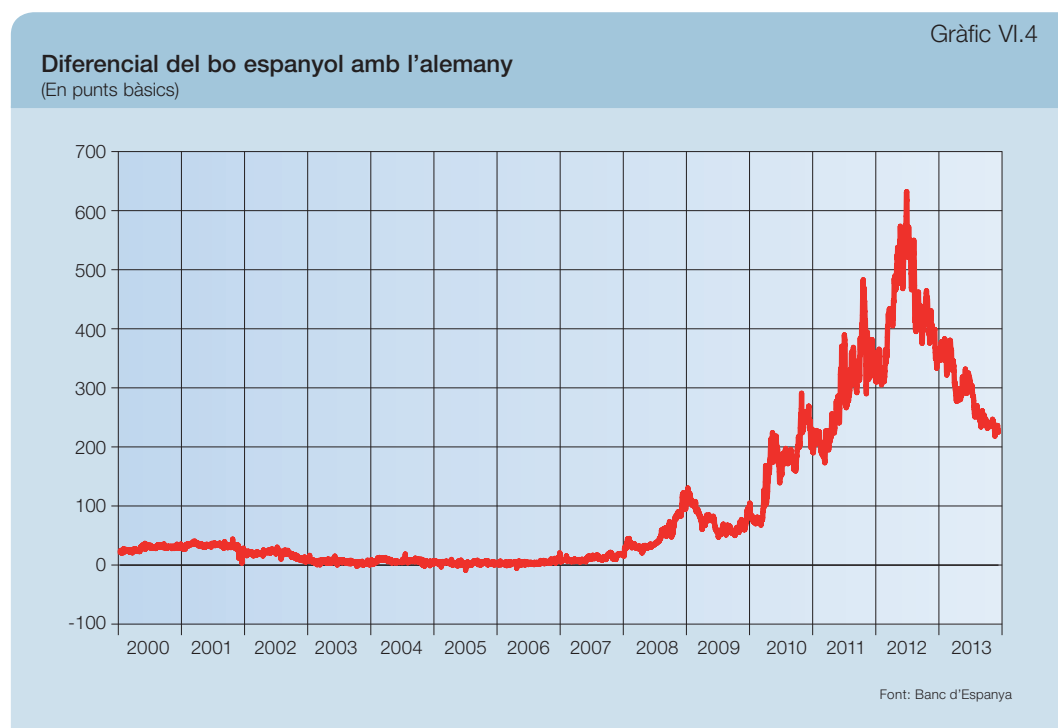
Tot l'anterior no ha impedit que el sistema bancari espanyol hagi tancat l'any en números verds, trencant així la tendència negativa dels darrers dos anys. Però la tornada als beneficis s'explica única i exclusivament per les menors dotacions que han hagut de fer les entitats bancàries espanyoles aquest any després de l'esforç extraordinari que van haver de fer l'any anterior per complir les dures exigències establertes pel regulador. Dit d'una altra manera, el marge d'explotació, que recull els ingressos generats pel negoci típic abans de comptabilitzar les citades provisions i els resultats extraordinaris, ha tornat a disminuir. Malgrat el traspàs d'una part dels actius immobiliaris a la SAREB, els actius dubtosos han continuat augmentant generant el consegüent augment de la taxa de morositat, que ha acabat l'any en el 13,6%, tres punts més que l'any anterior, i màxim històric des que es disposa de dades.

Afavorits per l'esmentada baixa rendibilitat del dipòsits bancaris, els fons d'inversió han enregistrat entrades de capital significatives (31.500 milions d'euros en termes nets) impulsant a l'alça el patrimoni gestionat per aquests intermediaris, que supera ja els 153.800 milions d'euros. En un context d'increments generalitzats, els fons de gestió passiva (425%), renda variable nacional (94,4%) i els internacionals (49,8%) han estat els que han assolit els majors creixements relatius. El fons garantits han perdut per contra patrimoni, però segueixen sent la modalitat més important, ja que gestionen 43.936 milions d'euros, el 28,6% del total, vuit punts percentuals més que els de renda fixa a curt termini i catorze més que els internacionals.

Seguint les tendències generals ja explicades, els Fonstresor Catalunya, que han d'invertir un 50% del seu patrimoni en títols de deute públic emesos per la Generalitat, han guanyat tant participips (un 141%) com patrimoni (un 177%), xifrat a finals d'any en 33,8 milions d'euros.

3. Mercats financers

El comentat alleujament de les tensions financeres a l'eurozona ha permès situar en nivells anteriors a l'esclat de la crisi els diferencials sobirans dels països més vulnerables com ara Espanya. N'hi ha prou d'assenyalar que a final d'any el diferencial del bo espanyol a deu anys respecte a la referència alemanya era de 224 punts bàsics, molt lluny doncs dels 638 punts bàsics als que va arribar a mitjan juliol de 2012 (gràfic VI.4).

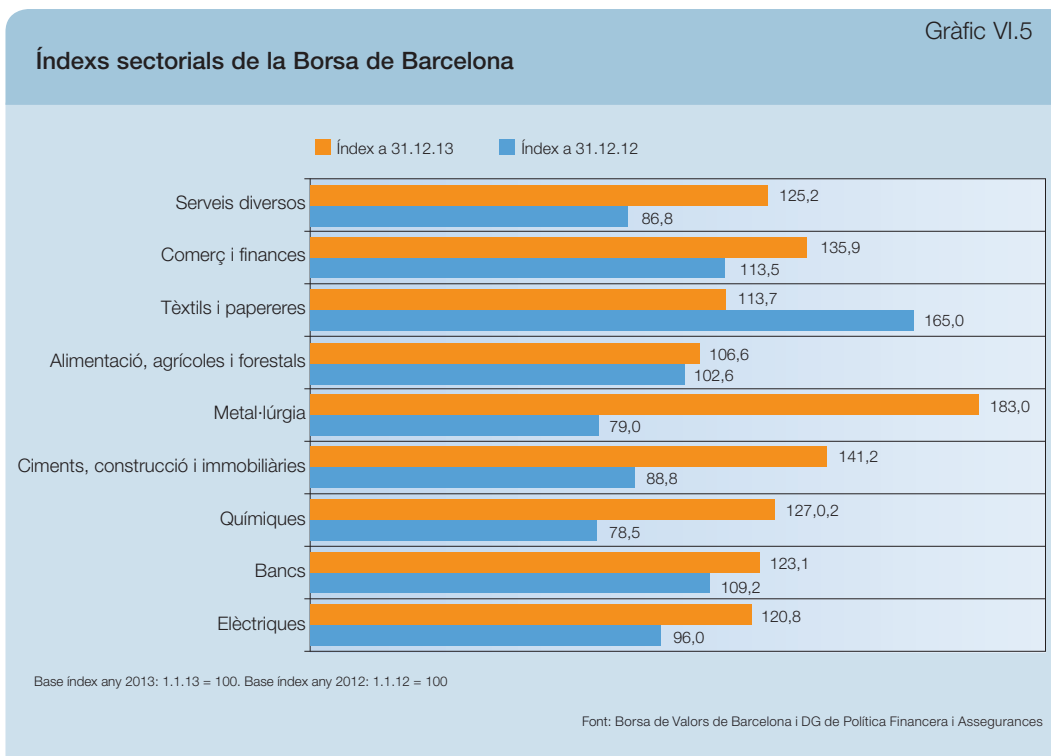


La millora de les condicions financeres va beneficiar també els bancs espanyols, que han pogut refinançar al mercat una part dels seus venciments i reduir així la seva dependència del BCE. La translació d'aquesta millora a les condicions de finançament de les empreses i famílies espanyoles ha estat, no obstant això, molt limitada. De fet, els tipus d'interès dels crèdits concedits a aquests

agents no solament es van reduir molt poc sinó que es van aplicar només a determinades tipologies de crèdit (consum en el cas de les llars i de petita quantia en el cas de les empreses).

Afavorit per la relaxació de les condicions de finançament i la millora de l'activitat econòmica, l'IBEX 35 s'ha revaloritzat un 21,4%, trencant així tres anys consecutius de caigudes, en els quals va acumular un descens proper al 30%. Tot i ser inferior a la registrada pel Nikkei 225 japonès (un espectacular 56,7%) i el Dow Jones americà (un 26,5%), la revalorització del selectiu espanyol ha estat considerable superant les assolides per la major part dels índexs europeus com ara el CAC francès (18%) i el FTSE 100 anglès (16,6%).

Pel que fa a la Borsa de Valors de Barcelona, l'índex BCN MID 50 s'ha revaloritzat un 46,8%, el doble pràcticament que l'índex espanyol. En termes sectorials, metal·lúrgic (83%), serveis diversos (25,2%), ciments, construcció i immobiliàries (41,2%), comerç i finances (35,9%) i químic (27%) han estat els índexs que han registrat una evolució més positiva i el sector alimentació, agrícoles i forestals (6,6%) el que ha assolit els resultats més discrets (gràfic VI.5).



VII El sector públic

L'any 2013 les administracions públiques que operen a Catalunya han continuat tenint com a un dels principals objectius la consolidació fiscal, si bé aquesta ha estat menys intensa que en els darrers dos anys, en part, pel relaxament de l'objectiu de dèficit fixat per la Comissió Europea. Per administracions es constata que els governs locals són els que han tingut uns millors resultats, mentre que les comunitats autònomes i el govern central han registrat uns nivells de dèficit lleugerament superiors al objectius fixats. La persistència del dèficit públic ha comportat que el 2013 es tanques amb un nivell de deute públic històric situat en el 93,9% del PIB.

La recaptació derivada dels ingressos impositius s'ha mantingut força estable, ja que si bé els impostos indirectes han augmentat per les pujades dels tipus impositius, la recaptació dels directes s'ha reduït com a conseqüència de l'afebliment de les bases imposables.

Per al 2014 es preveu continuar amb la mateixa tendència de re-equilibri dels comptes públics però, a diferència dels anys anteriors, en un escenari de recuperació econòmica. Aquestes millores en la perspectiva econòmica ha permès pressupostar un lleuger augment de la despesa corrent sense haver d'implementar mesures fiscals de gran impacte recaptatori.

1. Els comptes de les administracions públiques al 2013

1.1. Tancament pressupostari

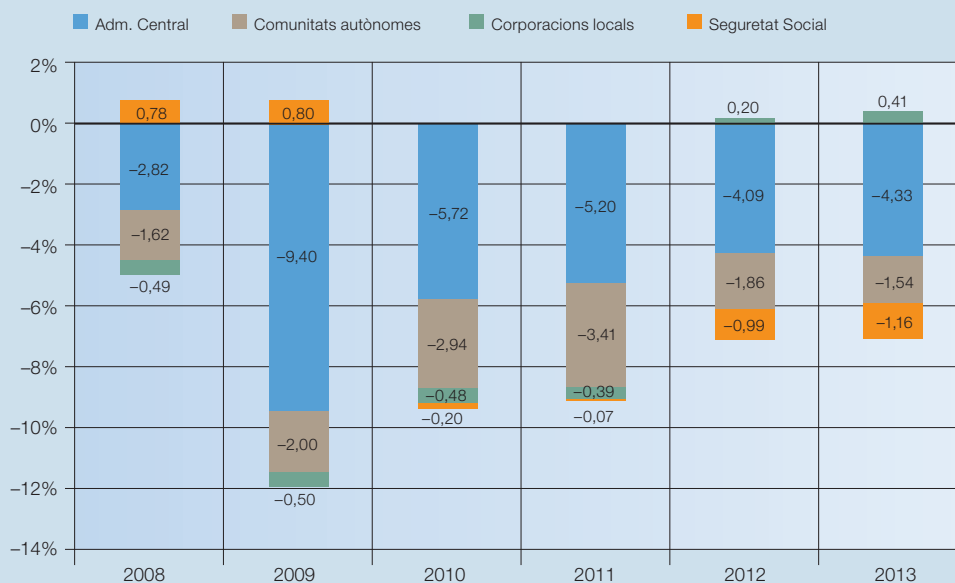
Segons les dades del Ministeri d'Hisenda a març de 2014, el conjunt de les Administracions públiques espanyoles van tancar l'exercici pressupostari de 2013 amb un dèficit del 6,62% del PIB (7,08% si s'inclouen les ajudes a la banca). Aquesta xifra està molt a prop de l'objectiu fixat definitivament per la Comissió Europea en el 6,50%¹ i lleugerament per sota de l'assolit el 2012, que finalment es va tancar amb un dèficit públic del 6,84% (10,63% si es comptabilitza l'ajuda financera). Per tant, tot i que pràcticament s'ha assolit l'objectiu de dèficit, la reducció en relació a l'any anterior ha estat minsa. En valors absoluts el dèficit públic suposa un volum de 67.755 milions d'euros.

El comportament de les diferents administracions ha estat molt dispar. Així, el dèficit de l'administració central (Estat més Organismes Autònoms) ha estat del 4,33%, incomplint el seu objectiu que era del 3,80%. La seguretat social ha assolit un nivell de dèficit del 1,16%, i s'ha situat per sota de l'objectiu fixat (1,40%). Així doncs, el conjunt del govern central (administració central més seguretat social) es situa amb un dèficit de 5,49% del PIB, xifra superior a la de l'any anterior (5,20%) i també a l'objectiu conjunt (5,20%). Les comunitats autònomes, per la seva part, van enregistrar un dèficit del 1,54% del PIB, superior a l'objectiu fixat (1,30%), però sí que el van reduir respecte al 2012 en el que es va situar en l'1,86%. Finalment, les corporacions locals són les que presenten un millor comportament financer al tancar l'exercici 2013 amb un superàvit del 0,41% del PIB, el doble que l'any anterior (0,22%) i per sobre del objectiu fixat (0,00%) (gràfic VII.1).

¹ L'objectiu fixat inicialment per la Comissió Europea per a l'Estat espanyol era del 4,5%, però aquest va ser revisat a l'alça a finals de maig del 2013.

Distribució del superàvit/dèficit públic per administracions

(En % s/PIB)



Font: Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

Pel que fa a les comunitats autònomes, hi ha un comportament molt heterogeni. Així, entre les comunitats que han enregistrat un major nivell de dèficit es troben Múrcia (amb un dèficit del 3,17% quan el seu objectiu era del 1,59%), Comunitat Valenciana (2,33% i objectiu 1,60%), Catalunya (2,13% i objectiu 1,30%) i Aragó (2,06% i objectiu 1,30%). En situació contrària, es troben comunitats com Extremadura (0,99% i objectiu 1,00%), Cantàbria (1,00% i objectiu 1,13%), Canàries (1,00% i objectiu 1,20%) i Madrid (1,01% i objectiu 1,07%). Catalunya, per la seva part, es situa amb un dèficit del 1,96% del seu PIB, quantia superior al objectiu establert en el 1,58%.

Aquest nivell de dèficit públic assolit pel conjunt d'administracions públiques ha comportat que el deute públic espanyol es situés en el 93,9% del PIB, xifra que suposa un augment respecte al 2012 de 7,9 punts de PIB.

1.2. Recaptació tributària de l'Administració central a Catalunya

Durant l'any 2013, l'Agència Estatal de l'Administració Tributària (AEAT)² va recaptar a Catalunya 34.093,6 milions d'euros en concepte d'ingressos tributaris, xifra que suposa el 20,2% dels ingressos recaptats a l'Estat espanyol i un increment de tant sols l'1,7% respecte a l'exercici 2012. No obstant, al conjunt de l'Estat els ingressos tributaris només van créixer un 0,2% (quadre VII.1).

² Les dades de recaptació dels tributs estatals per comunitats autònomes que proporciona l'Agència Estatal de l'Administració Tributària (AEAT) no tenen en compte la cessió d'una part d'aquesta recaptació cap a les comunitats autònomes ni cap a les entitats locals, ni tampoc la recaptació efectuada per les diputacions forals del País Basc ni de la Comunitat Foral de Navarra. Per tant, cal tenir present que les xifres que aquí s'analitzen inclouen tant la part corresponent a l'Estat com la part cedida a les comunitats autònomes de règim comú, i només la recaptació efectuada per l'Agència Estatal Tributària a les comunitats forals.

Recaptació líquida dels tributs estatals a Catalunya. 2013

	Millions d'euros	% Catalunya		% variació 2013/2012	
		s/total CA	% s/total	Catalunya	Total CA
Impostos directes	18.745,1	20,1	55,0	-2,9	-2,1
– IRPF	14.056,3	20,1	41,2	-1,7	-0,9
– Impost s/ societats	4.075,7	20,4	12,0	-7,5	-7,0
– IRNR ¹	286,2	20,2	0,8	0,0	-17,1
Impostos indirectes	15.015,0	20,4	44,0	8,2	3,0
– IVA	12.839,8	24,7	37,7	7,8	2,9
– Impostos especials	1.356,3	7,1	4,0	21,9	4,7
– Tràfic exterior	521,2	39,8	1,5	-5,8	-8,3
Taxes i altres ingressos	333,4	16,1	1,0	5,4	9,5
Total	34.093,6	20,2	100,0	1,7	0,2

1. Impost sobre la renda dels no residents.

Font: Agència Estatal de l'Administració Tributària

Aquest estancament recaptatori es deu a una combinació d'augment dels impostos indirectes que compensa la caiguda dels directes. Així, malgrat les mesures normatives adoptades com l'establiment del gravamen complementari i la tributació de determinats premis de loteria, entre d'altres, l'IRPF cau un 1,7% en relació a l'any anterior, fruit de la davallada de les rendes de les famílies que, a la vegada, és conseqüència de la disminució de les rendes del treball, de les rendes del capital i de les rendes dels empresaris individuals. Val a dir que les davallades d'aquests tres tipus de rendes han estat inferiors a les enregistrades a l'any 2012, i que a mesura que avançava l'any milloraven lleugerament, en línia amb la progressiva millora de l'economia espanyola.

L'impost sobre societats es va reduir un 7,5% com a conseqüència, fonamentalment, de la caiguda dels ingressos per la quota diferencial de l'exercici 2012.

La recaptació dels impostos indirectes, amb 15.015 milions, creix un 8,2%. En concret, l'augment dels tipus impositius en l'IVA iniciat al setembre del 2012, ha fet que la recaptació d'aquest impost a Catalunya augmentés un 7,8%. Aquest increment ha compensat el descens de la despesa subjecta a impost. Per la seva banda, els impostos especials són els que han sofert un increment més fort (21,9%), essent l'impost sobre hidrocarburs el principal causant d'aquest fet, ja que per una banda s'ha mantingut el consum de gasolines i gasoils al llarg de l'any i per l'altra, i per l'altra, és el primer any que integra l'impost sobre les vendes minoristes de determinats hidrocarburs, a fi d'adequar aquest darrer impost al dret comunitari ja que es preveia que podria ser anul·lat pel Tribunal de Justícia de la Unió Europea, tal com va succeir.

L'evolució de les tres principals figures impositives constata augment important de la recaptació per IVA, que ha augmentat un 52% entre 2009 i 2013, situant-se per sobre de la recaptació del 2008, any pre-crisi. En canvi, l'IRPF es manté molt estable des de l'any 2010, situant-se al voltant dels 14.000 milions d'euros, la qual cosa fa que cada vegada hi hagi menys distància entre la seva recaptació i la de l'IVA. L'impost de societats també segueix una tendència de cert estancament des de l'any 2009, situant-se al voltant dels 4.000 milions (gràfic VII.2).

Evolució de la recaptació dels principals impostos a Catalunya

(Milions d'euros)



Font: Agència Estatal de l'Administració Tributària

1.3. Liquidació dels ingressos de la Generalitat de l'exercici 2013

Els pressupostos de la Generalitat van estar en situació de pròrroga durant tot el 2013. El tancament de l'exercici a data de 31 de desembre mostra que els ingressos del sector públic administratiu³ van augmentar un 7,9% en relació a l'exercici 2012, degut als ingressos financers que ho van fer un 23,1%, mentre que els no financers van caure un 1,4%. Per grans categories, els ingressos corrents, que amb 19.378,9 milions d'euros representen el 55,4% del total, s'han reduït un 2,4%, degut, en gran part, al fet que al 2012 es van comptabilitzar part dels recursos de les concessions d'Aigües Ter-Llobregar i Tabasa-Cadí, reflectides en el capítol d'ingressos patrimonials. En canvi, els ingressos de capital amb un total de 431,2 milions (un 1,2% del total), van augmentar un 74,9% com a conseqüència de la venda d'edificis. Així, el capítol d'alineació d'inversions reals ha passat de 20,3 milions al 2012 a 216,4 milions al 2013 (quadre VII.2).

Els ingressos financers van pujar a 15.196,5 milions, xifra que suposa el 43,4% del total d'ingressos i un increment del 23,1% respecte a l'exercici anterior. Aquests provenen bàsicament de les línies de crèdit del Fons de Liquiditat Autònoma (FLA) i de l'ICO-proveïdors. Part d'aquests ingressos es van destinar a amortitzar operacions de deute, que tenen el seu corresponent reflex en el pressupost de despeses.

³ Inclou l'Administració de la Generalitat, el Servei Català de la Salut, l'Institut Català de la Salut, l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials i les entitats autònomes administratives.

Liquidació dels ingressos de la Generalitat de Catalunya*.
A 31 de desembre de 2013. (Millions d'euros)

	2013	% s/total	2012	% s/total	% variació 2013/12
Impostos directes	7.778,4	22,2	10.156,0	31,3	-23,4
Impost sobre successions i donacions	347,2	1,0	395,3	1,2	-12,2
Tram autonòmic IRPF	6.852,1	19,6	9.440,6	29,1	-27,4
Impost sobre patrimoni	562,7	1,6	295,0	0,9	90,7
Resta impostos directes	16,4	0,0	25,1	0,1	-34,7
Impostos indirectes	8.644,1	24,7	10.556,5	32,5	-18,1
Impost transmissions patrimonials i actes jurídics	1.048,1	3,0	1.091,4	3,4	-4,0
IVA	5.047,4	14,4	6.502,2	20,0	-22,4
Impostos especials	2.157,2	6,2	2.581,9	8,0	-16,4
Impost sobre det. mitjans de transport	50,4	0,1	72,5	0,2	-30,5
Tram autonòmic hidrocarburs	305,7	0,9	308,5	1,0	-0,9
Impost sobre estades en establiments turístics	35,2	0,1	0,0	0,0	-
Taxes i altres ingressos	798,5	2,3	800,6	2,5	-0,3
Transferències corrents	2.108,1	6,0	-2.302,8	-7,1	-191,5
Fons de suficiència	593,1	1,7	-1.536,7	-4,7	-138,6
Fons de garantia	-278,4	-0,8	-533,6	-1,6	-47,8
Fons de competitivitat	835,8	2,4	862,6	2,7	-3,1
Resta de transferències corrents	957,5	2,7	-1.095,2	-3,4	-187,4
Ingressos patrimonials	49,8	0,1	642,4	2,0	-92,2
Ingressos corrents	19.378,9	55,4	19.852,7	61,2	-2,4
Alienació d'inversions reals	216,4	0,6	20,3	0,1	968,0
Transferències de capital	214,8	0,6	226,3	0,7	-5,1
Ingressos de capital	431,2	1,2	246,6	0,8	74,9
Ingressos no financers	19.810,1	56,6	20.099,3	61,9	-1,4
Variació actius financers	510,5	1,5	71,8	0,2	611,0
Variació passius financers	14.686,0	42,0	12.274,1	37,8	19,6
Ingressos financers	15.196,5	43,4	12.345,9	38,1	23,1
TOTAL	35.006,6	100,0	32.445,2	100,0	7,9

(*) Ingressos del sector públic administratiu consolidat que inclou l'Administració de la Generalitat, el Servei Català de la Salut, l'Institut Català de la Salut, l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials i les entitats autònomes administratives.

Font: Intervenció General de la Generalitat de Catalunya: Informe sobre l'estat d'execució a desembre 2013.

L'evolució dels ingressos corrents per capítols, en alguns casos, no és comparable per una falta d'homogeneïtat a causa del procés de liquidació dels recursos del model de finançament. Les dades del 2012 incorporen la liquidació del model de finançament del 2010 i les del 2013 la de l'any 2011. Així, el tram autonòmic de l'IRPF (amb 6.852,1 milions) ha disminuït un 27,4%, per l'impacte de les liquidacions definitives que han fet que a l'any 2012 s'incloues 2.009,9 milions en concepte de liquidació de l'any 2010, mentre que al 2013 aquesta partida (liquidació definitiva del 2011) és de -486,5 milions. Com s'ha comentat, aquestes divergències són fruit de la diferència entre les bestretes que s'han adjudicat a les comunitats autònomes en funció de les previsions fetes pel govern central en els pressupostos i la liquidació definitiva. Les bestretes consignades a l'any 2013 per aquest impost s'han reduït un 1,2% d'acord amb les previsions del Ministeri

d'Hisenda. Pel que fa a la resta d'impostos, el de successions i donacions amb 347,2 milions, s'ha reduït un 12,2% degut a que l'any 2012 es van ingressar unes autoliquidacions d'importos extraordinàriament elevats, mentre que l'impost sobre el patrimoni amb 562,7 milions, s'ha incrementat un 90,7% per l'impacte de la reforma establerta en el Decret llei 7/2012 de 27 de desembre de mesures urgents en matèria fiscal que va reduir el mínim exempt i va incrementar el tipus impositiu.

L'IVA i els impostos especials també es veuen afectats per aquesta manca d'homogeneïtat derivada de la liquidació definitiva del model de finançament. Així, l'IVA va disminuir un 22,4% i els impostos especials un 16,4%. Si s'exclou l'impacte de les liquidacions dels anys anteriors, l'augment dels tipus impositius de l'IVA va fer augmentar les bestretes de l'IVA en un 14,6%. Ara bé, cal tenir en compte que aquest augment de recaptació per IVA no incideix en els recursos totals de la Generalitat, perquè es compensa mitjançant una reducció en el Fons de suficiència.

La recaptació per l'impost sobre transmissions patrimonials (ITP) i l'impost d'actes jurídics documentats (AJD) ha estat de 1.048,1 milions, un 4% menys respecte de l'any anterior, tot i que han tingut una evolució diferent. Així, mentre que la recaptació per AJD s'ha reduït un 17,3%, l'ITP ha aconseguit augmentar un 3,8%, degut a la pujada del tipus impositiu. El tram autonòmic de l'impost sobre hidrocarburs amb 305,7 milions va aportar uns ingressos similars a l'any anterior, mentre que l'impost sobre determinats mitjans de transport (impost de matriculació) s'ha reduït un 30,5%, recaptant 50,4 milions. Al 2013 es va començar a liquidar l'impost sobre estades en establiments turístics que ha recaptat un total de 35,2 milions.

Pel que fa a les taxes i altres ingressos mantenen el seu volum d'ingressos amb 798,5 milions. En canvi, les transferències corrents han passat de -2.302,8 milions l'any 2012 a 2.108,1 l'any 2013. Aquestes elevades oscil·lacions responen, també, a les liquidacions del model de finançament. Si s'exclou aquest efecte, les transferències del Fons de suficiència van caure un 57,7% degut a l'ajust per l'augment dels tipus impositius de l'IVA. El Fons de garantia, que té signe negatiu, es va reduir un 47,8%. En canvi, el Fons de competitivitat es va reduir un 3,1%, generant 835,8 milions.

2. Els pressupostos de les administracions públiques per al 2014

2.1. Els pressupostos generals de l'Estat

Els pressupostos Generals de l'Estat per al 2014 tenen com a principal objectiu continuar reduint els desequilibris en els comptes públics i incentivar la recuperació econòmica. En aquest sentit, es preveu reduir el dèficit de l'Estat fins al 3,7% del PIB al 2014 i el de la Seguretat Social al 1,1%. Aquesta reducció del dèficit públic, a diferència del succeït al 2012 i 2013, ja no es realitzarà en un entorn de contracció de l'economia, doncs s'estima que el PIB real creixi un 0,7%. No obstant, donat que existeixen augments de despesa ineludibles, com és el cas del pagament d'interessos i amortització del deute, les pensions, el finançament del dèficit de la tarifa elèctrica, o les prestacions per desocupació, la resta de polítiques de despeses continuaran una trajectòria d'austeritat. De fet, la reducció del dèficit es durà a terme mitjançant una combinació d'increment dels ingressos i austeritat en la despesa, sense emprendre cap mesura significativa ni en els ingressos ni en les despeses.

El total d'ingressos consolidats previstos per al 2014 puja a 423.227,4 milions d'euros, un 3,7% més que el consignat als pressupostos del 2013. Els ingressos corrents es preveu que es redueixin un 1,4%, i es situïn en 263.346,3 milions, representant el 62,2% del total. Els ingressos de capital amb 2.799,9 milions tenen un pes molt reduït, i els ingressos financers han augmentat, en relació al pressupost del 2013, un 13,1% i s'han situat en 157.081,2 milions suposant el 37,1% del total. Per capítols, s'observa una disminució del conjunt d'ingressos impositius, especialment de les cotitzacions a la seguretat social que cauen un 3,0% i dels impostos indirectes que ho fan en un 7,5%, arrossegats per la caiguda de l'IVA (-4,1%), i pels impostos especials (-19%). En canvi, els impostos directes augmenten un 3,7% arrastrats per la previsió de creixement d'un 17,4% de l'impost de societats, atès que l'IRPF disminueix un 2,3%. Els ingressos per taxes, preus públics i altres també s'han estimat a la baixa, disminuint un 11,4%. En canvi, les transferències corrents han augmentat un 3,0% degut fonamentalment a les transferències de les comunitats de règim comú a l'Estat en concepte de Fons de suficiència (15,2%) i de les provinents de les comunitats forals (42,5%). Finalment, els ingressos patrimonials esta previst que creixin 13,5% degut a l'impacte positiu dels interessos pagats per les comunitats autònomes pels préstecs rebuts de l'Estat.

Quan a les despeses, el pressupost consolidat de l'Estat per al 2014 es situa en 423.227,35 milions d'euros, un 3,7% més que l'any 2012. La desagregació per grans conceptes mostra que es preveu un augment del 1,5% de la despesa corrent situant-se en 296.657,6 milions d'euros, el que representa el 70,1% del total de la despesa. Dins d'aquests destaquen pel pes específic que tenen les transferències corrents que suposen el 54,6% del total de la despesa i es preveu un augment del 2,6%. En canvi, el cost dels interessos es preveu que es redueixi un 5,2% a conseqüència de la millora en la prima de risc. Tot i això representen el 8,7% del total de la despesa.

Les despeses de capital augmenten un 9,0%, degut al creixement del 20,9% de les transferències de capital, ja que la inversió manté la seva evolució de contenció i cau un 9,8%. Dins de les transferències de capital destaquen els augments del 42,2% dels costos del sistema elèctric que es preveuen en 4.154 milions i dels programes de recerca que s'incrementen un 8,5% (1.506 milions d'euros).

L'anàlisi per partides de despesa evidencia que el cost del deute públic (interessos més amortitzacions) suposa el 25% del total de la despesa i s'ha previst que augmenti un 4%, degut a l'increment del 9,6% de l'amortització. Els serveis públics bàsics (justícia, defensa, seguretat ciutadana i política exterior), que representen un 3,8% del total de la despesa, es preveu que es redueixin un 1,8%. En canvi, la despesa social que representa el 44% del total, augmenta un 4,4% degut a l'augment de les pensions (4,9%) i de les prestacions per desocupació (10,1%). Per contra, els serveis socials i promoció social es redueixen un 36,4%. Les actuacions de caràcter econòmic creixen un 6,3% a conseqüència de l'augment del 26,4% de la política indústria i energia per cobrir el cost del sistema elèctric, l'increment de les subvencions al transport (36,8%) i a la investigació militar (28,7%). De fet, l'única política dins d'aquest bloc que redueix el seu pressupost és infraestructures en un 8,6%.

Finalment, pel que fa a actuacions de caràcter general, destaca el creixement del 75,6% en la despesa a administració financera i tributària, com a conseqüència d'incloure en el pressupost el préstec per finançar els pagaments a proveïdors per valor de 5.900 milions.

El compte financer del conjunt de l'administració central, incloent la seguretat social, es realitza a partir de les dades pressupostàries tot i que aquesta no és la metodologia establerta per la Unió Europea per al càlcul del límit del dèficit públic, que té com a base els criteris de la comptabilitat nacional. No obstant això, el resultat és força similar.

Les dades previstes per al 2014 mostren un deteriorament en relació a les pressupostades per al 2013. Així, s'espera tancar l'exercici amb un volum d'estalvi brut (diferència entre els ingressos i les despeses corrents) de -33.361,0 milions d'euros, quantia que suposa una reducció de 7.982,9 milions d'euros en relació al pressupost anterior. Si s'afegeixen les despeses per amortitzacions de crèdit (68.605 milions), s'obté l'estalvi net, indicador que mostra la part dels recursos generats pel pressupost corrent que realment queda disponible per finançar les despeses de capital. Aquest indicador es preveu que sigui de -101.966 milions.

Quant al dèficit públic o no financer (diferència entre ingressos i les despeses no financeres) es preveu que augmenti un 21,6% i es situï en 47.941 milions d'euros. En termes de comptabilitat nacional, una vegada aplicats els diferents ajustaments, la quantia del dèficit de l'administració central prevista per al 2014 es situa en el 4,8% del PIB, 0,69 punts menys que l'assolit el 2013 (5,49%).

2.1.1. La inversió directa de l'Estat a Catalunya

Un any més, la correcció dels desequilibris pressupostaris continua recaient de manera important sobre la inversió pública (inclosa la realitzada per les empreses públiques). Per al conjunt de l'Estat, la inversió pressupostada per al 2014 és de 12.090,6 milions d'euros, un 7,2% menys que l'exercici 2013, reducció que s'afegeix a les davallades d'anys anteriors (16,1% al 2013, 24,9% al 2012 i 29,3% al 2011).

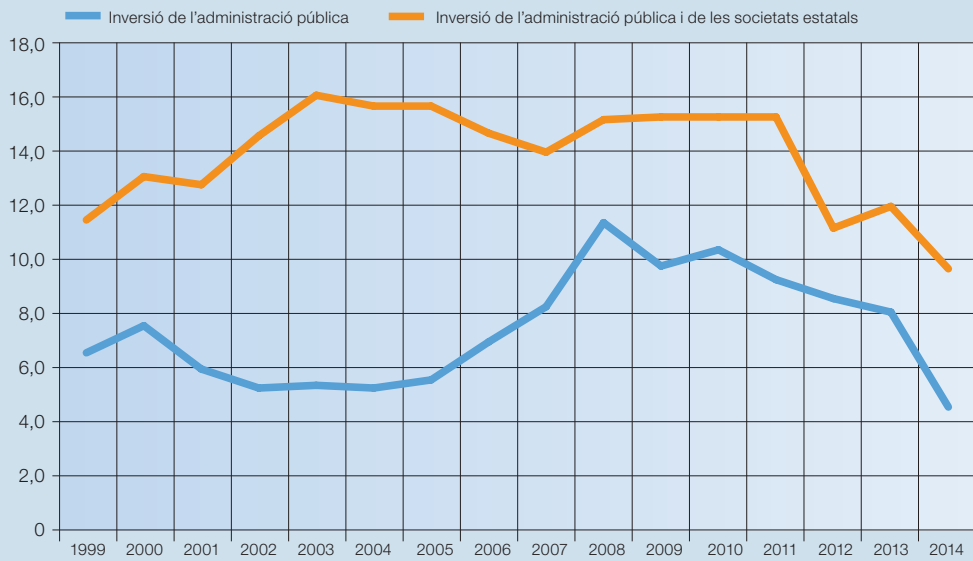
La inversió prevista per a Catalunya durant el 2014 puja a 948,9 milions, xifra que suposa un descens del 25,1% en relació al 2013. Aquesta major intensitat en la reducció de la inversió a Catalunya en relació al total fa que la inversió del sector públic central a Catalunya representi només el 9,6% de la inversió total pressupostada per al conjunt de comunitats autònomes i suposa una pèrdua de 2,3 punts percentuals respecte a l'11,9% de 2013. Cal destacar que és un percentatge molt allunyat del pes econòmic que té Catalunya en el total estatal, atès que Catalunya representa el 18,8% del PIB espanyol. També és important destacar el fet que aquest baix pes de la inversió del sector públic central no es donava des de l'any 1998 (gràfic VII.3).

L'anàlisi de la distribució orgànica de la inversió evidencia que la inversió directa de l'Estat i els seus organismes autònoms s'ha reduït un 51,2% en els pressupostos del 2014, situant-se en 140,2 milions. Pel que fa al conjunt de les empreses públiques la reducció s'ha previst en un 17,5%, situant-se en 808,7 milions, davallades molt superiors a la que han experimentat el conjunt de les comunitats autònomes (13,9% i 4,8%, respectivament).

L'espectacular reducció de la inversió directa del sector públic central a Catalunya ha fet que, en termes relatius, la inversió per càpita caigués dels 167 euros de l'any 2013 als 126 euros el 2014. En comparació amb la resta de comunitats, Catalunya ha passat a ocupar la tretzena posició dins del rànquing d'inversió per càpita. Només estan per sota Navarra, Balears, C. Valenciana i Canàries. En canvi, les primeres posicions continuen essent per a Castella i Lleó i Galícia degut a la construcció de línia d'alta velocitat Madrid-Galícia (gràfic VII.4).

Evolució de la inversió pressupostada del sector públic central a Catalunya

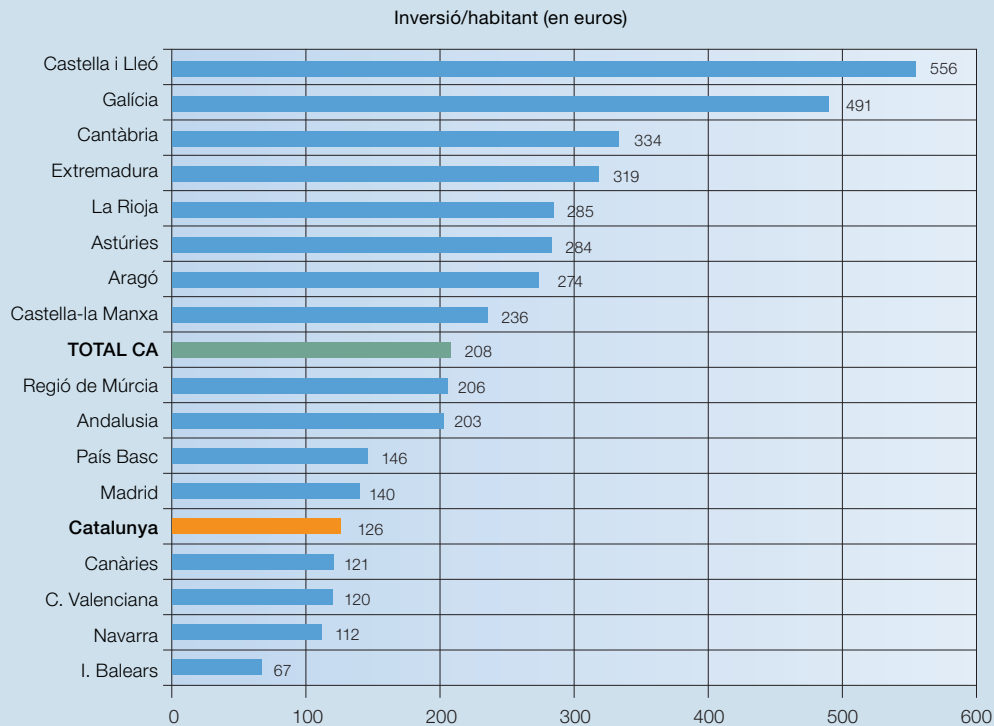
(Percentatge sobre el total territorialitzat a Espanya)



Font: Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

Distribució territorial de la inversió del sector públic central per comunitats autònoms. Any 2014

(Estat, Organismes Autònoms, Seguretat Social i Sector Públic Empresarial)



Font: Pressupost de l'Estat per al 2014

2.2. Els pressupostos de la Generalitat de Catalunya

Els pressupostos de la Generalitat per al 2014 tenen com a principals prioritats el manteniment de la despesa no financera a nivells similars als establerts en el pressupost prorrogat de 2013. Per aquest motiu, tots els ajustos per assolir l'objectiu de dèficit fixat, d'un 1,0% del PIB català, es preveuen per la via dels ingressos. Dins de la despesa s'ha prioritzat la despesa social per tal de mantenir l'actual estat del benestar.

El fet que la Generalitat hagués de prorrogar els pressupostos del 2012 per al 2013 condiciona l'anàlisi comparativa entre els pressupostos de 2013 i 2014, atès que en primer cas la pròrroga pressupostària només abasta l'àmbit institucional de la administració de la Generalitat i de les entitats que estan sotmeses al règim de crèdits limitatius, mentre que els pressupostos per al 2014 fan referència al conjunt del sector públic autonòmic, que inclou les societats mercantils, els consorcis i les fundacions, entre d'altres.

Els pressupost consolidat del sector públic de la Generalitat per al 2014 puja a 36.132,7 milions d'euros, xifra que suposa el 17% del PIB català. Per grans categories, les despeses corrents són les més importants amb un total de 27.277,6 milions d'euros, xifra que suposa el 75,5% del total de despeses. Les despeses de capital es preveuen en 1.530,6 milions, un 4,2% del total i les financeres, amb 7.324,5 milions, representen el 20,3% del total.

Dins del sector públic autonòmic, l'administració de la Generalitat és la més important amb un pressupost per al 2014 de 31.862,1 milions d'euros, quantia que suposa un increment del 0,6% en relació al pressupost prorrogat del 2013. Per grans partides, destaca el lleuger creixement de la despesa corrent, previst en un 3,4%, la reducció de les despeses de capital en un 20,8%, i la davallada de les despeses financeres en un 5,4%.

L'anàlisi per polítiques de despesa permet analitzar les prioritats del govern. La política de despesa que aglutina la major part del pressupost és salut amb el 23% del total de la despesa. La resta de polítiques pilars de l'estat del benestar tenen també un pes significatiu: educació absorbeix el 13% del total de la despesa i protecció i promoció social el 5%. Per la seva part, el cost financer del deute de la Generalitat suposa el 25% del total de la despesa (un 6% el pagament d'interessos i un 19% l'amortització del deute). Altres despeses importants són el finançament dels ens locals que absorbeixen el 9% de la despesa, si bé, cal assenyalar que el 95% d'aquesta es finançada per l'Estat i la Generalitat només actua d'intermediària. Altres polítiques a destacar són: el transport amb el 6% de la despesa total, els serveis públics generals (bàsicament, justícia, seguretat i protecció civil) amb un 5%, el funcionament de les institucions i administració general (4%) i els sectors productius (2%).

Pel que fa als ingressos, el pressupost consolidat del sector públic de la Generalitat per a l'any 2014 és de 36.132,7 milions d'euros. Per categories, els ingressos corrents representen el 71% del total amb 25.656,2 milions. Els ingressos de capital pugen a 1.036,5 (2,9% del total), mentre que els financers amb 99.440,0 milions, suposen el 26,1% restant.

El pressupost d'ingressos de la Generalitat confirma que la principal font de finançament correspon als impostos indirectes, amb 8.703,1 milions d'euros, i en segon lloc als impostos directes, amb una previsió de 7.696,6 milions d'euros. En conjunt, els ingressos impositius representen el 51,5% del total d'ingressos del pressupost per al 2014 i provenen bàsicament de figures impositives estatals el rendiment de les quals està cedit parcialment o totalment a les comunitats autònomes. El tercer lloc

l'ocupen les transferències corrents amb 4.531,1 milions d'euros, que representen el 14,2% dels ingressos del subsector. Cal destacar-ne les procedents de l'Estat (el 98,2% del total de transferències corrents) de les quals prop del 70% corresponen a la participació dels ens locals en els ingressos tributaris de l'Estat i de l'entorn del 20% a les transferències vinculades al model de finançament.

En relació als pressupostos per al 2013, es preveu un increment dels ingressos corrents de 1.293,6 milions d'euros. Dins d'aquests d'ingressos, el creixement més important és el dels ingressos patrimonials, mentre que els capítols d'impostos indirectes i de transferències corrents registren taxes de creixement reduïdes (1,4% i 2,4% respectivament) i els impostos directes disminueixen un 4,5%. La previsió dels ingressos de capital és de 889,1 milions d'euros, 419,9 milions d'euros més que en l'any anterior. Pel que fa al seu origen, es duplica l'import previst per l'alienació d'inversions reals, mentre que les transferències de capital es redueixen un 59,7%, a causa principalment de la disminució dels ingressos previstos dels fons de la Unió Europea. Finalment, els ingressos financers previstos són de 8.254,5 milions d'euros, és a dir 1.526,3 milions d'euros menys que en el 2013, a causa de la reducció en un 15,6% dels ingressos per variació de passius financers, és a dir, de l'apel·lació a l'endeutament ja sigui per refinançament o per altres necessitats.

El resultat financer del conjunt dels ingressos i despeses consignades en el pressupost proporciona com a resultat el compte financer. En aquest sentit, i d'acord amb la normativa del Sistema Europeu de Comptes (SEC) a l'any 2014, el nivell d'estalvi per operacions corrents es preveu que sigui de -1.779,4 milions d'euros, fet que suposa una reducció del 15,1% respecte a l'any 2013. Aquest nivell d'estalvi brut, juntament amb un saldo de les comptes de capital de -123,3 milions, genera un volum de dèficit no financer de 1.947,7 milions d'euros, xifra que suposa una reducció del 37,5% en relació al previst per a l'exercici 2013. En termes de comptabilitat SEC, aquest dèficit és de 1.979,1 milions d'euros, l'1,0% del PIB català.

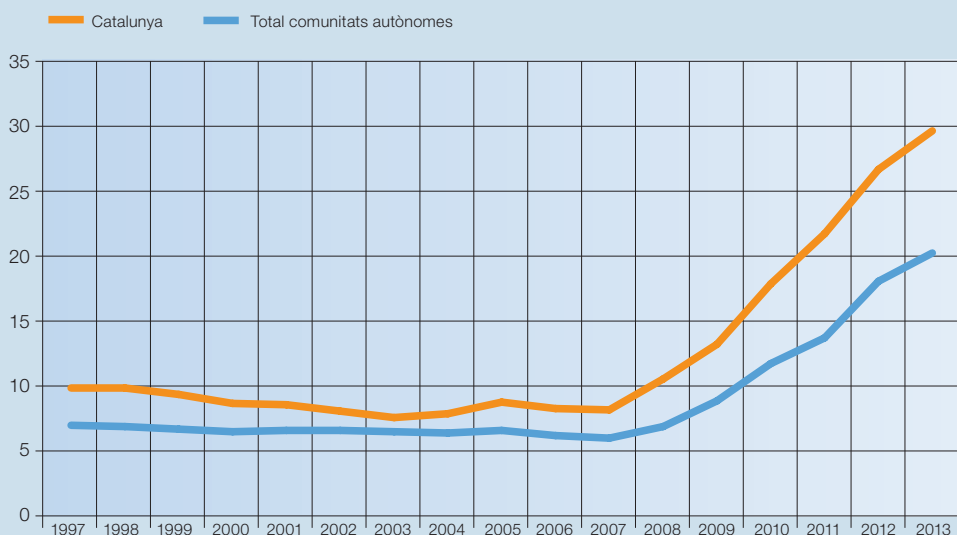
2.3. El recurs a l'endeutament

L'existència de dèficits juntament amb la necessitat de satisfer les amortitzacions del deute ha comportat, un any més, un augment del nivell de deute de la Generalitat tant en termes absoluts com en percentatge respecte el PIB, si bé aquest ha estat el més moderat dels darrers sis anys. En concret, segons dades del Banc d'Espanya, l'endeutament de la Generalitat el quart trimestre del 2013 s'ha situat en 57.122 milions d'euros, xifra que suposa un creixement del 11,2% en relació al 2012, any que es va tancar amb un endeutament de 51.386 milions d'euros. Cal assenyalar que el deute de la Generalitat s'ha més que triplicat en sis anys, passant dels 15.776 milions d'euros el 2007 als 57.122 milions el 2013.

Aquesta desacceleració del ritme de creixement del deute durant l'any 2013 també s'ha produït al conjunt de comunitats autònomes, on l'increment respecte al 2012 ha estat de l'11,5%.

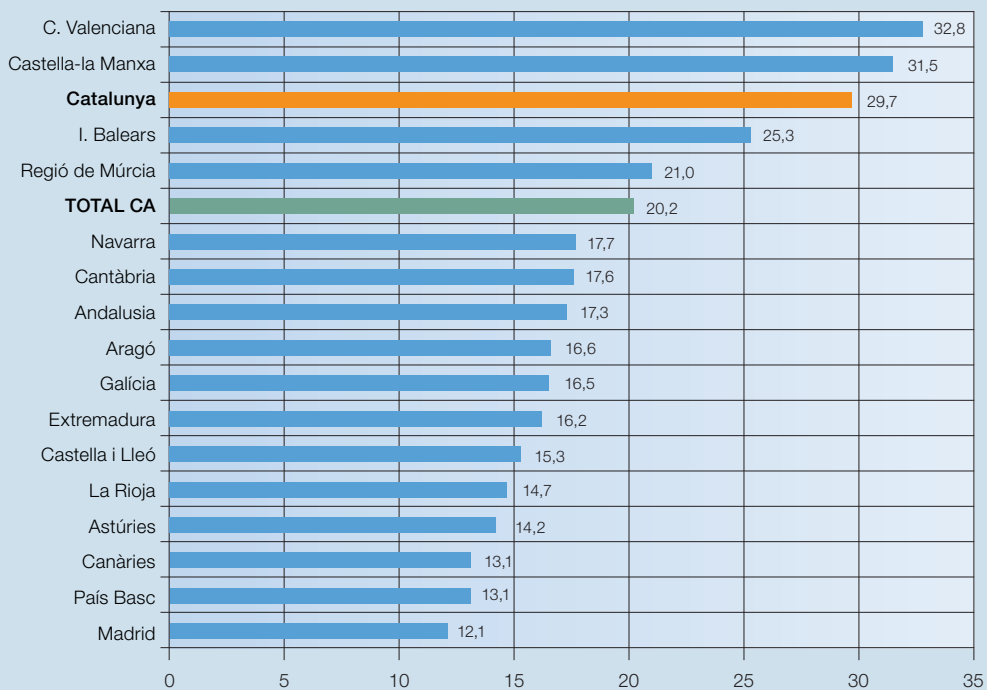
L'elevat nivell d'endeutament es manifesta també en la ràtio deute/PIB que continua registrant màxims històrics a l'assolir el 29,7%, tres punts més que a l'exercici 2012. En relació a la resta de comunitats, Catalunya se situa en posicions capdavanteres ocupant la tercera posició en el rànquing. La primera i segona posició són per a la Comunitat Valenciana amb un 32,8% i Castella-la Manxa amb un 31,5%, respectivament. Per sota de Catalunya, però per sobre de la mitjana, es troben les Illes Balears (25,3%) i Múrcia (21,0%). La resta de comunitats es situen per sota de la mitjana, que pren un valor del 20,2% (gràfics VII.5 i VII.6).

Evolució de l'endeutament de l'administració autonòmica en termes SEC (En % del PIB)



Font: Banc d'Espanya

Endeutament autonòmic per comunitats autònomes. Any 2013 (En % del PIB)



Font: Banc d'Espanya

3. El sector públic local

Aquest apartat s'ha elaborat a partir d'informació del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, corresponent a la liquidació del 2012 i al pressupost del 2013 de les entitats locals catalanes: ajuntaments, diputacions, comarques i l'Àrea Metropolitana de Barcelona AMB⁴.

3.1. Despeses de les administracions locals

Al 2012, les entitats locals catalanes continuen la tendència de reducció de les despeses totals, excepte les diputacions que les augmenten degut a l'increment de la despesa financera. En concret, els ajuntaments segueixen la mateixa pauta iniciada en anys anteriors i disminueixen la despesa un 8,8%, els consells comarcals un 2% i l'àrea metropolitana un 4,4%, mentre que les diputacions l'augmenten un 6,0% en relació a l'exercici 2011. Com en els darrers anys, és la despesa de capital (inversions i transferències de capital) la que suporta fonamentalment la consolidació fiscal. Així, els ajuntaments la redueixen un 38,6% (a l'any 2011 ja ho van fer en un 32,5%), les diputacions un 40,2% i tant els consells comarcals com l'àrea metropolitana de Barcelona, un 36,1%.

La despesa corrent si bé també s'ha reduït ho ha fet a un ritme molt menor. Així, aquesta ha tingut un descens del 3,3% en els ajuntaments, del 3,2% en les diputacions i de l'1,0% a l'àrea metropolitana. Els consells comarcals l'han augmentada un 7,3%. Per entitats es constata que en els ajuntaments la remuneració de personal ha estat la partida en la que s'ha fet un major esforç d'ajust, disminuint un 8,6% en relació a l'exercici 2011. Les compres de béns i serveis i les transferències corrents s'han mantingut pràcticament estables amb unes taxes de variació del -1,2% i 1,6%, respectivament, mentre que el pagament d'interessos ha estat el capítol que ha sofert un major increment, amb un 11,2%. La mateixa tendència s'observa en el cas de l'àrea metropolitana de Barcelona. En canvi, en els consells comarcals la despesa de personal s'ha reduït tant sols un 1,7%, mentre que la resta de partides han augmentat, especialment la partida de pagament d'interessos (35,4%). Per la seva banda, les diputacions catalanes presenten un comportament contrari, doncs van reduir la despesa en totes les partides (remuneració de personal un 7,5%, compra de béns i serveis un 10,5% i pagaments d'interessos un 22,6%), excepte en les transferències corrents que van augmentar un 10,1%.

Finalment, pel que fa a la despesa financera es constata un important augment en totes les entitats. En el seu conjunt experimenta un creixement del 50,7%, a causa fonamentalment del fort increment del capítol d'actius financers (un 535,8%), comportament que es produeix en totes les entitats locals. En canvi, la despesa per passius, si bé també ha augmentat en el seu conjunt, ho ha fet de manera més suau, en un 8,3% respecte al 2011.

Així doncs, l'any 2012 el sector públic local català va mantenir les mateixes pautes que a l'exercici 2011, ajustant el seu pressupost a través de la despesa de capital, mentre que la despesa corrent continua presentant una certa estabilitat, perquè tot i l'augment del pagament d'interessos la

⁴ L'Àrea Metropolitana de Barcelona, creada el 2011, substitueix les dues entitats metropolitanes anteriors, l'Entitat del Medi Ambient i l'Entitat Metropolitana dels transport més la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

reducció de la resta de partides que la configuren, especialment la remuneració de personal, ha permès compensar-ho.

Els pressupostos per al 2013 reafirmen novament aquesta tendència, especialment pel que fa a la reducció de la despesa de capital, que s'espera es redueixi un 26,5%, mentre que la despesa corrent es preveu que augmenti lleugerament (un 2,3%) i la financera caigui un 31,4%. Aquesta evolució fa que la totalitat de la despesa local continuï contraient-se però a un menor ritme. En concret, la despesa local caurà un 3,9% en relació a la liquidació de l'exercici 2012.

En canvi, l'anàlisi per capítols pressupostaris constata canvis respecte a la tendència experimentada durant l'any 2012, ja que si bé continua l'augment del pagament d'interessos, augmenta també el capítol de remuneració de personal generant un lleuger augment de la despesa corrent, segueix la tendència d'una forta caiguda de la despesa de capital, especialment de les inversions, i també es preveu una important caiguda de les despeses per actius financers (quadre VII.3).

Quadre VII.3

Evolució de les despeses de les entitats locals catalanes
(Milions d'euros)

	Despeses corrents	Despeses de capital	Despeses financeres	Total despeses
2011 (liquidat)				
Ajuntaments	7.030,5	1.867,0	585,9	9.483,4
Diputacions	717,6	293,0	93,4	1.103,9
Consells Comarcals	350,1	102,7	2,9	455,7
Entitats Metropolitanas	465,4	94,2	6,1	565,7
Total sense consolidar	8.563,6	2.356,8	688,3	11.608,8
2012 (liquidat)				
Ajuntaments	6.795,4	1.145,9	711,3	8.652,6
Diputacions	694,3	175,1	301,0	1.170,4
Consells Comarcals	375,8	65,7	4,9	446,3
Entitats Metropolitanas	460,7	60,1	19,8	540,6
Total sense consolidar	8.326,2	1.446,8	1.037,0	10.809,9
2013 (pressupostat)				
Ajuntaments	6.950,1	731,6	586,0	8.267,7
Diputacions	764,0	212,6	101,7	1.078,2
Consells Comarcals	407,9	53,4	3,9	465,2
Entitats Metropolitanas	488,2	66,4	19,7	574,3
Total sense consolidar	8.610,2	1.064,0	711,3	10.385,4

Font: Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

3.2. Els ingressos de les entitats locals

El 2012, els ingressos totals liquidats dels ajuntaments presenten una lleugera millora, amb un total de 9.608,0 milions d'euros, un 3,2% més que l'any 2011. Ara bé, aquest augment és conseqüència d'un increment del 134,3% dels ingressos financers, atès que els ingressos no financers continuen

la tendència baixista dels darrers anys, si bé de manera molt més moderada, amb una disminució del 2,5%. Aquesta evolució a la baixa es posa de manifest en tots els capítols pressupostaris excepte en els impostos directes que augmenten un 6,2%, gràcies al propi comportament de l'IBI i a les mesures normatives que va establir el govern central. L'IBI és el tribut que aporta el major volum de recursos propis als ajuntaments, representant el 62% dels ingressos impositius i el 25% del total d'ingressos. Amb el Reial Decret-Llei 20/2011, de 30 de desembre, de mesures urgents en matèria pressupostària, tributària i per a la correcció del dèficit públic, el govern central va establir un increment del tipus impositiu de l'IBI que els ajuntaments van haver d'implementar depenent de l'any en que haguessin fet la darrera revisió cadastral. També presenta un comportament a l'alça el capítol corresponent a la venda d'inversions reals, que creix un 34,5%, però aquest té un pes relatiu molt baix. De la resta de capítols destaca, un any més, per la seva intensitat, la davallada dels ingressos procedents de transferències de capital que cauen un 54,3% en relació al 2011. Per al 2013, els ajuntaments han previst una reducció del 13,4% dels seus ingressos a conseqüència de la caiguda dels ingressos financers (-88,6%), dels ingressos de capital (-13,0%) i dels ingressos corrents (-5,1%). Així doncs, en relació a la liquidació del 2012, tots els capítols d'ingressos pateixen una reducció amb més o menys intensitat, a excepció dels impostos indirectes que es preveu augmentin un 2,5%.

Pel que fa a les Diputacions, aquestes van liquidar els pressupostos d'ingressos del 2012 amb un total de 1.231,4 milions d'euros, xifra que suposa un augment del 21,9% en relació a l'any 2011, a causa de l'augment dels ingressos financers i, en concret, dels actius financers que passen dels 11,9 milions d'euros el 2011 als 223,4 milions el 2012. D'altra banda, els ingressos corrents creixen un 2,1%, degut a l'augment del 8,6% de les transferències, atès que la resta de capítols presenten una tendència a la baixa. Per al 2013, s'estima una reducció del 10,9% del total d'ingressos, per una caiguda del 80,2% dels ingressos financers, mentre que els no financers es preveu que augmentin un 4,7%. En concret, destaca l'increment del 39,3% establert en el cas dels impostos indirectes, a conseqüència de de l'augment en les previsions de la participació en l'IVA i en els impostos especials.

Els consells comarcals van tancar l'exercici 2012 amb uns ingressos de 453,0 milions d'euros, xifra que suposa un creixement de l'1,8%. Els ingressos corrents van augmentar un 7,7% degut a l'increment de les taxes i preus públics i també a les transferències. En canvi, els ingressos de capital van caure un 25,6% per la davallada de les transferències de capital. Els ingressos financers tenen un paper molt residual. Per al 2013, els pressupostos confirmen la mateixa tendència en les grans categories d'ingressos, sent el conjunt d'ingressos no financers un 3,1% superiors als liquidats el 2012.

Finalment, l'Àrea Metropolitana de Barcelona va liquidar l'exercici 2012 amb uns ingressos de 553,0 milions d'euros, pràcticament la mateixa quantia que a l'any 2011. Les principals fonts d'ingressos, taxes i preus públics i transferències es van mantenir força estables. Aquesta tendència d'estabilitat es manté també per al 2013, any en que es preveu un augment del 3,9% dels ingressos fonamentalment per l'augment previst d'un 13,1% en les transferències corrents (quadre VII.4).

Evolució dels ingressos de les entitats locals catalanes

(Milions d'euros)

	Ajuntaments	Diputacions	Consells Comarcals	Entitats Metropolitanas	Total sense consolidar
2011 (liquidat)					
Ingressos impositius	3.655,4	235,4	0,0	91,2	3.982,0
Taxes i altres	1.641,4	84,6	59,6	153,6	1.939,1
Transferències	3.372,5	653,9	375,2	288,1	4.689,7
Altres ing. no financers	251,9	16,7	9,1	13,5	291,2
Total ingressos no finan.	8.921,2	990,5	443,9	546,4	10.901,9
Ingressos financers	390,2	19,5	1,1	6,7	417,6
Total ingressos	9.311,5	1.010,0	445,0	553,1	11.319,6
2012 (liquidat)					
Ingressos impositius	3.849,1	203,3	0,0	94,3	4.146,7
Taxes i altres	1.632,5	83,7	73,5	153,0	1.942,7
Transferències	2.989,1	702,8	373,4	284,0	4.349,2
Altres ing. no financers	223,1	15,3	3,4	15,1	256,9
Total ingressos no finan.	8.693,8	1.005,0	450,3	546,5	10.695,5
Ingressos financers	914,3	226,4	2,7	6,5	1.149,8
Total ingressos	9.608,0	1.231,4	453,0	553,0	11.845,4
2013 (pressupostat)					
Ingressos impositius	3.735,5	231,2	0,0	94,4	4.061,2
Taxes i altres	1.524,8	84,8	77,6	138,3	1.825,5
Transferències	2.779,0	724,5	382,9	316,7	4.203,1
Altres ing. no financers	181,7	11,3	3,7	14,0	210,7
Total ingressos no finan.	8.221,1	1.051,8	464,2	563,3	10.300,5
Ingressos financers	104,1	44,9	4,5	11,0	164,5
Total ingressos	8.325,3	1.096,7	468,7	574,3	10.465,0

Font: Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

3.3. El compte financer de les administracions locals

L'evolució dels indicadors financers del conjunt d'entitats locals catalanes presenten una situació financera sanejada. Així, per a l'any 2012, les dades liquidades mostren que els ajuntaments han tancat l'exercici amb un nivell d'estalvi brut (diferència entre ingressos i despeses corrents) de 1.528,2 milions d'euros, quantia que suposa un 27,9% més que a l'exercici 2011. Per al 2013 es preveu una reducció del 40%, que situaria l'estalvi en 948,9 milions d'euros, però continua presentant valors positius.

Les diputacions continuen la seva trajectòria positiva i han tancat l'any 2012 amb un augment de l'estalvi brut del 16,8%, situant-lo en 304,5 milions d'euros. Per al 2013 es preveu una lleugera davallada del 7,3% fins als 282,4 milions.

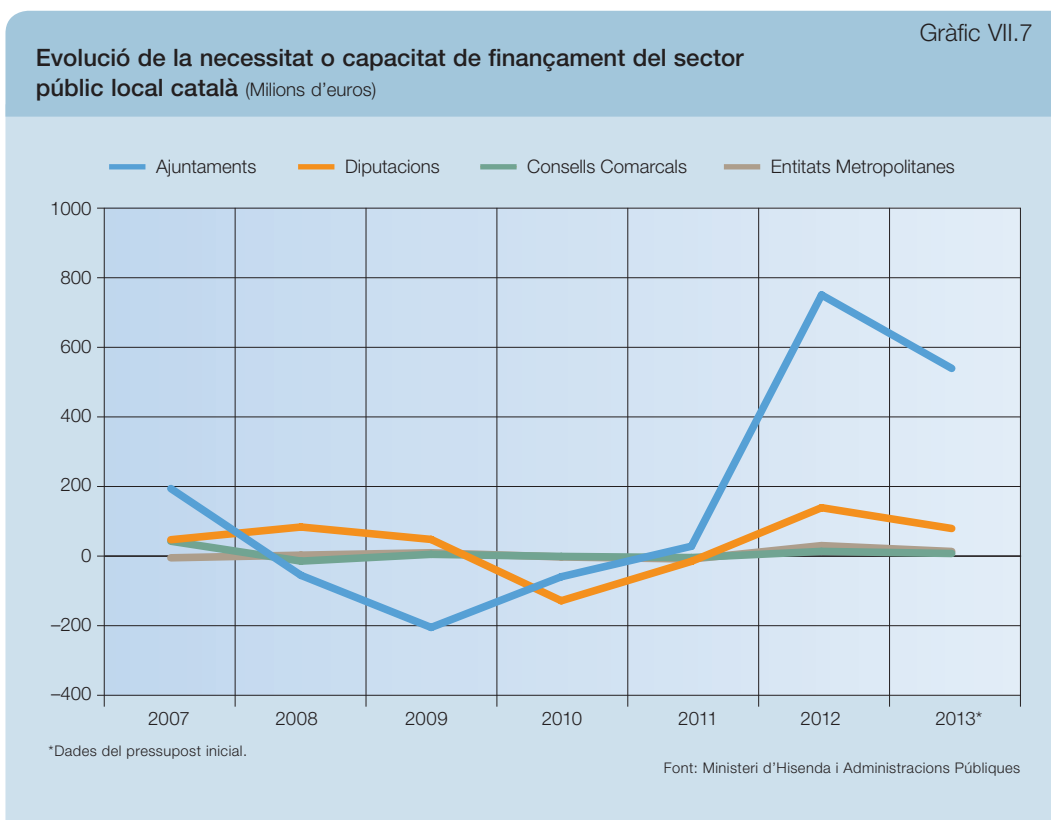
Per la seva banda, tant els consells comarcals com l'Àrea Metropolitana de Barcelona van tancar l'exercici 2012 amb un estalvi brut positiu i lleugerament superior al del 2011. En concret, aquest va ser de 12,3 i 75,5 milions d'euros, respectivament. A l'igual que a la resta d'entitats locals, per al 2013 es preveu un lleuger descens de l'estalvi, si bé continua sent positiu.

Una altra variable que permet analitzar de manera sintètica la situació financera dels ens locals és la capacitat o necessitat de finançament (el superàvit o dèficit no financer). Aquesta magnitud es defineix com la suma de l'estalvi brut més els ingressos de capital menys les despeses de capital.

Pel que fa als ajuntaments, el 2012 es consolida la millora, atès que passa dels 23,8 milions d'euros de superàvit als 752,4 milions. Aquesta situació positiva es manté el 2013, ja que segons els pressupostos, preveuen tancar l'any amb un superàvit de 539,5 milions d'euros.

Les quatre diputacions catalanes experimenten també una millora important de la seva situació financera al passar de tenir un dèficit de 20,0 milions el 2011 a tancar l'exercici 2012 amb un superàvit de 135,6 milions d'euros. Per al 2013 es preveu un superàvit de 75,3 milions.

Finalment, els consells comarcals i l'Àrea Metropolitana de Barcelona experimenten el mateix comportament. Deixen de tenir un dèficit i tanquen l'exercici 2012 amb superàvit (8,9 milions els consells i 27,7 milions l'AMB). Per al 2013 es preveu mantenir un saldo positiu però de menor quantia (gràfic VII.7).



Quadre VII.1 Annex

Evolució de les despeses de la Generalitat de Catalunya

(Milions d'euros)

Capítols	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013*
1. Remuneracions de personal	3.179,3	3.522,2	3.896,5	4.494,1	4.976,8	5.354,5	5.255,3	5.076,4	6.556,9	6.358,1
2. Compra de bens i serveis	862,3	1.003,0	1.154,0	1.244,0	1.375,2	1.430,6	1.557,6	1.360,3	7.237,7	6.769,2
3. Interessos	402,7	480,4	504,7	570,0	696,9	796,6	919,2	1.479,2	1.743,1	1.760,8
4. Transferències corrents	12.245,5	13.577,6	15.426,2	16.443,0	17.843,2	21.886,1	18.722,7	18.950,9	6.732,7	6.734,3
5. Fons de contingència										
Despeses corrents (1 a 4)	16.689,8	18.583,2	20.981,2	22.751,2	24.892,0	29.467,8	26.454,7	26.866,8	22.270,5	21.622,4
6. Inversions reals	1.058,3	1.259,2	1.332,1	1.274,9	1.284,3	1.152,1	951,4	735,9	717,2	679,8
7. Transferències de capital	1.208,5	1.249,8	1.386,2	1.459,3	1.847,2	1.958,3	1.809,0	1.714,3	707,5	728,7
Despeses de capital (6+7)	2.266,7	2.509,1	2.718,4	2.734,2	3.131,5	3.110,4	2.760,4	2.450,3	1.424,7	1.408,5
Despeses no financeres (1 a 7)	18.956,5	21.092,3	23.699,6	25.485,3	28.023,6	32.578,2	29.215,1	29.317,0	23.695,2	23.031,0
8. Variació d'actius financers	960,5	783,8	734,5	1.588,0	1.822,4	1.255,3	1.405,1	990,7	1.334,0	2.124,3
9. Variació de passius financers	686,8	1.796,6	705,6	1.065,2	587,0	1.361,7	1.794,8	4.825,1	6.123,1	8.983,1
Total despeses financeres (8+9)	1.647,3	2.580,4	1.440,1	2.653,2	2.409,4	2.617,0	3.199,9	5.815,8	7.457,1	11.107,5
Total despeses	20.603,8	23.672,6	25.139,7	28.138,6	30.432,9	35.195,2	32.415,0	35.132,8	31.152,3	34.138,4

*Per als anys 2012 i 2013 s'ofereix la informació del sector públic administratiu consolidat que inclou l'Administració de la Generalitat, el Servei Català de la Salut, l'Institut Català de la Salut, l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials i les entitats autònomes administratives, per la resta d'anys la informació només fa referència a l'Administració de la Generalitat. Estat d'execució del pressupost de la Generalitat. Obligacions reconegudes.

Font: Generalitat de Catalunya

Quadre VII.2 Annex

Evolució dels ingressos de la Generalitat de Catalunya

(Milions d'euros)

Capítols	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013*
1. Impostos directes	4.528,6	5.000,3	5.812,0	6.500,7	7.494,6	8.128,9	6.158,5	8.482,1	10.156,0	7.778,4
2. Impostos indirectes	7.425,2	8.697,5	9.825,4	9.639,5	8.084,3	6.800,4	5.991,7	8.486,3	10.556,5	8.644,1
3. Taxes i altres ingressos	495,6	544,3	505,6	524,8	491,8	459,8	482,1	459,8	800,6	798,5
4. Transferències corrents	5.173,6	5.634,6	6.770,2	7.406,5	7.916,0	10.713,4	10.029,0	4.202,1	-2.302,8	2.108,1
5. Ingressos patrimonials	7,5	8,0	25,2	28,3	14,7	27,5	13,9	8,5	642,4	49,8
Ingressos corrents (1 a 5)	17.630,5	19.884,7	22.938,4	24.099,7	24.001,5	26.130,0	22.675,2	21.638,8	19.852,7	19.378,9
6. Alienació d'inversions reals	0,4	2,7	2,0	4,4	2,4	0,1	0,3	0,4	20,3	216,4
7. Transferències de capital	658,2	615,9	615,0	828,0	894,2	1.192,1	1.241,5	770,9	226,3	214,8
Ingressos de capital (6-7)	658,6	618,6	617,0	832,4	896,6	1.192,2	1.241,8	771,3	246,6	431,2
Ingressos no financers	18.289,1	20.503,3	23.555,4	24.932,1	24.898,1	27.322,2	23.917,0	22.410,1	20.099,3	19.810,1
8. Variació d'actius financers	0,9	2,3	0,9	0,8	0,7	28,1	4,6	24,0	71,8	510,5
9. Variació de passius financers	2.425,6	2.830,9	759,7	2.560,1	4.288,8	5.428,1	9.735,0	12.266,0	12.274,1	14.686,0
Ingressos financers (8-9)	2.426,5	2.833,2	760,6	2.560,9	4.289,5	5.456,2	9.739,6	12.290,0	12.345,9	15.196,5
Total ingressos	20.715,5	23.336,5	24.316,0	27.493,0	29.187,6	32.778,4	33.656,6	34.700,1	32.445,2	35.006,6

*Per als anys 2012 i 2013 s'ofereix la informació del sector públic administratiu consolidat que inclou l'Administració de la Generalitat, el Servei Català de la Salut, l'Institut Català de la Salut, l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials i les entitats autònomes administratives, per la resta d'anys la informació només fa referència a l'Administració de la Generalitat. Estat d'execució del pressupost de la Generalitat. Drets liquidats.

Font: Generalitat de Catalunya

Evolució de les despeses liquidades de les corporacions locals catalanes

(Millions d'euros)

	Ajuntaments	Diputacions	Consells Comarcals	Entitats Metropolitanes	Total sense consolidar
2011					
1. Remuneració de personal	2.749,0	336,2	92,6	29,5	3.207,3
2. Compres de béns i serveis	2.925,9	148,3	183,4	187,7	3.445,3
3. Pagament d'interessos	149,9	18,0	1,3	1,2	170,4
4. Transferències corrents	1.205,7	215,1	72,8	247,0	1.740,6
Despeses corrents (1 a 4)	7.030,5	717,6	350,1	465,4	8.563,6
6. Inversions reals	1.453,3	90,5	41,5	39,7	1.624,9
7. Transferències de capital	413,7	202,5	61,2	54,5	731,9
Despeses de capital (6 a 7)	1.867,0	293,0	102,7	94,2	2.356,8
Despeses no financeres (1 a 7)	8.897,5	1.010,5	452,8	559,6	10.920,4
8. Variació d'actius financers	41,9	11,0	0,4	2,0	55,3
9. Variació de passius financers	544,1	82,4	2,5	4,1	633,1
Despeses financeres (8 a 9)	585,9	93,4	2,9	6,1	688,3
Total despeses	9.483,4	1.103,9	455,7	565,7	11.608,8
2012					
1. Remuneració de personal	2.513,6	310,9	91,0	26,2	2.941,7
2. Compres de béns i serveis	2.890,6	132,6	200,3	184,4	3.407,9
3. Pagament d'interessos	166,6	13,9	1,7	1,8	184,1
4. Transferències corrents	1.224,6	236,8	82,7	248,3	1.792,4
Despeses corrents (1 a 4)	6.795,4	694,3	375,8	460,7	8.326,2
6. Inversions reals	1.035,6	58,4	14,2	13,9	1.122,0
7. Transferències de capital	110,3	116,7	51,5	46,3	324,8
Despeses de capital (6 a 7)	1.145,9	175,1	65,7	60,1	1.446,8
Despeses no financeres (1 a 7)	7.941,3	869,4	441,4	520,8	9.772,9
8. Variació d'actius financers	120,0	220,4	1,4	9,5	351,3
9. Variació de passius financers	591,3	80,6	3,5	10,3	685,7
Despeses financeres (8 a 9)	711,3	301,0	4,9	19,8	1.037,0
Total despeses	8.652,6	1.170,4	446,3	540,6	10.809,9
2013 (pressupostat)					
1. Remuneració de personal	2.635,0	353,9	106,7	28,1	3.123,7
2. Compres de béns i serveis	2.935,8	146,4	212,6	198,2	3.493,1
3. Pagament d'interessos	207,2	14,5	2,1	1,4	225,3
4. Transferències corrents	1.172,0	249,1	86,5	260,4	1.768,1
Despeses corrents (1 a 4)	6.950,1	764,0	407,9	488,2	8.610,2
6. Inversions reals	669,9	66,3	34,7	12,6	783,6
7. Transferències de capital	61,6	146,2	18,7	53,8	280,4
Despeses de capital (6 a 7)	731,6	212,6	53,4	66,4	1.064,0
Despeses no financeres (1 a 7)	7.681,7	976,5	461,3	554,6	9.674,2
8. Variació d'actius financers	18,7	33,2	0,4	2,0	54,2
9. Variació de passius financers	567,4	68,4	3,5	17,7	657,0
Despeses financeres (8 a 9)	586,0	101,7	3,9	19,7	711,3
Total despeses	8.267,7	1.078,2	465,2	574,3	10.385,4

Font: Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

Evolució dels ingressos liquidats de les corporacions locals catalanes

(Milions d'euros)

	Ajuntaments	Diputacions	Consells Comarcals	Entitats Metropolitanes	Total sense consolidar
2011					
1. Impostos directes	3.483,3	150,9	0,0	91,2	3.725,4
2. Impostos indirectes	172,2	84,4	0,0	0,0	256,6
3. Taxes i altres ingressos	1.641,4	84,6	59,6	153,6	1.939,1
4. Transferències corrents	2.735,0	641,7	296,7	279,4	3.952,8
5. Ingressos patrimonials	193,5	16,7	4,0	13,5	227,7
Ingressos corrents (1 a 5)	8.225,4	978,3	360,2	537,7	10.101,6
6. Alienació d'inversions	58,4	0,0	5,1	0,0	63,5
7. Transferències de capital	637,5	12,2	78,5	8,7	736,9
Ingressos de capital (6 a 7)	695,9	12,2	83,6	8,7	800,4
Ingressos no financers (1 a 7)	8.921,2	990,5	443,9	546,4	10.901,9
8 Variació d'actius financers	13,2	11,9	0,4	0,2	25,7
9. Variació de passius financers	377,0	7,6	0,8	6,5	391,9
Ingressos financers (8 a 9)	390,2	19,5	1,1	6,7	417,6
Total ingressos	9.311,5	1.010,0	445,0	553,1	11.319,6
2012					
1. Impostos directes	3.697,8	136,1	0,0	94,3	3.928,2
2. Impostos indirectes	151,2	67,2	0,0	0,0	218,4
3. Taxes i altres ingressos	1.632,5	83,7	73,5	153,0	1.942,7
4. Transferències corrents	2.697,5	696,6	311,2	274,2	3.979,5
5. Ingressos patrimonials	144,6	15,3	3,3	14,6	177,8
Ingressos corrents (1 a 5)	8.323,6	998,8	388,0	536,1	10.246,6
6. Alienació d'inversions	78,5	0,0	0,0	0,6	79,1
7. Transferències de capital	291,6	6,2	62,2	9,8	369,8
Ingressos de capital (6 a 7)	370,1	6,2	62,3	10,3	448,9
Ingressos no financers (1 a 7)	8.693,8	1.005,0	450,3	546,5	10.695,5
8 Variació d'actius financers	10,9	223,4	0,9	0,0	235,2
9. Variació de passius financers	903,4	2,9	1,8	6,5	914,6
Ingressos financers (8 a 9)	914,3	226,4	2,7	6,5	1.149,8
Total ingressos	9.608,0	1.231,4	453,0	553,0	11.845,4
2013 (pressupostat)					
1. Impostos directes	3.580,6	137,6	0,0	94,4	3.812,6
2. Impostos indirectes	155,1	93,6	0,0	0,0	248,7
3. Taxes i altres ingressos	1.524,8	84,8	77,6	138,3	1.825,5
4. Transferències corrents	2.507,4	719,1	332,1	310,2	3.868,7
5. Ingressos patrimonials	131,1	11,3	3,7	14,0	160,1
Ingressos corrents (1 a 5)	7.899,0	1.046,4	413,4	556,8	9.915,5
6. Alienació d'inversions	50,6	0,0	0,0	0,0	50,6
7. Transferències de capital	271,6	5,5	50,8	6,6	334,4
Ingressos de capital (6 a 7)	322,2	5,5	50,8	6,6	385,0
Ingressos no financers (1 a 7)	8.221,1	1.051,8	464,2	563,3	10.300,5
8 Variació d'actius financers	9,3	11,9	4,1	0,0	25,2
9. Variació de passius financers	94,8	33,0	0,4	11,0	139,3
Ingressos financers (8 a 9)	104,1	44,9	4,5	11,0	164,5
Total ingressos	8.325,3	1.096,7	468,7	574,3	10.465,0

Font: Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

BALANÇ DEL MODEL DE FINANÇAMENT DEL 2009

Núria Bosch. *Catedràtica d'economia pública de la Universitat de Barcelona i Institut d'Economia de Barcelona*

L'any 2009 es va aprovar l'actual sistema de finançament autonòmic. En aquest model el govern de Catalunya i havia posat moltes esperances. Volia aconseguir una millora substancial en el finançament de la Generalitat. El govern català va intentar que el sistema de finançament autonòmic s'inspirés en el model establert en l'Estatut d'Autonomia del 2006. No obstant, la generalització del sistema va desvirtuar el model estatutari i després de ja quasi un quinquenni en funcionament es pot concloure que no ha donat els fruits que s'esperaven.

Molts dels problemes que presentava el sistema de finançament anterior al del 2009 no s'han corregit i han persistit en el temps¹. Els més rellevants són els següents: desequilibri vertical, manca d'autonomia tributària i inequitat horitzontal.

Desequilibri vertical

En un sector públic descentralitzat, hi ha un problema d'equitat vertical quan, per exemple, per al conjunt de comunitats autònomes (d'ara endavant, CA) hi ha un desequilibri entre les seves necessitats de despesa agregades i la seva capacitat fiscal agregada (capacitat per generar ingressos tributaris). La manca d'equitat vertical es produeix com a conseqüència de la manca de correspondència entre la distribució vertical de competències (i, per tant, de necessitats de despesa) i la distribució vertical d'ingressos tributaris entre nivells de govern. La conseqüència és una clara insuficiència financera per als governs autonòmics.

El desequilibri existent entre el pes que tenen les CA en el conjunt dels ingressos tributaris i el grau de despesa pública que gestionen es posa de manifest en les següents dades: si bé els governs autonòmics gestionaven, segons dades del 2011, el 34,3% de la despesa del conjunt del sector públic, només disposaven d'un 23,4% dels ingressos impositius. En canvi, el govern central que gestionava el 53,4% de la despesa (incloent pensions), disposava del 65,6% dels ingressos impositius.

Un cert desequilibri vertical existeix en tots els països federals i es corregeix mitjançant transferències de l'Estat cap als governs subcentrals. No obstant a Espanya, des del 2009 el desequilibri vertical s'ha agreujat, ja que els ingressos impositius estatals han crescut en major mesura que els autonòmics. En el període 2009-2012, els ingressos impositius estatals van créixer a una taxa anual del 6,2%, mentre que els autonòmics només ho van fer a una del 2,5%². Això ha provocat un canvi en el repartiment dels ingressos entre l'Estat i les CA. Així, mentre que l'any 2009, primer any d'aplicació del model actual, el repartiment

d'ingressos pel que fa al finançament autonòmic entre l'Estat i les CA era del 41,7% per a l'Estat i del 58,3% per a les CA, aquests percentatges el 2012 havien passat a ser del 44,8% i del 55,2%, respectivament. Els problemes que això genera són, fonamentalment, de manca de corresponsabilitat fiscal: dificulta el retiment de comptes dels governs autonòmics davant els seus ciutadans, redueix els incentius de les CA a fer una gestió eficient de la seva despesa, limita l'autonomia política dels governs autonòmics, i estimula el conflicte entre aquests i el govern central.

Manca d'autonomia tributària

El principi d'autonomia es pot analitzar des del costat de la despesa i des del de l'ingrés. L'autonomia en la despesa vol dir que les CA han de poder decidir en què gasten i com gasten. Al seu torn, l'autonomia en els ingressos significa poder decidir el volum dels mateixos i la política fiscal. L'autonomia en els ingressos està estretament lligada amb el grau de poder tributari de les CA. Aquest poder tributari pot actuar en tres plans³: a) en el pla dels rendiments: atribució total o parcial dels rendiments d'un impost a les CA; b) en el pla normatiu: capacitat legislativa per part de les CA per determinar totalment o parcialment els elements bàsics dels impostos (base imposable, tipus impositiu, deduccions, etc.); i c) en el pla administratiu: capacitat per gestionar els impostos per part de les CA. La consecució d'una autonomia plena vol dir tenir un grau notable de poder tributari en cadascun d'aquests plans.

Segons dades del 2011, els tres plans anteriors referents al poder tributari de les CA es concretaven de la manera següent. El 81,9% dels ingressos autonòmics són tributs. No obstant, si només tenim en compte el rendiment dels impostos sobre els quals les CA tenen capacitat normativa, el percentatge anterior es redueix al 46,1%, ja que s'exclouen les participacions en l'IVA i en els impostos especials. Ara bé, aquest percentatge disminueix fins el 9,9% si tan sols es comptabilitzen els ingressos impositius sobre els quals les CA realitzen la gestió tributària⁴.

Per tant, malgrat una part rellevant dels ingressos autonòmics provenen d'impostos, les CA no disposen de suficient capacitat normativa o espai fiscal per accedir a les bases impositives amb les mateixes condicions que l'Estat. Per altra banda, hi ha una evident manca de capacitat de gestió tributària, la qual cosa va en detriment de la perceptibilitat que tenen els ciutadans sobre l'administració a què van destinats els ingressos impositius, a la vegada que dificulta a les CA disposa d'informació rellevant sobre els impostos dels quals reben el rendiment.

¹ Vegeu Bosch, N., «El modelo de financiación autonómica del 2009: un análisis bajo la perspectiva del federalismo fiscal», *Informe sobre Federalismo en España '09*, Institut d'Economia de Barcelona, 2010, pàg. 10-21.

² Vegeu Departament d'Economia i Coneixement, Generalitat de Catalunya, *Documento de análisis del modelo de financiación de las comunidades autónomas*, marzo 2014, pàg.9.

³ Bosch, N., «El finançament dels governs subcentrals en els països federals», *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, 3, 2006, pàgs. 87-120.

⁴ Vegeu Departament d'Economia i Coneixement, Generalitat de Catalunya, *Documento de análisis del modelo de financiación de las comunidades autónomas*, marzo 2014, pàg. 24.

Inequitat horitzontal

A més dels mencionats desequilibris verticals, en poden trobar d'horitzontals. Aquests tenen lloc entre les unitats d'un mateix nivell de govern, com les CA, a causa de la manca de correspondència entre la seva capacitat per generar ingressos tributaris i les seves necessitats de despesa. Les causes dels desequilibris horitzontals poden ser: a) diferències entre les CA en la capacitat fiscal per càpita; b) diferències entre les CA en els costos unitaris de subministrar els serveis públics; i c) diferències entre les CA en les necessitats de provisió dels serveis públics per càpita, degut, per exemple, a diferències demogràfiques (més població escolar o de la tercera edat, etc.).

L'equitat horitzontal persegueix corregir els desequilibris fiscals horitzontals. L'objectiu és permetre que les diferents CA puguin prestar un nivell similar dels serveis públics que tenen atribuïts i demanar un esforç fiscal similar als seus ciutadans. Es tracta d'evitar que les CA més pobres es trobin en la situació d'haver de prestar un nivell de serveis inferior. L'instrument per corregir els desequilibris fiscals horitzontals són les subvencions d'anivellament fiscal. Aquestes es calculen mitjançant una fórmula amb una sèrie de variables representatives de la capacitat fiscal i les necessitats de despesa.

El model de finançament anterior a l'actual va ser molt criticat pel seu deficient sistema d'anivellament horitzontal. El sistema portava a una redistribució excessiva, de manera que les CA que realitzaven una menor contribució fiscal passaven a tenir més recursos que les que contribuïen més. Hi havia una clara inversió de posicions.

El sistema d'anivellament ha de reduir les diferències en recursos entre les diferents CA, però sense invertir les posicions. En la majoria de països federals una part del que els ciutadans aporten per sobre de la mitjana en recursos tributaris contribueix a incrementar els recursos del govern subcentral i l'altra part es destina a la solidaritat. Per tant, el mecanisme d'anivellament hauria de canalitzar una part dels impostos que paguen els ciutadans de les CA amb més capacitat fiscal al seu govern autònom cap a les CA amb menys capacitat fiscal perquè puguin prestar nivells similars de serveis públics. Però en cap cas, el mecanisme d'anivellament ha d'invertir les posicions, de manera que les CA que realitzen una menor contribució fiscal passin a tenir més recursos que les que contribueixen més.

El model de finançament autònom del 2009, malgrat fa un esforç important per establir un criteri explícit de solidaritat, no ha aconseguit una notable millora notable en aquest aspecte. El criteri d'equitat del model del 2009 és el resultat d'anivellar totalment el 75% dels recursos tributaris dels governs autònoms, el que s'aconsegueix a través del Fons de Garantia dels Serveis Públics Fonamentals, deixant sense anivellar el 25% restant. No obstant, la consolidació del *statu quo* del model anterior a través del Fons de Suficiència Global l'aparta d'aquest criteri d'equitat. A més a més, la introducció dels Fons de Convergència introdueix complexitat al model. I després de quasi un quinquenni d'aplicació, es comprova que la pròpia dinàmica del nou model no ha conduït a una pauta d'equitat acceptable.

El quadre 1 reflecteix els recursos per càpita (indicats sobre la mitjana) proporcionats pel sistema de finançament des de 2002 a 2012. Les CA

Quadre 1. Recursos proporcionats pel model de finançament autònom

	Recursos segons el model de 2001							Mitjana 2002-08	Recursos segons el model de 2009				Mitjana 2009-12
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		2009	2010	2011	2012e	
Cantàbria	120	116	116	118	117	117	117	117	118	123	124	125	123
La Rioja	114	119	119	117	117	117	118	117	111	118	121	120	118
Extremadura	120	123	123	124	125	126	124	124	112	119	115	117	116
Castella i Lleó	114	118	118	119	119	120	120	118	112	117	116	116	115
Aragó	111	115	115	114	116	115	115	114	110	113	116	116	114
Astúries	110	113	113	114	113	115	117	114	109	113	113	113	112
Galícia	111	112	113	114	114	115	115	113	107	112	111	111	110
Castella- La Manxa	106	110	109	110	109	109	106	108	102	104	103	103	103
Illes Balears	83	85	85	83	81	79	77	82	99	100	101	100	100
Catalunya	99	96	96	95	94	94	96	96	102	99	99	99	100
Madrid	90	87	87	88	89	89	93	89	102	94	95	95	97
Andalusia	101	101	101	101	102	102	100	101	92	95	94	94	94
C. Valenciana	90	91	91	91	90	89	87	90	93	94	94	94	94
Múrcia	88	92	91	91	91	91	89	90	94	93	93	94	94
Canàries	100	97	96	95	96	97	94	96	87	87	88	90	88
Desviació estàndard	11,46	12,91	13,05	13,40	13,79	14,39	14,70	13,32	8,31	10,91	10,81	10,60	10,05

e: estimació.

El càlcul s'ha fet amb competències homogènies.

Font: Ministerio de Economía y Hacienda; Generalitat de Catalunya i elaboració pròpia.

estan ordenades de més a menys recursos proporcionats pel model de 2009 en mitjana del període 2009-2012 (última columna del quadre 1). Fins al 2011 són dades liquidades i el 2012 són xifres estimades. El coeficient de desviació estàndard mitjà del model de finançament del 2001 va ser del 13,32%. El model de finançament aprovat el 2009 ha reduït la dispersió, la mitjana entre 2009 i 2012 és de 10,05%, però encara hi ha disfuncionalitats. Com es pot observar la pauta distributiva del model de 2009 no canvia gaire de la de 2001.

La disfuncionalitat més rellevant és que no es compleix el denominat principi d'ordinalitat, inspirat en el sistema de finançament que tenen els *lands* alemanys, on aquest principi s'aplica després d'una sentència del Tribunal Constitucional Federal.

El principi d'ordinalitat compara la posició relativa que tenen les autonomies en termes de recursos per habitant abans i després de que actui el mecanisme d'anivellament. És a dir, si ordenem les CA de més a menys capacitat fiscal o tributària abans de l'anivellament, l'ordre resultant ha de mantenir-se després d'aquest.

El model de finançament actual vulnera clarament aquest principi, segons ens demostren les xifres disponibles. El quadre 2 ho posa de relleu per al 2012, però es pot constatar el mateix per als anys anteriors (quadre 1). El quadre 2 ordena les autonomies de més a menys capacitat

tributària, que expressa els recursos potencials de cadascuna abans de l'anivellament. A continuació, s'ofereixen les dades dels recursos després de l'anivellament en termes de població ajustada i població de dret. Totes les xifres s'expressen en índex sobre la mitjana. Abans de l'anivellament, Catalunya per la seva capacitat fiscal ocupa la tercera posició del rànquing d'autonomies. Se situa un 19% per sobre de la mitjana. Després de l'anivellament, passa a la dècima posició tant en termes de població ajustada com de població de dret. En concret, se situa un 0,5% i un 1,3%, respectivament, per sota de la mitjana de recursos del conjunt de CA. També resulten especialment castigades perquè perden posicions Madrid i les Illes Balears.

En canvi, Extremadura, per posar un exemple, que abans de l'anivellament ocupa la penúltima posició del rànquing (té uns recursos impositoris al voltant d'un 25% per sota de la mitjana), després d'aplicar-se el mecanisme d'anivellament arriba a ocupar la tercera posició relativa pel seus recursos.

La vulneració del principi d'ordinalitat implica que les CA amb menys nivell de renda passen a tenir més recursos que les CA més riques. Aquest és un fet insòlit, que no passa als països federals i el model de finançament del 2009 no ha corregit, ja que analitzant les dades de la sèrie històrica del quadre 1 es pot veure que aquest problema ha estat una constant del finançament autonòmic.

Quadre 2. Compliment del principi d'ordinalitat, 2012

	Capacitat tributària	Ordre	Total recursos (pob aj.)	Ordre	Total recursos (pob)	Ordre
Madrid	134,2	1	99,8	9	94,6	11
Illes Balears	122,5	2	100,2	8	100,1	9
Catalunya	118,6	3	99,5	10	98,7	10
Aragó	115,1	4	110,4	4	116,0	4
Cantàbria	114,5	5	125,2	1	125,1	1
Astúries	107,8	6	108,4	5	112,7	7
La Rioja	103,5	7	118,0	1	120,0	2
Castella i Lleó	100,8	8	108,1	6	115,8	5
C. Valenciana	93,9	9	95,6	13	94,0	13
Galícia	92,3	10	104,3	7	110,8	6
Castella- La Manxa	85,3	11	99,0	11	103,4	8
Múrcia	83,9	12	95,7	12	93,7	14
Andalusia	79,7	13	96,5	14	94,4	12
Extremadura	76,6	14	111,8	3	117,0	3
Canàries	41,8	15	87,0	15	90,2	15
Total	100,0		100,0		100,0	

El càlcul s'ha fet amb competències homogènies i les xifres s'han estimat.

Font: Departament d'economia i coneixement (Generalitat de Catalunya): Documento de análisis del modelo de financiación de las Comunidades Autónomas, marzo, 2014.

ESPERANT UNA REFORMA FISCAL

José M^a Durán Cabré; Alejandro Esteller Moré. *Institut d'Economia de Barcelona, Universitat de Barcelona*

Fòrum Fiscal IEB 1.0

A l'octubre de 2011, des de l'Institut d'Economia de Barcelona, vam posar en marxa el Fòrum Fiscal IEB. Aquest fòrum tenia per objectiu fer una anàlisi rigorosa i profunda del sistema fiscal espanyol combinant la vessant acadèmica i la professional tant des de l'àmbit públic com del privat. Si bé en aquest moment pocs parlaven de la necessitat d'una reforma fiscal, com acadèmics especialitzats en economia pública i més en particular en fiscalitat, ens semblava que el que és urgent, bregar amb una situació d' «emergència econòmica», no havia d'impedir afrontar el que és important, preparar l'economia espanyola per al dia després de la crisi mitjançant una profunda reforma fiscal. Sens dubte, la reforma fiscal no era, ni és, l'única reforma estructural important a portar a terme, però sí que era, en la nostra opinió, necessari començar a discutir-la i analitzar-la per, quan les aigües estiguessin més calmades, tenir-la preparada.

Amb aquesta finalitat, identifiquem els grans temes a considerar en una veritable reforma del sistema fiscal espanyol (IRPF, Societats, Consum, Riquesa, Administració tributària i comunitats autònomes), i per a cada un d'aquests temes fixem les qüestions clau que al nostre entendre hauria de tractar una veritable reforma. L'anàlisi d'aquestes qüestions es va encarregar a diferents acadèmics especialistes en la matèria, anàlisi que en cada cas es va complementar amb els comentaris d'un especialista de l'àmbit professional, de manera que es tingués una visió el més completa possible de cada qüestió. Els treballs es van presentar i discutir en un simposi organitzat per l'IEB al desembre de 2012, en el qual també es va comptar amb la participació de destacats especialistes que van presentar una reflexió més general sobre el paper dels impostos en les nostres economies. Finalment, ens va semblar oportú conèixer de primera mà el contingut de l'*Informe Mirrlees*, que, tot i que el seu origen rau en una proposta de reforma del sistema fiscal britànic, ofereix un marc rigorós i clar sobre les característiques bàsiques de qualsevol sistema fiscal modern. En aquest sentit, vam tenir la sort de poder comptar amb la participació del professor Richard Blundell, codirector de l'*Informe Mirrlees*.

Aquest conjunt d'estudis i reflexions s'han publicat recentment en el llibre electrònic *Per una veritable reforma fiscal*, publicat per l'editorial Ariel¹. A continuació, anem a destacar les propostes més rellevants que es recullen en el llibre, organitzades per àrees temàtiques impositives, comparant-les amb les que posteriorment s'han realitzat des de l'*Informe Lagares*, la comissió oficial constituïda per l'executiu central per reflexionar sobre una reforma fiscal a Espanya, i que va ser publicat el març de 2014².

¹ Esteller Moré, A. y Durán Cabré, JM (2013), *Por una verdadera reforma fiscal*, Ed Ariel, <http://planetadelibros.com/l-116704>

² Comisión de expertos para la reforma del sistema tributario español (2014), *Informe* <http://www.minhap.gob.es/es-ES/Prensa/En%20Portada/2014/Documents/Informe%20expertos.pdf>

Decàleg per a una reforma fiscal

A l'hora de concretar propostes de reforma en el camp de la fiscalitat, no resulta fàcil arribar a consensos amplis, ja que en moltes ocasions no deixen d'estar presents valors, ideologies o interessos que poden ser molt dispars. Aquesta tasca encara resulta més difícil si el consens s'intenta aconseguir entre acadèmics especialitzats, que pel seu coneixement de la matèria poden entrar en nombrosos matisos que portats a l'extrem ens portarien a proposar cadascú un sistema fiscal diferent. Ara bé, sí que entre un ampli col·lectiu d'acadèmics (50 entre signants i adherents) de tota Espanya ha estat possible establir els deu grans punts que una veritable reforma fiscal hauria de considerar. Per raons d'espai no anem a reproduir els deu punts (vegeu Durán Cabré i Esteller Moré, 2013)³, ja que també volem esmentar propostes més concretes, però sí que ens sembla interessant destacar els tres primers punts, que recullen els grans principis a considerar d'un sistema fiscal, principis que no es poden oblidar de cara a la seva valoració global:

1. *El sistema fiscal espanyol ha d'estar integrat per un conjunt d'impostos tècnicament ben configurats i coordinats entre si, de manera que el ciutadà pugui conèixer sense massa complexitat per què ha de pagar, quant ha de pagar i a qui ha de pagar.*
2. *La correcta valoració dels impostos ha de referir-se al conjunt del sistema fiscal i no de manera aïllada a un determinat impost. En aquest sentit, és important tenir en compte que no tots els impostos serveixen per a tot, ni tampoc són l'únic instrument dels governs per assolir els seus objectius.*
3. *Els impostos han de ser perceptibles pels ciutadans, objectiu que no ha de constituir un obstacle a facilitar el compliment dels mateixos. L'enviament d'un resum clar i visual de l'import total pagat per IRPF o oferir els preus dels productes amb l'IVA desglossat constitueixen exemples de com s'ha de fomentar la percepció de tots els impostos. Si es desconeix quant es paga difícilment es podrà ser exigent en el retiment de comptes dels responsables polítics.*

Tenint molt presents aquests principis, a continuació anem a concretar algunes de les reformes més destacades que proposem en *Per una veritable reforma fiscal*, fent especial èmfasi en aquelles que més interessants poden resultar des del punt de vista de les activitats econòmiques. Així mateix, esmentarem les propostes més rellevants plantejades en l'*Informe Lagares*.

³ Durán Cabré, J.M. y Esteller Moré, A. (2013), «El garaje se ha quedado pequeño y hay que reorganizarlo», *IEB Report 2/2013*.

IRPF

Per una veritable reforma fiscal

1. *La reforma de l'IRPF s'ha de centrar especialment en el càlcul dels rendiments gravats en l'impost, valorant la idoneïtat dels mètodes i incentius existents, simplificant l'aplicació dels mínims existents i estimant també l'oportunitat de les diferents deduccions oferides en la quota.*
2. *S'hauria de tendir cap a un sistema pur d'imposició dual, acceptant la possibilitat que les rendes de l'estalvi puguin gravar-se no a un tipus fix i únic, sinó a una tarifa lleugerament progressiva.*
3. *Amb l'objectiu de fomentar la neutralitat en l'estalvi, es podria crear un compte d'estalvi que permetria realitzar inversions en diferents tipus d'actius financers gaudint del mateix tractament fiscal que els productes previsionals actuals.*
4. *El sistema d'estimació objectiva per mòduls no té justificació en l'actualitat i sembla raonable limitar al màxim o replantejar-se íntegrament el règim. Val la pena centrar-nos breument en aquest punt. El sistema de mòduls és criticable, principalment per tres raons:*
 - a) *Es produeix una discrepància entre la veritable renda del contribuent i aquella per la qual ha de tributar, la qual cosa resulta injust;*
 - b) *És discriminatori entre activitats segons puguin o no acollir-s'hi, la qual cosa genera distorsions entre activitats econòmiques;*
 - c) *La seva aplicació simultània amb sistemes d'estimació directa dels beneficis de les activitats econòmiques en l'IRPF i en l'Impost de Societats, o fins i tot en l'IVA, facilita l'augment del frau fiscal.*

Informe Lagares

1. Ampliar la base imposable, eliminant tractaments especials diversos. Exemples: eliminació d'exempcions (indemnitzacions per acomiadament, dividendes, assegurances de malaltia pagats per l'empresa o el lliurament gratuït a treballadors d'accions pròpies, etc.); reduir el percentatge de reducció sobre rendes irregulars al 30%; substitució de la reducció per rendiments nets del treball per una quantia inferior que seria igual per a tots els perceptors de rendiments del treball.
2. Imputació de renda per l'habitatge habitual en propietat (si bé seguiria exempta per a ingressos i valors cadastrals reduïts), mentre no s'implanti un nou sistema de valoració cadastral. Els interessos financers no serien deduïbles del rendiment del capital immobiliari.
3. La base de l'estalvi inclouria també rendiments del capital immobiliari, imputacions de rendes i tots els guanys i pèrdues patrimonials. La base general inclouria rendiments del treball i rendiments d'activitats econòmiques.
4. Reduiria els imports deduïbles per aportacions a sistemes de previsió social, si bé permetria deduir-se també les aportacions a comptes bancaris especials.

5. La tarifa general no hauria de tenir més de quatre trams, el tipus mínim hauria de ser inferior a l'actual 24,75% i el tipus màxim no hauria de ser superior al 50%. El tipus de l'estalvi hauria de ser similar al tipus inferior anterior.

IMPOST DE SOCIETATS

Per una veritable reforma fiscal

1. *L'impost sobre societats no ha de fomentar l'endeutament de les empreses, per això s'ha de permetre que les societats es dedueixin un interès per la utilització de fons propis, de manera que s'equipari la fiscalitat del finançament propi i del finançament aliè.*
2. *El tipus impositiu nominal de l'impost sobre societats es pot reduir per millorar l'atractiu fiscal espanyol de la inversió internacional. El cost recaptatori de la mesura es pot compensar en part mitjançant l'eliminació tant de deduccions com del règim fiscal de les societats de reduïda dimensió. En ambdós casos, no està clar que aquestes mesures siguin ni eficients ni eficaces en l'assoliment dels seus objectius.*

Informe Lagares

1. Les despeses financeres serien deduïbles fins al milió d'euros. Per sobre d'aquest import, no es permetria la deducció dels interessos que corresponen a un excés d'endeutament respecte als actius totals, amb l'objectiu de fomentar un finançament equilibrat entre recursos propis i aliens.
2. Simplificar de manera dràstica les taules d'amortització, rebaixant la vida útil mitjana. Fins que això succeeixi, es mantindria la limitació transitòria actual del 70% dels coeficients màxims. Eliminació dels supòsits de llibertat d'amortització i del règim especial d'arrendament financer.
3. Eliminació de totes les deduccions de la quota per incentivar determinades activitats.
4. Eliminació del règim especial de reduïda dimensió.
5. Reducció del tipus general: 1a etapa al 25%; 2a etapa al 20%.

CONSUM: IVA

Per una veritable reforma fiscal

1. *La meitat del consum final no s'arriba a gravar amb l'IVA, especialment per l'existència de nombroses exempcions i l'aplicació de tipus reduïts i de règims especials. Aquesta circumstància té un cost recaptatori molt important, però a més els tractaments especials generen costos importants d'eficiència, compliquen la normativa i dificulten el compliment i el control de l'impost. Existeixen altres instruments molt més eficients per assolir els suposats objectius que es pretenen aconseguir amb els tractaments especials, en particular des del punt de vista de la progressivitat del sistema fiscal.*

2. Si bé la normativa espanyola ve condicionada per la directiva comunitària, existeix marge per millorar l'IVA espanyol eliminant al màxim l'abast de les exempcions i els tipus impositius reduïts. Així mateix, nombrosos règims especials es podrien reemplaçar per un règim de franquícia, l'objectiu principal del qual fos alliberar les petites empreses de les càrregues administratives derivades del compliment de l'IVA, alhora que permetria que l'administració tributària pugui optimitzar millor els seus recursos. El règim de franquícia s'aplica de manera generalitzada als països del nostre entorn amb la finalitat de facilitar el compliment de l'IVA als petits empresaris que facturin menys d'un nivell fixat per la llei. En aquest cas, llevat que voluntàriament decideixi donar-se d'alta a efectes de l'IVA, l'empresari queda eximit de complir amb l'impost, és a dir, no ha de presentar declaracions ja que ja no ho repercuteix en les seves vendes, si bé tampoc s'ho pot deduir en les seves compres.

Informe Lagares

1. Proposa limitar el tipus reduït del 10% a habitatges, transport de persones i serveis del sector turístic. El tipus superreduït es mantindria, encara que a mitjà termini hauria de tendir al tipus general.
2. Eliminació del règim especial de recàrrec d'equivalència i reducció dràstica dels límits per aplicar el règim simplificat.

CONSUM: IMPOSTOS ESPECIALS I MEDIAMBIENTALS

Per una veritable reforma fiscal

1. En l'àmbit dels impostos especials s'han de gravar les diferents fonts d'energia d'acord amb el seu contingut energètic i el seu impacte ambiental, de manera que simultàniament s'incentivi l'estalvi i l'eficiència energètica, així com les fonts d'energia menys contaminants.
2. L'element ambiental també hauria d'introduir-se en l'Impost sobre vehicles de tracció mecànica, si bé en el marc d'una àmplia reforma de la imposició sobre vehicles, que integrari la imposició de la matriculació, i es replantegi l'assignació de l'impost des del nivell local a les comunitats autònomes.

Informe Lagares

1. Aposta per un enfocament ambiental de nombrosos impostos especials com hidrocarburs: gravant tots els productes energètics segons el seu contingut energètic i de diòxid de carboni; equiparant el tipus del gas el de la benzina.
2. Els actuals impostos de matriculació i sobre vehicles de tracció mecànica («circulació») se substituirien per un impost sobre l'ús de vehicles que tindria una quota depenent de l'emissió teòrica de diòxid de carboni. La regulació de l'impost seria estatal atenent a l'abast del problema ambiental.

3. Advoca per eliminar els impostos recentment creats que d'alguna manera graven la producció d'energia i proposa integrar-los en l'impost sobre l'electricitat, que passaria a gravar la quantitat de consum, no el seu valor.

RIQUESA

Per una veritable reforma fiscal

1. Eliminar l'impost sobre el patrimoni i de la plusvàlua municipal.
2. Incrementar el mínim exempt en successions i donacions, eliminar tractaments especials i reduir els tipus marginals.
3. Incrementar la importància de l'IBI (en part, per compensar l'eliminació de la plusvàlua municipal), revisant de manera periòdica i automàtica (a l'alça i a la baixa) els valors cadastrals.
4. Coordinar l'impost de transmissions patrimonials amb el tipus reduït d'IVA per evitar distorsions en el mercat de l'habitatge (segona mà respecte a nous).

Informe Lagares

1. Hauria d'eliminar-se l'impost sobre el patrimoni i evitar també que sigui reintroduït en el futur per part de les comunitats autònomes.
2. Eliminar reduccions en l'ISD, reduir la reducció de l'empresa familiar que quedaria limitada fins a un percentatge de la base de l'impost, un únic mínim exempt per a tot el territori nacional (entorn als 20-25.000 euros) i tipus marginals relativament baixos (entre el 4% i l'11%).
3. Eliminació gradual de transmissions patrimonials i d'operacions societàries.

Conclusió

La reforma fiscal és necessària amb l'objectiu d'assolir un millor sistema fiscal, més eficient i senzill, adaptat a la realitat actual de manera que faciliti el creixement econòmic sense detriment d'una necessària justícia en la distribució de la càrrega impositiva i de la renda. Aquest objectiu s'ha tingut molt present a l'hora de realitzar les diferents propostes recollides en el llibre *Per una veritable reforma fiscal*.

En part, també estan presents a les 125 propostes de l'*Informe Lagares*. Moltes de les propostes d'aquest informe les considerem encertades. Moltes altres, opinables; i moltes altres, criticables. Sorpren, per exemple, que no es digui absolutament res d'impostos tan qüestionables com el mateix IAE, ni que es plantegin mesures complementàries que assegurin una justa distribució de la càrrega impositiva i de la renda. No obstant això, creiem que és un bon punt de partida.

Les propostes estan sobre la taula. Ara han de ser els responsables polítics els que liderin la reforma, per a la qual cosa aconseguir un consens polític resulta sens dubte important per tal de reforçar l'estabilitat d'un sistema fiscal que, en els últims anys, ha estat massa subjecte a interessos polítics de curt termini, tant d'un signe com de l'altre.

VIII L'empresa catalana

1. Presentació¹

En aquest capítol es presenta l'anàlisi economicofinancera de l'empresa catalana dels anys 2012 i 2013. Aquesta anàlisi s'emmarca en la línia de treball i publicació iniciada fa vint-i-sis anys pel Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya. Des de l'any 2007, l'elaboració d'aquests estudis sobre l'empresa catalana és fruit de la col·laboració de la Cambra de Comerç de Barcelona amb el Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya². L'anàlisi es fonamenta en la part corresponent a empreses catalanes de les bases de dades trimestral i anual de la Central de Balanços del Banc d'Espanya (CBBE), que es remeten regularment a la Cambra de Comerç de Barcelona i al Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya.

En relació amb la cobertura de la mostra d'empreses utilitzada per la CBBE, es pot dir que aquesta representa el 30% del Valor Afegit Brut al cost dels factors del total de les societats no financeres³. Els sectors d'energia (energia elèctrica, gas i aigua, i refinament) tenen cobertures pròximes al 80%. Els sectors industrials (manufactureres, especialment) estan sobre representats a l'igual que transport i comunicacions, que tenen cobertures entre el 30% i el 50%. Les societats de responsabilitat limitada i anònimes són la forma jurídica majoritària (51% i 46% del total, respectivament). En aquesta mostra, les empreses grans estan sobre representades.

Pel que fa referència a la part catalana de la mostra estatal, a la base anual, el nombre d'empreses de la CBBE que han contestat el darrer qüestionari –que correspon a l'any 2012– i que tenen la seu social a Catalunya és de 2.363⁴, el que representa un 29,90% de la mostra de tot l'Estat. A l'igual que passa amb la mostra del total d'Espanya, en la mostra d'empreses catalanes es troben més representades les empreses industrials que no les de serveis o les de la construcció, i les empreses grans tenen també un pes superior al que els correspon, biaixos que s'accentuen a la mostra de la base trimestral. Segons dades de IDESCAT a Catalunya hi havien 590.629 empreses l'any 2013 de les quals 7.285 tenien 50 o més empleats. De les 2.363 empreses de la mostra amb la que s'ha fet el present estudi, 1.040 tenien 50 empleats o més, el que representa un 14,27% del total d'empreses catalanes d'aquesta dimensió. Es pot afegir que la base trimestral, que arriba fins al quart trimestre del 2013, la integra una mostra de 139 empreses catalanes, que representen un 17,77% de les de tot l'Estat.

Cal tenir present que s'han actualitzat les dades de les bases trimestral i anual dels darrers exercicis, cosa que explica que, per a alguns conceptes, els valors que figuren en aquest informe no coincideixin

¹ Capítol redactat per Oriol Amat i Salas (Catedràtic d'Economia Financera i Comptabilitat, UPF) i Enric Genescà i Palau (Enginyer Industrial). Els autors agraeixen a Manuel Ortega i Ana Esteban de la Central de Balances del Banco de España les dades facilitades; i a Enric Genescà i Garrigosa i Jordi Angusto els suggeriments realitzats.

² Als webs de la Cambra de Comerç de Barcelona i del Departament d'Economia i Coneixement es poden consultar els informes dels últims anys.

³ Central de Balances del Banco de España (2013): «*Central de Balances. Resultados anuales de las empresas no financieras 2012*», Banco de España, Madrid.

⁴ A més de les 2.363 empreses, hi ha 90 empreses del sector d'energia que només s'han considerat en l'apartat 3.1 per la seva sobre representació.

exactament amb els seus homòlegs d'edicions anteriors. A l'apartat 2 s'analitza la situació economicofinancera de l'empresa catalana durant els anys 2012 i 2013, el primer a partir de la informació provinent de la base de dades anual i el segon a partir de la trimestral. La informació de la base anual permet, també, estudiar les tendències observades en les principals partides i ràtios fins l'any 2012. Tal i com ja s'ha indicat, per elaborar aquest apartat les 90 empreses del sector de l'energia s'han exclòs tant de la base trimestral com de l'anual, per la seva sobre representació. El quadre 1 mostra la composició de la mostra de 2.363 empreses privades catalanes de la base de dades anual.

Quadre VIII.1

Abast de la mostra
(Exercici 2012)

Dimensió	Empreses		Personal		Valor afegit brut c.f.	
	Nombre	%	Nombre	%	Milers d'euros	%
Petites	1.323	56,0	27.306	6,9	1.260.567	5,9
Mitjanes	750	31,7	69.389	17,5	4.240.367	20,0
Grans	290	12,3	299.131	75,6	15.703.718	74,1
Total	2.363	100,0	395.826	100,0	21.204.652	100,0

Valors absoluts de totes les empreses de la mostra.

Cal tindre en compte que l'anàlisi es refereix a empreses operatives en els anys 2012 i 2013. Per tant, no té en compte les empreses que han tancat. D'acord amb les dades d'IDESCAT, el nombre d'empreses amb establiment a Catalunya que han desaparegut al llarg dels darrers anys es significatiu, especialment en l'indústria:

	2007	2011	2012	2013	Variació 2007-2013 %
Nombre d'empreses per sector					
Indústria	50.114	42.584	41.152	38.962	-22,25
Construcció	90.857	91.087	86.094	78.180	-13,95
Serveis	480.420	478.080	474.915	473.487	-1,44
Total	621.391	611.751	602.161	590.629	-4,95

Font: IDESCAT

Per dimensions, on ha disminuït més el nombre d'empreses és en els segments d'empreses mitjanes i grans:

	2007	2011	2012	2013	Variació 2007-2013 %
Nombre de treballadors de l'empresa					
Menys de 50 treballadors	613.058	604.051	594.630	583.344	-4,84
Més de 50 i menys de 199 treballadors	5.993	5.511	5.387	5.148	-14,09
Més de 200 treballadors	2.340	2.189	2.144	2.137	-8,67
Total	621.391	611.751	602.161	590.629	-4,95

Font: IDESCAT

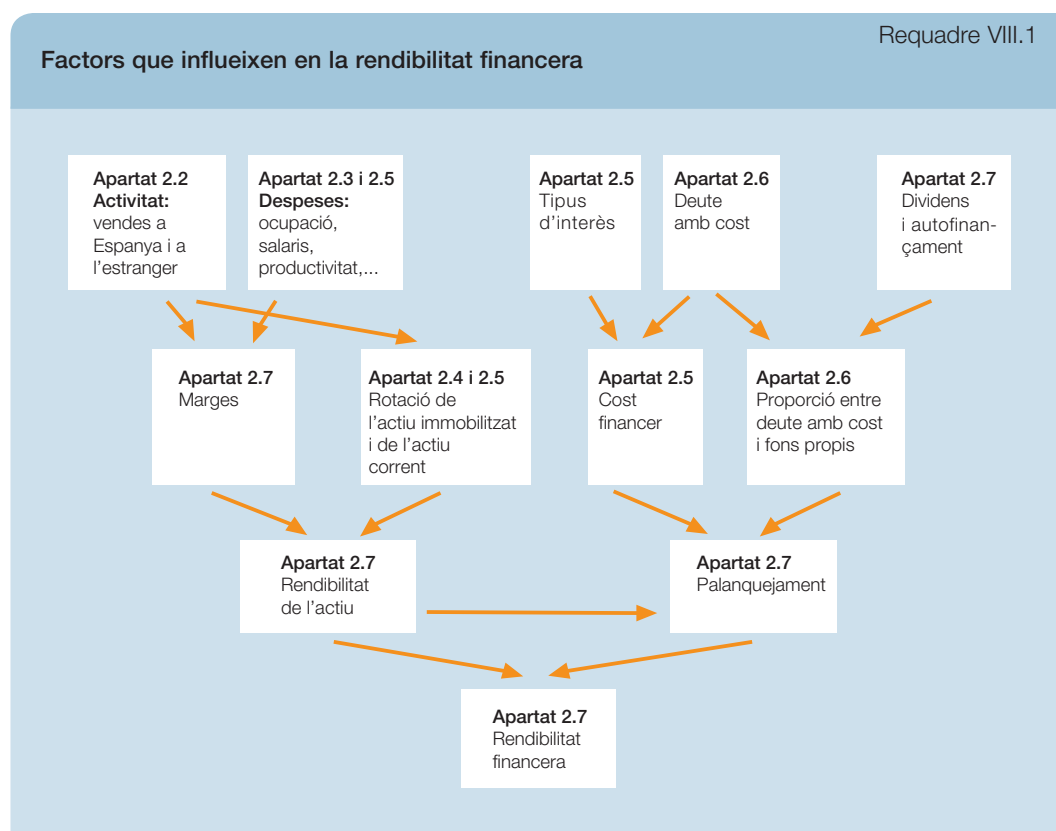
A l'apartat 3 s'analitzen els resultats i la situació econòmicofinancera de les empreses catalanes desagregant la mostra de la base anual per sectors i dimensions. En el mateix apartat també es compara l'empresa catalana amb la resta de les empreses espanyoles.

2. Anàlisi econòmicofinancera de les empreses catalanes

2.1. Introducció

Durant l'any 2013 l'entorn econòmic en el que es mouen les empreses catalanes ha tingut una inflexió. Segons l'Idescat, el PIB ha caigut un 0,5% l'any 2013, menys que l'1,3% que va caure l'any 2012. En el 2012 l'economia es va veure molt afectada per les mesures de reducció de despesa i inversió de les administracions públiques, així com pels augments d'impostos. En canvi, en el 2013 hi ha hagut un canvi de tendència motivat essencialment per la millora dels mercats financers, amb reduccions significatives de la prima de risc, i també l'important augment de les inversions estrangeres. Altres aspectes que han estat molt beneficiosos per a l'economia han estat el manteniment de les exportacions i l'augment del turisme.

Aquest entorn econòmic ha de tindre el seu reflex en els comptes de les empreses. Per tal de comprovar-ho, aquest informe d'anàlisi econòmicofinancera de les empreses catalanes s'inicia amb l'anàlisi de l'activitat i la generació de valor afegit. Posteriorment, es descriu l'ocupació de l'empresa catalana. A continuació, s'estudia la inversió en actius immobilitzats i actius corrents.



Després s'analitza el cost dels factors, i la productivitat. Seguidament, s'estudia l'estructura financera. Els apartats finals es dediquen a l'anàlisi dels resultats i la rendibilitat.

Com es visualitza al requadre VIII.1, l'anàlisi està estructurada en diferents etapes que permeten comprovar els inductors de l'evolució de la rendibilitat financera, que és un dels principals objectius de les empreses. A cada variable del requadre s'indica l'apartat en el que es tracta en aquest informe.

DESCRIPCIÓ DE LES BASES DE DADES UTILITZADES

Requadre VIII.2

La informació que contenen les bases de dades utilitzades és fonamentalment economicofinancera i prové de l'agregació dels qüestionaris trimestral i anual tramesos al Banc d'Espanya per empreses no financeres de diferents localitzacions, dimensions i sectors d'activitat. El qüestionari trimestral (balanç i compte de resultats) és més senzill que l'annual. Cada trimestre, les empreses responen el qüestionari del trimestre corrent i el de l'any anterior. Això permet que el càlcul dels percentatges de variació es basi en les mateixes mostres d'empreses. A la base de dades trimestral, les ràtios i els percentatges anuals són una mitjana ponderada, segons el nombre d'empreses o el volum d'activitat, dels quatre trimestres. La base anual permet fer una anàlisi més detallada de la situació economicofinancera de les empreses privades catalanes per a l'exercici 2012 i els anteriors.

Per a cada any es disposa dels estats comptables del període corrent i de l'immediatament anterior, el que permet calcular els percentatges de variació a partir de les mateixes mostres d'empreses. Ara bé, quan es comparen ràtios o percentatges de dues bases diferents (2012-2011 amb 2011-2010, per exemple), cal tenir en compte que les mostres respectives també ho són i que, en conseqüència, les diferències

observades es poden deure tant al canvi de mostra com al canvi de tendència.

Tant a la base trimestral com a l'annual, per als agregats principals es disposa d'una estimació del valor de l'actiu immobilitzat a preus corrents. Això comporta, d'una banda, introduir a l'actiu una partida d'ajust de preus que afecta principalment l'immobilitzat material i, de l'altra, aplicar al passiu i patrimoni net un ajust pel mateix import en els fons propis. L'ús dels valors corrents en lloc dels comptables té uns avantatges clars, com ara evitar el trencament en les tendències que es produeix en els exercicis en què hi ha actualitzacions.

Des del nostre punt de vista, però, l'avantatge principal és que soluciona el càlcul de les ràtios en què al numerador hi ha una partida d'un estat de fluxos (resultats, per exemple), i al denominador, una partida del balanç. Si en valorar la segona s'utilitzen criteris comptables, com és habitual, el numerador i el denominador estan en bases monetàries diferents: el primer, a preus corrents, i el segon, a preus històrics. Si el denominador es valora a preus corrents, s'obté una estimació més precisa d'aquestes ràtios, ja que els dos elements del quocient estan en la mateixa base monetària.

2.2. Activitat i valor afegit

En aquest apartat s'analitza l'evolució de l'activitat, les vendes, les compres i la creació de valor afegit.

L'activitat va disminuir l'any 2012 ja que el valor de la producció⁵ va caure un -2,1%. També va caure el valor afegit brut al cost dels factors⁶ un (-1,9%). Per tant, en el 2012, les empreses varen perdre activitat i també marge.

⁵ El valor de la producció mesura l'import dels béns i serveis produïts per l'empresa durant l'exercici. Es defineix com el volum de negoci, més o menys les variacions de les existències de productes acabats, els treballs en curs i els béns i serveis comprats per a la venda, menys les compres de béns i serveis per a la venda, més la producció immobilitzada.

⁶ El valor afegit al cost dels factors es calcula com la diferència entre el valor de la producció i les despeses d'explotació (compres de matèries primeres, altres aprovisionaments i despeses en serveis exteriors), deduint els impostos lligats a la producció i sumant les subvencions a l'explotació.

L'any 2013, les dades de la base trimestral indiquen que el percentatge de variació del valor de la producció ha estat positiu (+0,6%), però el valor afegit brut ha continuat disminuint (-1,6%) i les compres han augmentat més (1,8%) que el valor de la producció (quadre VIII.2). Per tant, les empreses han tingut més activitat però amb menys marge. Això comporta que les empreses han perdut capacitat per generar riquesa al treballar amb menys valor afegit.

Quadre VIII.2

Activitat i valor afegit
(En % de variació respecte a les mateixes empreses de l'any anterior)

	Base anual				Base trimestral*	
	2009	2010	2011	2012	2012	2013
Nombre d'empreses	2.413	2.691	2.807	2.363	151	139
Activitat i valor afegit						
Valor de la producció i subvencions	-14,8	4,8	1,9	-2,1	3,7	0,6
Compres i consums intermedis	-17,1	6,2	3,6	-2,2	6,6	1,8
Valor afegit brut al cost de factors	-9,9	2,0	-1,4	-1,9	-2,1	-1,6
Distribució geogràfica de l'activitat						
Vendes totals	-13,7	4,8	1,8	-1,4	2,7	2,1
Vendes a Espanya	-14,5	1,6	-1,8	-6,1	-9,3	-0,1
Vendes a l'estranger	-11,0	16,8	13,7	12,5	23,8	5,2
Compres totals	-20,7	12,5	5,9	-1,6	4,2	3,4
Compres a Espanya	-22,6	11,0	5,6	-1,8	9,0	4,1
Compres a l'estranger	-17,3	15,1	6,5	-1,4	-1,0	2,7

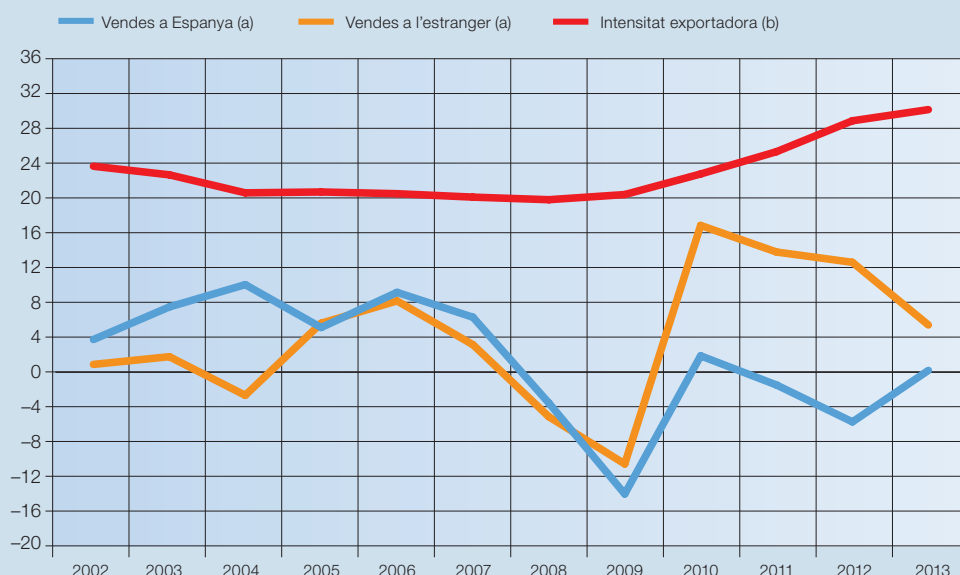
(*) Mitjana ponderada dels percentatges de variació dels quatre trimestres de l'any.

L'any 2012, les vendes totals varen caure un -1,4% i, en canvi, el 2013 han augmentat el 2,1%. Això és el resultat d'un increment important de les vendes a l'estranger que han compensat la reducció de les vendes a Espanya (gràfic VIII.1). Per tant, a l'igual que en anys anteriors, l'activitat exportadora ha sigut la que ha fet possible que les vendes totals no s'hagin enfonsat. Això es pot visualitzar amb l'increment continuat de la intensitat exportadora, que mesura el pes de les vendes a l'estranger sobre les vendes totals.

Tornant al quadre 2, l'any 2012 va continuar millorant la balança comercial amb l'estranger. Les exportacions varen créixer (+12,5%) mentre les importacions varen caure (-1,4%)⁷. Les dades de la mostra trimestral de 2013, reflecteixen un increment de les importacions (+2,7%) mentre les exportacions varen seguir augmentant (+5,2%), encara que menys que en els anys anteriors. Això és conseqüència del dinamisme exportador i de que els països als que Catalunya exporta s'estan recuperant més ràpidament de la crisi. El resultat fa reduir el dèficit exterior. Aquest dèficit és precisament un dels principals desequilibris que ha tingut el patró de creixement de l'economia catalana, a l'igual que l'espanyola. La fortalesa de les exportacions ha permès millorar molt en aquest aspecte, ja que Catalunya és una de les regions europees on més han augmentat les

⁷ L'evolució de les exportacions que es desprèn de les dades de la Central de Balanços del Banc d'Espanya es diferent de la que s'inclou a les estadístiques de comerç exterior de la comptabilitat nacional, ja que les primeres es basen només en les empreses que han enviat la seva informació comptable a la CBBE.

Vendes i intensitat exportadora



(a) % de variació anual.

(b) Vendes a l'estranger sobre vendes totals.

Nota: en tots els gràfics, la dada corresponent al 2013 s'ha estimat a partir de la base trimestral.

exportacions des de que va començar la crisi l'any 2008. Això explica que, conjuntament amb el turisme i la inversió estrangera, estiguem sortint millor de la crisi que la resta de l'Estat Espanyol. Quan en un país hi ha caiguda del consum i de la inversió, la diversificació geogràfica de les vendes és la taula de salvació. D'aquesta manera es pot superar el risc que suposa concentrar-se en un àmbit geogràfic limitat. L'any 2013 les exportacions catalanes varen sumar 58.359 milions d'euros el que representa més del 26% de les exportacions totals d'Espanya. Aquesta internacionalització és la millor porta de sortida de la crisi.

A partir de 2011, per primer cop en la història, les vendes de béns de les empreses catalanes a Espanya (sense incloure Catalunya) ja varen ser menors que les vendes fora d'Espanya. D'acord amb dades de CEPREDE referides a 2013, els béns produïts a Catalunya han tingut la següent distribució:

Vendes de béns de les empreses catalanes. 2013

(En milions d'euros i en %)

Catalunya	32.262 (23,94%)
Resta d'Espanya	44.091 (32,72%)
Estranger	58.359 (43,33%)
Vendes de béns d'empreses catalanes	134.712 (100%)

Font: Centro de Predicciones Económicas, 2014

Per tant, el primer mercat de Catalunya està fora d'Espanya. Això ha canviat molt en els darrers anys ja que el 2007, abans de començar la crisi, les vendes de les empreses catalanes a la resta d'Espanya eren molt superiors a les exportacions a la resta del món.

En resum, els nivells d'activitat i vendes que varen tindre una evolució negativa en el 2012, han tornat a augmentar en el 2013, sobretot per la bona marxa de les exportacions que han compensat la caiguda del mercat interior. Aquest bon comportament de les exportacions ha contribuït a que segueixi millorant la balança comercial. La part negativa és que les empreses han perdut capacitat de generació de riquesa per la caiguda del valor afegit, ja que les compres i consums intermedis han augmentat més que la producció l'any 2013.

2.3. Ocupació

A continuació, s'analitza l'ocupació de les empreses catalanes incidint en la proporció entre contractació fixa i temporal.

L'any 2012, l'ocupació va seguir decreixent (-1,6%), essent el col·lectiu dels treballadors no fixos el que va disminuir més (quadre VIII.3). La base trimestral de 2013 també reflexa un decreixement de l'ocupació (-2,6%), sobretot en el col·lectiu dels treballadors no fixos que es varen reduir en un -14,6%, fet que és indicatiu de que amb la recessió moltes empreses han optat per disminuir els contractes temporals. Però el nombre de treballadors fixos també va disminuir el 2013, en un 1,2%.

		Quadre VIII.3					
Ocupació		(En % de variació respecte a les mateixes empreses de l'any anterior)					
		Base anual				Base trimestral*	
		2009	2010	2011	2012	2012	2013
Nombre mitjà de treballadors		-7,3	0,2	-1,3	-1,6	-0,2	-2,6
Nombre mitjà de treballadors fixos		-4,0	0,2	-1,3	-1,1	0,9	-1,2
Nombre mitjà de treballadors no fixos		-18,2	-0,1	-0,9	-3,3	-8,7	-14,6

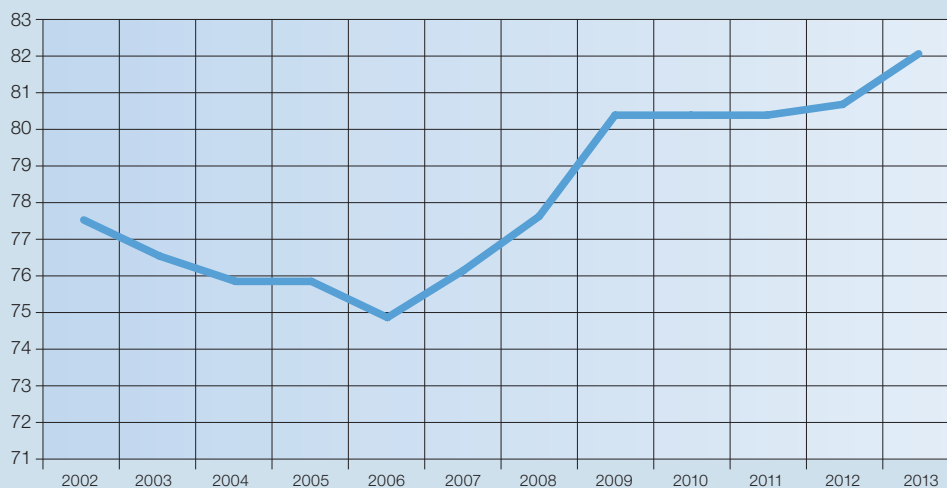
(*) Mitjana ponderada dels percentatges de variació dels quatre trimestres de l'any.

Pel que fa a l'evolució de l'estructura de l'ocupació a l'empresa catalana, des de l'any 2007 el pes de l'ocupació fixa en el total ha anat augmentant. Així, en el període 2006-2013 la proporció d'ocupació fixa sobre el total ha augmentat en 7 punts percentuals, fins assolir el 82% (gràfic VIII.2).

Ocupació fixa sobre la total

Gràfic VIII.2

(En %)



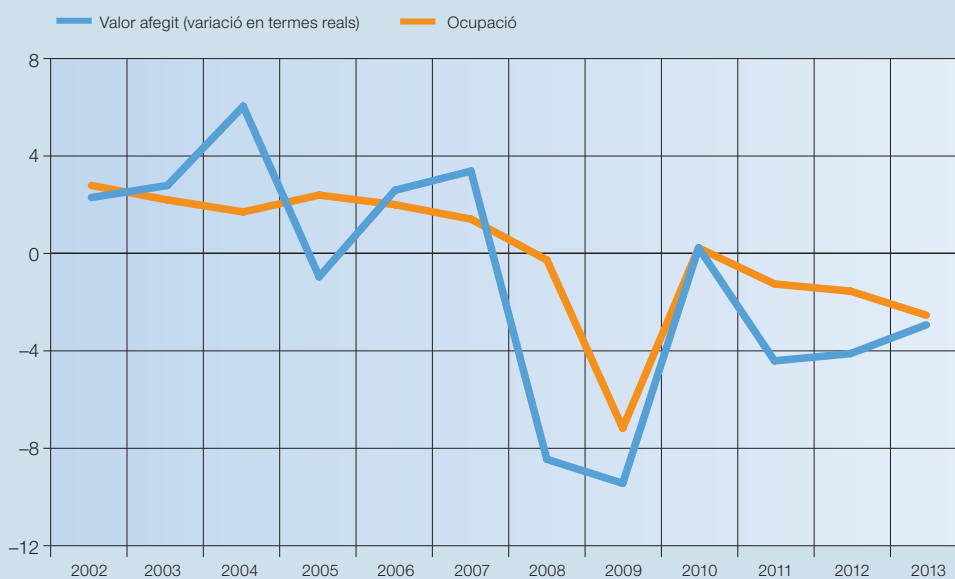
Com es visualitza al gràfic VIII.3, el 2013 el valor afegit ha tornat a caure, tot i que menys que el 2012.

En resum, els anys 2012 i 2013 ha continuat la reducció del nombre de treballadors, que ha afectat més als treballadors no fixes. Aquesta és una de les conseqüències més negatives de la crisi econòmica. I, tot i la reducció del nombre de treballadors, el valor afegit ha seguit disminuint.

Valor afegit i ocupació

Gràfic VIII.3

(En % de variació interanual)



2.4. Inversió

En aquest apartat s'analitza la inversió realitzada per les empreses catalanes, distingint entre actiu immobilitzat i actiu corrent.

Requadre VIII.3

DEFINICIÓ DE CONCEPTES DE ROTACIÓ I D'INVERSIÓ

Rotació dels actius: és una mesura que relaciona el valor de la producció i les partides de l'actiu d'explotació. La rotació representa el nombre de vegades que una partida d'actiu determinada es plasma en la producció o les vendes, i és un indicador d'eficiència en la gestió dels actius. Un cop garantit el funcionament operatiu i comercial de l'empresa, qualsevol increment de la rotació de l'actiu s'interpreta com una millora d'eficiència i redunda en un increment de la rendibilitat de l'actiu, sempre que el marge es mantingui constant. En alguns cassos, quan es calcula per a l'immobilitzat, s'utilitza com a numerador el valor afegit per tal de reflectir una mesura de productivitat aparent equivalent a la del factor treball. Les taxes de variació, en tot cas, es reconstrueixen a partir de les taxes de variació del numerador i el denominador de la mateixa mostra.

Inversió com a percentatge de variació del saldo a preus corrents: es calcula com la diferència entre el saldo absolut d'un actiu, valorat a preus corrents, en dos anys consecutius respecte del valor de l'actiu corresponent en el període inicial.

Inversió en actius fixes materials (FBCF): mesura el valor de les adquisicions menys les vendes d'actius fixes materials (edificis, maquinària, vehicles...). La dada que s'ofereix és la taxa de variació entre els fluxos d'inversió de l'any actual respecte de l'anterior.

Immobilitzat per ocupat: és el quocient entre el valor d'immobilitzat a preus corrents i el nombre d'ocupats. Per tant, és una mesura de dotació d'immobilitzat per ocupat que indica la intensitat del capital de l'empresa i el seu procés productiu. L'interès econòmic d'aquesta mesura rau en el grau de substitució que hi ha entre els factors de producció, capital (immobilitzat) i treball (ocupats), per la qual cosa aquesta ràtio mesura la demanda relativa dels factors. Alhora, determina els valors oferts per altres indicadors, per exemple, la rotació de l'actiu mateixa. D'altra banda, està fortament condicionada per la tecnologia productiva, ja que no totes les activitats requereixen la mateixa dotació en immobilitzat per al seu desenvolupament, i d'aquí la diferència sectorial o industrial notable en aquesta mesura.

Immobilitzat net no financer: inclou l'immobilitzat material, les inversions immobiliàries i l'immobilitzat intangible nets d'amortitzacions i deterioraments. També es denomina *actiu no corrent net no financer*.

Actiu corrent net no financer: existències, clients, altres deutors comercials i actius líquids menys proveïdors i altres creditors comercials sense cost.

Actius financers: Inversions financeres netes a llarg i a curt termini.

L'any 2012, d'acord amb les dades del quadre VIII.4, la taxa de variació de l'actiu fix material (formació bruta de capital fix) va ser negativa (-18,8%).

L'immobilitzat net (que descompta les amortitzacions i els deterioraments) real per ocupat és un indicador que reflexa l'esforç inversor de l'empresa, en relació als treballadors. Del 2010 al 2013 les taxes de variació en termes reals han estat negatives. Tenint en compte la reducció en el nombre de treballadors que s'ha indicat anteriorment, aquestes taxes de variació negatives reflecteixen que les inversions han estat menors a la suma de les amortitzacions i els deterioraments dels actius.

Per altra banda, la inversió en actius corrents també va disminuir durant el 2012 (-13,0%). I en el 2013, en canvi, va augmentar molt significativament (+92,2%).

Inversió en actius no financers

(taxes de variació, en percentatge)

	Base anual				Base trimestral*	
	2009	2010	2011	2012	2012	2013
Immobilitzat material i inversions immobiliaries	12,1	9,5	11,8	12,2	-18,6	-2,5
Actius fixes materials (FBCF)	-32,8	-21,7	5,0	-18,8	nd	nd
Actiu corrent net no financer	-3,2	-2,9	12,5	-13,0	52,5	92,2
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (nominal)	4,7	-3,3	-12,6	-3,1	-18,4	0,2
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (nominal)	4,3	-3,3	-22,1	-6,7	-18,4	0,2
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (real)	5,0	-5,0	-15,3	-5,4	-20,4	-1,2
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (real)	4,6	-5,0	-24,5	-8,9	-20,4	-1,2

(*) Mitjana ponderada dels percentatges de variació dels quatre trimestres de l'any.
(nd) Dada no disponible.

Nota: actius valorats a preus corrents.

La inversió en capital de caràcter intangible s'ha mantingut per sobre del 3% entre 2007 i 2012, com es pot comprovar amb l'evolució de la ràtio de despeses en R+D sobre el valor afegit:

Despeses en R+D / Valor afegit (%)	
2007	3,0
2008	3,0
2009	3,3
2010	3,0
2011	3,3
2012	3,8

Aquesta evolució pot afectar positivament a la competitivitat futura. Els pagaments a l'estranger per transferència de tecnologia sobre el valor afegit s'han reduït tant el 2011 com el 2012:

Pagaments a l'estranger per transferència de tecnologia / Valor afegit (%)	
2007	0,67
2008	0,67
2009	1,11
2010	1,18
2011	1,15
2012	0,90

En resum, les inversions en actius fixes materials i en actius corrents no financers han tingut taxes de variació negatives el 2012. Aquesta tendència ha continuat sent negativa el 2013 pel que fa als immobilitzats. Els actius corrents no financers, en canvi, han tingut una taxa de variació positiva el 2013.

2.5. Cost dels factors i productivitat

L'objectiu d'aquest apartat és analitzar l'evolució dels costos dels factors i de la productivitat de les empreses catalanes, distingint entre factor treball, actius i finançament.

Pel que fa a les despeses de personal, les taxes de variació de les despeses de personal i dels salaris per treballador varen disminuir el 2012, tant en termes nominals com en termes reals (quadre VIII.5). Per contra, les dades de la mostra de 2013 indiquen que per primer cop des de 2009, aquestes despeses han tornat a augmentar tant en termes nominals com reals.

Cost dels factors de producció (En percentatge)		Base anual				Base trimestral*	
		2009	2010	2011	2012	2012	2013
Despeses de personal (nominal) (a)	0,9	-0,1	1,7	-0,2	-1,2	2,7	
Despeses de personal (real) (a)	1,2	-1,8	-1,5	-2,5	-3,5	1,3	
Sous i salaris (nominal) (a)	1,1	0,0	1,4	-0,6	-1,1	2,7	
Sous i salaris (real) (a)	1,4	-1,8	-1,7	-2,9	-3,4	1,2	
Cost nominal del finançament	3,5	3,3	3,6	3,9	3,3	3,7	
Cost real del finançament	3,8	1,4	0,4	1,5	0,9	2,3	

(*) Mitjana ponderada de les ràtios trimestrals. En aquesta base no hi ha detall de sous i salaris.
(a) Taxa de variació anual de la ràtio.
Nota: les despeses de personal i els salaris són per treballador.

En els exercicis 2012 i 2013 va continuar disminuint el valor afegit per treballador –el quocient entre el valor afegit en termes reals i el nombre de treballadors (gràfic VIII.4).

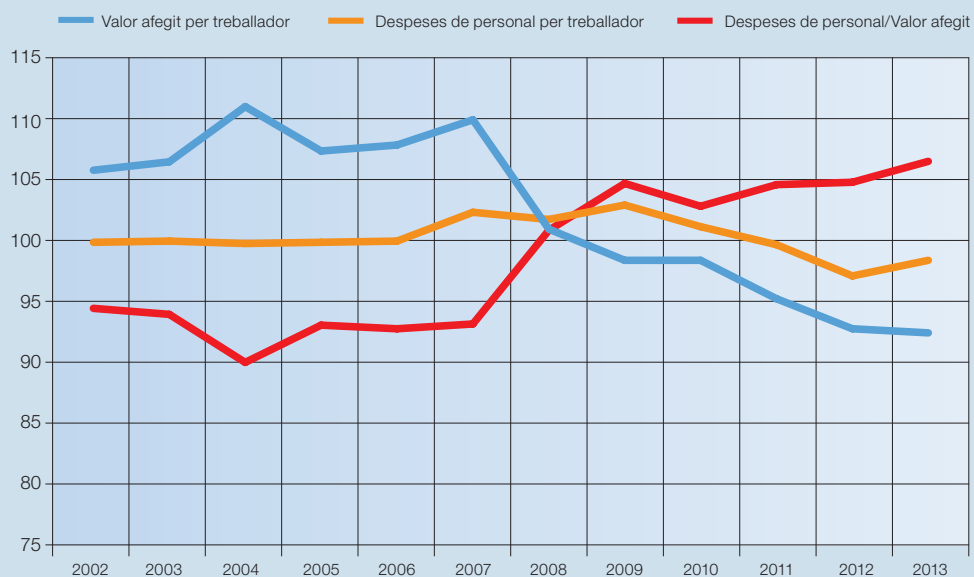
Continuant amb el gràfic VIII.4, les despeses de personal sobre el valor afegit varen augmentar tant el 2012 com el 2013. Aquestes despeses de personal sobre valor afegit informen del cost laboral unitari, per la diferència entre les taxes de variació del cost laboral per ocupat i de la productivitat. Per tant, el 2013 hi ha hagut un augment de les despeses de personal per treballador acompanyades d'una reducció del valor afegit per treballador.

El gràfic VIII.5 mostra el comportament dels components de la productivitat laboral i el cost per ocupat per períodes. Durant el període 2003/2007 el valor afegit va augmentar a una taxa mitjana anual del +2,8% en termes reals, taxa que és negativa (-5,2%) en el període 2007/2011. El 2012 la taxa de variació va continuar sent negatiu (-4,2%), a l'igual que l'any 2013, segons la base trimestral (-3,0%⁸). Aquesta informació es pot contrastar amb la del quadre 8, més endavant, on es pot apreciar el 2012 la reducció tant de les despeses de personal (-1,8%) com del valor afegit (-1,9%). El 2013, es va seguir reduint el valor afegit tot i la estabilització de les despeses de personal.

⁸ Les taxes de variació del valor afegit del gràfic VIII.5 no coincideixen amb les del quadre VIII.8, perquè les del gràfic VIII.5 són en termes reals. En canvi, les del quadre 8 són del compte de pèrdues i guanys i, per tant, són dades comptables.

Cost laboral i productivitat

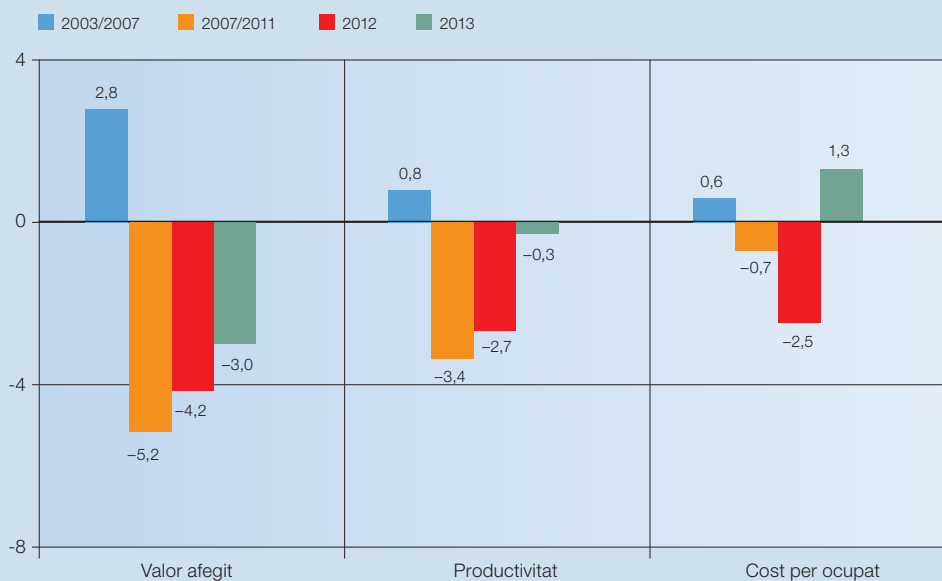
(Índex 2000=100 i unitats monetàries constants)



Les dades del gràfic VIII.5 mostren que els darrers anys (2012 i 2013) ha caigut la productivitat laboral. El 2012, la disminució del cost per ocupat no va poder compensar la caiguda més important del valor afegit. El 2013, la productivitat va seguir caient encara que menys. De tota manera, si

Activitat, cost laboral i productivitat

(Mitjana anual dels % de variació en termes reals)

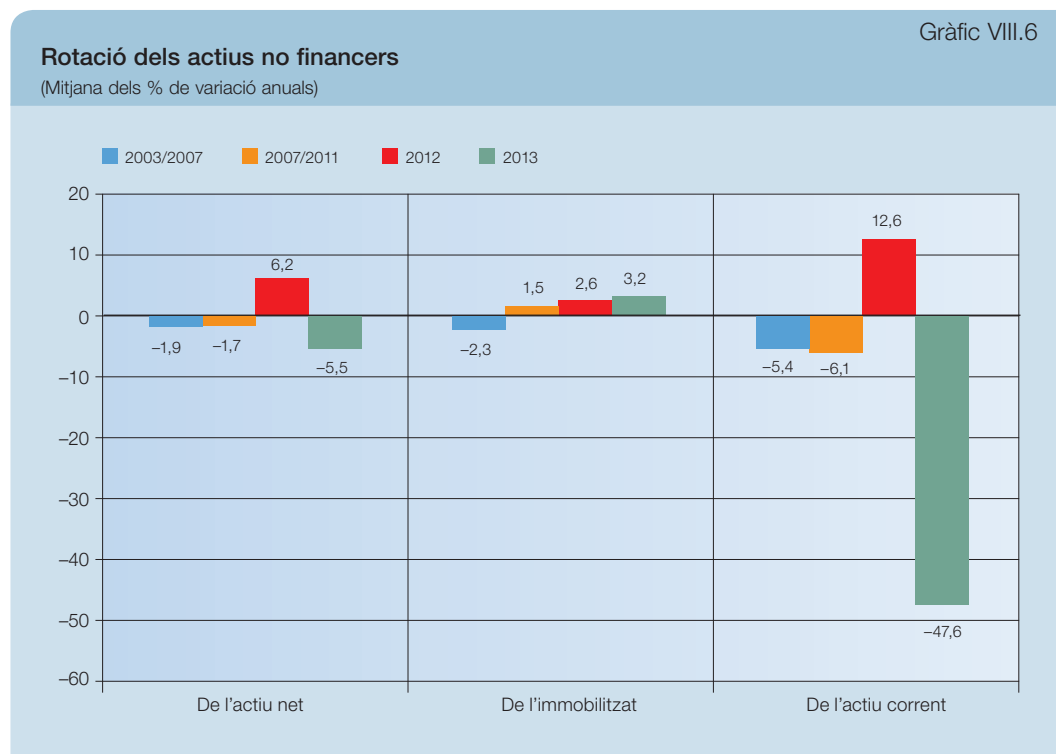


calculem la productivitat⁹ considerant la producció (que ha augmentat com ja s'ha indicat) i no el valor afegit (que s'ha reduït), obtindríem un resultat molt diferent i diríem que la productivitat laboral ha augmentat. O sigui que la reducció de la productivitat és conseqüència de la caiguda del valor afegit amb el que han treballat les empreses.

En relació amb el finançament, en el quadre VIII.5 es pot visualitzar que el cost real va augmentar l'any 2012 (1,5%) per sobre del percentatge de l'any anterior (0,4%) i que en el 2013 encara ha augmentat més (2,3%).

La productivitat de la inversió es pot avaluar mitjançant la rotació: com major és la rotació de la inversió, major és la seva eficiència i, per tant, la seva contribució a la generació de valor.

D'acord amb les dades del gràfic VIII.6, la rotació de l'actiu net que havia augmentat l'any 2012, ha tornat a disminuir el 2013 ja que la millora de la rotació de l'immobilitzat no ha compensat l'empitjorament molt important de la rotació de l'actiu corrent. Per tant, les empreses han perdut eficiència en la gestió de l'actiu.



En el quadre VIII.6 també es comprova que el 2013 la rendibilitat de l'actiu net total ha millorat per la millora dels marges que han compensat la reducció de la rotació. En canvi, en el mateix quadre s'observa que si només es considera l'actiu net no financer, la base trimestral mostra que en el 2013 hi ha hagut una reducció de la rendibilitat de l'actiu per l'empitjorament del marge i de la rotació.

⁹ La productivitat del factor treball compara l'output obtingut en relació als inputs emprats i es pot calcular de diferents maneres. Com a output es pot considerar els ingressos, la producció o el valor afegit. Com a inputs es pot considerar, entre d'altres, el nombre de treballadors, les hores treballades o el cost salarial.

Rendibilitat, marge i rotació

(En percentatge)

	2010	Base anual		Base trimestral*		
		2011	2011	2012	2012	2013
Rendibilitat ordinària de l'actiu net	4,2	4,5	5,6	5,0	5,8	6,2
Marge	7,6	8,7	9,9	8,6	18,8	20,2
Rotació	0,55	0,52	0,57	0,58	0,31	0,31
Rendibilitat de l'actiu net no financer	2,8	3,1	4,7	3,0	6,8	5,9
Marge	2,9	3,0	4,1	2,5	6,5	6,1
Rotació	0,97	1,03	1,14	1,21	1,03	0,98

(*) Mitjana ponderada de les ràtios trimestrals. En la base trimestral l'estructura de marge i rotació és diferent degut al predomini d'empreses grans.

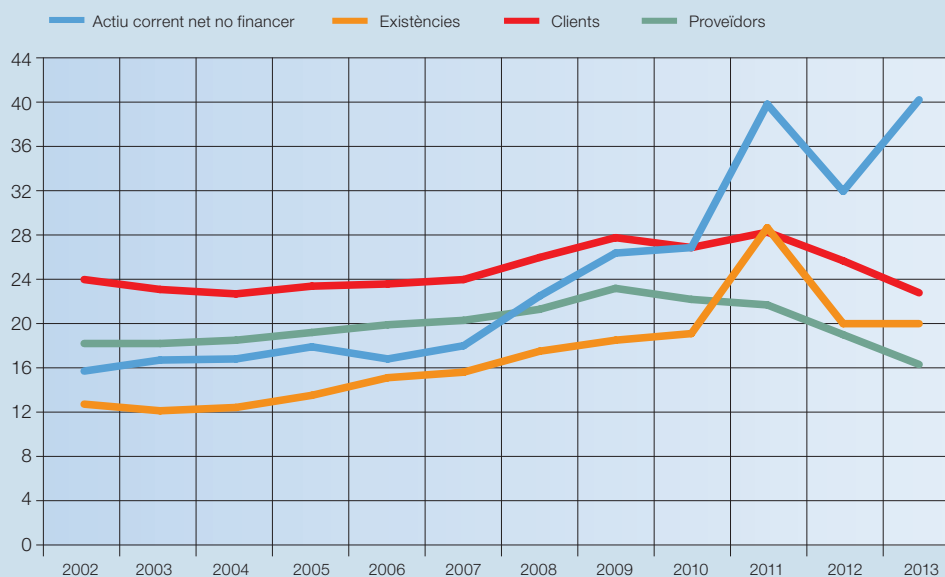
Nota: calculats sobre actius / passius valorats a preus corrents.

Nota: les dades corresponents als dos anys de cada parella corresponen a la mateixa mostra d'empreses.

L'actiu corrent net en el model de balanç de situació de la CBBE inclou els clients, existències i proveïdors (amb signe negatiu). El gràfic VIII.7 permet veure l'evolució de cada un d'aquests elements sobre el valor de la producció. El 2013, s'observa un augment del pes de l'actiu corrent net, motivat sobretot per l'estabilització dels estocs i una reducció més important en els proveïdors que en els clients.

Ràtios sobre valor de la producció

(En percentatge)



Nota: el numerador és igual al valor mitjà de la corresponent partida d'actiu o passiu.

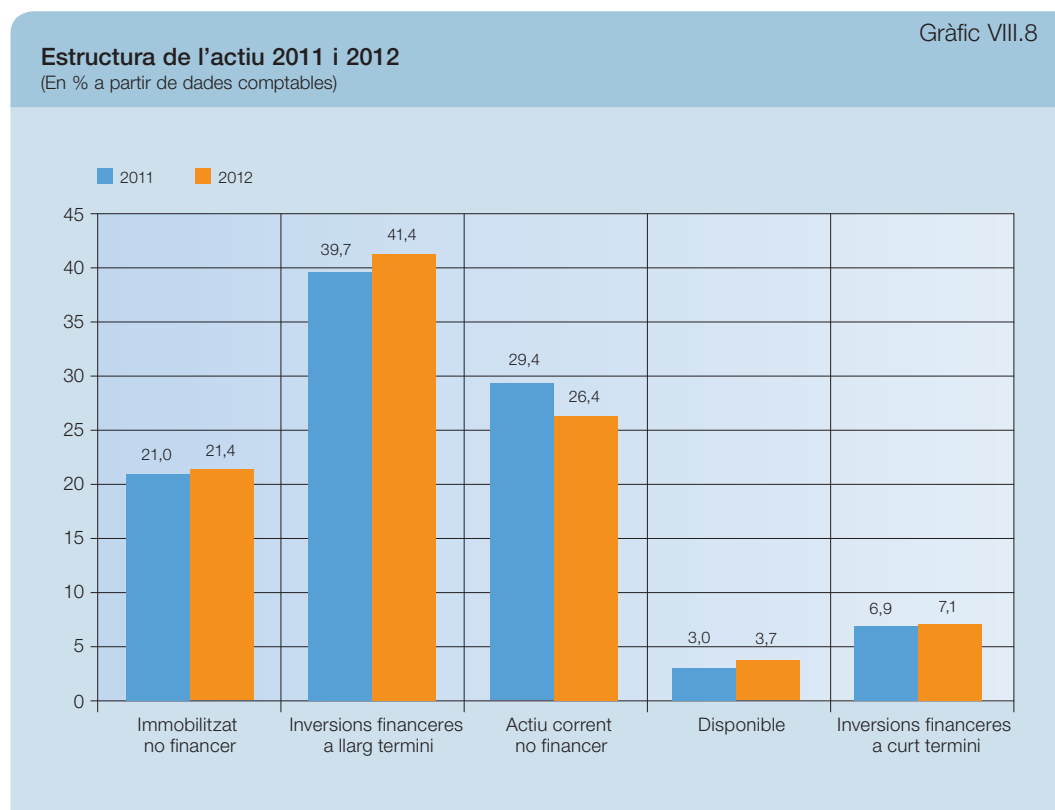
En resum, el 2013 les dades de productivitat dels diferents factors (treball, actius finançament) han evolucionat de manera negativa. La productivitat del treball ha disminuït per l'augment de les despeses de personal per treballador i la reducció del valor afegit per treballador. Per altra banda,

ha empitjorat la productivitat de l'actiu, com a conseqüència de la menor rotació de l'actiu corrent net. Els costos reals del finançament que havien disminuït el 2010 i 2011, varen augmentar els anys 2012 i 2013.

2.6. Estructura financera

En aquest apartat s'analitza l'estructura financera que és la resultant de les polítiques de captació de recursos per finançar la inversió i de materialització d'aquests recursos en diferents actius. De la seva anàlisi es poden derivar conclusions sobre la gestió dels recursos financers que permeten una visió més complerta de la política d'inversió i finançament de les empreses.

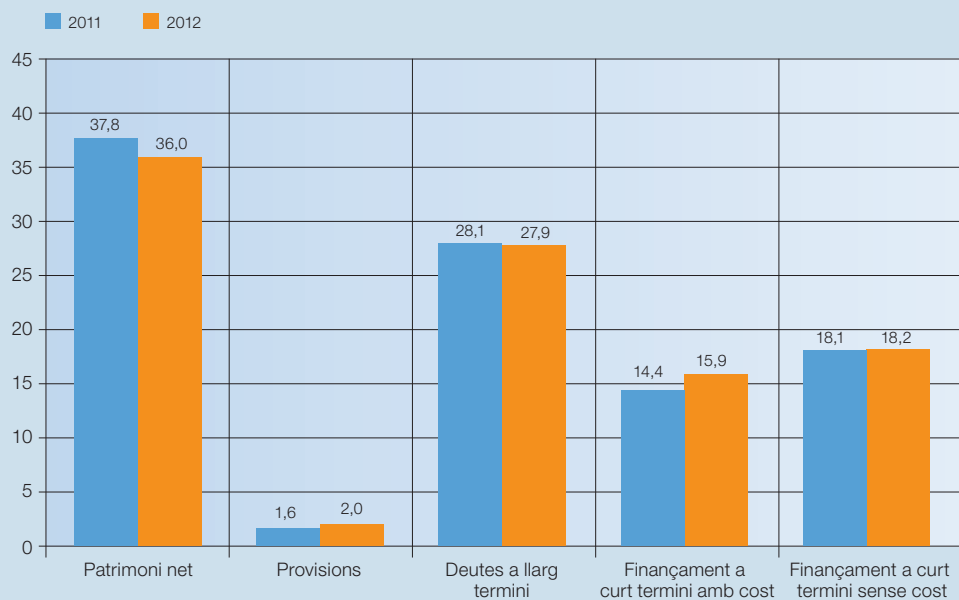
L'estructura de l'actiu mostra que l'any 2012 es va produir un increment significatiu del pes de les inversions financeres a llarg termini i també de l'immobilitzat no financer (gràfic VIII.8). En l'actiu corrent ha augmentat el pes tant del disponible com de les inversions financeres a curt termini. Tots aquests augments s'han compensat amb una reducció del pes de l'actiu corrent no financer.



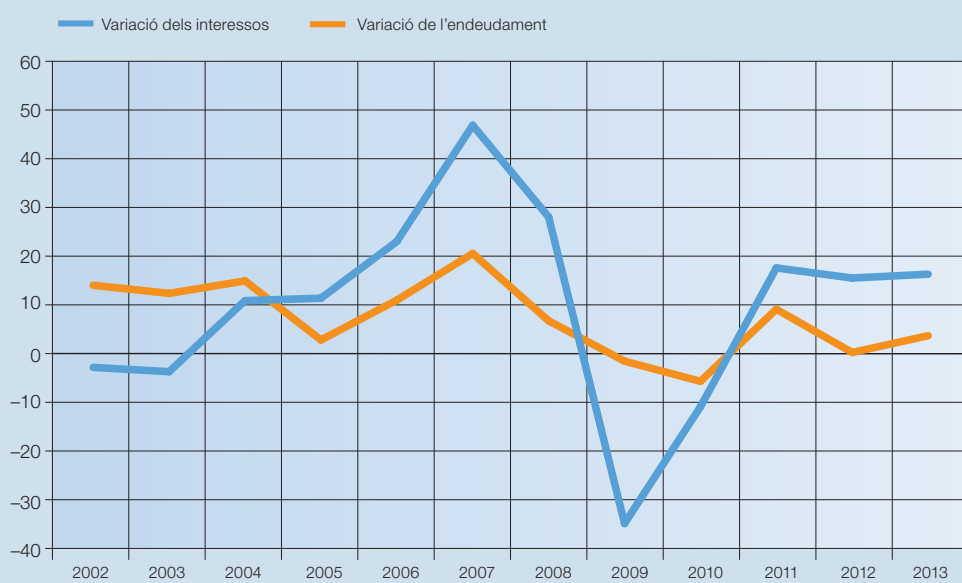
El gràfic VIII.9 permet constatar una reducció del pes relatiu dels fons propis, que han baixat el 2012 fins el 36,0% del total del finançament. També es produeix una reconversió dels deutes, augmentant el pes dels deutes a curt termini i disminuint el pes dels deutes a llarg termini. Per tant, el 2012 l'estructura del finançament s'ha afeblit reduint els recursos permanents (patrimoni net i deutes a llarg). En el gràfic VIII.10 es comprova que l'endeutament ha augmentat el 2013, i també els interessos; i en el quadre VIII.7, es pot comprovar l'increment del passiu remunerat sobre el passiu aquest any.

Estructura del passiu 2011 i 2012

(En % a partir de dades comptables)

**Endeutament i interessos**

(En % variació anual)



Estructura del passiu remunerat

(En percentatge)

	Base anual				Base trimestral*	
	2010	2011	2011	2012	2012	2013
Passiu remunerat / Passiu	79,9	81,4	81,3	80,7	84,3	85,2
Patrimoni net (a)	48,7	47,8	50,4	48,0	55,1	53,8
Finançament amb cost (a)	51,3	52,2	49,6	52,0	44,9	46,2
Finançament a llarg termini amb cost (a)	33,4	34,0	32,8	33,1	36,5	35,8
Finançament a curt termini amb cost (a)	18,0	18,2	16,8	18,9	8,4	10,5

(a) sobre passiu remunerat.

Nota: patrimoni net valorat a preus corrents.

Nota: les dades corresponents als dos anys de cada parella corresponen a la mateixa mostra d'empreses.

En resum, el 2012 hi va haver un increment significatiu del pes de l'immobilitzat compensat amb una reducció del pes de l'actiu corrent net no financer. En el finançament va perdre pes el patrimoni net i, en canvi, va augmentat el finançament amb cost. Per tant, l'estratègia de desendeutament que s'havia seguit del 2007 al 2010 s'ha invertit, i el 2013 l'endeutament i els interessos han tornat a augmentar. Això pot ser conseqüència d'una relaxació de les restriccions de crèdit que han vingut practicant les entitats financeres des de l'inici de la crisi financera el 2008.

2.7. Resultats i creació de riquesa

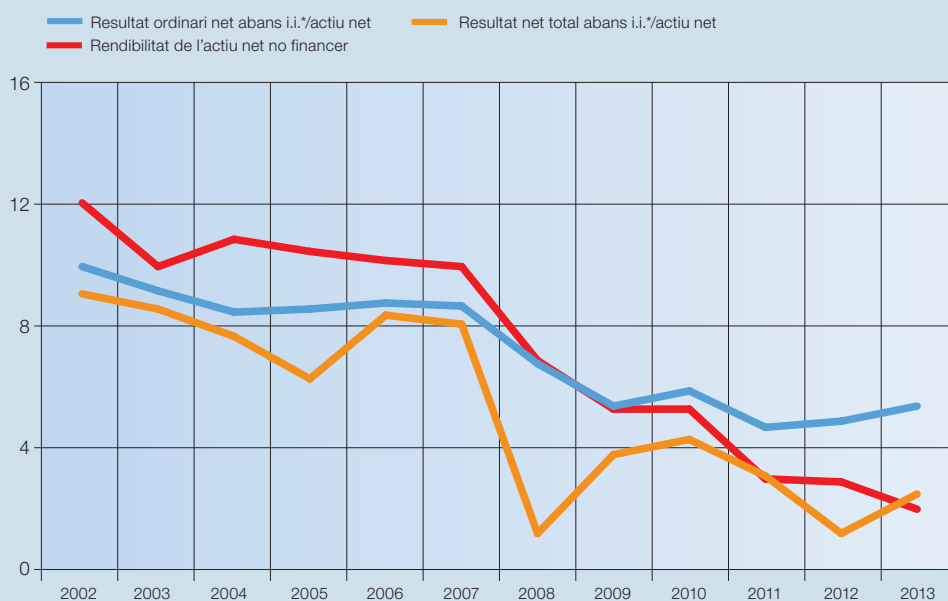
En aquest apartat s'analitzen la rendibilitat dels actius i dels fons propis, així com els components principals que condicionen la seva evolució. Un dels objectius principals de qualsevol empresa, fins i tot en el cas de les organitzacions sense afany de lucre, és generar riquesa financera per tal de poder créixer i retribuir adequadament a totes les parts interessades (socis, treballadors, proveïdors, comunitat...).

La rendibilitat de l'empresa mesura la seva capacitat de generació de beneficis en relació amb la inversió i, per tant, és un indicador del benefici generat a partir dels recursos disponibles. El gràfic VIII.11 presenta l'evolució de la rendibilitat ordinària de l'actiu des de 2002, a partir del resultat ordinari net i del resultat net total. Es comprova que el 2013 han millorat els resultats abans d'interessos i impostos (tant el resultat ordinari com el resultat net) sobre l'actiu net. L'explicació està en que l'any 2013 les empreses han tingut menys despeses relacionades amb deterioraments d'actius i amb indemnitzacions al personal. La bona evolució d'aquests conceptes ha compensat la caiguda del valor afegit i de la rotació dels actius.

En el quadre VIII.8 es pot comprovar que el 2013 ha augmentat el resultat net després d'impostos (+142,1%) per la millor evolució dels ingressos financers, i també dels deterioraments d'actius i indemnitzacions al personal que han compensat la caiguda del valor afegit brut i l'augment dels interessos del finançament rebut.

Rendiment de l'actiu

(En %)



*i.i.: interessos i impostos.
 Nota: L'actiu net mitjà està valorat a preus corrents.

El quadre VIII.9 mostra l'augment en el 2013 de la rendibilitat del patrimoni net (rendibilitat financera). Això es conseqüència, sobretot de que la rendibilitat econòmica (resultat ordinari abans d'interessos i impostos sobre l'actiu net) de l'empresa catalana ha augmentat:

$$\text{Rendibilitat econòmica} = \frac{\text{Resultat ordinari abans d'interessos i impostos}}{\text{Actiu net}}$$

I aquesta ràtio es pot segregar en els components de marge i rotació:

$$\underbrace{\frac{\text{Resultat ordinari abans d'interessos i impostos}}{\text{Valor de la producció}}}_{\text{Marge}} \times \underbrace{\frac{\text{Valor de la producció}}{\text{Actiu net}}}_{\text{Rotació}}$$

La rendibilitat econòmica, tal com es pot veure en el requadre 4, és un dels principals determinants de la rendibilitat financera. Com ja s'ha indicat anteriorment, el 2013 la rotació de l'actiu ha empitjorat (gràfic VIII.6), però el resultat net ha augmentat (quadre VIII.8) i, en conjunt, el rendiment dels actius ha millorat (rendibilitat econòmica). Com ja s'ha indicat, la millora del rendiment dels actius és conseqüència de les menors despeses per deterioraments d'actius i indemnitzacions. Això pot vindre explicat pel fet que les empreses ja varen fer importants regularitzacions d'actius i plantilles en l'any 2012 i anteriors i, per tant, en el 2013 ja no tenen tantes despeses per aquests conceptes.

La millora del rendiment dels actius, tot i la reducció del palanquejament que segueix sent positiu explica l'augment de la rendibilitat del patrimoni net (quadre VIII.9).

Quadre VIII.8

Resultats

(% de variació respecte a les mateixes empreses de l'any anterior)

	2009	Base anual				Base trimestral*	
		2010	2011	2012	2012	2013	
Nombre d'empreses	2.413	2.691	2.807	2.363	151	139	
Valor afegit brut al cost de factors	-9,9	2,0	-1,4	-1,9	-2,1	-1,6	
Despeses de personal	-6,4	0,1	0,4	-1,8	-1,4	0,0	
Amortitzacions i provisions d'explotació	-5,2	1,9	-8,8	25,9	13,6	-1,3	
RESULTAT NET DE L'EXPLOTACIÓ	-27,1	11,4	5,4	-41,0	-25,4	-6,8	
Ingressos financers	-18,8	-7,1	21,7	17,9	-24,2	9,8	
Altres despeses financeres	-22,2	21,7	16,1	39,5	66,8	-47,7	
Interessos del finançament rebut	-35,4	-11,0	16,8	4,6	-1,1	16,1	
RESULTAT ORDINARI NET	-16,0	10,3	11,1	-28,0	-32,7	5,8	
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	ns	12,5	-67,1	-271,0	-53,7	32,7	
RESULTAT NET (després d'impostos)	ns	27,0	-29,7	-349,6	-79,6	142,1	
Resultat net més amortitzacions i provisions	153,1	8,2	-10,3	-54,4	-51,9	52,5	
Proposta de distribució de dividendes	-17,2	-23,8	27,3	110,6	nd	nd	
Beneficis no distribuïts	70,1	69,4	-45,9	-747,6	nd	nd	
Pro Memoria: Taxes de variació abans d'incorporar ajustos matriu-filial							
Interessos del finançament rebut	-35,8	-11,5	17,4	15,3	-1,1	16,1	
RESULTAT ORDINARI NET	-15,2	28,1	16,3	-27,2	-32,7	5,8	
Resultat ordinari net més interessos	-22,9	14,7	16,7	-14,4	-27,2	8,5	
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	ns	33,1	20,0	-133,2	-53,7	32,7	

(*) Mitjana ponderada dels percentatges de variació dels quatre trimestres de l'any. En aquesta base no es disposa dels ajustos matriu-filial.

(ns) Valor no significatiu.

(nd) Dada no disponible.

Quadre VIII.9

Rendibilitat, palanquejament i endeutament

(En percentatge)

	2009	Base anual				Base trimestral*	
		2010	2011	2012	2012	2013	
Resultat ordinari net abans i.i.* / actiu net	5,4	5,9	4,7	4,9	5,8	6,2	
Cost nominal del finançament	3,5	3,3	3,6	3,9	3,3	3,7	
Palanquejament nominal	1,9	2,7	1,0	1,0	2,5	2,5	
Palanquejament real	1,6	4,5	4,3	3,4	4,9	4,0	
Rendibilitat de l'actiu net no financer	5,3	5,3	3,0	2,9	6,8	5,9	
Rendibilitat del patrimoni net	7,1	8,3	5,8	5,9	7,8	8,4	
Ràtio d'endeutament	47,9	47,6	51,8	50,8	44,9	46,2	

i.i.*: interessos i impostos.

(*) Mitjana ponderada dels percentatges de variació dels quatre trimestres de l'any.

Nota: Calculats sobre actius / passius mitjans. L'actiu net i els fons propis estan valorats a preus corrents.

DEFINICIÓ DE CONCEPTES I RÀTIOS

Rendibilitat ordinària de l'actiu net a preus corrents (rendibilitat econòmica)

A la base anual, la rendibilitat de l'actiu net, o rendibilitat econòmica, és igual al resultat ordinari de l'exercici abans d'interessos i impostos dividit per la mitjana dels valors inicial i final del període de l'actiu net a preus corrents. El resultat ordinari, numerador d'aquesta ràtio, és igual al resultat de l'exercici abans d'impostos i interessos menys les partides no financeres de fora de l'explotació. En excloure l'efecte d'aquestes partides (resultats per alienació, correccions valoratives i variacions del valor raonable), s'obté un coneixement més precís dels aspectes substancials de la gestió empresarial. El denominador d'aquesta ràtio és igual a la mitjana dels valors inicial i final del període de l'actiu net de proveïdors i d'altres passius sense cost. En aquest càlcul, l'immobilitzat material i Inversions immobiliàries es valora a preus corrents. A la base trimestral, la rendibilitat econòmica corresponent a cada trimestre és igual al resultat ordinari d'aquest trimestre multiplicat per quatre i dividit per l'actiu net mitjà a preus corrents. La ràtio corresponent a cada any és igual a la mitjana ponderada de les quatre ràtios trimestrals. Cada base trimestral està integrada per les dades corresponents al trimestre corrent i el mateix trimestre de l'any precedent. Això fa que en comparar les ràtios del 2012 amb les del 2011 s'estiguin comparant les ràtios corresponents a les mateixes mostres d'empreses.

Rendibilitat dels recursos propis (rendibilitat financera o rendibilitat ordinària del patrimoni net)

Aquesta ràtio és igual al resultat ordinari abans d'impostos dividit per la mitjana dels valors inicial i final dels recursos propis ajustats per la inflació. A la base trimestral, per calcular aquesta ràtio se segueix un procediment semblant al que s'ha descrit al paràgraf anterior.

Cost nominal unitari del finançament aliè

És igual al valor dels interessos del finançament rebut sobre la mitjana dels valors inicial i final de l'endeutament amb cost.

Palanquejament nominal

És igual a la diferència entre la rendibilitat de l'actiu net a preus corrents i el cost nominal unitari del finançament aliè.

Palanquejament real

És igual a la rendibilitat de l'actiu net a preus corrents menys el cost real del finançament aliè. El cost real del finançament aliè és igual al nominal (interessos del finançament rebut sobre l'endeutament amb cost) deflactat per l'índex de preus corresponent. De fet, en calcular la ràtio de rendibilitat sobre valors de l'actiu a preus corrents, el numerador i el denominador estan en la mateixa base monetària i, per tant, la ràtio és real. Per aquest motiu, és aconsellable comparar-lo amb l'interès real.

Ràtio d'endeutament

És igual a la relació de saldos mitjans entre els recursos aliens amb cost i el passiu remunerat. El passiu remunerat és igual al patrimoni net ajustat per inflació més l'endeutament amb cost. El seu valor coincideix amb el de l'actiu net a preus corrents.

La relació entre aquestes ràtios es pot expressar matemàticament (mitjançant una expressió que deriva del compte de resultats) seguint la nota metodològica del Banc d'Espanya:

$R1 = \text{Rendibilitat ordinària de l'actiu net (rendibilitat econòmica)}$

$R2 = \text{Interessos sobre recursos aliens amb cost (cost del deute)}$

$R3 = \text{Rendibilitat ordinària dels recursos propis (rendibilitat financera)}$

$R4 = R1 - R2 \text{ (palanquejament)}$

$R5 = \text{Recursos aliens amb cost sobre passiu remunerat (endeutament)}$

$R6 = \text{Recursos aliens sobre patrimoni net (} R6 = R5 / (1 - R5) \text{)}$

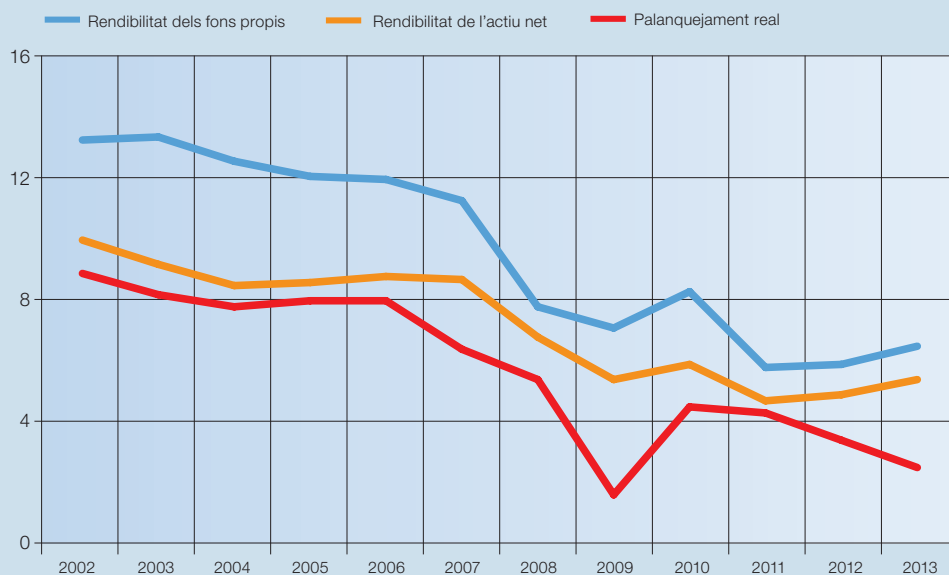
Relació entre les ràtios de resultats:

$R3 = R1 + (R1 - R2) R6$

Al gràfic VIII.12 es pot visualitzar les rendibilitats econòmica (rendibilitat de l'actiu net) i financera (rendibilitat dels fons propis) que han millorat el 2013 tot i la reducció del palanquejament que, de tota manera, segueix sent favorable. La rendibilitat dels fons propis ha passat del 5,9% del 2012 al 6,5% del 2013.

Resumint, la rendibilitat del patrimoni net ha millorat lleugerament el 2013, després de les caigudes dels anys anteriors. Entre les causes cal destacar, en primer lloc, que el palanquejament és favorable i l'ús del deute millora la rendibilitat. En segon lloc, també ha estat beneficiosa la millora del rendiment de l'actiu, conseqüència de la reducció de despeses per deteriorament i indemnitzacions al personal. En conjunt, la rendibilitat millora però segueix molt lluny dels resultats de l'any 2007, just abans que s'iniciés la crisi econòmica.

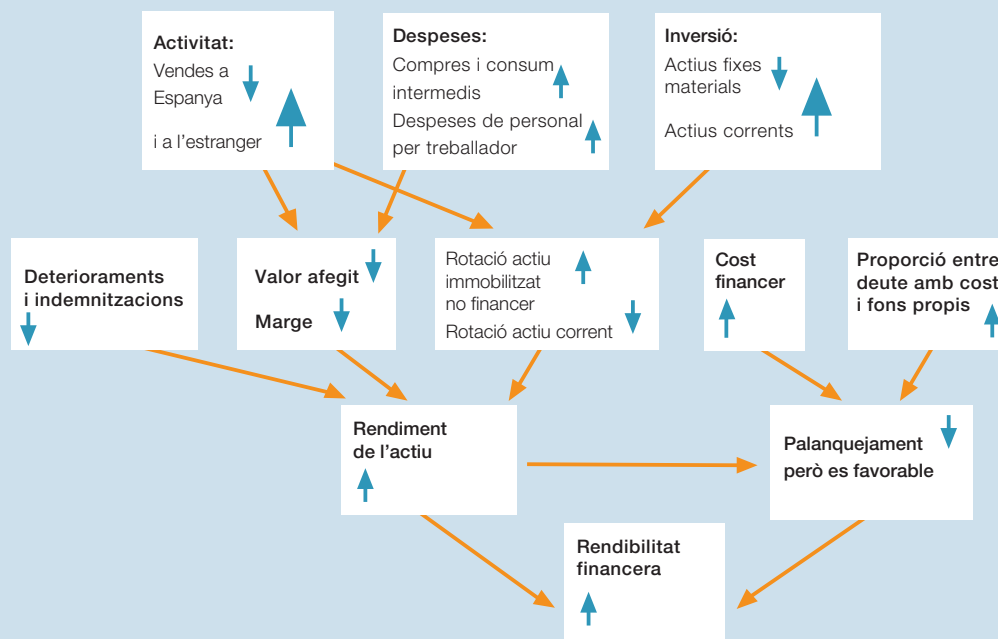
Rendibilitat i palanquejament



Nota: L'actiu net i els fons propis estan valorats a preus corrents.

Requadre VIII.5

Factors que expliquen la reducció de la rendibilitat dels fons propis en l'any 2013



3. Anàlisi de l'empresa catalana per sectors, per dimensions i comparació amb la resta d'Espanya

3.1. Anàlisi de l'empresa catalana per sectors: industrial, serveis i energètic

Donat que per a l'any 2013 només es disposa de la base trimestral, que inclou un nombre molt inferior d'empreses, aquesta anàlisi sectorial¹⁰ se centra en l'any 2012 fent les comparacions amb el 2011.

L'any 2011, el VAB va augmentar l'activitat a l'indústria i a l'energia, i es va reduir als serveis. En canvi, el 2012 el valor afegit només va augmentar a l'energia (quadre VIII.10).

Al caure més el valor afegit per treballador que les despeses de personal per treballador, la productivitat laboral va disminuir a la indústria i als serveis tant el 2011 com el 2012. En canvi, l'evolució va ser més favorable al sector energètic.

Pel que fa a l'ocupació, el nombre de treballadors per empresa es va seguir reduint en tots els sectors.

Continuant amb el quadre 10, el 2012 es va produir una important reducció del resultat net als serveis i l'energia. A l'indústria, en canvi, el resultat net va millorar. Els dividendes varen augmentar a tots els sectors.

Durant l'any 2012, la rendibilitat del patrimoni net va augmentar a tots els sectors, especialment als serveis i a l'energia.

Així mateix, les inversions en immobilitzat material i inversions immobiliàries varen augmentar l'any 2011 a tots els sectors. Els actius corrents no financers també varen augmentar en tots els sectors, especialment a l'energia.

D'acord amb les dades del quadre 10, tots els sectors van reduir el pes que té el patrimoni net, com a conseqüència de l'augment dels dividendes. Les empreses industrials són les més capitalitzades i les empreses de serveis són les que gaudeixen d'un palanquejament més elevat.

En resum, el 2012 va augmentar l'activitat a l'indústria i a l'energia i, en canvi, es va reduir als serveis (quadre 10). I el valor afegit només va augmentar a l'energia. El nombre de treballadors per empresa es va seguir reduint a tots els sectors. La productivitat laboral va disminuir a la indústria i als serveis tant el 2011 com el 2012. En canvi, l'evolució va ser més favorable a l'energia.

Tots els sectors varen augmentar la rendibilitat del patrimoni net el 2012, especialment les empreses de serveis gràcies entre d'altres factors al millor efecte palanquejament, ja que el rendiment de l'actiu és superior al cost del deute. En relació amb la política financera, les empreses industrials són les que estan menys endeutades i les de serveis les que tenen més proporció de deute.

¹⁰ Aquesta anàlisi per sectors incorpora les empreses del sector energètic, que no s'han considerat en les parts anteriors d'aquest informe i exclou els sectors d'activitats amb cobertura reduïda (Agricultura, ramaderia i caça; Silvicultura i explotació forestal; Pesca i aqüicultura; i Construcció).

Anàlisi de l'empresa catalana, per sectors

	Indústria		Serveis		Energia	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Nombre d'empreses	851	738	1.676	1.381	68	90
Activitat i valor afegit (taxes de variació, en %)						
Valor de la producció i subvencions	6,7	0,7	-0,2	-0,5	-1,3	7,4
Compres i consums intermedis	8,7	1,7	0,9	1,4	3,6	8,7
Valor afegit brut al cost de factors	0,4	-2,7	-1,2	-2,1	-7,8	5,4
Cost laboral i productivitat (taxes de variació, en %)						
Nombre mitjà de treballadors	-0,6	-0,5	-0,7	-1,3	-3,0	-3,6
Valor afegit per treballador (real)	-2,1	-4,5	-3,6	-3,2	-7,8	6,8
Despeses de personal per treballador (real)	-0,9	-2,7	-1,6	-2,5	-0,3	2,5
Cost laboral unitari (despeses de personal/valor afegit)	1,2	1,9	2,1	0,7	8,2	-4,1
Estructura del passiu remunerat (en %)						
Passiu remunerat / Passiu	77,6	77,4	86,5	85,4	81,7	80,9
Patrimoni net / Passiu remunerat	61,5	61,3	49,1	48,0	56,0	55,8
Finançament amb cost / Passiu remunerat	38,5	38,7	50,9	52,0	44,0	44,2
Finançament a llarg termini amb cost / Passiu remunerat	20,3	19,4	42,4	42,8	33,6	33,5
Finançament a curt termini amb cost / Passiu remunerat	18,2	19,4	8,6	9,2	10,4	10,7
Inversió en actius no financers (taxes de variació, en %)						
Immobilitzat material i inversions immobiliàries	12,6	11,8	15,8	11,3	3,8	5,4
Actius fixes materials (FBCF)	-0,1	-4,8	40,1	-23,9	34,0	160,9
Actiu corrent net no financer	3,1	1,6	19,0	0,3	ns	85,3
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (nominal)	-4,4	-4,1	-16,4	-1,5	3,2	3,2
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (nominal)	-4,2	-5,3	-29,2	-7,5	2,0	3,3
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (real)	-7,4	-6,4	-19,0	-3,8	0,0	0,7
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (real)	-7,1	-7,5	-31,4	-9,7	-1,1	0,9
Resultats i autofinançament (taxes de variació, en %)						
Valor afegit brut al cost de factors	0,4	-2,7	-1,2	-2,1	-7,8	5,4
Despeses de personal	1,7	-0,9	0,9	-1,4	-0,2	1,1
Amortitzacions i provisions d'explotació	0,1	-3,9	14,2	5,6	0,7	3,4
RESULTAT NET DE L'EXPLOTACIÓ	-3,4	-7,8	-32,2	-9,9	-18,9	11,2
Ingressos financers	16,3	-2,3	24,7	37,2	-5,1	15,0
Altres despeses financeres	2,2	34,8	23,4	33,4	-44,2	2,9
Interessos del finançament rebut	11,7	-3,7	13,2	11,6	-1,2	3,0
RESULTAT ORDINARI NET	-0,1	-7,2	-18,9	7,8	-14,2	17,4
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	-22,6	21,2	-68,9	6,8	-23,8	-35,4
RESULTAT NET (després d'impostos)	-23,9	4,5	-50,3	-26,7	-21,1	-37,8
Resultat net més amortitzacions i provisions	-9,9	-1,1	0,0	-10,1	-15,2	-24,4
Proposta de distribució de dividends	0,4	42,4	194,4	266,7	-20,5	42,9
Beneficis no distribuïts	-807,6	-190,0	-259,7	-354,4	-21,6	-103,7
Pro Memoria: Taxes de variació abans d'incorporar ajustos matriu-filial						
Interessos del finançament rebut	11,7	-3,7	14,6	34,3	-1,2	3,0
RESULTAT ORDINARI NET	-0,1	-7,2	-0,9	-6,3	-14,2	17,4
Resultat ordinari net més interessos	2,4	-6,4	3,5	1,8	-11,2	13,4
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	-22,6	21,2	-1,1	-16,0	-23,8	-35,4
Rendibilitat, palanquejament i endeutament (en %)						
Resultat ordinari net abans i.i.* / actiu net	6,4	5,9	5,7	7,6	6,3	6,9
Cost nominal del finançament	3,9	3,8	3,4	3,9	3,7	3,9
Palanquejament nominal	2,4	2,2	2,3	3,7	2,6	3,0
Palanquejament real	5,7	4,6	5,5	6,1	5,9	5,4
Rendibilitat de l'actiu net no financer	7,4	6,9	3,1	6,9	5,0	5,2
Rendibilitat del patrimoni net	7,8	7,3	8,2	11,5	8,5	9,3
Ràtio d'endeutament	37,4	38,6	52,9	51,5	44,9	44,1

Nota: Indústria i serveis no inclouen les empreses d'activitats amb cobertura reduïda.

Nota: Actius valorats a preus corrents.

* Per aquest agregat no es disposa dels ajustos matriu-filial.

(ns) Valor no significatiu.

i.i.*: Interessos i impostos.

Nota: Calculats sobre actius / passius mitjans. L'actiu net i els fons propis estan valorats a preus corrents.

3.2. Anàlisi de l'empresa catalana per dimensions: petites, mitjanes i grans empreses

A l'igual que l'apartat anterior aquesta anàlisi es centra en l'any 2012 fent les comparacions amb el 2011. D'acord amb les dades del quadre 11, l'anàlisi per dimensions¹¹ de l'any 2012 permet comprovar que les empreses de totes les dimensions varen reduir tant l'activitat com el valor afegit. La pitjor evolució la varen experimentar les empreses petites i, a continuació, les empreses mitjanes.

L'ocupació va evolucionar negativament, sobretot en el cas de les empreses petites i també es va reduir el valor afegit per treballador. La productivitat laboral va disminuir en les empreses petites i mitjanes en el 2012 ja que el cost laboral unitari (despeses de personal dividit pel valor afegit) va augmentar (quadre VIII.11). Tot i que les despeses de personal per treballador es varen reduir, el valor afegit per treballador encara es va reduir més donant com a resultat una pèrdua de productivitat laboral. Les empreses grans varen ser les úniques en les que es va reduir el cost laboral unitari el 2012 com a conseqüència de que les despeses de personal per treballador es varen reduir més que el valor afegit per treballador.

L'any 2012, les empreses de totes les dimensions varen experimentar una reducció del resultat net. Les empreses grans són les que han tingut una evolució més desfavorable del resultat net, especialment per l'augment de les despeses financeres i de les amortitzacions i les provisions d'explotació¹².

Això ha repercutit en els recursos generats (resultat net més amortitzacions i provisions), que l'any 2012 es varen reduir en tots els casos, especialment en les empreses grans. La reducció en els recursos generats més l'augment en els dividendes repartits, especialment en el cas de les grans empreses, ha produït una reducció important dels beneficis no distribuïts. En aquest aspecte les empreses mitjanes no han evolucionat tan negativament com les petites i les grans.

A nivell de rendibilitat del patrimoni net les empreses mitjanes són les que aconsegueixen ser més rendibles, seguides de les empreses grans. Entre les causes que expliquen la millor rendibilitat de les empreses mitjanes estaria la millor rendibilitat de l'actiu, l'augment dels ingressos financers i la reducció de les despeses financeres. Per altra banda, les empreses mitjanes han estat més prudentes que les empreses d'altres dimensions, ja que han reduït el pagament de dividendes.

D'acord amb les dades del quadre VIII.11, les inversions en actius fixos materials i en actius corrents varen disminuir en tots els segments d'empreses, especialment en les empreses mitjanes i grans.

El finançament d'aquestes inversions s'ha fet prioritzant el patrimoni net, en el cas de les empreses petites i mitjanes. En el mateix any 2012, les empreses petites i mitjanes són les que estan més capitalitzades.

En resum, en el 2012 les empreses de totes les dimensions varen tindre una evolució negativa de l'activitat, valor afegit, ocupació, resultat net i recursos generats. La reducció en els recursos generats més l'augment en els dividendes repartits, especialment en el cas de les grans empreses,

¹¹ En aquest estudi es classifica les empreses segons la dimensió en petites (fins a 50 treballadors), mitjanes (entre 50 i 249 treballadors) i grans (250 treballadors o més).

¹² Les provisions d'explotació inclouen els deterioraments per morositat i els deterioraments per pèrdua de valor dels estocs.

Anàlisi de l'empresa catalana, per dimensions

	Empreses petites		Empreses mitjanes		Empreses grans	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Nombre d'empreses	1.557	1.322	884	750	366	291
Activitat i valor afegit (taxes de variació, en %)						
Valor de la producció i subvencions	-1,6	-4,3	2,9	-3,2	2,0	-1,6
Compres i consums intermedis	0,1	-3,8	4,6	-2,8	3,5	-1,9
Valor afegit brut al cost de factors	-4,7	-5,0	-0,9	-4,2	-1,3	-1,0
Cost laboral i productivitat (taxes de variació, en %)						
Nombre mitjà de treballadors	-2,5	-4,0	-1,8	-1,9	-1,0	-1,3
Valor afegit per treballador (real)	-5,3	-3,4	-2,2	-4,5	-3,4	-2,1
Despeses de personal per treballador (real)	-1,8	-1,6	-0,9	-2,4	-1,6	-2,6
Cost laboral unitari (despeses de personal/valor afegit)	3,7	1,8	1,3	2,2	1,8	-0,5
Estructura del passiu remunerat (en %)						
Passiu remunerat / Passiu	78,9	79,1	79,2	79,6	81,8	80,9
Patrimoni net / Passiu remunerat	72,1	72,5	64,9	66,2	47,1	43,9
Finançament amb cost / Passiu remunerat	27,9	27,5	35,1	33,8	52,9	56,1
Finançament a llarg termini amb cost / Passiu remunerat	17,1	17,2	19,7	19,5	35,6	36,1
Finançament a curt termini amb cost / Passiu remunerat	10,8	10,3	15,4	14,4	17,3	20,1
Inversió en actius no financers (taxes de variació, en %)						
Immobilitzat material i inversions immobiliàries	4,6	8,1	8,0	9,0	12,1	12,6
Actius fixes materials (FBCF)	5,9	-6,3	13,7	-19,4	3,4	-19,3
Actiu corrent net no financer	-0,4	-4,6	-0,1	-7,9	17,0	-15,0
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (nominal)	-3,4	0,4	-1,9	-3,0	-15,9	-3,4
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (nominal)	-3,2	0,2	-3,2	-4,0	-28,2	-8,3
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (real)	-6,4	-2,0	-4,9	-5,3	-18,5	-5,7
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (real)	-6,2	-2,2	-6,2	-6,3	-30,4	-10,4
Resultats i autofinançament (taxes de variació, en %)						
Valor afegit brut al cost de factors	-4,7	-5,0	-0,9	-4,2	-1,3	-1,0
Despeses de personal	-1,2	-3,3	0,5	-2,1	0,5	-1,6
Amortitzacions i provisions d'explotació	-9,6	-1,5	-7,6	5,8	-9,0	31,2
RESULTAT NET DE L'EXPLOTACIÓ	-18,8	-21,5	0,1	-17,7	16,6	-54,2
Ingressos financers	-22,4	9,6	10,0	29,0	24,5	16,8
Altres despeses financeres	44,6	-25,1	4,3	-1,6	16,4	50,7
Interessos del finançament rebut	-0,7	-2,7	0,6	-6,6	19,3	6,3
RESULTAT ORDINARI NET	-27,8	-20,5	3,0	-8,2	28,5	-36,6
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	-28,5	-8,0	8,0	-3,2	-39,3	-928,4
RESULTAT NET (després d'impostos)	-35,2	-7,1	20,0	-7,8	-80,6	-738,9
Resultat net més amortitzacions i provisions	-19,9	-3,0	3,6	-0,3	-13,4	-74,2
Proposta de distribució de dividends	4,1	15,6	124,9	-8,7	16,6	135,5
Beneficis no distribuïts	-42,2	-23,3	-33,3	-6,5	-24,8	-564,3
Pro Memoria: Taxes de variació abans d'incorporar ajustos matriu-filial						
Interessos del finançament rebut	-0,7	-2,7	0,6	-6,6	20,0	18,5
RESULTAT ORDINARI NET	-27,8	-20,5	3,0	-8,2	26,6	-32,0
Resultat ordinari net més interessos	-22,0	-15,2	2,5	-7,9	23,5	-15,8
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	-28,5	-8,0	8,0	-3,2	66,9	-187,3
Rendibilitat, palanquejament i endeutament (en %)						
Resultat ordinari net abans i.i.* / actiu net	4,0	3,2	6,7	6,3	4,4	4,7
Cost nominal del finançament	3,7	4,0	3,5	3,7	3,7	3,9
Palanquejament nominal	0,2	-0,8	3,3	2,6	0,7	0,8
Palanquejament real	3,4	1,7	6,5	5,0	3,9	3,2
Rendibilitat de l'actiu net no financer	4,4	3,2	6,7	6,3	2,0	1,9
Rendibilitat del patrimoni net	4,1	2,9	8,6	7,6	5,3	5,7
Ràtio d'endeutament	29,0	27,7	36,6	34,5	55,3	54,5

Nota: Actius valorats a preus corrents.

i.i.*: Interessos i impostos.

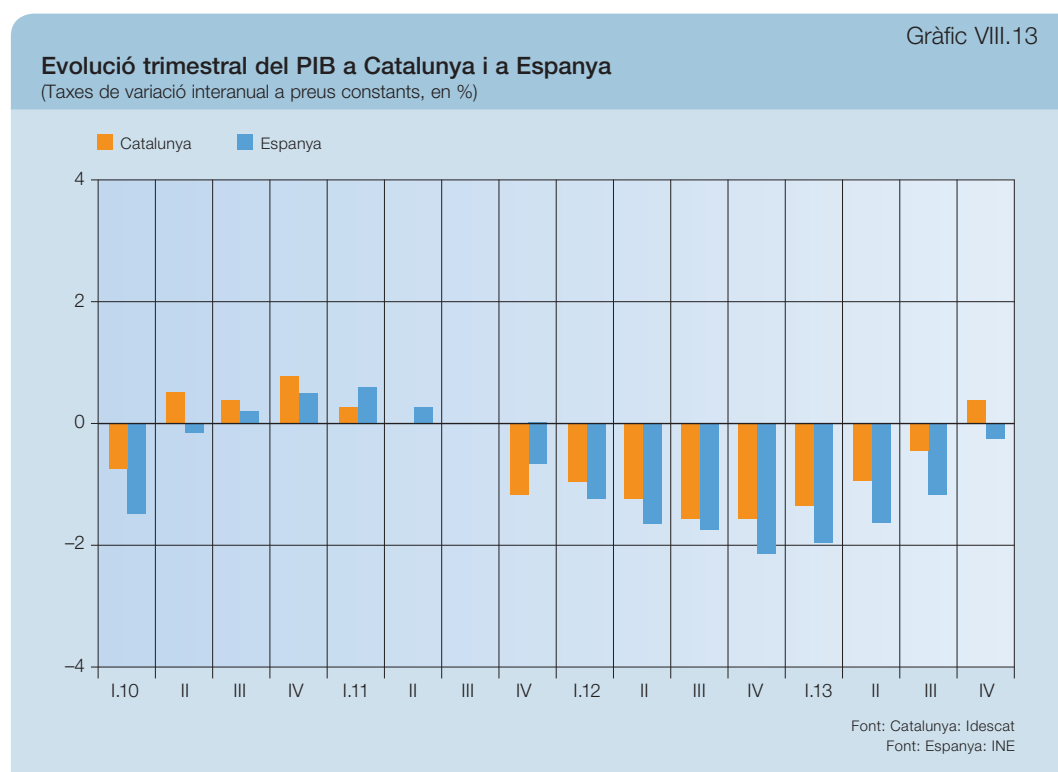
Nota: Calculats sobre actius / passius mitjans. L'actiu net i els fons propis estan valorats a preus corrents.

ha produït una reducció important dels beneficis no distribuïts. Les empreses mitjanes són les que aconseguen tindre més rendibilitat del patrimoni net per la millor rendibilitat de l'actiu, l'augment dels ingressos financers i la reducció de les despeses financeres. Les inversions en actius fixes materials i en actius corrents varen disminuir en tots els segments d'empreses, especialment en les empreses mitjanes i grans. El finançament d'aquestes inversions s'ha fet prioritant el patrimoni net, en el cas de les empreses petites i mitjanes, i això ha contribuït a una millor capitalització.

3.3. Comparació de l'empresa catalana amb les de la resta d'Espanya

L'evolució del PIB a Espanya i Catalunya ha estat molt similar en aquests darrers anys. Fins a l'any 2007 l'economia espanyola i catalana varen experimentar un creixement sostingut important, al voltant del 4% anual del Producte Interior Brut¹³, que era superior al de la mitja dels països de la Unió Europea. Després de la gran caiguda del 2009 (-3,7% a Espanya; i -3,8% a Catalunya) en els anys següents ja es va recuperar, tot i que en el 2012 el PIB va tornar a recaure a Espanya (-1,6%) i també a Catalunya (-1,3%). En el 2013, l'evolució va ser bastant menys desfavorable a Catalunya (-0,5%) que a Espanya (-1,2%).

Com es pot comprovar al gràfic VIII.13, en el quart trimestre de 2013, el PIB català va créixer un 0,4% respecte del mateix període de l'any anterior i és el primer trimestre que trenca la tendència negativa dels darrers dos anys. En aquest gràfic es visualitza la millor evolució del PIB a Catalunya en relació a Espanya.



¹³ Dades de l'Institut Nacional d'Estadística.

Aquesta millor evolució del PIB català té el corresponent reflex en les empreses. Així, el comportament en l'any 2013 de les empreses de Catalunya ha estat més favorable que el de la resta d'Espanya.

El 2013 va augmentar l'activitat a Catalunya i, en canvi, es va reduir a Espanya. Quant al valor afegit, aquest es va reduir en els dos casos, però la reducció va ser més important en la resta d'empreses espanyoles (quadre VIII.12).

En els darrers anys, el nombre de treballadors per empresa s'ha reduït tant a Catalunya com a la resta d'Espanya. Les despeses de personal per treballador, en canvi, han augmentat a Catalunya el 2013 i s'han reduït a Espanya. Com que a la resta d'Espanya el valor afegit ha caigut més que les despeses de personal, la reducció de la productivitat ha estat més elevada a la resta d'Espanya. Això es comprova amb el cost laboral unitari (despeses de personal sobre valor afegit) que ha augmentat més a Espanya.

El resultat net de les empreses catalanes el 2013 ha pujat més que el de les empreses espanyoles. Entre els aspectes que han evolucionat millor en les empreses catalanes, a part de l'activitat, estan la productivitat laboral, el valor afegit, les amortitzacions i les provisions d'explotació, els deterioraments d'actius, les indemnitzacions i els ingressos financers. En les empreses espanyoles el que tingut un comportament millor són les despeses de personal i els interessos del finançament rebut.

Al final, la rendibilitat del patrimoni net ha estat molt similar, tant en les empreses catalanes com en les de la resta d'Espanya (8,4% i 8,0%, respectivament).

D'acord amb les dades del quadre VIII.12, les empreses catalanes i les de la resta d'Espanya varen disminuir les inversions en immobilitzat material durant l'any 2013. En canvi, la inversió en actiu corrent va augmentar, especialment en les empreses catalanes. Pel que fa al finançament, ha continuat el procés de desendeutament, ja que el 2013 ha augmentat més el finançament amb fons propis en detriment del deute amb cost, especialment en el cas de les empreses catalanes. A les empreses espanyoles el creixement del finançament amb patrimoni net ha estat menor que a Catalunya i, en canvi, el finançament amb deute amb cost ha estat més elevat que a Catalunya. El palanquejament és més favorable a les empreses catalanes.

En resum, les principals diferències entre les empreses catalanes i les de la resta d'Espanya, són que les empreses catalanes han experimentat una evolució més favorable de l'activitat i del valor afegit en els darrers anys. La productivitat laboral també ha evolucionat més desfavorablement a la resta d'Espanya, tot i que han reduït més les despeses de personal per treballador. A les empreses espanyoles el que va evolucionar millor el 2013 varen ser els interessos del finançament rebut, que no es varen reduir. Al final, la rendibilitat del patrimoni net de les empreses catalanes i les de la resta d'Espanya ha estat molt similar el 2013, encara que una mica més elevada a les empreses catalanes.

Anàlisi comparatiu de l'empresa a Catalunya i a la resta d'Espanya

	Base anual				Base trimestral*	
	2011		2012		2013	
	CAT	RE	CAT	RE	CAT	RE
Nombre d'empreses	2807	6522	2363	5539	139	643
Activitat i valor afegit (taxes de variació, en %)						
Valor de la producció i subvencions	1,9	1,1	-2,1	-4,4	0,6	-3,6
Compres i consums intermedis	3,6	2,6	-2,2	-3,7	1,8	-3,4
Valor afegit brut al cost de factors	-1,4	-1,6	-1,9	-5,7	-1,6	-4,0
Cost laboral i productivitat (taxes de variació, en %)						
Nombre mitjà de treballadors	-1,3	-0,5	-1,6	-2,5	-2,6	-2,3
Valor afegit per treballador (real)	-3,3	-4,2	-2,7	-5,6	-0,3	-3,1
Despeses de personal per treballador (real)	-1,5	-1,7	-2,5	-1,9	1,3	-0,7
Cost laboral unitari (despeses de personal/valor afegit)	1,8	2,7	0,1	3,9	1,7	2,5
Estructura del passiu remunerat (en %)						
Passiu remunerat / Passiu	81,3	81,4	80,7	81,2	85,2	84,9
Patrimoni net / Passiu remunerat	50,4	47,9	48,0	48,3	53,8	53,2
Finançament amb cost / Passiu remunerat	49,6	52,1	52,0	51,7	46,2	46,8
Finançament a llarg termini amb cost / Passiu remunerat	32,8	34,9	33,1	34,2	35,8	33,4
Finançament a curt termini amb cost / Passiu remunerat	16,8	17,1	18,9	17,5	10,5	13,5
Inversió en actius no financers (taxes de variació, en %)						
Immobilitzat material i inversions immobiliàries	11,8	8,4	12,2	10,1	-2,5	-0,5
Actius fixes materials (FBCF)	5,0	-7,0	-18,8	-0,3	nd	nd
Actiu corrent net no financer	12,5	2,2	-13,0	7,4	92,2	49,9
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (nominal)	-12,6	-4,2	-3,1	-2,8	0,2	1,8
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (nominal)	-22,1	-10,5	-6,7	-2,9	0,2	1,8
Immobilitzat net per ocupat (estoc) (real)	-15,3	-7,2	-5,4	-5,1	-1,2	0,4
Immobilitzat material per ocupat (estoc) (real)	-24,5	-13,3	-8,9	-5,1	-1,2	0,4
Resultats i autofinançament (taxes de variació, en %)						
Valor afegit brut al cost de factors	-1,4	-1,6	-1,9	-5,7	-1,6	-4,0
Despeses de personal	0,4	1,0	-1,8	-2,0	0,0	-1,6
Amortitzacions i provisions d'explotació	-8,8	3,8	25,9	5,4	-1,3	0,4
RESULTAT NET DE L'EXPLOTACIÓ	5,4	-13,7	-41,0	-27,4	-6,8	-11,0
Ingressos financers	21,7	10,1	17,9	-5,5	9,8	8,9
Altres despeses financeres	16,1	-4,9	39,5	3,1	-47,7	-28,6
Interessos del finançament rebut	16,8	11,3	4,6	-3,1	16,1	-3,3
RESULTAT ORDINARI NET	11,1	-10,1	-28,0	-25,0	5,8	2,0
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	-67,1	-21,6	-271,0	-131,5	32,7	31,5
RESULTAT NET (després d'impostos)	-29,7	-13,6	-349,6	-128,6	142,1	14,4
Resultat net mes amortitzacions i provisions	-10,3	-4,9	-54,4	-63,3	52,5	8,1
Proposta de distribució de dividends	27,3	10,5	110,6	-14,9	nd	nd
Beneficis no distribuïts	-45,9	ns	-747,6	-402,8	nd	nd
Pro Memoria: Taxes de variació abans d'incorporar ajustos matriu-filial						
Interessos del finançament rebut	17,4	11,8	15,3	-1,8	16,1	-3,3
RESULTAT ORDINARI NET	16,3	-9,9	-27,2	-21,5	5,8	2,0
Resultat ordinari net més interessos	16,7	-3,7	-14,4	-15,4	8,5	0,5
RESULTAT ABANS D'IMPOSTOS	20,0	-19,5	-133,2	-95,7	32,7	31,5
Rendibilitat, palanquejament i endeutament (en %)						
Resultat ordinari net abans i.i.* / actiu net	4,7	6,1	4,9	5,6	6,2	5,9
Cost nominal del finançament	3,6	3,8	3,9	3,9	3,7	3,5
Palanquejament nominal	1,0	2,3	1,0	1,7	2,5	2,4
Palanquejament real	4,3	5,5	3,4	4,2	4,0	3,8
Rendibilitat de l'actiu net no financer	3,0	6,0	2,9	5,3	5,9	6,4
Rendibilitat del patrimoni net	5,8	8,8	5,9	7,5	8,4	8,0
Ràtio d'endeutament	51,8	53,4	50,8	51,9	46,2	46,8

(*) Mitjana ponderada dels percentatges de variació dels quatre trimestres de l'any.

(nd) Dada no disponible. (ns) Valor no significatiu.

Nota: Actius valorats a preus corrents.

i.i.*: interessos i impostos.

Nota: Calculats sobre actius / passius mitjans. L'actiu net i els fons propis estan valorats a preus corrents.

4. Conclusions

Aquesta anàlisi econòmicofinancera de l'empresa catalana per als anys 2012 i 2013 es fonamenta en les empreses amb seu a Catalunya que integren les bases de dades trimestral i anual de la Central de Balanços del Banc d'Espanya (CBBE), que aquest remet regularment a la Cambra de Comerç de Barcelona i al Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya. En relació amb la cobertura de la mostra d'empreses utilitzada per la CBBE, es pot dir que aquesta representa el 30% del Valor Afegit Brut al cost dels factors del total de les societats no financeres. De l'anàlisi efectuada es desprenen les conclusions següents:

Activitat i valor afegit: Els nivells d'activitat i vendes que varen tindre una evolució negativa el 2012, han experimentat un canvi de tendència el 2013 i han augmentat, sobretot per la bona marxa de les exportacions que han compensat la caiguda del mercat interior. Aquest bon comportament de les exportacions ha contribuït a que segueixi millorant la balança comercial i permet indicar que bona part de la recuperació econòmica ve motivada per l'activitat exterior, no només de les exportacions sinó també de la inversió estrangera i del turisme. La part negativa és que les empreses han perdut capacitat de generació de riquesa per la caiguda del valor afegit, ja que les compres i consums intermedis han augmentat més que la producció el 2013.

Ocupació: Els anys 2012 i 2013 ha continuat la reducció del nombre de treballadors, que ha afectat més als treballadors no fixes, atès que com ha vingut succeint des de l'inici de la crisi, les empreses han optat per disminuir els contractes temporals. Aquesta és una de les conseqüències més negatives de la crisi econòmica.

Inversió: Les inversions en actius fixes materials i en actius corrents no financers han registrat taxes de variació negatives el 2012. El 2013, aquesta tendència negativa ha continuat pel que fa als immobilitzats. Els actius corrents no financers, en canvi, han experimentat un creixement el 2013.

Cost dels factors i productivitat: El 2013 hi ha hagut un augment de les despeses de personal per treballador acompanyades d'una reducció del valor afegit per treballador. També ha empitjorat la productivitat de l'actiu, com a conseqüència de la menor rotació de l'actiu corrent net. I en el tema del finançament, els costos reals del finançament que havien disminuït el 2010 i 2011, varen augmentar els anys 2012 i 2013.

Estructura financera: En l'actiu hi ha hagut un increment significatiu del pes de l'immobilitzat compensat amb una reducció del pes de l'actiu corrent net no financer. En el finançament, el patrimoni net ha perdut pes els anys 2012 i 2013 i, en canvi, ha augmentat el finançament amb cost. Per tant, l'estratègia de desendeutament que s'havia seguit en els anys anteriors no va continuar el 2013. Això pot ser conseqüència d'una relaxació de les restriccions de crèdit que han vingut practicant les entitats financeres des de l'inici de la crisi financera en el 2008.

Resultats i creació de riquesa: La rendibilitat del patrimoni net ha millorat lleugerament el 2013, després de les caigudes dels anys anteriors. Entre les causes cal destacar la bona evolució dels ingressos financers, així com la reducció dels deterioraments d'actius i de les indemnitzacions al personal, que han compensat la caiguda del valor afegit brut i l'augment dels interessos del finançament rebut. La rendibilitat de l'actiu ha millorat el 2013, ja que encara que la rotació de l'actiu

ha empitjorat el resultat net ha augmentat. La millora del rendiment dels actius explica l'augment de la rendibilitat del patrimoni net. El palanquejament que mesura l'impacte del deute en la rendibilitat ha disminuït però segueix sent favorable. Per tant, l'ús del deute millora la rendibilitat.

Anàlisi per sectors¹⁴: El 2012, l'activitat va augmentar a l'indústria i al sector energètic i, en canvi, es va reduir als serveis. El valor afegit, en canvi, només va augmentar al sector d'energia.

El nombre de treballadors per empresa es va seguir reduint a tots els sectors. Tot i així, la reducció del valor afegit a la indústria i als serveis ha fet disminuir la productivitat laboral en aquests sectors.

Tots els sectors varen augmentar la rendibilitat del patrimoni net el 2012, especialment les empreses de serveis gràcies entre d'altres factors al millor efecte palanquejament, ja que estan més endeutades i el rendiment del seu actiu és superior al cost del deute. Les empreses industrials, en canvi, són les que estan menys endeutades.

Anàlisi segons la dimensió: El 2012 les empreses de totes les dimensions varen tindre una evolució negativa de l'activitat, valor afegit, ocupació, resultat net i recursos generats. La reducció en els recursos generats més l'augment en els dividendes repartits, especialment en el cas de les grans empreses, ha produït una reducció important dels beneficis no distribuïts.

Les empreses mitjanes són les que aconseguen tindre més rendibilitat del patrimoni net per la millor rendibilitat de l'actiu, l'augment dels ingressos financers i la reducció de les despeses financeres. Les inversions en actius fixes materials i en actius corrents varen disminuir en tots els segments d'empreses, especialment en les empreses mitjanes i grans.

El finançament d'aquestes inversions s'ha fet prioritzant el patrimoni net, en el cas de les empreses petites i mitjanes, i això ha contribuït a una millor capitalització.

Comparació amb la resta d'Espanya: Les empreses catalanes han tingut una millor evolució de l'activitat i del valor afegit en els darrers anys que les empreses de la resta d'Espanya. La productivitat laboral també ha evolucionat més favorablement a les empreses catalanes, tot i que han augmentat més les despeses de personal per treballador. A les empreses espanyoles el que va evolucionar millor el 2013 varen ser els interessos del finançament rebut.

La rendibilitat del patrimoni net de les empreses catalanes i les de la resta d'Espanya ha estat molt similar el 2013, encara que una mica més elevada a les empreses catalanes per la millor evolució de l'activitat, valor afegit i productivitat laboral.

En conjunt, les empreses varen millorar el 2013. Els principals reptes per als propers anys són: augmentar les vendes a Espanya, millorar el valor afegit i la productivitat laboral, augmentar la rotació dels actius corrents i capitalitzar les empreses amb més recursos generats i menys repartiment de dividendes.

¹⁴ Donada la menor representativitat de la mostra, les anàlisis per sectors i dimensió de les empreses han arribat només fins el 2012.



Capital humà

1. Educació i formació a Catalunya: els objectius europeus

En aquest apartat pretenem identificar, mitjançant una sèrie d'indicadors comparats, les característiques i tendències bàsiques del sistema d'educació i formació a Catalunya. La selecció d'indicadors està efectuada seguint les pautes establertes per la Comissió Europea, en la seva estratègia *Education and Training 2020* i en el document estratègic *Rethinking Education* de 2012. A *Education and Training 2020* s'estableixen els indicadors que numerem de l'1 al 5 i, per a cadascun d'ells, un punt de referència com objectiu recomanat a assolir l'any 2020. A *Rethinking Education* s'incorporen els indicadors 6 i 7 i els seus corresponents punts de referència. Tots ells s'hi incorporen al quadre IX.1.

Els valors dels indicadors per a Catalunya, Espanya, i la mitjana de la Unió Europea-27 (amb excepció del 6, no disponible de moment) es troben al quadre 2, referits a dos moments: el corresponent al valor més recent disponible (2013) i el corresponent al valor els anys 2008 o 2009. La separació temporal entre els dos valors, si bé és reduïda, aporta una informació rellevant: la xifra de 2008-2009 se situa al començament de la crisi econòmica, mentre que la més recent correspon al sisè any de la crisi.

El primer dels indicadors, referit a l'educació infantil a partir dels 4 anys, no presenta en el cas de Catalunya un interès especial, atès que des de fa alguns anys s'ha arribat a un nivell d'escolarització universal que ha vingut recolzada per la gratuïtat, des de la LOCE de 2002, del segon cicle d'educació infantil. Pot veure's que la progressió d'aquest indicador a la resta de països europeus és molt ràpida, assenyalant un canvi cultural important en les pautes d'incorporació al sistema educatiu a Europa, canvi que s'havia anticipat a Catalunya i Espanya.

En relació a l'indicador 2, la disponibilitat de les dades de PISA-2012 ens permet comprovar l'estabilitat d'una pauta important del sistema educatiu a Catalunya: comparativament, a Catalunya la proporció d'estudiants en els nivells més baixos de competències al finalitzar l'educació obligatòria és reduïda. Si tenim en compte que el punt de referència es troba en el 15% per a cadascuna de les competències (matemàtiques, ciències i lectura) veiem que únicament en el cas de la competència en matemàtiques la distribució de competències a Catalunya s'allunya significativament de l'objectiu establert per a 2020. La concentració de les competències dels estudiants catalans en els nivells intermedis, amb baixa proporció d'estudiants en les zones de competències molt baixes i molt altes es manté al llarg de les edicions de PISA. En el cas d'Espanya i de la mitjana de països de la Unió Europea els valors de l'indicador es troben més allunyats del punt de referència, si bé en el cas espanyol observem una millora entre les dades de 2009 i les de 2012.

L'indicador 3 és, potser, el més rellevant, ja que es refereix a la situació i evolució del principal problema del sistema educatiu català des del doble punt de vista de l'eficiència i l'equitat. L'abandonament prematur, definit com la interrupció de l'educació i la formació al finalitzar l'educació obligatòria (després d'haver obtingut, o no, la titulació de Graduat en E.S.O., fet pel qual el concepte d'abandonament prematur incorpora la situació de fracàs escolar) se situava, abans de la crisi econòmica, en valors molt elevats. L'atracció que en aquell moment exercia el mercat de treball per

als joves justificava un allunyament del sistema educatiu d'un de cada tres joves catalans en finalitzar la E.S.O. Convé remarcar que aquest allunyament dificultava enormement les trajectòries de formació al llarg de la vida, ja que el nivell de formació inicial determina en molt bona mesura les probabilitats d'accés a la formació contínua. La crisi econòmica i la forta incidència de l'atur juvenil han suposat la caiguda del cost d'oportunitat de la inversió en educació, fet que ha permès la permanència en les aules d'una major proporció de joves. El valor de l'indicador d'abandonament prematur utilitzat per la Comissió Europea ha caigut deu punts a Catalunya. No obstant això, el valor actual, de 23,5%, segueix estant, igual que el valor espanyol, molt per sobre de l'establert com objectiu per a 2020 per la Comissió Europea (10%).

La formació de capital humà en el nivell d'educació superior segueix augmentant, com ho ha fet en els últims anys. L'indicador 4 respon amb un cert retard als canvis en l'accés a l'educació superior, ja que comptabilitza la taxa de graduats en una franja d'edat (30-34 anys) distanciada de l'edat teòrica de finalització dels estudis. L'indicador, a més, té en compte el nombre de graduats –i no únicament estudiants–, raó per la qual es veu afectat per l'eficiència productiva dels centres d'educació superior (mesurada en termes de la ratio entre graduats i estudiants), que també s'ha incrementat els últims anys. Aquesta tendència a l'augment ha situat la taxa en un 43,3% a Catalunya, per sobre de l'objectiu del 40% establert per a 2020. Es tracta d'una evolució comuna als països europeus, els quals han vist

Quadre IX.1

Indicadors corresponents a l'estratègia *Education and Training 2020*

Indicador i àmbit	Definició	Punt de referència
1. Educació infantil	Proporció dels/de les nens/es amb edats compreses entre els quatre anys i l'edat d'escolarització obligatòria que participa en l'educació infantil.	Superior al 95%
2. Rendiment en competències bàsiques	Percentatge de joves de quinze anys amb un baix rendiment en lectura, matemàtiques i ciències. Els valors s'analitzaran per separat.	Inferior al 15% en cadascun d'ells
3. Abandonament prematur	Proporció de població amb edats compreses entre divuit i vint-i-quatre anys que només té ensenyament secundari inferior o menys.	Inferior al 10%
4. Rendiment en educació superior	Proporció de persones amb edats compreses entre trenta i trenta-quatre anys que han acabat l'educació superior.	Superior al 40%
5. Aprenentatge permanent	Percentatge de la població amb edats compreses entre els vint-i-cinc i els seixanta-quatre anys que participa en activitats d'educació i formació.	Superior al 15%
6. Mobilitat dels estudiants	Proporció dels graduats d'educació superior i de les persones entre divuit i trenta-quatre anys amb titulació de formació professional inicial que han passat per un període d'estudi o formació a l'estranger.	Graduats d'educació superior: superior al 20%. Graduats de formació professional inicial: superior al 6%
7. Empleabilitat	Proporció de persones ocupades entre els graduats amb edats compreses entre els 20 i 34 anys que han finalitzat la seva educació o formació fa menys de tres anys.	superior al 82%.

Font: elaboració pròpia a partir de diversos documents de la Comissió Europea

incrementar el valor de l'indicador en quatre punts i escaig en només cinc anys. Sembla raonable pensar que l'objectiu establert serà també assolit per la mitjana dels països de la Unió Europea.

Menys favorable resulta l'evolució de l'indicador 5, referit a l'aprenentatge permanent de la població adulta. Si bé existeix una evolució lleugerament positiva, que situa el valor de l'indicador per a Catalunya en un 11%, aquest valor resulta sorprenentment baix si tenim en compte que la situació de molt elevat atur afavoreix la realització de cursos de formació ocupacional. De fet, el ritme de creixement de la participació en aprenentatge permanent d'adults és similar a Catalunya, amb taxes d'atur molt elevades, que en la mitjana de països europeus, considerablement menys afectats per l'atur.

No aportem valors per a l'indicador 6, ja que només estan disponibles dades molt parcials, a l'*Education and Training Monitor 2013*, referides a la mobilitat d'estudiants generada per alguns programes europeus. Pel que fa a l'indicador 7, referit a la taxa d'incorporació a un lloc de treball dels graduats en els tres anys següents a la graduació, no disposem de valors per a Catalunya; podem assumir, no obstant això, que el valor referit al mercat de treball català no difereix excessivament del referit al mercat de treball del conjunt d'Espanya. En 2012 aquest últim se situava en 62,4%, 13,3 punts per sota de la mitjana europea i 19,6 punts per sota de l'objectiu, del 82%, fixat per a l'any 2020. Resulta clar que aquest indicador depèn, sobretot, de l'evolució de la taxa d'atur i que, per tant, la capacitat que té el sistema educatiu per a alterar-lo per si mateix és limitada, per molt que es tracti d'ajustar les competències que adquireixen els estudiants a les necessitats del mercat de treball.

Quadre IX.2

Valors dels indicadors corresponents a l'estratègia *Education and Training 2020*. Catalunya, Espanya i Unió Europea
(Percentatges)

	Catalunya		Espanya		Unió Europea-27	
	2008-09(*)	2013(**)	2008-09(*)	2013(**)	2008-09(*)	2013(**)
1. Educació infantil	98,2	100,0	97,8	100,0	84,0	93,2
2. Rendiment en competències bàsiques (PISA)						
Matemàtiques	19,0	20,0	24,0	23,6	22,5	23,9
Ciències	16,0	15,5	19,0	15,7	18,4	18,3
Lectura	13,0	15,1	20,0	18,3	20,6	19,7
3. Abandonament prematur	33,2	23,5 (p)	31,9	24,1	14,9	12,0
4. Rendiment en educació superior	38,4	43,3	38,9	41,1	32,3	36,6
5. Aprenentatge permanent	8,9	11,0	10,4	12,7	9,3	10,7
7. Empleabilitat	n.d.	n.d.	81,9	62,4	82,0	75,7

Fonts i notes:

(*) 2008-09 amb l'excepció de l'indicador 1 per a la Unió Europea-27, referit a 2005. Fonts: veure Memòria Econòmica de Catalunya 2009, quadre VIII.3, p. 152.

(**) 2013 amb l'excepció dels indicadors 2, referits a PISA-2012; 1, referit a 2011 i 7, referit al 2012.

(p): dada preliminar.

Fonts:

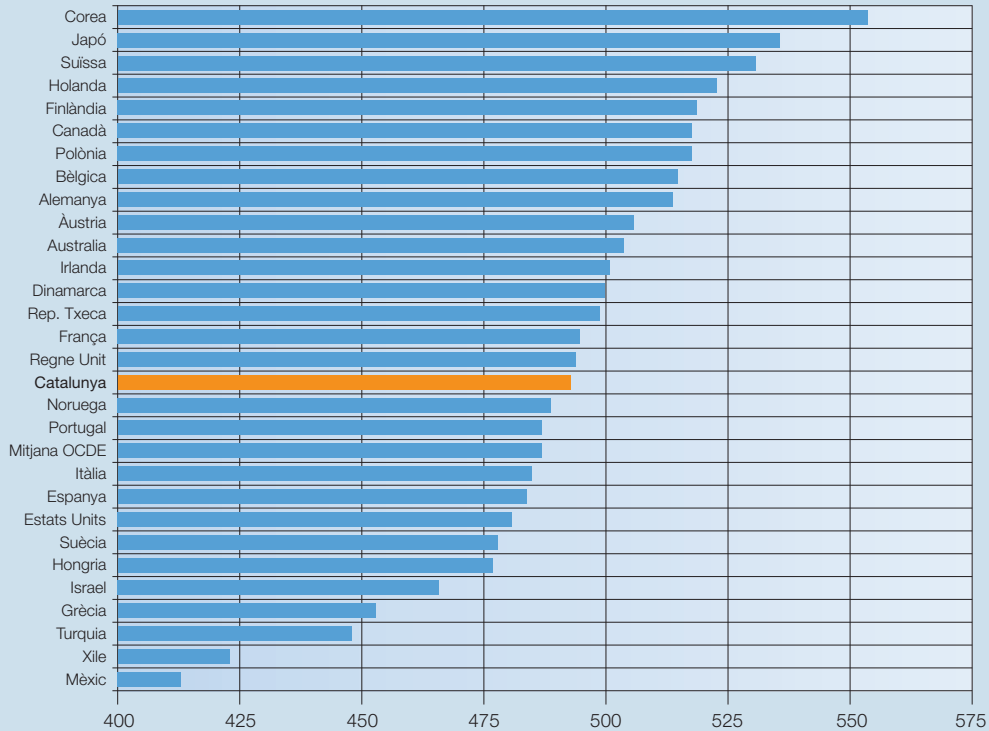
- Indicador 1 (dades referides a 2011): Catalunya: elaborat a partir de dades on-line del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte; Dades d'Espanya i de la UE-27: EUROSTAT (web).
- Indicador 2: Elaborat a partir de *Programa para la Evaluación Internacional de los Alumnos. Informe español. Volumen I: Resultados y contexto*, Madrid: Instituto Nacional de Evaluación Educativa.
- Indicador 3: Dades de Catalunya: IDESCAT (web); Dades d'Espanya i de la Unió Europea: EUROSTAT (web).
- Indicadors 4 i 5: Catalunya i Espanya: elaboració pròpia a partir de dades de l'*Encuesta de Población Activa* (Dades referides a 2013, segon trimestre); Unió Europea-27: EUROSTAT (web).
- Indicador 7: Espanya i EU-27: European Commission (2013). *Education and Training Monitor 2013*. Strasbourg: European Commission. Taula 5.3

2. L'adquisició de competències en el sistema d'educació i formació a Catalunya

Durant l'any 2013 i el començament del 2014 hem pogut accedir a noves dades, de gran interès, referides a competències dels alumnes i de la població adulta. Ens referim, específicament, a les dades procedents de tres avaluacions internacionals de competències portades a terme per l'OCDE. La primera d'aquestes avaluacions és l'edició de 2012 de PISA (*Programme for International Student Assessment*), que avalua una vegada cada tres anys, des de l'any 2000, el nivell de competències bàsiques en matemàtiques, lectura i ciències d'una mostra d'alumnes de quinze anys en un ampli grup de països, pertanyents a l'OCDE i associats. La segona avaluació correspon a la competència de «resolució creativa de problemes», emmarcada també en el programa PISA i que s'ha portat a terme per primera vegada el 2012 amb resultats publicats el 2014. Finalment, la tercera avaluació és la de competències de la població adulta en matemàtiques i lectura, PIAAC (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies*), realitzada per primera vegada el 2013. Per a les dues primeres disposem de mostres ampliades representatives per al cas de Catalunya, mentre que per a la tercera comptem amb la mostra representativa per a Espanya. En aquest apartat revisarem quina informació substantiva ens aporten aquestes avaluacions a l'hora de valorar el nostre sistema d'educació i formació, tant en termes agregats (nivell de competències adquirit) com en termes de la seva distribució entre el conjunt de la població.

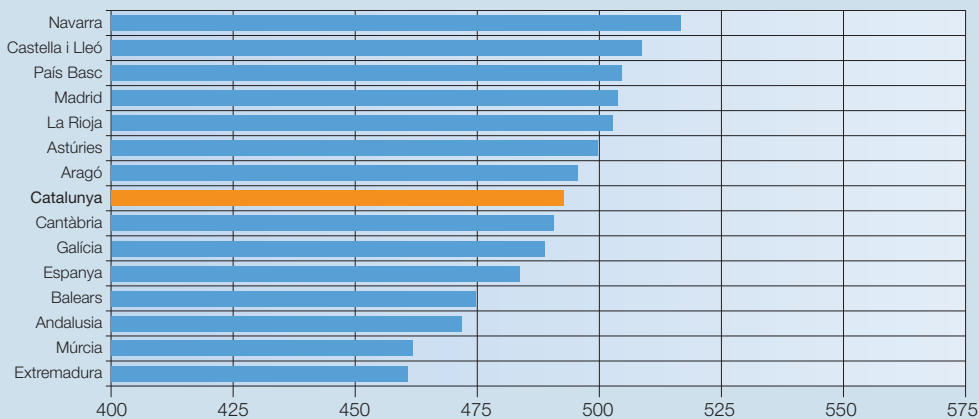
Començant per l'adquisició de competències «convencionals» al final de l'educació obligatòria (15 anys), mesurada mitjançant PISA-2012, convé en primer lloc definir el que es pretén mesurar. PISA defineix les competències en matemàtiques, lectura i ciències com a capacitats instrumentals i transversals necessàries per a resoldre situacions i problemes que permetin els alumnes seguir aprenent i desenvolupar un paper actiu a la societat; pretén allunyar-se, d'aquesta manera, dels coneixements curriculars. Centrant-nos en la competència de matemàtiques, la qual és analitzada en profunditat a l'edició del 2012, veiem (gràfic IX.1) que el nivell assolit pels alumnes catalans és lleugerament superior a la mitjana de l'OCDE i a la mitjana espanyola i proper al de països com França, Regne Unit, Itàlia i Estats Units. Se situa en una posició intermèdia, sense grans oscil·lacions pel que fa a l'edició anterior: la puntuació mitjana el 2012 va ser de 493 punts i havia estat de 488 punts en l'edició del 2009. Resulta remarcable que les puntuacions mitjanes dels alumnes de Catalunya en matemàtiques i ciències (493 i 492 punts, respectivament, en l'edició de 2012) són inferiors a les obtingudes en lectura (501 el 2012). Catalunya també ocupa una posició intermèdia entre les comunitats autònomes espanyoles pel que fa a la competència de matemàtiques el 2012: en el gràfic IX.2 es pot observar que el resultat mitjà dista de l'obtingut en comunitats com Navarra, Castella-Lleó o País Basc, però també està llunyà dels resultat considerablement més baixos de comunitats com Extremadura, Múrcia o Andalusia.

PISA-2012. Competència de matemàtiques: puntuacions mitjanes.
Selecció de països de l'OCDE



Font: elaboració pròpia a partir de dades on-line d'OECD (2013). *What Students Know and Can Do*. París: OECD

PISA-2012. Competència de matemàtiques: puntuacions mitjanes.
Comunitats Autònomes

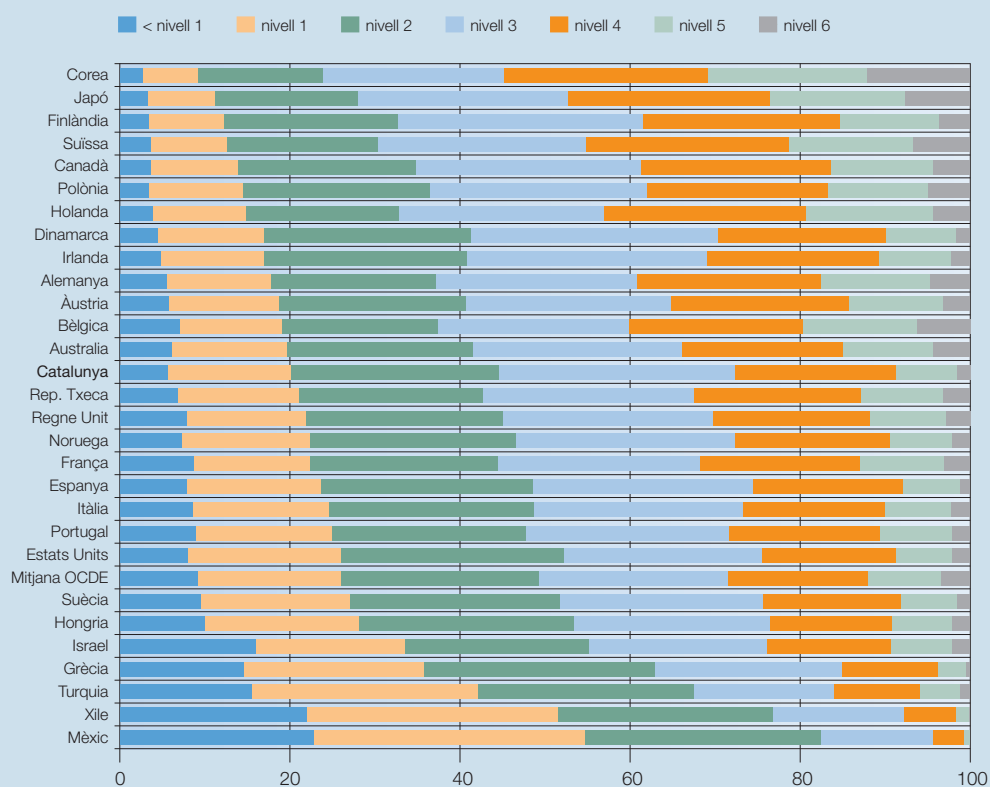


Font: elaboració pròpia a partir de dades on-line d'OECD (2013). *What Students Know and Can Do*. París: OECD

A més del nivell mitjà agregat, resulta molt interessant, a l'hora d'analitzar les competències de la població, prestar atenció a la seva distribució. El gràfic IX.3 presenta els països ordenats de menor a major proporció de joves amb nivells molt baixos (nivell 1 i inferior a 1) de competències de lectura. Recordem que aquest era un dels indicadors utilitzats per la Comissió Europea per a monitoritzar l'avenç dels sistemes d'educació i formació europeus, identificant en aquest cas a la població de major risc de fracàs en el sistema educatiu i en la inserció laboral. El gràfic ens permet també accedir a informació sobre la distribució dels joves en els nivells superiors de competències. Veiem que la distribució de competències a Catalunya està molt centrada en els nivells intermedis. Més de la meitat de la població avaluada es concentra en els nivells 2 i 3, amb una presència reduïda d'alumnes en els nivells més baixos i, també, molt poca participació en els nivells més alts. Aquesta última característica, la reduïda presència d'estudiants «excel·lents» és molt destacable en el cas català: únicament un 8,7% dels joves catalans se situen en els nivells 5 o 6 de competències de matemàtiques de PISA. Es pot comparar aquesta xifra amb el 30,9% de Corea o el 23,7% de Japó.

Gràfic IX.3

PISA-2012. Distribució de l'alumnat en funció dels nivells de competència en matemàtiques. Selecció de països de l'OCDE



Font: elaboració pròpia a partir de dades on-line d'OCDE (2013). *What Students Know and Can Do*. Paris: OECD

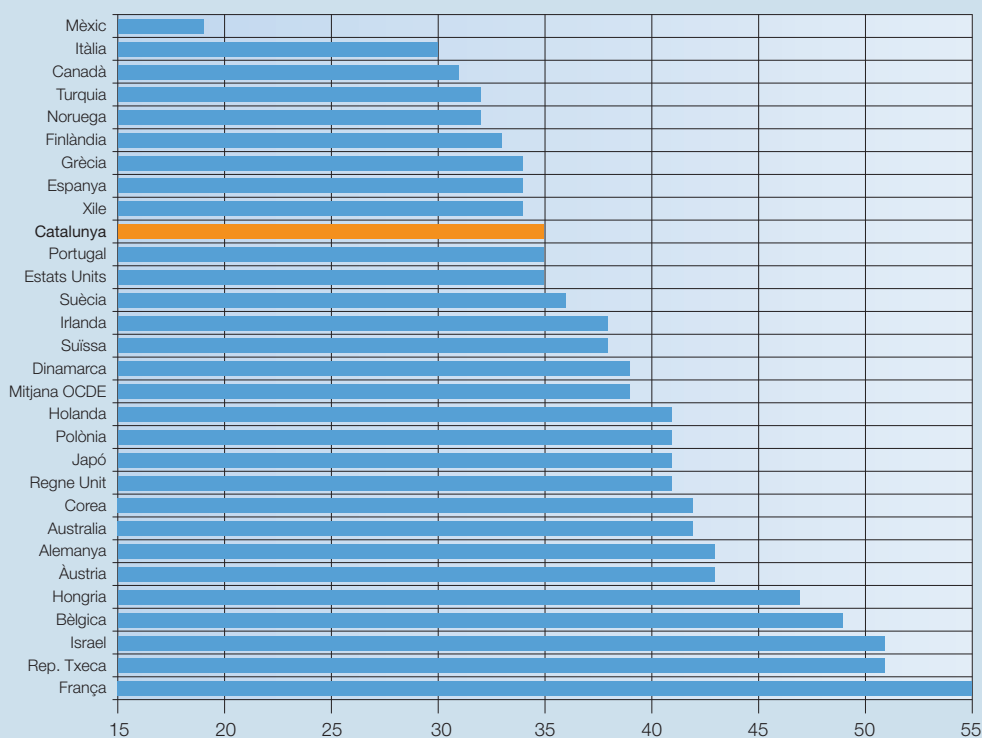
Una altra perspectiva sobre l'equitat en la distribució de les competències la proporciona la relació entre els recursos socioeconòmics i culturals de les famílies i els resultats obtinguts a l'avaluació de les competències. Sabem que, com mitjana, quant majors són aquests recursos millors són els resultats; ara bé, en diferents sistemes educatius la intensitat d'aquesta correlació és, també, diferent. Utilitzem aquí un índex, construït per l'OCDE, d'Estatut Social, Econòmic i Cultural (ESCS)

que s'elabora a partir de les característiques de la família de cada alumne. Podem interpretar la correlació entre aquest índex ESCS i el nivell de competències com una mesura del nivell de sensibilitat del sistema educatiu davant les desigualtats socials prèvies. En els gràfics IX.4 i 5, on es compara Catalunya, respectivament, amb una diversitat de països de l'OCDE i amb les comunitats autònomes amb mostra ampliada a PISA, s'estableix la relació entre les dues variables en termes de punts de variació en el nivell de competència per cada punt que varia l'índex ESCS. Una puntuació reduïda indica que el sistema educatiu és relativament igualitari, atès que té una resposta reduïda davant desigualtats socials, mentre que una puntuació elevada indica un alt nivell de «traducció» de les desigualtats socials prèvies en desigualtats de resultats educatius.

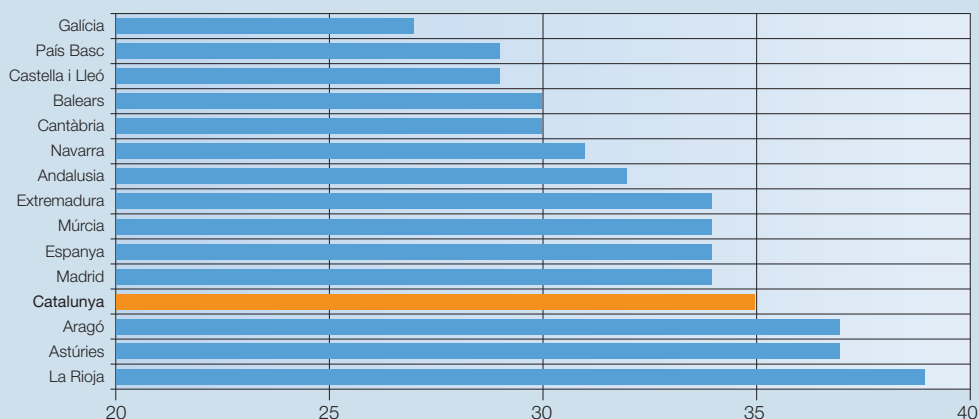
Els gràfics descriuen com el sistema educatiu a Catalunya reproduceix de forma més atenuada les desigualtats socials prèvies que la major part dels sistemes avaluats a PISA. En el gràfic IX.4 veiem un ampli rang de valors per als diferents països i com l'indicador, en el cas català, es diferencia com a màxim en 5 punts dels sistemes educatius més igualitaris en aquest sentit (amb excepció de Mèxic). El gràfic IX.5 ens mostra diferències entre comunitats autònomes espanyoles, el rang de valors de les quals és més limitat. La posició de Catalunya està lleugerament per sobre de la mitjana espanyola; pot assenyalar-se que algunes comunitats autònomes amb puntuacions mitjanes més elevades que Catalunya, com Navarra, Castella-Lleó, País Basc o Madrid, són també més igualitàries en el sentit que estem considerant aquí; com es comprova freqüentment a partir de les dades de PISA, no sembla que uns millors resultats educatius hagin d'estar associats a majors nivells de desigualtat.

Gràfic IX.4

PISA-2012. Punts de variació en la competència de matemàtiques per cada punt que varia l'ESCS. Selecció de països de l'OCDE



Font: elaboració pròpia a partir de dades on-line d'OECD (2013). *What Students Know and Can Do*. Paris: OECD

PISA-2012. Punts de variació en la competència de matemàtiques per cada punt que varia l'ESCS. Comunitats autònomes


Font: elaboració pròpia a partir de dades on-line d'OECD (2013). *What Students Know and Can Do*. Paris: OECD

Un aspecte, relatiu a la distribució de les competències entre la població, en el qual els resultats de Catalunya haurien de rebre una atenció especial, és la diferència entre les puntuacions obtingudes per la població autòctona i la d'origen immigrant. El quadre IX.3 descriu una diferència, en termes relatius (13,96%), més gran que les de la major part de les comunitats autònomes. Aquesta diferència és gairebé el doble que la existent al conjunt dels països de l'OCDE (7,6%) en la competència de matemàtiques, i no pot atribuir-se a una elevada concentració, a Catalunya, d'alumnat immigrant: d'altres comunitats on la presència d'alumnat d'origen immigrant és similar o superior presenten diferències relatives més contingudes.

Quadre IX.3

Població d'origen no immigrant i immigrant. Percentatge sobre el total i puntuació a la competència de matemàtiques a PISA-2012

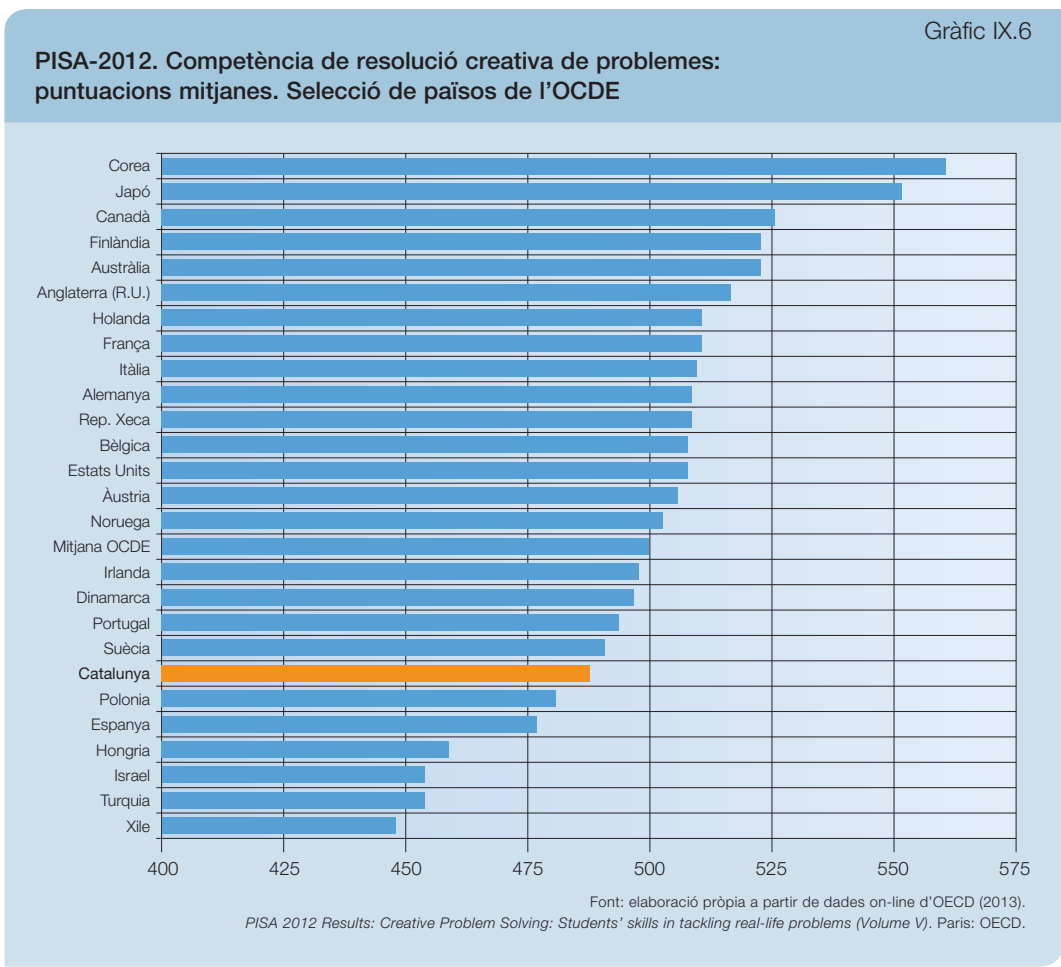
	Origen no immigrant		Origen immigrant		Diferències de puntuació (%)
	Percentatge	Puntuació	Percentatge	Puntuació	
País Basc	91,3	516	8,7	430	16,64
La Rioja	82,0	520	18,0	435	16,41
Aragó	86,8	510	13,2	426	16,37
Astúries	93,7	505	6,3	431	14,78
Catalunya	86,2	505	13,8	434	13,96
Navarra	84,6	529	15,4	457	13,72
Castella i Lleó	93,1	514	6,9	447	13,17
Múrcia	84,6	473	15,4	413	12,57
Balears	81,0	489	19,0	428	12,36
Madrid	83,9	515	16,1	455	11,57
Galícia	94,5	493	5,5	441	10,62
Espanya	90,1	491	9,9	439	10,59
Cantàbria	90,7	497	9,3	448	9,87
Extremadura	96,6	464	3,4	421	9,31
Andalusia	96,6	475	3,4	435	8,36

Font: elaboració pròpia a partir de dades on-line d'OECD (2013). *What Students Know and Can Do*. Paris: OECD

La segona avaluació que abordarem en aquest apartat és l'efectuada per l'OCDE, en el marc de PISA, sobre la competència de «resolució creativa de problemes». Els resultats d'aquesta nova avaluació es van publicar l'abril de 2014. Aquesta competència es defineix de la següent manera: «la capacitat per a abordar processos cognitius orientats a comprendre i resoldre situacions problemàtiques en les quals no resulta obvi el mètode que ha d'utilitzar-se. [...] L'avaluació utilitza situacions problemàtiques de la vida real simulades, tals com una màquina de venda automàtica o un dispositiu electrònic espatllat, per a mesurar les habilitats de raonament de l'estudiant, la seva habilitat per a regular els processos de solució de problemes i la seva voluntat per a fer-ho. Aquestes habilitats per a la solució de problemes són claus per a l'èxit en totes les activitats, i poden ser desenvolupades a l'escola mitjançant matèries curriculars.»

Els resultats de Catalunya estan entre els més baixos de l'avaluació. Amb 488 punts de mitjana se situa a 12 punts de la mitjana de l'OCDE, encara que per sobre (11 punts) de la mitjana espanyola. En la comparativa de països que apareix en el gràfic IX.6 s'aprecia la gran diferència existent a favor de països com Corea i Japó; resulta també destacable la bona puntuació d'alguns països anglosaxons, que no obtenen puntuacions tan altes en les competències «tradicionals».

Què pot justificar que en aquesta competència concreta els resultats de Catalunya siguin més baixos que en matemàtiques, lectura o ciències? A la frase final de la definició de la competència que

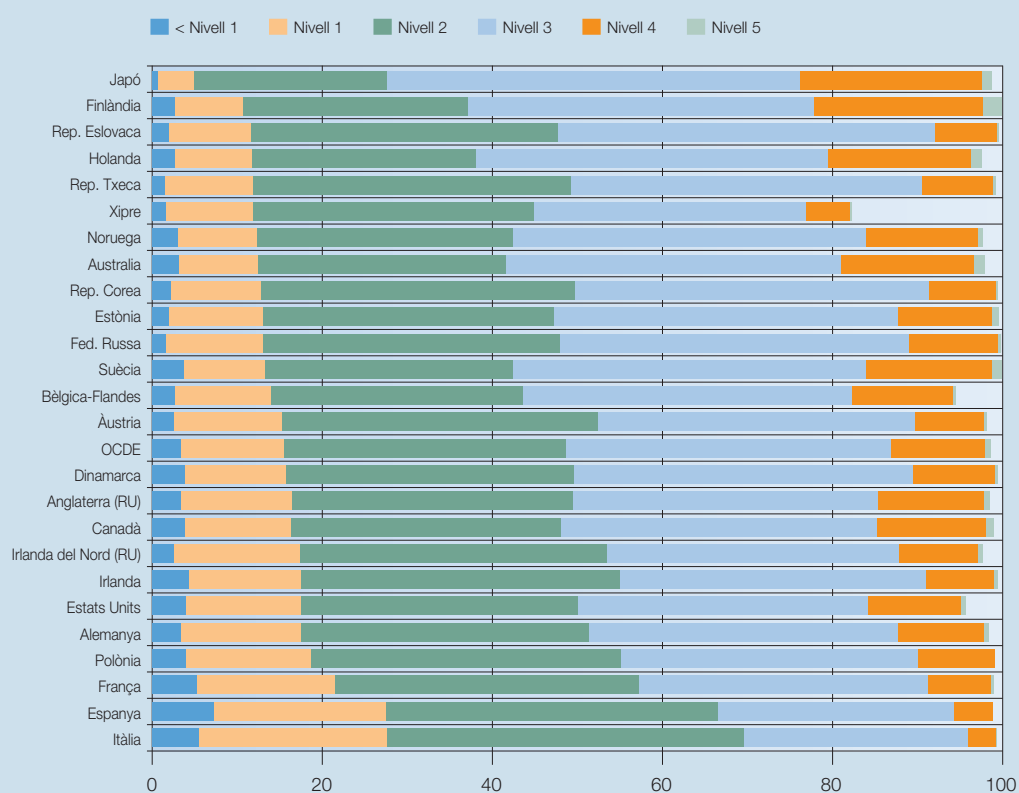


apuntàvem més amunt es diu que aquesta «pot ser desenvolupada en l'escola mitjançant matèries curriculars». No obstant això, sembla clar que es tracta d'una competència més allunyada dels coneixements curriculars que les tres competències que fins a ara havia avaluat PISA. Per això, la seva adquisició depèn probablement en major mesura de l'entorn familiar i, en concret, del nivell educatiu dels pares i mares, aspecte que resulta desfavorable en el cas de Catalunya. En tot cas, aquesta nova competència avaluada a PISA pot tenir una rellevància considerable pel que fa a les necessitats del mercat de treball. Els baixos resultats assolits pels joves catalans han de ser un motiu de reflexió addicional, reflexió que possiblement hagi de considerar quines possibilitats ofereix la formació al llarg de la vida per a compensar dèficits d'aquest tipus detectats al final de l'educació obligatòria.

Conclourem aquest apartat aportant informació sobre l'avaluació de competències de la població adulta (PIAAC) efectuada, per primera vegada, per l'OCDE el 2013. Com hem esmentat, no disposem en aquest cas d'una mostra representativa per al cas de Catalunya, pel que farem referència aquí a les dades del conjunt d'Espanya. Les competències mesurades per PIAAC corresponen a lectura (competència central en 2013), matemàtiques, i «resolució de problemes en entorns digitals», tot i que en el cas espanyol aquesta última competència no es va avaluar. En el gràfic IX.7 s'han ordenat els 25 països i economies de l'OCDE que van participar en l'avaluació en funció de la proporció de

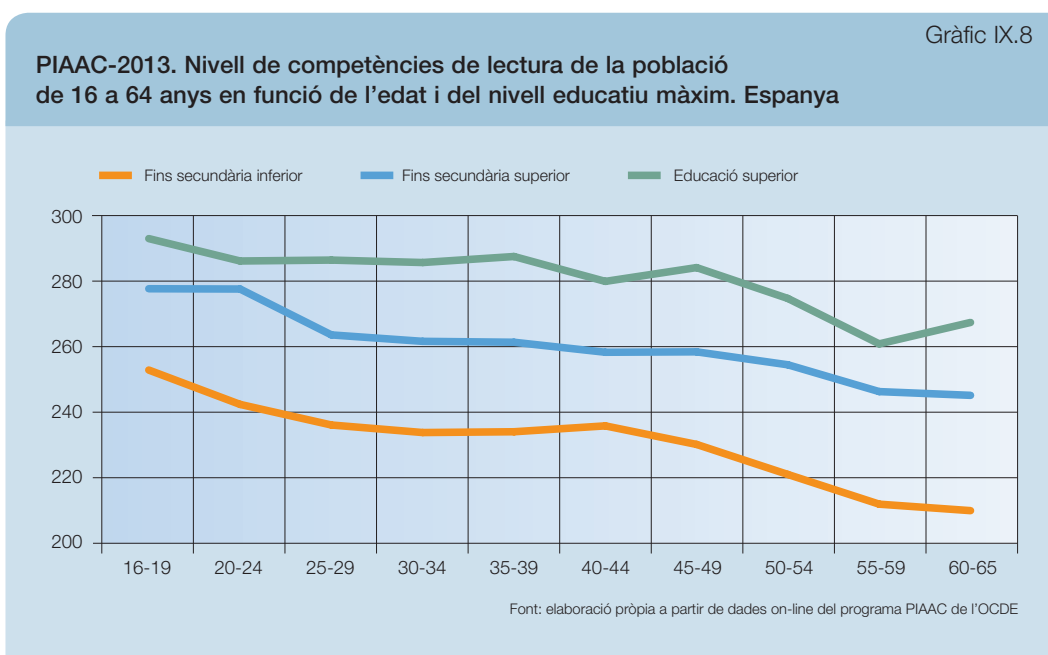
Gràfic IX.7

PIAAC-2013. Distribució de la població de 16 a 64 anys en funció dels nivells de competència en lectura. Selecció de països de l'OCDE



població classificada en nivells de competències de lectura inferiors al 2 i, per a cadascun d'ells apareix la distribució entre nivells de competències. Espanya ocupa el penúltim lloc, seguida únicament per Itàlia. Dos terços de la població potencialment activa a Espanya se situa en el nivell 2, 1 o inferior a 1 de competències (en una escala amb cinc possibles nivells). A la vista d'aquests resultats referits a les competències de la població adulta es poden interpretar com a relativament positius els resultats obtinguts pels joves de 15 anys a PISA. Les competències de les generacions anteriors, sobre les quals es construeixen parcialment les competències dels joves, són comparativament molt baixes a Espanya. El paper del sistema educatiu «compensant» parcialment aquest dèficit ha de ser valorat adequadament.

El nivell de competències mesurat a PIAAC decreix a mesura que avança l'edat dels individus avaluats, com pot veure's en el gràfic IX.8. Aquest fenomen té dues causes simultànies. D'una banda, la pèrdua de competències (deguda a la seva falta d'aplicació o a causes fisiològiques) o la seva obsolescència al llarg dels anys; d'altra banda, l'existència d'un «efecte cohort», pel qual els grups d'edats més joves han adquirit nivells de competències més elevades en finalitzar l'educació formal. Resulta difícil conèixer la incidència de cadascuna de les causes; les dades contingudes en el gràfic IX.8, en el qual es diferencia a les poblacions en funció del nivell educatiu màxim assolit, apunta a l'acció simultània d'ambdues.



3. L'educació en el mercat de treball català

El nivell educatiu, juntament amb l'edat, segueixen determinant en molt bona mesura, l'any 2013, la probabilitat d'estar aturat a Catalunya. Com s'observa al gràfic IX.9, els treballadors amb major nivell educatiu tenen una protecció relativa important davant l'atur. Pel contrari, la situació dels treballadors amb menys estudis (educació obligatòria o inferior) és molt greu: per a tots els grups d'edat la seva probabilitat d'atur excedeix el 20% i, en el cas de les edats inferiors als trenta anys, supera el 40%.

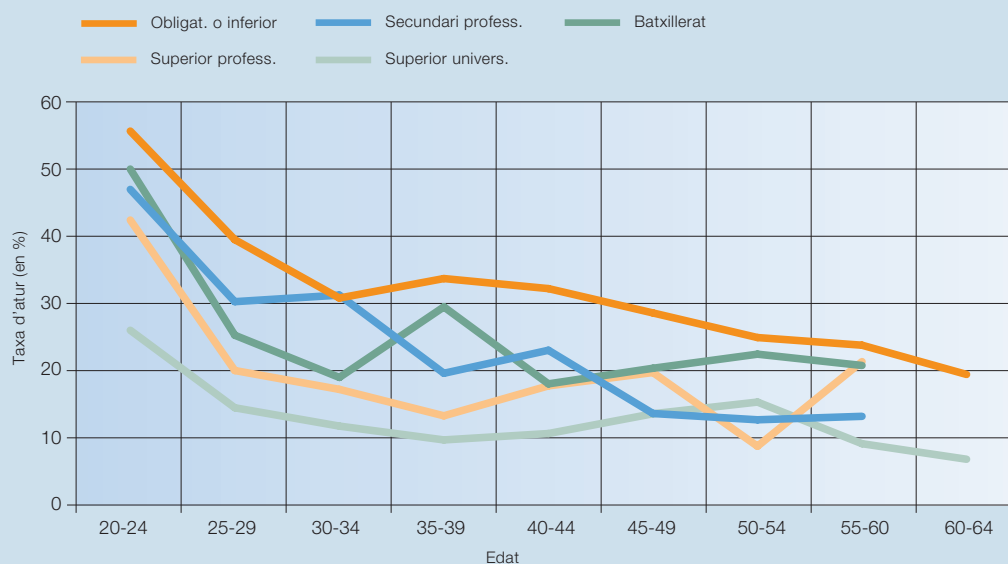
L'atur de llarga durada és un fenomen creixent en el mercat de treball català els últims anys. Fins i tot està més relacionat amb el nivell educatiu que l'atur de curta durada. Definint l'atur de llarga durada com aquell que supera els dotze mesos (seguint EUROSTAT) veiem que la seva incidència a Catalunya és gairebé el triple en el cas dels actius amb menor nivell d'estudis (el 18,44% es troba en situació d'atur de llarga durada) que en el cas dels actius amb educació universitària (6,38%). Els actius amb estudis de Batxillerat tenen una probabilitat de caure a l'atur de llarga durada del 9,83%.

En la franja de menor edat recollida en el gràfic IX.9 s'observa una incidència molt alta de l'atur juvenil, que excedeix el 40% per a tots els nivells educatius menys per al grup amb estudis universitaris. Un problema especialment preocupant és el dels joves que ni estudien ni treballen. Com queda reflectit al quadre IX.4, un de cada cinc joves catalans (entre 16 i 24 anys) es troba en aquesta situació. Durant els primers anys de la crisi el percentatge d'afectats es va incrementar molt ràpidament per després, a partir del 2011, créixer més lentament. Aquesta última pauta s'explica pel ràpid increment de les taxes d'escolarització en tots els nivells educatius.

Els quadres IX5.a i 5.b permeten apreciar la composició de l'estoc de capital humà de la població potencialment activa catalana i la utilització d'aquest estoc per part del sistema productiu en el context de la crisi econòmica, tot això en termes comparatius en relació a les poblacions d'Espanya i de la Unió Europea. La primera pauta que destaca, en el quadre IX.5.a, és el baix nivell educatiu mitjà de la població adulta a Catalunya: mentre que en el conjunt de la Unió Europea tres de cada quatre adults han assolit alguna titulació postobligatòria, a Catalunya això succeeix només en el 55% dels casos. Les dades de Catalunya són pràcticament idèntiques a les de la mitjana espanyola. En tractar-se d'una variable d'estoc, les millores en l'abandonament prematur que hem esmentat a

Taxa d'atur segons nivell educatiu i edat. Catalunya, 2013

Gràfic IX.9



Nota: els punts de la gràfica sense informació (edats més elevades per a estudis secundaris professionals, batxillerat i estudis superiors universitaris) corresponen a situacions d'efectius en la mostra per sota dels 50 individus, el que fa que la informació no sigui representativa de la població.

Font: elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa, segon trimestre de 2013

Percentatge de persones entre 16 i 24 anys que ni estudia ni treballa

(En %)

	2006	2008	2011	2012	2013
Catalunya	11,1	14,8	19,1	20,1	20,6
Espanya	11,9	13,5	19,5	19,2	19,6
Unió Europea-27	11,7	10,9	12,9	13,1	n.d.

Fonts: Catalunya i Espanya: elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa (2on trimestre de 2006, 2008, 2011, 2012 i 2013)
 Unió Europea: *European Labour Force* (2on trimestre de 2006, 2008, 2011 i 2012), consultat *on-line*, dada referida a la població entre 15 i 24 anys.
 n.d.: dada no disponible.

Indicadors relatius a l'estoc de capital humà. Catalunya, Espanya i Unió Europea (2013)

	Catalunya	Espanya	Unió Europea-27
5.a. Població potencialment activa			
Taxa de persones entre 25 i 64 anys amb nivell educatiu igual o superior a la secundària postobligatòria	55,0%	55,2%	74,2%
Taxa de persones entre 25 i 64 anys amb nivell educatiu corresponent a l'educació superior	33,7%	33,2%	27,7%
5.b. Població ocupada			
Taxa de persones ocupades entre 25 i 64 anys amb nivell educatiu igual o superior a la secundària postobligatòria	63,4%	64,6%	80,7%
Taxa de persones ocupades entre 25 i 64 anys amb nivell educatiu corresponent a l'educació superior	41,6%	41,6%	32,7%

Fonts: Catalunya i Espanya: elaboració pròpia a partir de microdades de l'Enquesta de Població Activa, segon trimestre de 2013
 Unió Europea: *European Labour Force* (2013), EUROESTAT, consultat *on-line*

l'apartat 1 només tindran efecte en el llarg termini. Una segona pauta que voldríem destacar és l'elevada proporció d'adults amb titulació d'educació superior (33,7% en contraposició al 27,7% en la Unió Europea). La combinació de les dues pautes assenyalades ens permet descriure la ja coneguda forma de rellotge de sorra de l'estructura de qualificacions educatives, caracteritzada per una «cintura» molt estreta de qualificacions en el nivell de secundària postobligatòria (Batxillerat i Cicles Formatius de Grau Mitjà).

La utilització de l'estoc de qualificacions per part del sistema productiu, en el context actual d'atur molt elevat, és molt selectiva, com es pot apreciar al quadre IX.5.b. Com hem vist, un 55% dels potencialment actius tenen titulacions postobligatòries; no obstant això, aquests suposen el 63,4% de les persones ocupades. Aquesta selecció es troba encara de forma més acusada en el cas de les persones amb titulació superior, que suposen el 41,6% dels ocupats. Malgrat la intensa selecció de qualificacions que efectua el mercat de treball a Catalunya, la comparació d'aquestes dades amb les de la Unió Europea posa de manifest que la nostra població ocupada segueix tenint un nivell mitjà de qualificació considerablement inferior a l'europeu: la diferència entre el pes sobre el total dels ocupats amb alguna titulació postobligatòria a Catalunya i el seu pes a Europa és de més de disset punts percentuals.

UNIVERSITAT I COMPETITIVITAT DE L'ECONOMIA ESPANYOLA¹

Martí Parellada i Gemma Garcia, *Universitat de Barcelona, IEB i EuropeG*

La crisi econòmica ha tornat a posar damunt la taula els problemes de competitivitat que arrossega l'economia espanyola i la necessitat d'adoptar reformes estructurals que la millorin. En aquest sentit, el Govern espanyol, atenent als requeriments de la Comissió Europea ha introduït en la seva actualització del Programa Nacional de Reformas, entre d'altres, la necessària reforma de la legislació universitària que permeti impulsar l'excel·lència, competitivitat i internacionalització del sistema universitari, amb el compromís que la seva tramitació s'iniciï al segon trimestre de l'any 2014.

Quin paper pot tenir el sistema universitari en l'evolució de la competitivitat de l'economia?

La universitat, a través de les tres missions que té assignades (la formació dels universitaris, la investigació que s'hi fa i la transferència de tecnologia i de coneixements en el sistema productiu) té una funció rellevant en les millores de la productivitat del factor treball i en el progrés tècnic.

Quant al primer dels aspectes, la formació, la universitat té un paper clau en l'aprofitament del capital humà. En aquest sentit, i durant els anys d'expansió, a Espanya s'observa que, tot i les millores educatives produïdes en el conjunt de la població, els avenços en la productivitat han estat molt escassos, fet que indicaria deficiències en l'aprofitament del capital humà. A banda dels problemes derivats del funcionament del mercat de treball, cal esmentar aspectes com la sobrequalificació i la qualitat del capital humà. La sobrequalificació o sobreeducació, entesa com el percentatge de treballadors altament formats que estan ocupats en llocs amb un nivell baix de qualificació, impedeix que l'increment en el nivell formatiu dels espanyols que s'ha produït en els darrers anys impacti de manera positiva en la productivitat aparent del treball. D'altra banda, la qualitat del sistema educatiu és rellevant a l'hora de valorar l'efecte que pot tenir l'augment en el capital humà, mesurat habitualment amb indicadors merament quantitius.

La informació disponible permet concloure que Espanya té uns nivells de sobreeducació relativa més elevats que la mitjana europea (el nombre de graduats superiors és superior als llocs de treball d'alta qualificació que l'estructura productiva és capaç d'oferir) i la qualitat del sistema educatiu espanyol estaria en entredit atenent als resultats del programa PISA, *Programme for International Student Assessment*, tot i que per al sistema universitari no es disposa d'estudis similars.

No es tractaria doncs de quant capital humà tenim sinó de com l'aprofitem i, en aquest sentit, els aspectes fonamentals a corregir serien la reorganització del mapa de titulacions, l'augment de la interrelació del

sistema econòmic i social amb les institucions educatives a l'hora de configurar programes i dissenyar activitats, la major participació de les universitats en les activitats de formació permanent al llarg de la vida activa, una major informació sobre l'ocupabilitat de les diferents àrees d'ensenyament i de les titulacions dins d'una àrea i un canvi en profunditat del model educatiu d'ensenyament i aprenentatge.

Pel que fa al segon aspecte, la capacitat d'innovació, el paper de la universitat espanyola en aquest indicador ha estat rellevant i més determinant que en altres països avançats. El notable augment dels recursos destinats al finançament de l'R+D no s'ha traduït, però, amb la mateixa intensitat en una major transferència d'aquest coneixement.

Què condiciona el rendiment de les universitats?

Tot i que els indicadors disponibles² per mesurar el rendiment universitari se centren exclusivament en una de les activitats que es desenvolupen a la universitat (la investigació) i no prenen en consideració el rendiment en la docència o en la transferència de coneixements, existeix un clar consens³ en que els recursos disponibles, però també el nivell d'autonomia en la gestió universitària, són factors clau per explicar el rendiment de les universitats. Autonomia entesa com la que permet una major intervenció de les universitats en la gestió dels seus pressupostos i actius, en la selecció d'alumnes, en la definició de la seva oferta acadèmica, en la contractació i condicions laborals del personal i en la determinació dels preus públics de la seva oferta acadèmica.

En aquests sentit, les universitats espanyoles, que assoleixen posicions relativament baixes en el rànquing de rendiment investigador, són també les que mostren menors índexs d'autonomia. De fet, l'última etapa expansiva de l'economia espanyola s'ha caracteritzat per un creixement substancial dels pressupostos públics destinats a la universitat que, no obstant, no ha anat acompanyat d'un increment en l'autonomia universitària, de manera que ha fet i fa difícil, per una banda, el manteniment sostingut en el temps dels esforços desenvolupats i, d'altra banda, que els esforços realitzats derivin en una transferència efectiva al sistema productiu i cap a una millora de la productivitat. A més, la manca d'autonomia universitària i el disseny de la governança universitària han suposat que no s'hagin fet els esforços necessaris per fer front a alguns dels efectes col·laterals negatius que ha provocat l'última fase expansiva de l'economia espanyola, com és la disminució continuada del nombre d'estudiants universitaris que es va produir fins al curs 2008-2009 o que els resultats obtinguts per la mateixa activitat docent, els indicadors d'inserció laboral i l'activitat de transferència s'allunyin dels obtinguts per altres sistemes universitaris de països referents per al nostre.

¹ Aquest text és un resum de EuropeG (2013).- «La reforma de la universitat. Un impuls a la competitivitat de l'economia espanyola», *Policy Brief* núm. 4

² L'índex de Xangai és un dels rànquings que mesura el rendiment investigador de les universitats que ha assolit major difusió.

³ Aghion i altres (2009).

En els anys més recents, l'impacte del procés de consolidació fiscal s'ha deixat sentir amb força en els pressupostos universitaris. Les successives reduccions pressupostàries s'han reflectit en una disminució dels recursos per a la investigació i la docència posats a disposició de les universitats, en la introducció de polítiques de racionalització de l'oferta acadèmica, en la política retributiva del professorat i el personal administratiu i en la contractació de nou professorat. D'altra banda, s'observa un augment de la contribució privada a la despesa universitària total que es justifica per les dificultats creixents del sector públic per mantenir el ritme ascendent de les seves aportacions i, també, com a conseqüència que les estimacions obtingudes de les taxes internes de rendiment de la inversió pública i privada de l'ensenyament superior posen de relleu la seva rendibilitat en termes de cost d'oportunitat en inversions referents.

Tot això introdueix, més enllà de la situació actual, una sèrie de qüestions sobre les quals es fa imprescindible pronunciar-se. Quins són els recursos públics que estem disposats a invertir a la universitat? Quina hauria de ser l'aportació privada a la despesa total universitària? En quines condicions s'hauria d'instrumentar aquesta aportació privada? Com s'hauria de garantir l'equitat en l'accés a la formació universitària?

Es fa imprescindible revertir tan aviat com sigui possible la situació actual i buscar el màxim de consens possible per dissenyar una política de finançament de les universitats que construeixi un escenari tan estable com sigui possible perquè les universitats puguin desenvolupar la seva activitat en un entorn financer més previsible. Cal augmentar els recursos públics i privats que es posa a disposició de les universitats, més encara si volem que algunes de les nostres universitats ocupin posicions preeminents en el sistema universitari mundial. No és possible aconseguir aquests resultats amb els recursos que la universitat espanyola disposa actualment.

Però, cal no oblidar que tan important són els recursos destinats a la universitat com que aquesta els utilitzi de la manera més eficient possible, i per aconseguir-ho s'ha de dotar d'una organització i una governança adequades.

Quin ha de ser el model d'organització de la universitat?

Malgrat que no existeix un únic model d'organització, els processos de reforma del sistema universitari duts a terme per una part rellevant de països europeus han tendit a constituir un òrgan de govern superior, de grandària reduïda, amb una àmplia representació de persones de rellevància social no directament vinculades a la universitat, que té com a competència designar el rector, la màxima autoritat responsable de l'activitat acadèmica i administrativa de la institució. A més, aquest òrgan de govern té la responsabilitat d'aprovar els objectius estratègics i el pressupost de la institució. També s'observa un reforçament de la capacitat executiva del rector, en la mesura que té la competència de designar el seu equip de govern i, com a part d'aquest equip, els degans. Els acadèmics com a tals estan representats en un òrgan que té

una funció consultiva particularment rellevant en els temes acadèmics. Es tracta, en definitiva, d'aconseguir un equilibri entre la legitimitat executiva i administrativa, reflectida en el consell de govern amb personalitats externes a la pròpia universitat, i la legitimitat acadèmica que s'encarna en l'òrgan que representa el caràcter col·legiat de la universitat i en l'organització executiva de la universitat, rector, consell de direcció.

La universitat espanyola ha estat aliena a aquests processos de reforma. Després de l'impacte que va suposar la LRU el 1983, les modificacions posteriors del marc legislatiu, la LOU el 2001 i la seva modificació el 2007, no han suposat canvis rellevants en la governança de les universitats. Recentment, però, l'augment de la presència internacional de les universitats espanyoles, el relleu que estan prenent determinats incentius a l'activitat regular dels acadèmics i la demanda creixent d'un major protagonisme de la universitat en la reorientació del model de creixement de l'economia espanyola ha fet aparèixer opinions cada vegada més nombroses sobre quines haurien de ser les línies de reforma del model universitari espanyol⁴.

Més enllà de les coincidències i discrepàncies entre els diferents documents, hi ha un consens en tots ells en la necessitat de reformar el model universitari segons el que s'ha dut i s'està duent a terme en els països europeus amb sistemes universitaris de referència.

Millorar el rendiment de les universitats en general i desenvolupar l'excel·lència en aquelles que estiguin en condicions d'aconseguir-la vol dir actuar de manera sincrònica en tres direccions: desenvolupar l'autonomia universitària, augmentar els recursos que hi ha a disposició de les universitats i instrumentar un sistema d'incentius estretament relacionat amb les condicions mitjançant les quals es distribueixen els recursos públics entre les universitats.

La universitat espanyola ha vist com han augmentat els recursos de què disposava fins que l'impacte de la crisi s'ha manifestat amb tota la seva intensitat. Ha vist també com les administracions han recorregut a desenvolupar un sistema d'incentius, a través dels contractes-programa desenvolupats amb les universitats o a través de nous projectes com, per exemple, els parcs científics o els campus d'excel·lència internacional. No obstant això, la disponibilitat d'aquests mitjans i la resposta als incentius sense un desenvolupament de l'autonomia universitària en els termes esmentats pot portar a que aquests mitjans i incentius no tinguin efectes duradors perquè les universitats no han incorporat aquestes possibilitats a les seves opcions estratègiques i, en definitiva, no han estat responsables de la seva elecció.

⁴ En els tres últims anys, tres documents han estat particularment rellevants. Un primer elaborat per una comissió internacional en el marc de l'Estratègia Universitat 2015 (Diversos autors, 2011); el segon elaborat per una ponència designada pel Parlament català (Diversos autors, 2012) i, el tercer elaborat per una comissió d'experts designada pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esport (Diversos autors, 2013).

De la mateixa manera, desenvolupar l'autonomia i els incentius sense augmentar els mitjans impedeix que les universitats estiguin en condicions de competir internacionalment; i desenvolupar l'autonomia i augmentar els mitjans sense definir els incentius i les prioritats estratègiques que defineix la societat pot comportar una assignació de recursos deficient i un impacte econòmic limitat.

El repte llavors consisteix a:

- a) Augmentar els mitjans que hi ha a disposició de les universitats i revertir, tan aviat com sigui possible, la reducció dels recursos públics assignats a les universitats definint un marc financer el més estable possible.
- b) Construir un sistema d'incentius que orienti les universitats cap a aquells desafiaments que s'expressen com a rellevants per part de la societat i els seus representants.
- c) Desenvolupar l'autonomia universitària en els termes següents:
 - Un consell de govern reduït amb representants no directament vinculats a la universitat i amb competències per designar el rector i aprovar les línies estratègiques i el pressupost.
 - Un enfortiment de l'autoritat executiva del rector amb capacitat per designar l'equip de direcció, els degans i els responsables de les principals unitats, tant administratives com de docència i recerca de la universitat. El rector n'ha de retre comptes al consell de govern.
 - Garantir la participació dels acadèmics a través d'un senat o claustre de manera que s'avanci cap a un equilibri entre les unitats executives i les acadèmiques.
 - Més capacitat de la universitat per desenvolupar la seva política de professorat: contractació, establiment de les condicions labo-

rals, amb un adequat equilibri entre les posicions permanents i les temporals i prioritant la contractació laboral com a sistema de vinculació del professorat amb la universitat.

- Més intervenció de la universitat a l'hora de definir la seva oferta acadèmica de grau i postgrau i en la selecció dels nous estudiants.
- Un marc financer més estable en el temps que defineixi les relacions de la universitat amb l'administració pública competent en el qual es desenvolupen els contractes-programa amb les universitats, la part de finançament per objectius. De la mateixa manera, els recursos per a la investigació haurien de complir paràmetres similars i adaptar-los a les iniciatives que amb aquesta finalitat desenvolupen les institucions europees. Les universitats haurien de poder intervenir a l'hora de fixar els preus públics.

REFERÈNCIES

AGHION, P. i altres (2009). «The governance and performance of research universities: evidence from Europe and the U.S.». *NBER working paper series*, 14851.

DIVERSOS AUTORS (2011). «Audacia para llegar lejos. Universidades fuertes para la España del mañana». Comisión de expertos internacionales, Estrategia Universidad 2015.

DIVERSOS AUTORS (2012). «La millora de la governança universitària a Catalunya. Reptes, propostes i estratègies». Ponència per a l'estudi de la governança del sistema universitari a Catalunya.

DIVERSOS AUTORS (2013). «Propuestas para la reforma y mejora de la calidad y eficiencia del sistema universitario español». Comisión de expertos para la reforma del sistema universitario español.

IMPLANTAR LA FORMACIÓ PROFESSIONAL DUAL A CATALUNYA: ARA ÉS EL MOMENT?

Josep Francí. *Cambra de Comerç de Barcelona*

Implantar a Catalunya el règim dual de Formació Professional ha semblat, durant dècades, un somni d'assoliment impossible. Ha estat, també durant molts anys, un pretext convenient per als escèptics: fins que la Formació Professional no segueixi a casa nostra el mateix patró que a Alemanya –oblidant que a Alemanya no tota la Formació Professional funciona en règim dual– qualsevol evolució dels sistemes de qualificació professional errarà el tret. Ara, però, quan els efectes devastadors d'una llarga crisi econòmica ens fan prendre plena consciència de trobar-nos en un canvi profund de model productiu, és precisament el moment d'afegir ambició a l'impuls de la Formació Professional: simplement, perquè l'economia del país ho demana a crits. El règim dual de Formació Professional pot aportar –ha d'aportar– la seva capacitat tractora per al creixement del conjunt del sistema. Ara, per tant, és el moment: els paràgrafs següents miren de justificar-ho.

Catalunya necessita més Formació Professional

La literatura disponible i el debat públic sobre la Formació Professional a Catalunya ha tingut habitualment el seu epicentre en l'oferta: capacitat del sistema, estructura, perfils professionals, accessos... Amb menys freqüència –habitualment coincidint amb els inicis dels cursos escolars– s'ha debatut al voltant de la demanda d'escolarització: defecte o excés de places d'estudis als quals accedir i, com a conseqüència, llistes d'espera o places vacants. Molt més episòdicament s'ha enfocat la discussió cap a la demanda de professionals, plantejant-se i mirant de respondre una pregunta clau: quins professionals necessitarà l'activitat econòmica del país? La duresa de les circumstàncies actuals obliga a plantejar el debat sobre la Formació Professional des d'aquesta perspectiva. Exigeix, també, que les conclusions que s'extreguin de la discussió s'erigeixin en el centre d'un procés d'impuls de la Formació Professional.

No és el lloc adequat per fer una anàlisi a fons de la demanda de professionals. N'hi haurà prou, però, donant algunes xifres contundents. La primera, difícilment sostenible i dramàtica: força més de 600.000 persones en situació d'atur laboral, de les quals poc menys del 60% tenen més de 40 anys i una bona part d'elles (85%) acredita només els estudis equivalents a l'escolarització obligatòria. En síntesi: un col·lectiu massa nombrós amb problemes evidents de millora de la seva ocupabilitat.

D'altra banda, la demografia –l'envelliment de la població augurat per a tota Europa– difícilment permetrà reeditar el recurs al relleu generacional com a mecanisme de millora dels nivells de qualificació de la població activa: segons projeccions actuals de l'INE, per exemple, el 2022 Catalunya comptarà amb gairebé 520.000 persones menys entre 16 i 39 anys. Aquest envelliment farà créixer la demanda de reposi-

ció dels llocs de treball, que hauran de ser ocupats per persones amb major nivells de qualificació i amb domini de noves competències.

S'ha dit a bastament que bona part dels llocs de treball no qualificats que la crisi actual ha escombrat no «reapareixeran» un cop la superem. Hi ha una amplíssima coincidència, difícilment controvertible, en tots els estudis fets sobre la destrucció de llocs de treball dels darrers anys. Com hi és en el fet que el mercat de treball, en funció d'una activitat econòmica amb major valor afegit, incrementarà la demanda de persones amb qualificacions mitjanes i superiors en detriment de la demanda de persones amb un baix nivell de qualificació. En aquest sentit i en un termini temporal difícil de precisar, no és desafortunat pensar que les ocupacions que requeriran poca qualificació se situaran al voltant del 20% dels llocs de treball disponibles. Si considerem que en l'estructura de qualificacions Catalunya compta avui amb més d'un 40% de persones amb baix nivell de qualificació i, d'altra banda, que el nombre de titulats universitaris encaixa aproximadament –sempre amb una visió molt global– amb el volum de llocs de treball que demanaran un alt nivell de qualificació (30% aproximadament), el repte principal està servit: doblar, com a mínim, el nombre de persones amb qualificació mitjana –avui una mica per sota del 24%– per tal de satisfer la demanda actual i futura de professionals.

Per a l'assoliment d'aquest objectiu, la Formació Professional és un instrument del tot imprescindible. Ho ha de ser més en el futur, però ja ho és ara. L'informe sobre la inserció laboral de les persones graduades en Formació Professional inicial que el Consell de Cambres de Comerç de Catalunya i el Departament d'Ensenyament de la Generalitat publiquen anualment, mostra com la Formació Professional constitueix un avantatge clar d'inserció laboral, tant en els anys immediatament anteriors a la crisi com en l'actualitat, evidentment tenint sempre en compte el canvi de context. Les dades dels successius informes mostren que l'increment de la demanda de professionals amb un nivell mitjà de qualificació és ja un fet real i no una simple previsió desenfocada del futur.

D'aquesta anàlisi exposada aquí amb pinzellades de traç gruixut, en deduïm que Catalunya necessita una Formació Professional que:

- Intensifiqui la seva extensió i el seu grau d'eficiència per tal d'incrementar, en xifres globals, el proveïment de persones titulades que el mercat de treball demanarà. Per tal d'anar complementant aquest anivellament quantitatiu amb un ajustament més fi, el treball conjunt entre empreses i centres de formació en funció de projectes específics de col·laboració és la via més directa i eficient.
- Ofereixi oportunitats de formació i millora de la qualificació a les persones adultes amb un baix nivell de qualificació, permetent-los d'arribar a l'obtenció de títols de Formació Professional combinant

períodes de formació amb l'acreditació de les competències professionals que hagin assolit al llarg de la seva vida laboral.

- Consolidi plenament les actuals vies d'accés i la permeabilitat entre les diferents opcions de l'ensenyament post obligatori, per tal d'afavorir l'augment del flux de joves en edat escolar cap a les diferents opcions de la Formació Professional. Aquesta és l'opció més clara per a contrarestar els efectes de l'envelliment de la població activa i l'aprimament de la piràmide d'edats entre 16 i 39 anys prevista en la propera dècada.
- Consolidi la xarxa de centres de Formació Professional sostinguts amb fons públics per tal d'assegurar viabilitat dels itineraris de formació i qualificació de totes les persones –que no seran poques– que hagin de combinar períodes d'ocupació i d'atur. Més enllà dels dispositius d'informació i orientació professional que també caldria desenvolupar, la referència d'un centre de formació és sempre la millor per a qui ha de cobrir mancances o complementar i enriquir la competència professional que ja ha desenvolupat.
- «Impregni» el currículum (pla d'estudis en l'argot tècnic) dels cicles formatius de continguts relacionats amb les competències vinculades transversalment a la majoria de professions: anàlisi i resolució de problemes, capacitats lingüístiques, comercials i de gestió, capacitats tecnològiques i digitals... i totes aquelles que afavoreixen més autonomia en l'exercici professional de les persones. Igualment i malgrat la major rapidesa dels cicles de naixement i obsolescència de les especialitzacions, cal mantenir-la per dues raons principals: perquè no deixen de ser l'objecte mateix del procés d'aprenentatge i, sobretot, perquè el rigor que exigeix assolir-les haurà de ser transferit, amb tota seguretat, a successius processos d'especialització.

Ras i curt: necessitem més Formació Professional per requalificar persones adultes amb poca qualificació, per atreure un nombre més elevat de joves a les diferents opcions de la Formació Professional i, en definitiva, per contribuir de forma positiva al procés de canvi de model productiu a Catalunya

Implantar la Formació Professional dual: un projecte tractor

En aquest procés de creixement quantitatiu i qualitatiu, pot tenir-hi algun paper la Formació Professional dual? Rotundament, sí.

L'aprenentatge en règim dual concentra tots els avantatges de la col·laboració concreta entre empreses i escoles. Permet a les empreses influir en el contingut de l'aprenentatge, reduir la despesa en la selecció de personal guanyant molts enters en la seva fiabilitat i assegura un coneixement acurat –mutu– de persones especialitzades per al futur de l'empresa. Als estudiants –ara aprenents– els permet d'accedir a una formació actualitzada i adequada a la realitat de l'empresa, adquirir competència social i, molt principalment, significa una alta motivació per al present –retribució– i la generació d'expectatives més sòli-

des d'inserció laboral en el futur. Des del punt de vista dels centres de formació, la incidència positiva en la qualitat de la seva oferta formativa és prou evident. Un autèntic triangle virtuós que ha de contribuir positivament a la reducció dels índexs d'atur juvenil.

Però, evidentment, es poden admetre tots aquests beneficis i continuar argumentant que ara no és el moment d'implantar un model de Formació Professional dual a Catalunya. Ben al contrari, al meu entendre, hi ha dos grans arguments per a defensar la implantació de la Formació Professional dual i, molt més encara, convertir-la en tractora de la millora general del sistema:

- Per la seva pròpia naturalesa, un cicle formatiu en règim dual resulta d'acords de col·laboració concrets, tangibles, de benefici compartit, entre empreses i centres de formació. Difon un model de treball conjunt que no necessàriament ha de cristal·litzar en cicles formatius fets en règim dual –a Alemanya, no tota la Formació Professional és dual– però que pot concretar-se en projectes específics que treguin el màxim rendiment d'allò que avui ja és possible a la Formació Professional: el reconeixement acadèmic de l'aprenentatge fet a l'empresa (sigui via reconeixement de la formació o acreditant les competències assolides), la formació del professorat a les empreses, formacions específiques per al personal de l'empresa i tantes altres que la normativa actual de la Formació Professional del sistema educatiu cobreix i empara adequadament.
- Ajuda a generar una demanda solvent de formació: la relació directa entre empreses i centres de formació és el millor mecanisme per millorar l'encaix entre oferta i demanda de professionals. Catalunya disposa d'un bon nombre d'estudis de necessitats de Formació Professional, que donen orientacions generals i descriuen tendències, però que no poden aportar les claus per conèixer en quin moment i a causa de quins factors les necessitats genèriques es transformen en demanda efectiva i solvent. En aquest sentit, el mecanisme més lleuger i més efectiu és el treball directe, conjunt, entre empreses i escoles. I, finalment, la Formació Professional dual és exactament això.

Però és possible?

El debat sobre els beneficis de la Formació Professional dual no té gaire recorregut perquè rarament han estat posats en dubte. N'ha tingut molt més la possibilitat d'implantar-la a Catalunya. Les diferències evidents entre el teixit empresarial català i el dels països que l'han aplicat amb més èxit han estat sovint adduïdes com un obstacle insuperable. Ho serien, és clar, si consideréssim que cal aplicar mimèticament a Catalunya els mateixos paràmetres que han fet possible la Formació Professional dual a Alemanya, Àustria, Suïssa o Dinamarca –hipòtesi que no defensen ni els seus partidaris més acèrrims. Però de cap manera ho ha de ser si els principis que defineixen la formació dual s'apliquen a la definició d'un model que tingui en compte la di-

menjor de les empreses catalanes, les característiques del sistema educatiu, el grau de relació entre empreses i centres de formació i, en definitiva, tots els factors que han de fer possible una col·laboració efectiva entre empreses i escoles en la formació dels aprenents. Actualment, sortosament, Catalunya ja compta amb un model d'aquestes característiques.

Amb el lideratge del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya ja s'ha definit un model d'implantació de la Formació Professional dual que ja fa possible que prop de 3.000 estudiants cursin els seus estudis en aquest règim de formació. Les primeres passes ja s'han dut a terme durant el curs 2013-2014, evidenciant que la implantació és possible, que existeix un mecanisme suficient d'adaptació del currículum (pla d'estudis en l'argot tècnic) dels aprenents a les possibilitats de les empreses, que l'atractiu per als estudiants és evident, que els costos per a les petites i microempreses –que veuen en la Formació Professional dual un mecanisme excel·lent de formació i selecció de les noves incorporacions– són assumibles i que la seva aportació de llocs d'aprenentatge s'adequa a allò que realment poden aportar: sumant les places que poden habilitar diverses empreses petites és possible aconseguir-ne un nombre suficient que faci possible un cicle formatiu dual. I la immensa majoria d'experiències desenvolupades fins ara són el millor aval per a la continuïtat d'un projecte que cal fer créixer.

Haver aconseguit alguns milers d'aprenents per a les primeres passes d'implantació de la Formació Professional dual a Catalunya no elimina, però, el dubte sobre la viabilitat d'estendre aquesta modalitat a un nombre significativament superior de persones. Si bé es pot preveure que una major expectativa d'ocupació actuarà com un atractiu molt potent per als joves aprenents, la disponibilitat d'un nombre suficient d'empreses col·laboradores és més incerta. Però algunes dades conviden a l'optimisme. El canvi de model productiu exigeix a les empreses afegir més valor en la seva activitat i, per tant, demana augments de productivitat i major qualificació del seu personal: aquesta tendència ha d'afavorir un nivell creixent d'implicació de les empreses, especialment si les primeres passes de la Formació Professional dual els mostra un camí transitable d'accés a persones qualificades. D'altra banda, el reclutament que força centres de formació puguin tenir sobre els efectes de l'aplicació de la Formació Professional dual anirà remetent a mesura que un nombre creixent els mostri com els beneficis compensen, de llarg, l'esforç de la implantació. Si tenim en compte que

Catalunya compta amb una xarxa de centres de Formació Professional de primer nivell, l'esvaïment progressiu dels recels inicials donarà pas a un agent promotor –els centres– de gran impacte.

Cal comptar, finalment, amb el suport actiu de les Cambres de Comerç catalanes. En aquest sentit, s'ha de recordar i destacar la seva contribució al llarg de 20 anys en el proveïment d'empreses per a la Formació en Centres de Treball (col·loquialment coneguda com les pràctiques en empreses). Si des de 1994 les Cambres han estat capaces de complementar notablement el que aleshores era una xarxa atomitzada i inestable de relacions entre empreses i centres de formació i, sobretot, de generar un sistema de gestió que garanteix la consistència i la millora contínua de la col·laboració entre escoles i empreses per a la Formació en Centres de Treball, tota aquesta experiència acumulada ha de transferir-se a l'extensió i l'excel·lència de la Formació Professional dual. Res no actua en contra, ben al contrari: la nova llei bàsica de les Cambres avala precisament les seves accions de promoció i consolidació de la Formació Professional dual.

Evidentment, perviuen altres incògnites, com ara la capacitat que tindrà l'empresa per adaptar-se a una funció de formadora que en la gran majoria de casos li és nova. És ben clar que caldrà treballar-hi amb tota la intensitat per evitar que els guanys en adequació a les necessitats de les empreses no esdevingui una minva en les garanties dels processos d'aprenentatge. Els primers passos, però, donen confiança també en aquest aspecte i mostren que aquest objectiu també és assolible.

Hem començat un camí que demana ambició. He tractat de mostrar com la competitivitat de l'economia catalana i la cohesió social del país necessiten més Formació Professional i com la seva modalitat dual pot «tibar» el sistema cap a un model de cooperació efectiva entre escola i empresa. Ara és el moment: la Formació Professional del futur es defineix ara, prendrà forma en funció del camí recorregut durant aquests anys de crisi perquè és un dels factors, no l'únic, que ha de contribuir a superar-la. «Esperar temps millors» no és un risc assumible.

Per què no 25.000 alumnes en la Formació Professional dual (un 20% del sistema) l'any 2020? Tant se val que l'objectiu pequi per excés o per defecte: l'autèntica fita és que el procés cap a la Formació Professional que el país necessita sigui indeturable. Al capdavant, hem de creure que només som al principi.



R+D i Innovació

Les empreses catalanes necessiten innovar per poder competir amb èxit en el mercat mundial. La innovació tecnològica, que possibilita l'eficiència energètica, un bon rendiment dels béns i serveis, i la creació de nous productes, serveis i mercats, és el principal motor de la productivitat. Així mateix, la innovació no tecnològica, vinculada a nous reptes organitzatius o de procés, facilita a les empreses canvis estratègics o estructurals que poden generar noves oportunitats de negoci i que són una font de competitivitat.

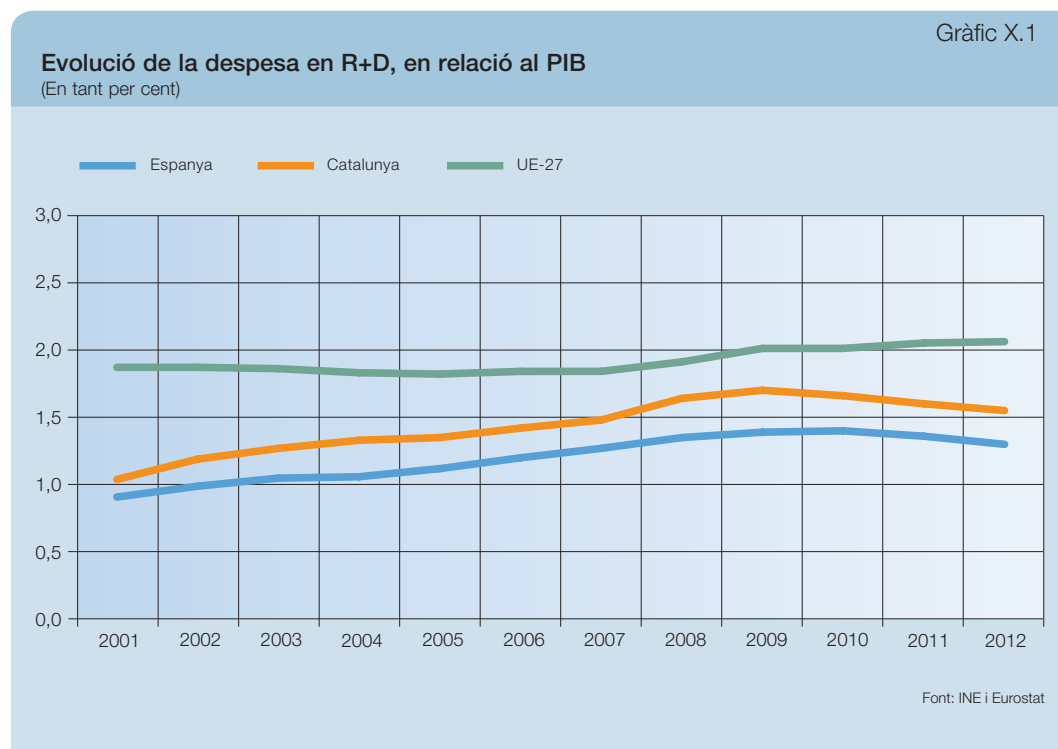
Però malgrat la importància de l'R+D+I per al creixement econòmic i la millora de la competitivitat del nostre territori, els incentius empresarials a la innovació s'ha deteriorat amb la crisi econòmica tant per les expectatives negatives de la demanda com per la menor disponibilitat de recursos propis que es combina amb les dificultats per obtenir finançament aliè. A això s'afegeix la política d'austeritat del sector públic que s'ha traduït en una reducció significativa dels recursos destinats al foment de la recerca i el desenvolupament. Tanmateix, cal tenir en compte que de les situacions de crisi es deriven canvis en l'especialització productiva que poden afavorir la introducció d'innovacions, així com la consolidació d'empreses innovadores en els mercats internacionals.

Aquest capítol s'organitza en tres apartats. En el primer apartat, s'analitza la posició de Catalunya en el context espanyol i europeu, a partir de l'anàlisi de l'evolució recent dels principals indicadors de recerca i desenvolupament (R+D); en el segon apartat es presenta la informació referent a la innovació empresarial; i en el tercer s'ofereixen les dades de participació de Catalunya en els programes públics de suport a l'R+D+I. L'elaboració d'aquest capítol s'ha fet a partir de fonts estadístiques diferents, com les enquestes d'R+D i d'innovació que elabora l'INE; la informació sobre patents de l'Oficina Espanyola de Patents i Marques (OEPM); la informació sobre la transferència de coneixement i les relacions universitat-empresa que ofereix la Xarxa d'Oficines de Transferència de Resultats d'Investigació (RedOTRI d'Universitats); i diverses publicacions de l'Eurostat, l'OCDE i el CDTI, entre d'altres. En general, les dades fan referència al 2012, l'últim any amb informació disponible per a la majoria d'indicadors, si bé alguna informació només està disponible fins a 2011.

1. Evolució dels indicadors principals d'R+D

La despesa en R+D és l'indicador principal per analitzar la capacitat d'innovació d'un país, atès que recull el conjunt de recursos que tots els agents (tant públics com privats) destinen a la generació de coneixements i al desenvolupament de productes, processos i serveis nous. A Catalunya, la despesa en R+D va iniciar una tendència decreixent l'any 2009, després d'un període fortament expansiu que va durar sis anys amb un creixement mitjà anual del 12%. L'any 2012, la despesa en R+D a Catalunya ha estat de 2.991 milions d'euros, un 3,6% inferior a la de l'any anterior. Aquest descens és molt similar al registrat l'any 2011 (-3,8%), però inferior al del conjunt de l'Estat espanyol, on ha disminuït el 5,6% per una caiguda més pronunciada de la despesa pública en R+D (-7,3% a Espanya enfront -3,9% a Catalunya). Cal assenyalar que la crisi està tenint efectes molt negatius sobre els agents privats que, per quart any consecutiu, han disminuït els recursos destinats a R+D, en un 3,4% a Catalunya, mentre que els agents públics –administracions públiques i universitats– no han començat a notar l'ajustament de la despesa fins a l'any 2011.

Aquesta caiguda de la despesa en R+D s'ha traduït en una lleugera disminució de l'esforç en relació amb el producte interior brut (PIB) per tercer any consecutiu. L'esforç en R+D ha passat des del màxim assolit l'any 2009, de l'1,7% del PIB català, fins al 1,55% el 2012. Això ha comportat un fre en el procés de convergència de l'economia catalana amb la UE-27, atès que l'esforç en R+D a Europa ha continuat augmentat els darrers anys, si bé a un menor ritme que durant el període expansiu, fins assolir un 2,06% del PIB l'any 2012 (gràfic X.1). En canvi, el diferencial positiu amb el conjunt de l'Estat espanyol, on l'esforç en R+D se situa en l'1,3% del PIB el 2012, s'ha mantingut més o menys constant aquest any perquè la reducció en ambdues zones ha estat molt similar en punts de PIB.

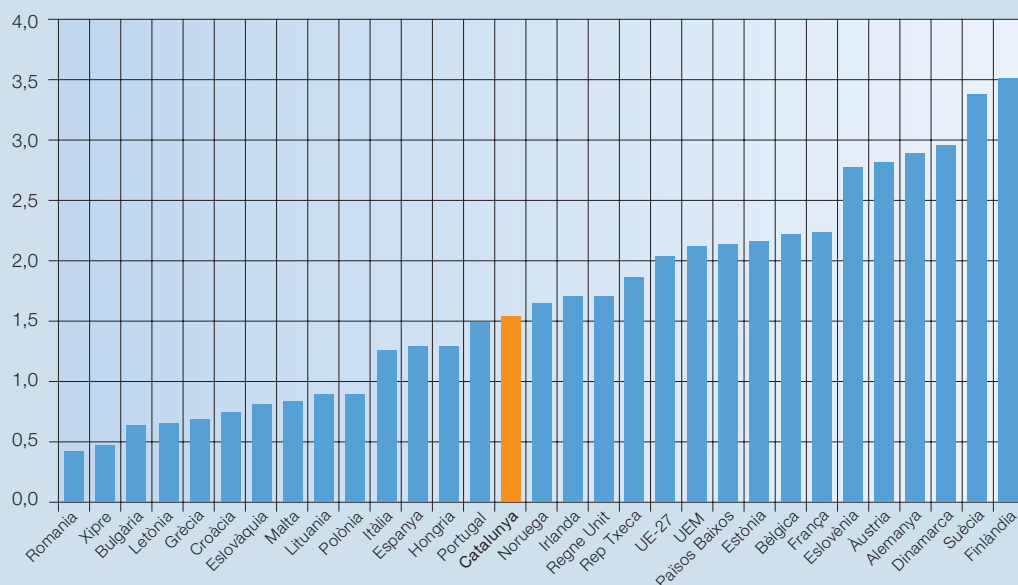


La crisi econòmica i les dificultats d'accés al finançament han continuat arrossegant a la baixa la despesa en R+D de les empreses i les IPSAL¹, raó per la qual el pes que representa el sector privat en l'estructura de les despeses d'R+D ha disminuït des del 63% que representava l'any 2007 fins al 56,3% el 2012. Aquest percentatge, malgrat que encara se situa per sobre de la mitjana espanyola (53,2%), és força allunyat dels dos terços que representa a la mitjana dels països europeus. Cal tenir en compte que l'estructura de les despeses en R+D i, en particular, la contribució del sector privat constitueix, juntament amb el volum global de despeses, els elements clau per analitzar l'esforç destinat per un país a l'R+D. La disminució del pes del sector privat en el volum de despeses en R+D pot tenir efectes negatius sobre l'evolució dels nivells de productivitat, ja que són les empreses les que tradueixen en innovacions els avenços científics i tecnològics, i és amb la introducció en el mercat d'aquests avenços com té lloc l'augment de la productivitat i el creixement econòmic.

¹ Institucions privades sense finalitat de lucre.

Despesa en R+D en relació al PIB. Any 2012

(En tant per cent)



Font: Eurostat (algunes dades provisionals o estimacions)

L'any 2012, la despesa empresarial i IPSAL en R+D a Catalunya ha patit una caiguda del 3,4% en termes nominals, un descens que s'acumula al dels tres anys anteriors i que dona com a resultat una contracció de la despesa privada en R+D del 16% entre 2008 i 2012. Aquesta caiguda és lleugerament inferior a la registrada pel conjunt d'Espanya (-4%), motiu pel qual la participació de Catalunya s'amplia molt lleugerament, fins a situar-se en el 23,6% (el 2004 es va assolir un pes màxim del 28,7%). Per contra, la plantilla de les empreses i IPSAL destinada a tasques d'R+D ha augmentat un 1,4% el 2012, fins a les 20.614 persones, i el col·lectiu d'investigadors ho ha fet en un 2,3%, assolint una xifra de 9.649 persones.

Per la seva banda, la despesa de les administracions públiques retrocedeix l'1,7% respecte a l'exercici anterior, la segona variació negativa consecutiva des de l'inici de la sèrie. Aquests dos anys de descensos contrasten amb el fort creixement que s'havia registrat en el període 2004-2009, quan la despesa en R+D va augmentar en mitjana a un ritme anual del 24%. Malgrat això, el retrocés d'aquesta variable a Catalunya ha estat menys important que al conjunt de l'Estat espanyol, on la despesa ha disminuït un 7,5%. Darrera d'aquest comportament hi ha les polítiques d'austeritat que han dut a terme tant l'Administració General de l'Estat com la Generalitat de Catalunya, restriccions que han continuat durant el 2013 i que fan preveure que es mantindrà la tendència descendent d'aquest component.

Finalment, la despesa en R+D de les universitats catalanes també ha experimentat una evolució negativa el 2012. A l'igual que en el cas de les administracions públiques, el creixement d'aquesta despesa s'havia anat desaccelerant des del màxim assolit l'any 2007 –quan va créixer el 13,3%–, fins que el 2011 va entrar en terreny negatiu i el 2012 s'ha accentuat més aquest descens (-5,7%), si

bé no és tan intens com el registrat al conjunt de l'Estat espanyol (-7,2%). La previsió per al 2013 és que aquesta partida continuï la tendència descendent ateses les dificultats financeres que avui tenen les universitats.

Pel que fa al personal dedicat a activitats d'R+D en el sector públic, cal dir que tant la plantilla de les universitats com la de les administracions públiques ha disminuït el 2012, al contrari del que ha succeït en el sector privat. Concretament, el nombre de persones dedicades a tasques d'R+D a les universitats catalanes el 2012 era 14.241 persones, un 1,8% menys que l'any anterior, i el de les administracions públiques se situava al voltant de les 9.600 persones, un 0,3% inferior a la xifra de l'exercici anterior. El mateix ha succeït amb el nombre d'investigadors amb dedicació a temps complet, que en conjunt s'ha reduït un 1,1%, passant de 16.041 persones el 2011 a 15.872 persones el 2012.

A part de les activitats pròpies d'R+D, les universitats també poden afavorir la innovació i l'avenç tecnològic mitjançant les actuacions de transferència tecnològica. Les vies principals de transferència, a més de la inserció de graduats en el sistema productiu, són la cooperació en innovació entre empreses i universitats, el finançament empresarial de les activitats d'R+D de les universitats, la creació d'empreses *spin-off* que tenen l'origen en la recerca universitària, i les sol·licituds de patents i els possibles ingressos per explotar-les. Les darreres dades disponibles corresponents a 2013, mostren que les quatre principals universitats públiques catalanes en quant a transferència tecnològica (Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Barcelona, Universitat Pompeu Fabra i Universitat Politècnica de Catalunya) han sol·licitat un total de 181 patents, una xifra inferior a les 224 de l'exercici anterior, i han signat 47 acords de transferència o de venda de llicències, aproximadament igual que el 2012. Les dues universitats més actives en la presentació de patents han estat la UAB (62) i la UPC (68). En canvi, quant a vendes de llicències destaquen especialment la UB (19) i la UPC (14). Així mateix, el 2013 aquestes quatre universitats públiques han creat 14 *spin-off*, pràcticament les mateixes que l'any anterior, de les quals sis han estat creades per la UPF, quatre per la UAB, tres per la UB i una per la UPC.

Mentre que les despeses destinades a R+D recullen els recursos que s'empren en aquestes activitats, dos indicadors habitualment utilitzats per a l'anàlisi dels resultats són el nombre de publicacions científiques i el nombre de patents. El primer indicador mostra fonamentalment els resultats de la recerca bàsica, mentre que el segon està més vinculat al desenvolupament tecnològic i a la innovació.

Pel que fa als indicadors bibliomètrics de la producció científica que publica la Fundació Espanyola per a la Ciència i la Tecnologia (FECYT), en l'anuari «Indicadores del Sistema Español de Ciencia, Tecnología e Innovación 2013», Catalunya està molt ben posicionada. Amb les darreres dades disponibles per a l'any 2011, Catalunya concentra el 25,89% del nombre total de documents científics publicats al conjunt d'Espanya, només per darrere de la Comunitat de Madrid, que representa el 34,38%. En canvi, si prenem com a referència l'indicador d'impacte normalitzat² de les publicacions, Catalunya i Cantàbria són les comunitats que presenten els valors més elevats (1,67 a Catalunya, 1,72 a Cantàbria, enfront 1,34 a Madrid o 1,27 del conjunt de l'Estat). Catalunya també

² Impacte normalitzat: compara el nombre mitjà de cites de les publicacions amb el número mitjà de cites de la publicació mundial en un mateix període i àrea temàtica.

és la comunitat, juntament amb Cantàbria, que mostra un percentatge d'excel·lència més alt (14,44%). Aquest indicador mesura la qualitat de la producció atès que mostra el percentatge de publicacions espanyoles que es troben dins el grup del 10% d'articles més citats a nivell mundial en la seva àrea. Finalment, cal assenyalar la bona posició de Catalunya a nivell mundial tenint en compte que som la segona comunitat dins d'Espanya i que aquesta ocupa la desena posició en el rànquing de països mundials, amb 74.285 documents científics l'any 2011, el 40% en col·laboració internacional. Això significa que Espanya concentra el 3,17% de la producció mundial, un percentatge que ha anat augmentant els darrers anys des del 2,25% que representava l'any 2003.

Pel que fa al segon indicador, el nombre de patents, es disposa d'informació de les sol·licituds de patents nacionals per a l'any 2013 i de les sol·licituds de patents europees presentades a Espanya l'any 2012, amb detall, en tots dos casos, de la comunitat autònoma de residència del primer sol·licitant (quadre X.1). L'any 2013 el nombre de sol·licituds de patents nacionals per part de residents a Catalunya s'ha situat en 556, 27 patents menys que les sol·licitades l'any anterior. Ara bé, al conjunt d'Espanya la disminució va ser més important, en passar de 3.361 patents sol·licitades el 2012 a 3.133 patents el 2013, i això ha fet augmentar lleugerament la participació de Catalunya en el total estatal fins al 17,7%. Quant a les sol·licituds de patents europees presentades per residents catalans a l'Oficina espanyola de patents i marques (OEPM), aquestes s'han recuperat el 2012 de la intensa caiguda que van patir l'any anterior. Concretament, els residents catalans van presentar 220 patents europees, gairebé un 36% de les presentades pel conjunt de ciutadans espanyols aquest mateix any (612 patents).

Quadre X.1

Estadístiques de propietat industrial: evolució de les sol·licituds de patents de residents a Catalunya i a Espanya (En nombre i en %)

	Catalunya		Espanya		CAT / ESP	
	Patents nacionals	Patents europees ¹	Patents nacionals	Patents europees ¹	Patents nacionals	Patents europees
2008	756	168	3.599	421	21,0	39,9
2009	659	183	3.566	491	18,5	37,3
2010	628	211	3.540	503	17,7	41,9
2011	625	193	3.398	482	18,4	40,0
2012	583	220	3.361	612	17,3	35,9
2013	556	nd	3.133	nd	17,7	nd

1. Sol·licituds de patents europees presentades quan el 1er. sol·licitant és català/espanyol.
nd: dada encara no disponible.

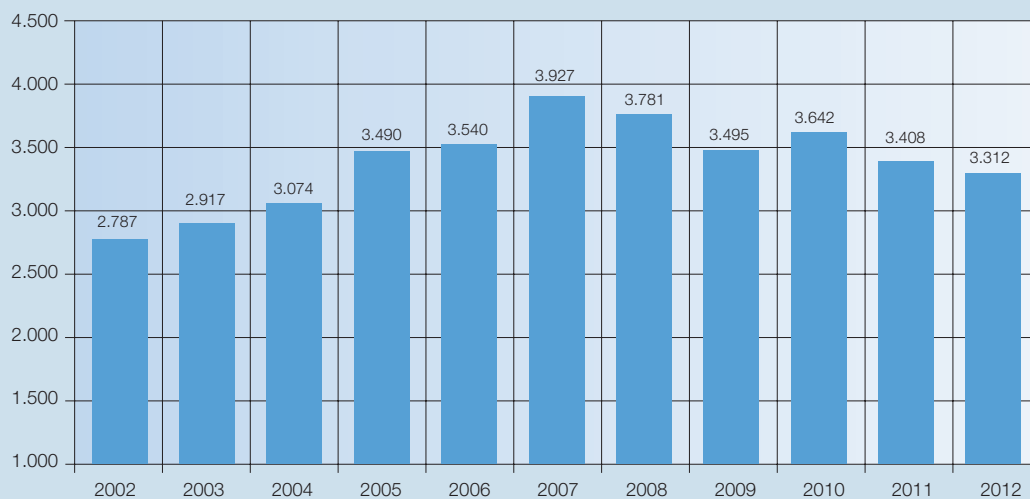
Font: Oficina espanyola de patents i marques (OEPM) i elaboració pròpia

2. La innovació empresarial

La despesa empresarial destinada a innovació tecnològica manté la tendència descendent tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat. Segons les dades de l'Enquesta sobre Innovació Tecnològica en les Empreses, la despesa en innovació de les empreses catalanes ha estat de 3.312 milions d'euros, que representa l'1,72% del PIB català (gràfic X.3). Aquesta despesa és un 2,8% inferior a la

Despesa en innovació tecnològica de les empreses a Catalunya

(Milions d'euros)



Font: IDESCAT a partir de l'Enquesta d'Innovació Tecnològica de l'INE

realitzada per les empreses l'exercici anterior, i un 16% més baixa que la de 2007, any en què es va assolir el màxim històric de la sèrie. Tanmateix, Catalunya continua sent la segona comunitat autònoma en volum d'innovació tecnològica, per darrera només de la Comunitat de Madrid, que ha registrat un descens del 16% el 2012. Per contra, les empreses han augmentat la seva despesa en innovació tecnològica aquest any només a Castella i Lleó, Galícia, Extremadura i Cantàbria. Al conjunt de l'Estat espanyol, la reducció ha estat del 9,1%, superior a la que s'ha produït a Catalunya, motiu pel qual s'ha ampliat la participació catalana, fins assolir el 25% del total.

Les despeses en innovació inclouen, a més de la despesa en R+D interna i externa, altres despeses en activitats innovadores, com les despeses en adquisició de maquinària, equipaments i software, l'adquisició d'altres coneixements externs, les despeses en formació, les relacionades amb la introducció de la innovació en el mercat i les despeses per a altres preparatius per a la producció i la distribució. Cal tenir en compte que els dos tipus de despesa més importants són l'R+D interna, que representava a l'entorn del 47% de la despesa total en innovació el 2011, l'adquisició de maquinària i equipaments, que era el 23%, i l'adquisició d'R+D externa, que pesa a l'entorn del 22%. Darrerament s'observa un retrocés de la participació de l'adquisició de maquinària i equipaments en el total de la despesa en innovació i, contràriament, un augment del pes que té l'R+D externa en el total.

La crisi econòmica també ha causat una important reducció en el nombre d'empreses innovadores³. L'any 2012 hi havia 4.159 empreses innovadores a Catalunya, 384 menys de les que hi havia l'any 2011, i gairebé la meitat de les existents el 2008 (5.334 empreses), any en què es va assolir un

³ D'acord amb la metodologia de l'INE per a l'Enquesta sobre Innovació Tecnològica, únicament es consideren les empreses de 10 assalariats o més.

màxim històric. Tanmateix, la caiguda en el nombre d'empreses innovadores a Catalunya el 2012 ha estat inferior a la del conjunt de l'Estat espanyol i això ha permès ampliar lleugerament la participació catalana, que s'ha situat en el 23%. Cal destacar que el 51% de les empreses catalanes innovadores en el període 2010-2012 han realitzat innovacions de producte, el 78% han fet innovacions de procés, mentre que el 29% han realitzant tant innovacions de producte com de procés.

Com a resultat d'un descens de la despesa en innovació superior al registrat per les vendes de les empreses, l'indicador d'intensitat d'innovació a Catalunya –que mesura el percentatge de despeses en innovació sobre la xifra de negoci total de les empreses, tant innovadores com no innovadores– ha retrocedit des de l'1,1% el 2010 al 0,97% el 2011, per passar a estabilitzar-se en el 0,98% el 2012. Al conjunt d'Espanya aquest descens ha estat més pronunciat, passant de l'1% el 2010 al 0,84% el 2012, fet que ha permès a Catalunya mantenir una intensitat innovadora superior a la mitjana estatal.

3. Programes públics de suport a l'R+D+I

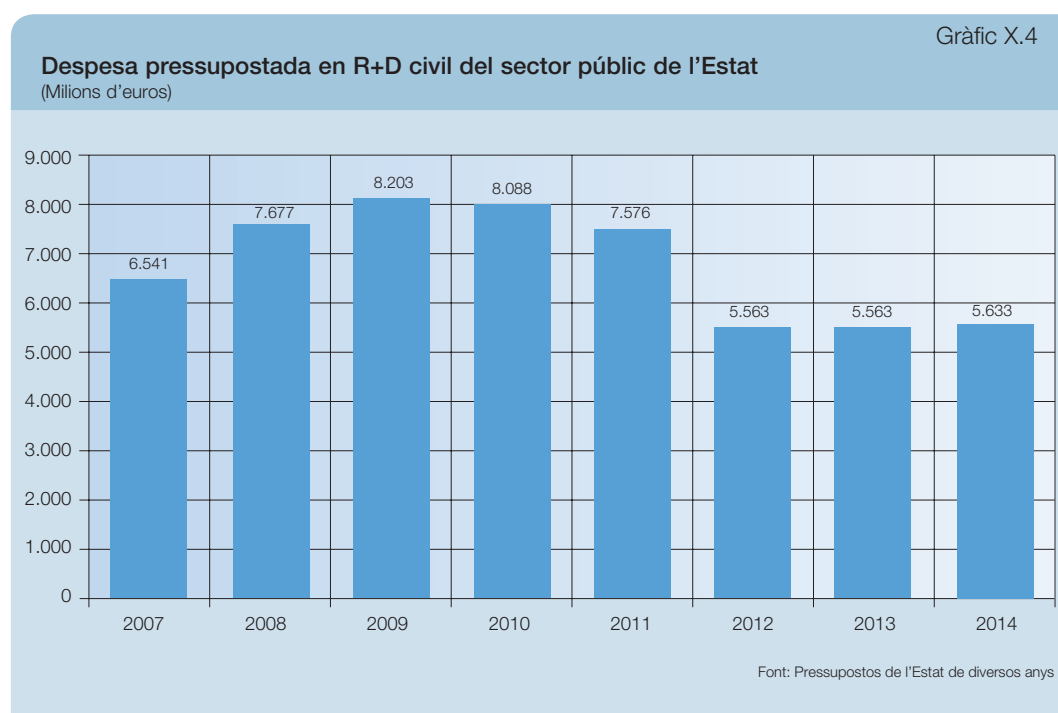
A continuació es presenten les principals dades corresponents a la participació de Catalunya en els programes de suport a l'R+D+I, tant de la Unió Europea com de l'Administració General de l'Estat. El principal instrument de la Unió Europea per al foment de les activitats d'R+D són els programes marc d'R+D. Actualment és vigent el VII Programa Marc, corresponent al període 2007-2013. Les dades d'execució del Programa per al 2013 mostren que Catalunya amplia la seva participació relativa en el conjunt d'Espanya, ja que passa de concentrar el 26% de les activitats finançades el 2012 al 36,7% el 2013, i puja del 24% de la subvenció obtinguda l'any anterior al 26,65 el 2013 (el 2,14% de la subvenció total de la Unió Europea). Concretament, a Catalunya s'han finançat 321 activitats el 2013, amb la implicació de 218 socis, i s'ha aconseguit una subvenció de 155,19 milions d'euros.

A nivell estatal cal destacar la nova Llei de la Ciència, la Tecnologia i la Innovació, que va entrar en vigor el 3 de desembre de 2011, i que substitueix a l'anterior Llei de la Ciència de 1986. Pel que fa referència a la creació d'un entorn favorable a la innovació, la Llei defineix dos instruments, que són: l'Estratègia Espanyola de Ciència i Tecnologia i d'Innovació 2013-2020 i el Pla Estatal d'Investigació Científica i Tècnica i d'Innovació 2013-2016. Aquests dos nous instruments s'han creat amb l'objectiu de promoure el finançament del sector privat i afavorir que la producció científica tingui un reflex adequat en la innovació, en la producció de patents i en la consecució d'un sistema econòmic més competitiu. L'Estratègia proposa un canvi d'orientació de les polítiques públiques de suport a la innovació, però no defineix pressupost. El que sí estableix és que en l'últim any de vigència, el 2020, s'haurà de destinar a R+D+I un percentatge equivalent al 2% del PIB. Per la seva banda, el Pla és l'instrument que permetrà endreçar les activitats de l'Administració General de l'Estat en matèria d'R+D+I, d'acord amb el nou model definit a l'Estratègia. Del Pla dependran els programes anuals d'actuació, que inclou les convocatòries de cada any.

Tanmateix, el balanç de l'any 2011 d'actuacions realitzades en R+D+I es desenvolupa en el marc estratègic previ a la nova llei: El Pla Nacional 2008-2011, com a referència per a les activitats de recerca científica i tècnica, i l'Estratègia Estatal d'Innovació (e2i), com a referència per a la política d'innovació. Les dotacions dels pressupostos de l'Estat i de les comunitats autònomes per a aquesta política sumen un total de 10.999 milions d'euros el 2011. L'import plurianual total concedit ha estat de 3.323,7 milions d'euros, que han finançat 18.912 actuacions. Un 63% de l'import

correspon a préstecs i el 37% restant a subvencions. La distribució per comunitats autònomes mostra que les que han rebut més finançament són, per aquest ordre, Madrid, Catalunya, Andalusia i la Comunitat Valenciana. En conjunt, han percebut el 66% de l'import concedit. Concretament, a Catalunya, s'han concedit 660 milions d'euros el 2011, un 6,6% menys que l'any anterior, repartits en un total de 3.799 projectes. Respecte al total de finançament estatal, Catalunya és la primera comunitat en quant a nombre de projectes aprovats, el 20,1% del total, però la segona en quant a import finançat, el 19,8% del total, després de la Comunitat de Madrid que ha obtingut 841 milions d'euros el 2011, el 25,3% del total.

Les dades de 2012 i 2013 encara no s'han publicat a la Memòria d'Activitats d'R+D+I del Ministeri d'Economia i Competitivitat, però a través del Pressupost de l'Estat d'aquests anys podem tenir una idea de com ha evolucionat el finançament públic provinent d'aquesta administració a les activitats d'R+D+I. Tal com es pot veure al gràfic X.4, el pressupost de despesa en R+D civil va registrar un descens important el 2012, del 26,6% respecte l'any anterior, i a partir d'aquell any s'ha mantingut més o menys constant entorn dels 5.600 milions d'euros anuals.



Finalment, cal recordar que el Pressupost de la Generalitat de Catalunya de 2013 va ser prorrogat per la convocatòria d'eleccions anticipades al Parlament de Catalunya. En el Pressupost de 2014 s'assigna una dotació de 442,7 milions d'euros a la política de recerca, desenvolupament i innovació, que representa una caiguda del 12% respecte a la dotació de l'any 2012, anterior pressupost comparable. Els Departaments que tenen una major contribució a aquesta política són els d'Economia i Coneixement (52%), Salut (33%) i Agricultura (7,6%). En canvi, el programa d'innovació tecnològica té una assignació molt baixa, de 19,7 milions d'euros el 2014, enfront dels 60,1 milions de 2012 (un 67% menys). El 90,6% dels recursos d'aquest programa els gestiona l'Agència de Suport a l'Empresa Catalana (ACC1Ó), encarregada d'executar la política d'innovació de la Generalitat de Catalunya.

Despesa pressupostada pel sector públic de la Generalitat de Catalunya en política de recerca, desenvolupament i innovació (Milions d'euros)


(p) La dada de 2013 no està disponible perquè va haver pròrroga pressupostària.

Font: Pressupostos de la Generalitat de diversos anys

Per al període 2014-2020, la Comissió Europea ha definit un enfocament integrat de tots els fons de la política de cohesió, mitjançant un marc estratègic comú i amb una fixació clara de prioritats i de resultats que cal assolir. Així mateix, la Comissió Europea exigeix que l'especialització intel·ligent sigui una condició prèvia per a les inversions en recerca i innovació cofinançades amb fons europeus. Els estats membres i les regions han d'elaborar estratègies de recerca i innovació per a l'especialització intel·ligent (*research innovation strategies for smart specialisation*, RIS3) que potenciïn, d'acord amb la metodologia fixada per la Comissió Europea, les especialitzacions econòmiques i de coneixement que s'ajustin millor al seu potencial d'innovació, sobre la base dels actius i les capacitats del territori.

En aquest context, l'estratègia de recerca i innovació per a l'especialització intel·ligent de Catalunya (RIS3CAT) defineix el marc a partir del qual el Govern desenvolupa les actuacions i els programes d'R+D+I per al període 2014-2020 i dona suport a la generació i el desenvolupament de projectes innovadors.

Segons la pròpia Generalitat, Catalunya rebrà, en el període 2014-2020, 1.980 milions d'euros del FEDER i del fons social europeu, un 44% més que el que va rebre entre el 2007 i el 2013. Amb la RIS3CAT, el Govern ha definit les regles de joc perquè siguin els actors econòmics els que determinin l'especialització futura de Catalunya mitjançant grans apostes concretes d'inversió en recerca i innovació, sectorials i territorials, que tindran el suport dels fons europeus.

L'ESTRATÈGIA PER A L'ESPECIALITZACIÓ INTEL·LIGENT: UNA OPORTUNITAT PER A LA INNOVACIÓ A CATALUNYA (RIS3CAT)

Mariona Sanz Ausàs. *Directora de la Unitat d'Innovació Empresarial d'ACCIÓ*

El darrer mes de febrer el Govern de la Generalitat de Catalunya va aprovar l'Estratègia per a l'especialització intel·ligent a Catalunya (RIS3CAT) després d'un procés de treball intens realitzat des de diferents departaments de la Generalitat seguint les directrius marcades des de Brussel·les per a la configuració de la nova política de cohesió europea 2014-2020.

L'estratègia d'especialització intel·ligent és una nova exigència marcada per la política de cohesió europea com a condició prèvia per a les inversions en recerca, desenvolupament tecnològic, innovació i TIC cofinançades pels fons europeus.

I, és per aquesta raó, que des de la Generalitat s'ha fet una aposta per aprofitar aquesta oportunitat i dissenyar una estratègia que identifica les capacitats científiques i tecnològiques actuals i futures que més s'ajusten al potencial innovador de Catalunya i que marcaran l'agenda de les polítiques industrials i del coneixement amb l'horitzó de l'any 2020.

El treball realitzat per al disseny d'aquesta estratègia ha estat complex ja que ha suposat l'anàlisi de les capacitats actuals i el descobriment dels àmbits d'especialització futura per fer-ne una prioritització. D'altra banda, el disseny de la RIS3CAT també ha inclòs el dibuix dels instruments que han de facilitar la implementació de la mateixa estratègia per a solucionar aquelles dificultats o barreres existents que poden impedir que tendències emergents esdevinguin motors de creixement econòmic real i sòlid a Catalunya.

A partir d'aquesta anàlisi de capacitats i de la prospectiva de futur, l'estratègia RIS3CAT defineix una visió per a la Catalunya del 2020: un país de base industrial, que té una economia oberta, competitiva i sostenible, que combina talent, creativitat, un teixit empresarial diversificat i un sistema propi de recerca d'excel·lència, en el marc d'una societat dinàmica, emprendedora i inclusiva.

Amb aquesta visió, la RIS3CAT es focalitza en quatre eixos estratègics d'actuació que responen a quatre objectius estratègics.

Imatge 1. Àmbits sectorials líders a Catalunya

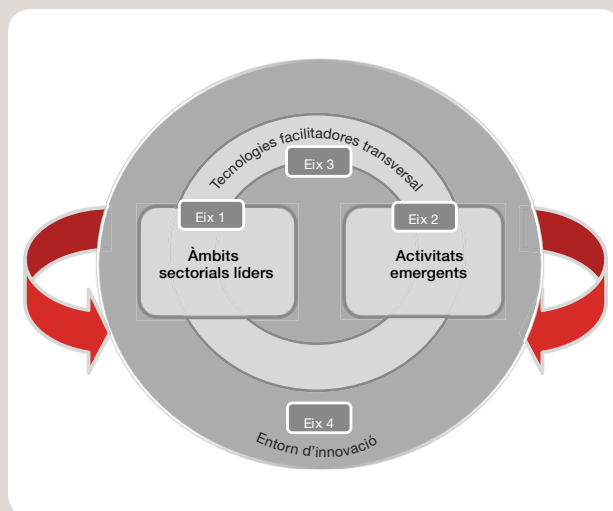
Alimentació	Indústria agroalimentària i altres graons de la cadena de valor: sectors primaris, distribució, indústries de l'envasament i l'emalatge, maquinària per a alimentació, additius i matèries primeres, gastronomia i restauració.
Energia i recursos	Activitats de gestió dels recursos energètics i naturals, del cycle de l'aigua i del reciclatge i tractament de residus (estalvi i eficiència energètica, nous materials més eficients, cogeneració, automatització, control i gestió energètica, energies renovables, química orgànica, fusió nuclear...). També inclou els materials innovadors i les solucions tecnològiques que permeten un estalvi energètic significatiu en la construcció d'edificis o la gestió de les ciutats.
Sistemes industrials	Activitats de gestió i desenvolupament de sistemes industrials eficients (maquinària i equips; robòtica; productes informàtics, electrònics i òptics, i material i equips elèctrics), especialment, activitats relacionades amb l'enginyeria de procés i la manufactura avançada, en què l'ecodisseny té un paper clau.
Indústries basades en el disseny	Indústries que tenen un fort vincle amb el disseny com a factor transversal clau: tèxtil, confecció, pell, calçat, joieria, mobiliari, perfums i cosmètics, entre altres
Indústries relacionades amb la mobilitat sostenible	Sistemes de gestió de la mobilitat, del transport públic i de les infraestructures; sector de l'automoció i activitats relacionades; electroquímica, nanomaterials, Internet, telefonia mòbil, TIC...
Indústries de la salut	Química fina, preparats farmacèutics, indústria de tecnologies mèdiques, sector de les assegurances i sistema hospitalari.
Indústries culturals i basades en l'experiència	Indústries creatives i culturals i serveis clau a Catalunya com el turisme i els esports.

El **primer eix d'actuació està dedicat a reforçar els set àmbits sectorials líders** en què Catalunya té avantatges competitiu amb l'objectiu de reforçar la competitivitat del teixit empresarial mitjançant la millora de l'eficiència dels processos productius, la internacionalització i la reorientació dels sectors consolidats cap a activitats de més valor afegit (imatge 1). Aquests set àmbits han estat configurats a partir de l'agrupació d'activitats econòmiques que s'identifiquen a partir d'una massa crítica determinada, la capacitat d'arrossegar altres sectors, el seu potencial per créixer sobre base d'avantatges competitiu únics, el potencial per generar nova activitat econòmica i ocupació, la tradició de col·laboració entre els actors de la quàdruple hèlix, el grau d'internacionalització i el potencial per créixer d'acord amb les tendències globals. Així doncs, es distingeixen els següents set àmbits: alimentació; energia i recursos; sistemes industrials; indústries culturals i basades en l'experiència, indústries basades en el disseny; indústries relacionades amb la mobilitat sostenible i indústries de la salut.

El **segon eix d'actuació està dedicat a potenciar noves activitats econòmiques emergents** a partir de la recerca i la innovació per crear i explotar nous nínxols de mercat. Es preveuen, doncs, instruments específics de suport a la creació d'espais per a noves activitats econòmiques basades en la tecnologia i el coneixement.

Com a **tercer eix d'actuació de la RIS3CAT figuren les tecnologies facilitadores** transversals (TIC, que inclou també micro i nanoelectrònica, la nanotecnologia, la fotònica, els materials avançats, la biotecnologia industrial i la fabricació avançada) per a consolidar Catalunya com a pol europeu de coneixement i connectar les capacitats tecnològiques amb els sectors existents i emergents en el territori.

Finalment, el **quart eix està dedicat a la millora global de l'entorn d'innovació** a Catalunya, contribuir a millorar la competitivitat de les empreses, especialment les pimes i orientar les polítiques públiques cap al foment de la innovació, la internacionalització i l'emprenedoria.



L'especialització proposada a la RIS3CAT ve donada per la implementació de diferents instruments que han de permetre la intersecció entre els eixos prioritzats i, per tant, permeten incidir directament en l'encaix de l'oferta i la demanda tecnològica amb l'objectiu que el sistema d'R+D+I reorienti l'activitat econòmica a Catalunya cap a activitats que generin més riquesa i ocupació. En aquest sentit, fruit de la implementació dels instruments, no ens podem imaginar actuacions que no suposin la intersecció dels àmbits sectorials líders amb les tecnologies transversals facilitadores i que no contribueixin a millorar l'entorn d'innovació.

La RIS3CAT combina instruments de recerca i innovació ja existents, que ara adquireixen una orientació sectorial i tecnològica, amb instruments de nova fornada com són les comunitats de la RIS3CAT, els projectes d'especialització i competitivitat territorial (PECT) i les activitats emergents.

En general, les actuacions de la RIS3CAT tindran característiques comuns que introdueixen innovacions importants a tenir en compte en la seva implementació. Els instruments hauran d'estar basats en la col·laboració públicoprivada d'agents de la quàdruple hèlix. Aquest aspecte comporta el compromís real de totes les parts en el desenvolupament de les activitats que s'ha de veure reflectit en els mecanismes de governança i de cofinançament de les activitats. La participació privada serà un element imprescindible en totes les actuacions.

D'altra banda, les actuacions sempre hauran de tenir la dimensió internacional i representar una massa crítica d'activitat econòmica i d'actors. Totes les actuacions hauran de reflectir més d'un eix o més d'un àmbit sectorial, hauran d'estar orientades estratègicament cap als reptes identificats a la RIS3CAT, hauran de generar noves oportunitats d'activitat econòmica i creació de llocs de treball i, com a principi transversal, hauran de fer un ús eficient dels recursos.

La implementació dels diferents instruments de la RIS3CAT contribuirà a l'especialització progressiva a Catalunya cap a aquelles apostes clau que es puguin fer conjuntament entre el món privat i públic per adquirir noves quotes de mercat i esdevenir més competitiu.

Estem, doncs, davant d'una estratègia que aporta novetats importants en el disseny de les polítiques públiques de l'àmbit industrial, econòmic i del coneixement, i en la identificació d'àmbits clars d'actuació a nivell sectorial i tecnològic. Al mateix temps, és també una estratègia que comporta novetats importants en la seva implementació en la mesura que estructura i orienta els instruments cap a la necessària col·laboració públicoprivada.

RIS3CAT representa l'oportunitat per a tots els que conformem l'entorn d'innovació (empreses, agents de recerca i administració) de transformar l'agenda econòmica de Catalunya a partir del coneixement, la tecnologia i la innovació.



Infraestructures de transport

1. Introducció

Tot i l'anomalia pressupostària que ha suposat el fet que la Generalitat de Catalunya hagi prorrogat els comptes del 2012 per fer front a l'exercici del 2013 i la singularitat que el monogràfic de la present edició estigui centrat en els criteris de distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures, el Consell General de Cambres de Catalunya ha considerat rellevant mantenir el ja tradicional capítol d'anàlisi de seguiment del volum d'inversions públiques en infraestructures de transport a Catalunya de la Memòria Econòmica, tant per part de l'Estat com de la pròpia Generalitat, tot i que dotant-lo d'una menor extensió.

Prenent com a punt de partida que les infraestructures de transport són un factor de millora de la productivitat i la competitivitat de les empreses, cal tenir ben present el seu efecte d'arrossegament tant en termes de demanda (fruit del seu procés de construcció i de l'increment d'activitat econòmica associat per determinats sectors) com en termes d'oferta, una vegada entren en servei (perquè redueixen els costos de transport i de producció i estimulen el creixement empresarial i d'ocupació a llarg termini).

2. El pressupost i la inversió en infraestructures

2.1. La inversió de l'Estat

L'any 2013, l'Estat ha pressupostat una inversió de 1.267 milions d'euros a Catalunya, un 11,9% dels 10.686 milions d'euros que l'Administració Central ha previst invertir de forma territorialitzada al conjunt de l'Estat. Aquest percentatge de participació és pràcticament un 1% superior al de l'any anterior (11,1%), donat que la inversió total s'ha reduït més de 2.000 milions d'euros en conjunt mentre que a Catalunya la reducció ha estat de 150 milions d'euros.

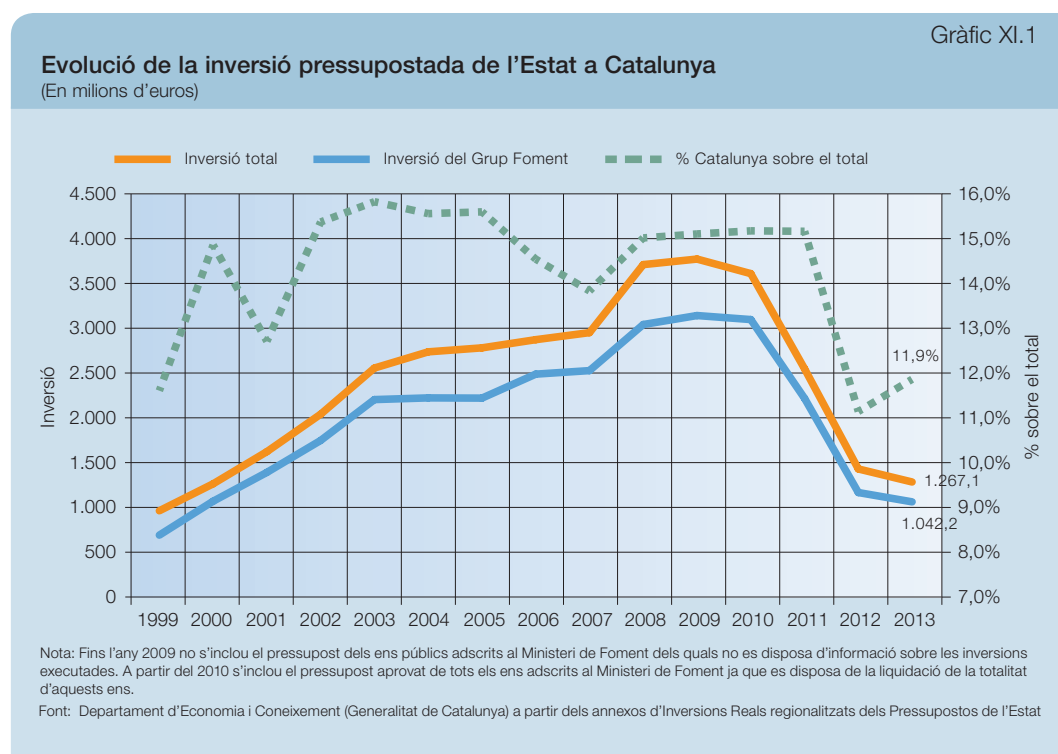
En qualsevol cas, es tracta d'un percentatge molt inferior al registrat durant la última dècada i que només tenia precedents a finals dels anys 90. A més, no es correspon ni de bon tros amb el pes econòmic ni demogràfic de Catalunya en el conjunt d'Espanya.

La inversió pressupostada inclou tant la inversió prevista per l'Estat, els seus organismes autònoms i ens públics i les entitats gestores de la Seguretat Social (sector públic administratiu), com la prevista per les empreses públiques.

2.1.1. La inversió de l'Estat a Catalunya en infraestructures

El Ministeri de Foment i les empreses que en depenen, l'anomenat *Grup Foment*, van pressupostar fins a 1.042 milions d'euros d'inversió l'any 2013, que suposa una reducció de 120 milions d'euros del seu pressupost de l'any anterior. Així, es manifesta un cert punt d'inflexió en la caiguda del valor

de la inversió pressupostada, que, tot i frenar el ritme de reducció dels exercicis 2011 i 2012, assoleix un valor absolut pràcticament equivalent als nivells de l'any 2000. D'aquesta manera, el 2013 es registra una certa estabilització després de dos anys consecutius de caiguda dràstica de la inversió de l'Estat en infraestructures a Catalunya.



El gràfic XI.2 recull l'evolució del pressupost del Grup Foment a Catalunya segons els àmbits d'inversió pel que fa a les infraestructures de transport. Després d'una dècada expansiva en tots els àmbits i especialment en el transport ferroviari, en tres anys s'ha desfet tot el recorregut fet.

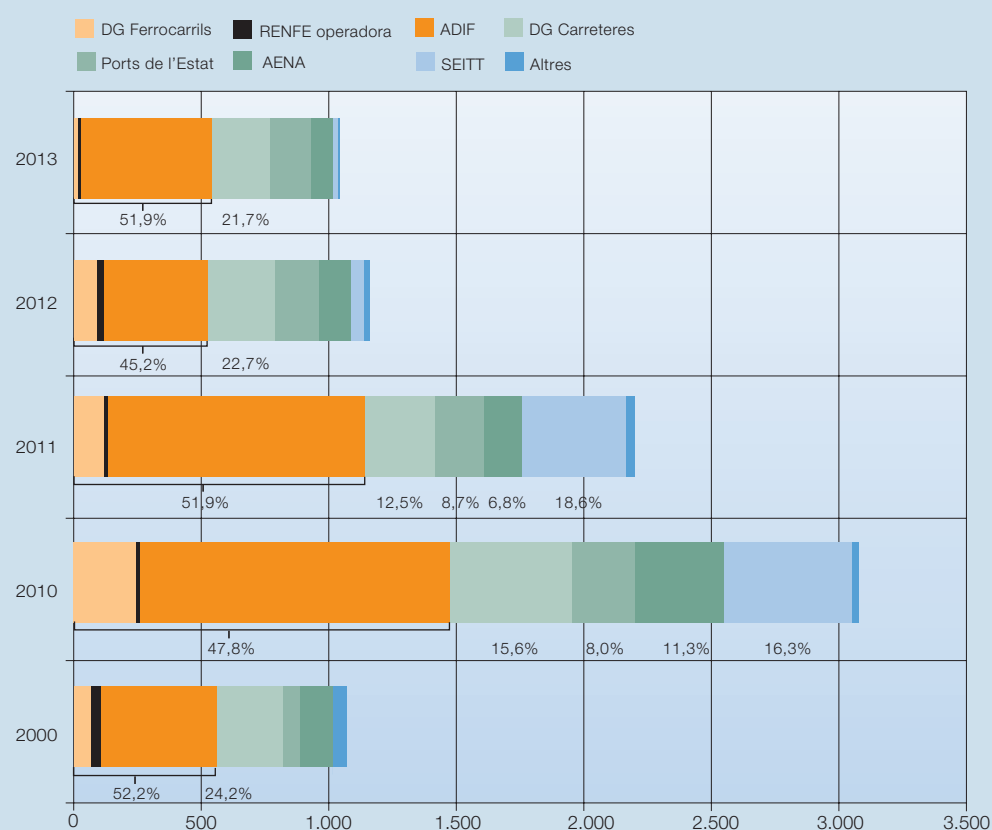
Més concretament, l'any 2013 només la inversió de l'ADIF a Catalunya creix, assolint pràcticament un 50% del pressupost del Grup Foment. Com és tradicional i malgrat els retrocessos en termes absoluts, la Direcció General de Carreteres i Ports de l'Estat ocupen els següents esglaons del podi d'organismes més dinàmics pressupostàriament. En conjunt, la reducció del pressupost del Grup Foment entre 2012 i 2013 se situa en el 10,25%.

També cal remarcar que la inversió pressupostada en ports i aeroports, tot i la notable tendència a la baixa, es manté en nivells apreciables de 161 i 85 milions d'euros respectivament, tal com correspon al grau de maduresa d'aquestes infraestructures, especialment des del punt de vista de la inversió pública realitzada els darrers anys.

Pressupost del Grup Foment a Catalunya per organismes

(En milions d'euros)

	2000	2010	2011	2012	2013	% sobre el total	% Variació 13/12
DG Ferrocarrils	63,8	245,1	118,1	88,4	13,0	1,2%	-85,3%
RENFE operadora	40,3	14,2	15,3	30,7	12,1	1,2%	-60,6%
ADIF	458,0	1.223,7	1.014,7	406,0	515,9	49,5%	27,1%
DG Carreteres	260,8	482,2	277,3	263,4	228,4	21,9%	-13,3%
Ports de l'Estat	69,7	249,2	192,9	174,6	160,9	15,4%	-7,9%
AENA	127,5	349,7	149,7	124,8	84,6	8,1%	-32,2%
SEITT	-	505,4	411,6	52,8	22,8	2,2%	-56,8%
Altres	56,9	29,6	34,1	20,5	4,5	0,4%	-78,0%
Total	1.077,0	3.099,1	2.213,7	1.161,2	1.042,2	100,00%	-10,2%



Nota: Només es presenten les dades del grup Foment. Per tant, no inclou aquelles entitats i empreses que pertanyen al Ministeri d'Habitatge o al de Medi Ambient que més tard s'han incorporat al Ministeri de Foment.

DG Carreteres (Direcció General de Carreteres), DG Ferrocarrils (Direcció General de Ferrocarrils), SEITT (Sociedad Española de Infraestructuras del Transporte Terrestre).

Font: Departament de Territori i Sostenibilitat (Generalitat de Catalunya) a partir dels Annexos d'Inversions Reals regionalitzats dels Pressupostos de l'Estat

2.1.2. La Disposició Addicional Tercera de l'Estatut

D'acord amb l'Estatut d'autonomia de Catalunya, la seva disposició addicional tercera (DA3) estableix que «la inversió de l'Estat a Catalunya en infraestructures s'ha d'equiparar a la participació relativa del producte interior brut de Catalunya amb relació al producte interior brut de l'Estat per a un període de set anys».

A falta de que es publiquin les liquidacions definitives posteriors a l'exercici 2009, al quadre XI.1 es presenten els imports acumulats en concepte d'inversions pendents per part de l'Estat a Catalunya per tal de donar compliment a aquesta disposició addicional. Amb les dades oficials consolidades i sense fer estimacions de les liquidacions pendents, l'Estat acumula 1.690 milions d'euros d'inversions encara sense compensar els corresponents als exercicis de 2008 (759 milions), 2009 (211 milions) i 2010 (720 milions). Des de 2012, arrel del canvi de Govern a l'Estat, els pressupostos han deixat de contemplar cap assignació pressupostària per aquest concepte i no hi ha cap previsió de resolució d'aquesta discrepància de criteri.

Quadre XI.1

La inversió de l'Estat a Catalunya en compliment de la Disposició Addicional tercera de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya

(En milions d'euros)

Liquidacions	2007	2008	2009	2010 (prov)
Base de càlcul	19.681	21.791	22.529	17.589
% PIB	18,85%	18,72%	18,76%	18,64%
Total inversions segons Estatut	3.710	4.079	4.217	3.279
Inversió executada	3.153	3.411	3.938	2.502
Peatges	62	69	68	57
Imputació al 2007 d'inversions 2008 ¹	160	-160		
Acord ²	335			
Pendent	0	759	211	720

(prov) Liquidació provisional que el Ministeri d'Hisenda va comunicar a la Conselleria d'Economia i Coneixement al juliol de 2011. A l'octubre del 2011 ja no van comunicar la liquidació definitiva validada per la IGAE.

¹ D'acord amb la clàusula 6 de la metodologia de la DA 3a EAC i l'Acord del Consell de Ministres de 22 de febrer de 2008, s'han d'aplicar a la liquidació del 2007 160,27 milions d'euros de transferències de capital reconegudes al 2008.

² Acord de 8 de novembre de 2010 del Ministeri d'Economia i Hisenda i de la Conselleria d'Economia i Coneixement.

Font: Departament d'Economia i Coneixement

2.2. La inversió de la Generalitat

2.2.1. La inversió de la Generalitat en infraestructures

Com ha quedat dit a la introducció d'aquest capítol, la principal novetat de l'exercici pressupostari de 2013 ha estat la pròrroga dels comptes de 2012. Aquest fet fa gairebé prescindible l'anàlisi de la política inversora de la Generalitat, que no ha experimentat cap canvi respecte dels escenaris ja plantejats l'any anterior.

Des de l'any 2011 el pressupost corresponent al Departament de Territori i Sostenibilitat (DTES) recull, també, el pressupost de la Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, el de la Direcció General de Polítiques Ambientals i de Qualitat Ambiental. Pel que fa a l'àmbit empresarial, el pressupost del DTES inclou des de l'any 2011 el pressupost de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), l'Agència de Residus de Catalunya (ARC), Aigües Ter-Llobregat (ATLL), l'Agència Catalana de l'Habitatge i d'altres empreses que abans es comptabilitzaven en el pressupost del desaparegut Departament de Medi Ambient i Habitatge.

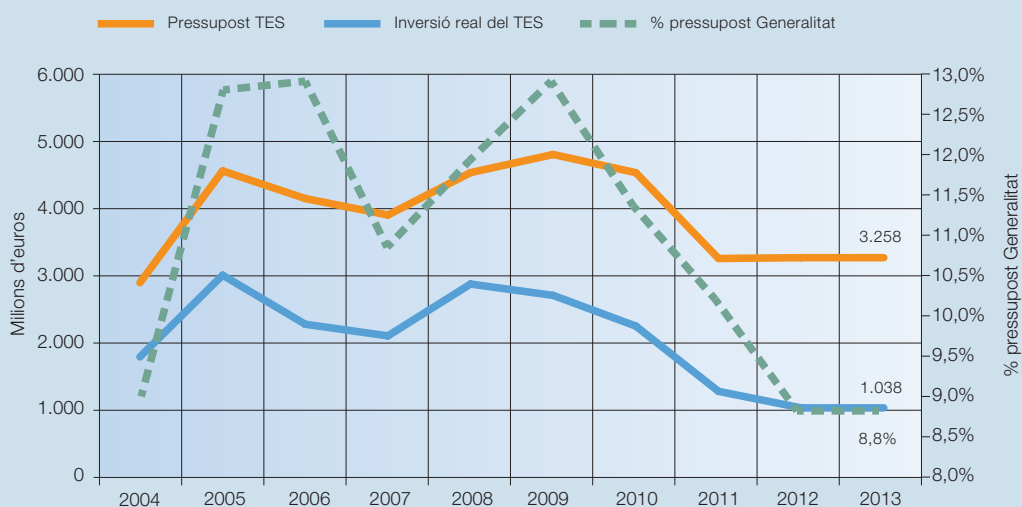
D'altra banda, l'empresa Gestió d'Infraestructures (GISA) ha passat a denominar-se Infraestructures de Catalunya i a dependre del Departament d'Economia i Coneixement, motiu pel qual el seu pressupost es comptabilitza en el d'aquest Departament.

Per tant, de cara a llegir i interpretar les taules i gràfics que es presenten a continuació cal tenir en compte de quina mena d'inversió estem parlant, recordar que no es tenen en compte les inversions fetes ni en l'àmbit de les infraestructures de medi ambient (depuradores, dessalinitzadores, etc.), ni de les infraestructures de regadiu així com tampoc es consideren les inversions fetes en matèria d'habitatge. Per contra sí que es tenen en compte les inversions fetes per GISA en l'àmbit de la justícia, la seguretat ciutadana, l'educació i la salut per tal d'evitar la ruptura de les sèries.

Gràfic XI.3

Pressupost consolidat del Departament de Territori i Sostenibilitat i participació en el pressupost de la Generalitat*

(Millions d'euros i % del pressupost del Departament sobre el total del pressupost de la Generalitat)



* Fins al 2010 era el Departament de Política Territorial i Obres Públiques.

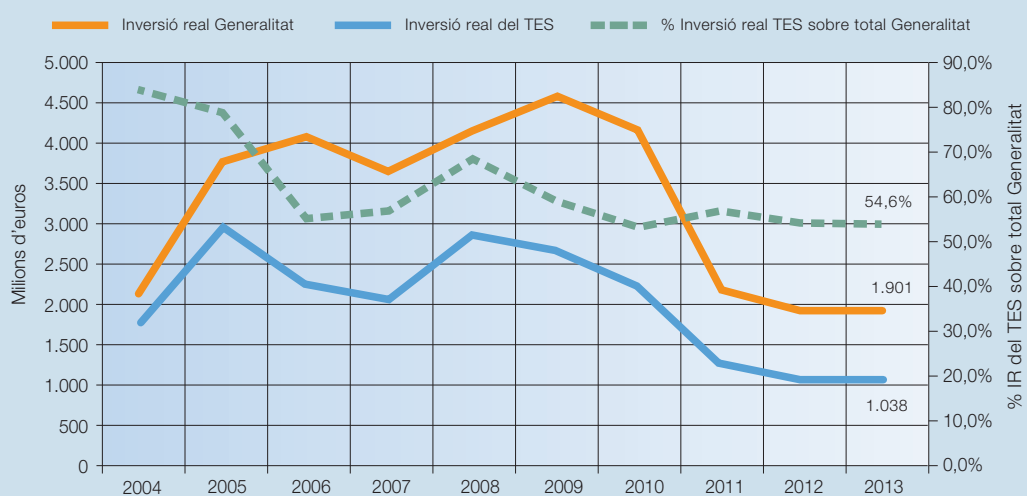
Nota: Dades homogeneïtzades amb els anys anteriors. No inclou el pressupost de la Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, la DG de Polítiques Ambientals i de Qualitat Ambiental i el pressupost de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), l'Agència de Residus de Catalunya (ARC), Aigües Ter-Llobregat (ATLL) i d'altres empreses que abans es comptabilitzaven en el pressupost del desaparegut Departament de Medi Ambient i Habitatge. En total el pressupost d'aquelles entitats i empreses associades anteriorment al Departament de Medi Ambient suma al voltant dels 1.200 milions d'euros per al 2012 i per al 2013 (exercici amb els pressupostos prorrogats). Sí es considera la inversió de GISA. La inversió real no inclou els finançaments específics.

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos de la Generalitat

L'any 2013, el pressupost del DTES homogeneïtzat, és a dir, sense tenir en compte el pressupost associat a la Secretaria d'habitatge i millora urbana, la Direcció General de qualitat ambiental, la Direcció General de polítiques ambientals ni tampoc les empreses públiques en l'àmbit del medi ambient, ha estat de 3.258 milions d'euros, fet que suposa a la pràctica un manteniment del pressupost respecte de 2012, si bé la caiguda és de l'ordre del 32% respecte l'any 2009, any en què el pressupost del llavors Departament d'Obres Públiques i Política Territorial va assolir el seu màxim, de 4.783 milions d'euros. D'altra banda, a més de la reducció absoluta del seu pressupost, el Departament també ha perdut pes en el conjunt del pressupost de la Generalitat, fins a situar-se en un 8,8%, un nivell només comparable al dels anys 2004 i, naturalment, 2012 de la sèrie registrada.

La inversió real pressupostada (capítol 6) del Departament de Territori i Sostenibilitat l'any 2013 ha estat de 1.038 milions d'euros, això situa el pes de la inversió real del Departament en el 54,6% de la inversió real pressupostada pel conjunt de la Generalitat i constata que el DTES ha assumit una reducció de la seva capacitat d'inversió superior a la mitjana.

Evolució de la inversió real pressupostada per la Generalitat de Catalunya (Milions d'euros)



Nota: La inversió real fa referència al capítol 6, no inclou ni les despeses financeres (C7) ni els finançaments extrapressupostaris.

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos de la Generalitat

Dels 3.258 milions d'euros de pressupost del Departament de Territori i Sostenibilitat, 2.477 milions estan destinats al Programa de Transport, és a dir, un 76% del pressupost del Departament. En el conjunt del Programa, un 46,5% s'ha destinat al *Programa de suport al transport públic de viatgers* i un 32,6% al *Programa d'infraestructures ferroviàries*, consolidant la tendència ja apuntada als

Evolució de la distribució del Programa 52 de Transport del Departament de Territori i Sostenibilitat

En milions d'euros	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*
Carreteres	455,1	522,2	622,5	597,0	389,2	433,0	433,0
Infraestructures ferroviàries	815,6	1.182,4	1.433,9	1.366,0	775,3	807,5	807,5
Suport al transport públic de viatgers	959,5	1.030,5	1.109,0	1.110,1	1.080,2	1.150,9	1.150,9
Ports i aeroports	45,2	93,9	61,4	48,1	45,9	44,1	44,1
Logística i altres actuacions de suport al transport de mercaderies	48,4	46,7	32,7	34,0	40,3	41,3	41,3
Total	2.323,8	2.875,7	3.259,4	3.155,3	2.331,0	2.476,8	2.476,8
Pes de cada subprograma	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*
Carreteres	19,6%	18,2%	19,1%	18,9%	16,7%	17,5%	17,5%
Infraestructures ferroviàries	35,1%	41,1%	44,0%	43,3%	33,3%	32,6%	32,6%
Suport al transport públic de viatgers	41,3%	35,8%	34,0%	35,2%	46,3%	46,5%	46,5%
Ports i aeroports	1,9%	3,3%	1,9%	1,5%	2,0%	1,8%	1,8%
Logística i altres actuacions de suport al transport de mercaderies	2,1%	1,6%	1,0%	1,1%	1,7%	1,7%	1,7%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

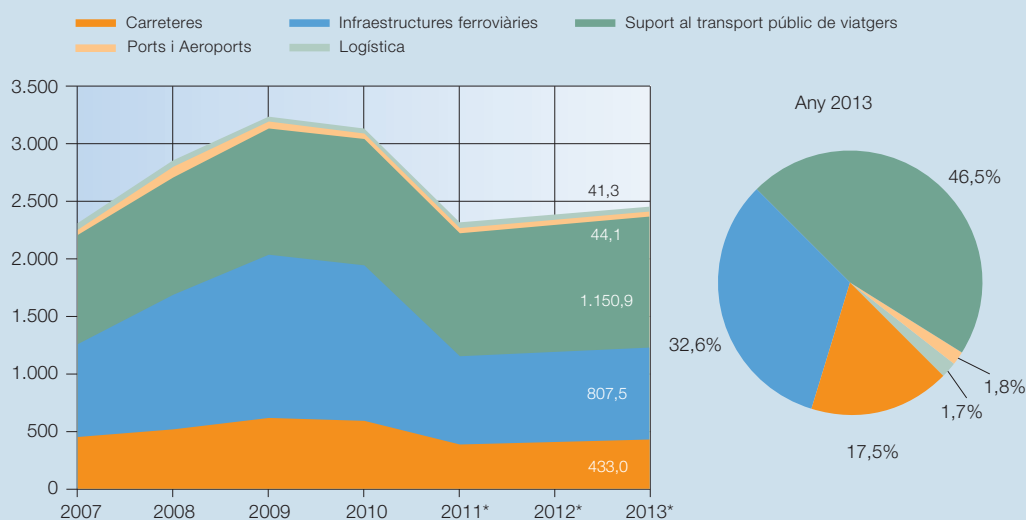
Nota: només es té en compte el Programa 52 de Transport.

* Inclou la part corresponent de GISA / Infraestructures de Catalunya de cadascun dels subprogrames.

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos de la Generalitat

Evolució de pressupost del Programa 52 de Transport del Departament de Territori i Sostenibilitat

(Millions d'euros)



Nota: Només es té en compte el Programa 52 de Transport.

* Inclou la part corresponent de GISA / Infraestructures de Catalunya de cadascun dels subprogrames.

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos de la Generalitat

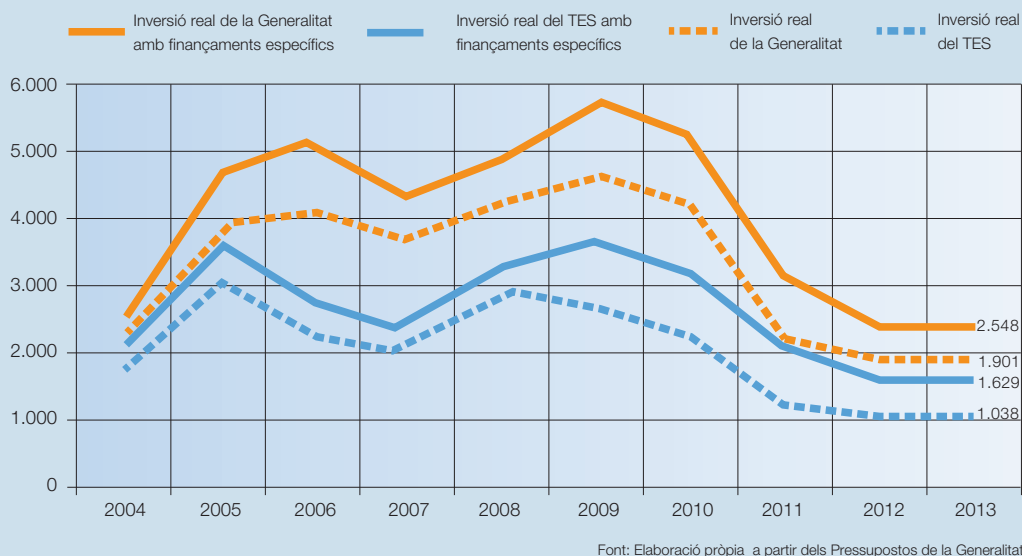
darrers exercicis pressupostaris ja que, si bé entre tots dos subprogrames ja fa uns quants anys que sumen vora del 80% del pressupost total del TES, el major esforç es dedica a la promoció de la utilització dels serveis de transport públic i s'atenua el ritme d'execució de les infraestructures ferroviàries. Per la seva banda, la resta de subprogrames (carreteres, ports i aeroports i logística i suport al transport de mercaderies) mantenen el seu pes relatiu.

2.2.2. Els finançaments específics en el pressupost de la Generalitat

A més de la inversió pressupostada i liquidada a través del pressupost de cada any, la Generalitat de Catalunya executa una sèrie d'actuacions que estan finançades amb mètodes de finançament específics que no tenen una repercussió directa sobre el pressupost de l'exercici. Es tracta del mètode alemany, la concessió d'obra pública i els drets de superfície. Aquestes obres, si bé s'imputen l'any de la seva execució, són pagades amb càrrec a exercicis posteriors, ja sigui amb càrrec a despeses de capital (mètode alemany) o amb càrrec a despeses corrents (concessions i drets de superfície). Així, pel que fa a l'any 2013 i anàlogament al cas de l'any 2012, cal sumar a la inversió pressupostada aquella feta amb finançaments específics.

Evolució de la inversió real pressupostada per la Generalitat de Catalunya amb finançaments específics

(Milions d'euros)



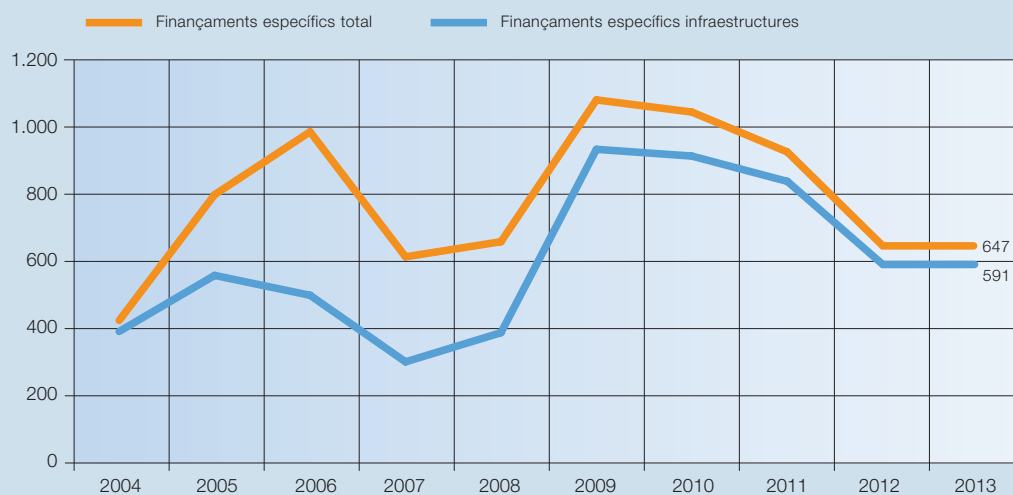
Al gràfic XI.7 s'observa l'evolució dels sistemes de pagament amb finançaments específics en infraestructures en relació a la inversió realitzada per la Generalitat. Els anys 2012 i 2013 una mica més del 36% de la inversió feta en infraestructures s'ha afrontat amb finançaments específics, mentre que en la inversió total de la Generalitat els finançaments específics han suposat prop de l'ordre del 25% de la inversió.

Pel que fa a la tipologia de finançament específic utilitzat cal assenyalar que les concessions van suposar 477 dels 591 milions d'euros que es van destinar als finançaments específics d'infraestructures, és a dir, gairebé el 81% del total dels finançaments específics. El pes de les concessions com a tipologia de finançament específic ha anat creixent des de l'any 2004.

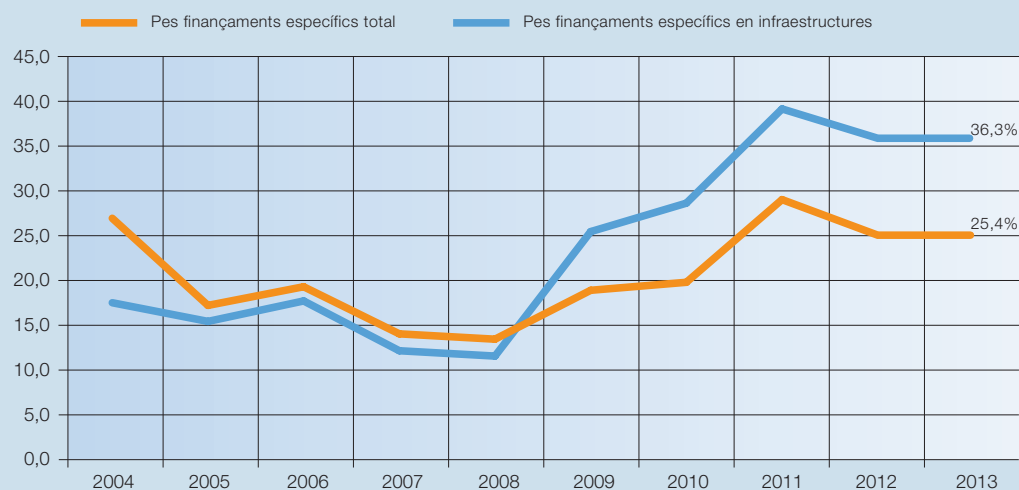
Com a recordatori, entre les principals infraestructures que ja estan en servei però que generen compromisos de pagaments futurs perquè es financen amb concessions (o peatges a l'ombra) cal destacar els desdoblaments de l'Eix Transversal, de l'Eix Diagonal i de les carreteres C-35 (Maçanet-Platja d'Aro), C-17 (Vic-Ripoll) la C-16 (Puig-reig-Berga) i la C-14 (Reus-Alcover), o les estacions i la infraestructura ferroviària de la línia 9 del metro.

Els sistemes de finançament específic en els processos inversors a Catalunya

Valor absolut dels finançaments específics en milions d'euros



% que suposen els finançaments específics sobre el total de la inversió (Capítol 6 més finançaments específics)

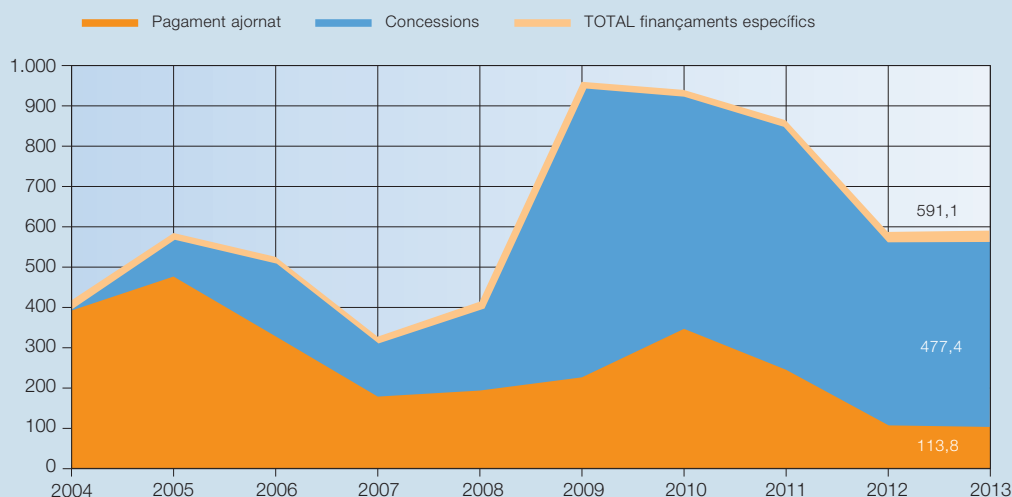


Nota: Només inclou les infraestructures de transport

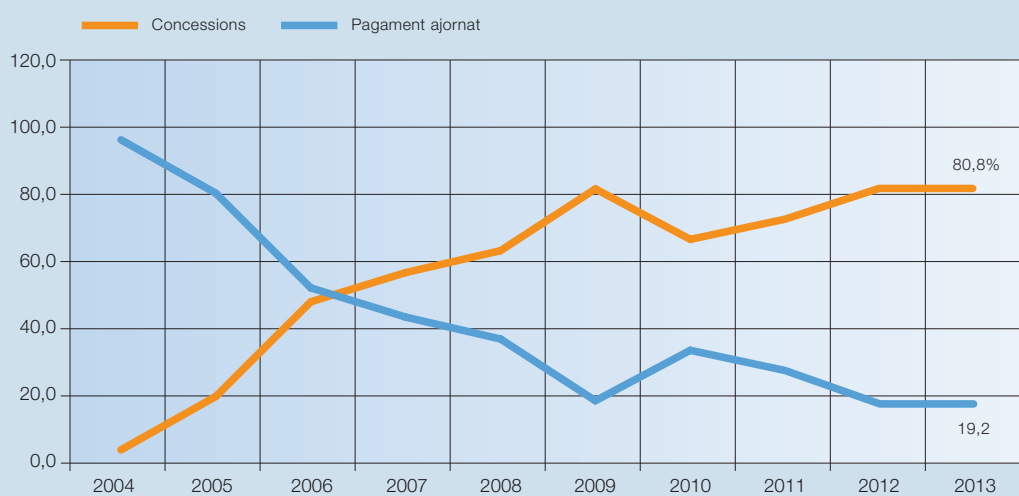
Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos de la Generalitat

Evolució dels sistemes de finançament específics per a infraestructures

En milions d'euros



% del pes de cada sistema de finançament específic sobre el total



Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos de la Generalitat

3. La inversió licitada

L'Observatori de la Construcció de SEOPAN fa el seguiment de les licitacions realitzades a cada comunitat autònoma, segons la data de publicació als butlletins oficials. A partir d'aquestes dades, en aquest apartat, s'analitza l'evolució de la inversió licitada en infraestructures de transport a Catalunya, feta per totes les administracions públiques: l'Estat, la Generalitat i el món local (ajuntaments, diputacions i consells comarcals), incloent els seus respectius grups empresarials.

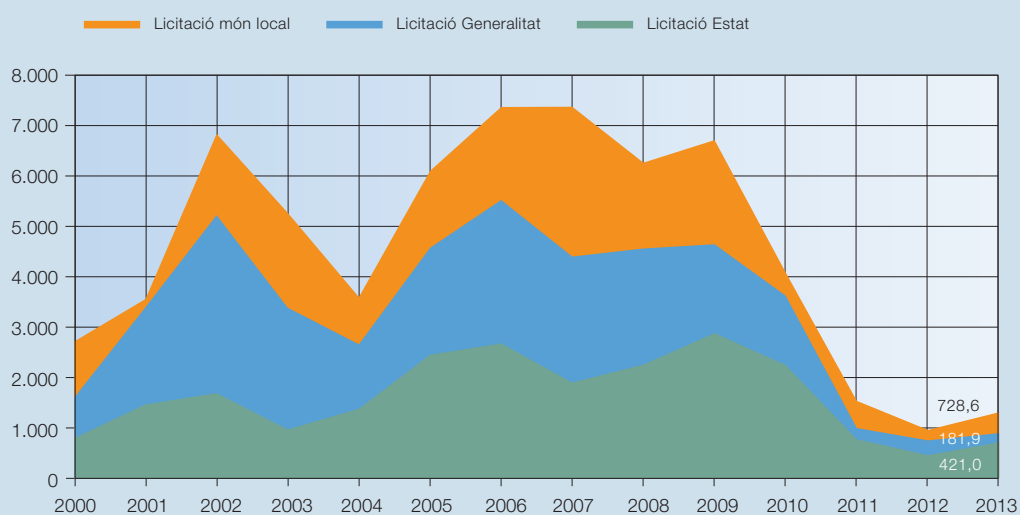
L'any 2013, es van licitar a Catalunya un total de 1.332 milions d'euros, que suposen la reversió de la tendència decreixent registrada els darrers anys, amb un augment superior al 33% respecte de l'any anterior, però encara molt lluny dels valors absoluts màxims assolits abans de la crisi, com és evident. D'aquests 1.332 milions d'euros licitats, 944 corresponen a obra civil i els 388 restants a edificació, fent palesa una certa recuperació de les licitacions d'obra civil mentre l'edificació continua en davallada. A més, es constata un repunt notable de les licitacions tant de l'Estat (superior al 50%) com del món local (del 100%), que es veuen parcialment compensades per la sensible reducció de les licitacions a càrrec de la Generalitat (de l'ordre del 40%).

Gràfic XI.9

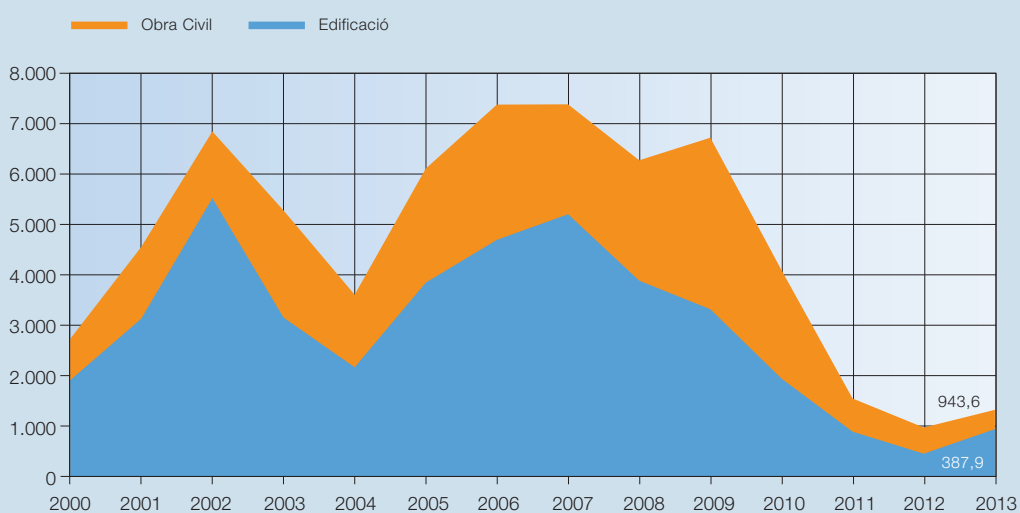
Evolució de la inversió licitada a Catalunya

(En milions d'euros)

Segons l'administració licitant



Segons la tipologia de construcció



Nota: segons la data de publicació de l'anunci

Font: Elaboració pròpia a partir de les estadístiques de licitació de SEOPAN

Licitació de l'Administració pública a Catalunya segons l'àmbit d'inversió
Any 2013 (Estat, Generalitat de Catalunya i món local)

Àmbit d'inversió	En milions d'euros	En % sobre el total
Habitatge	73,1	5,5
Equipaments socials	256,8	19,3
Altra edificació	58,0	4,4
Edificació	387,9	29,1
Xarxa viària	158,5	11,9
Xarxa ferroviària	263,2	19,8
Ports	29,6	2,2
Transports	451,2	33,9
Altra obra civil	492,4	37,0
Total	1.331,5	100,0

Font: Observatori de la Licitació. SEOPAN

Entre les actuacions licitades durant l'any 2013 a Catalunya, destaquen molt singularment els primers contractes per a l'adaptació a l'ample mixt del Corredor Mediterrani ferroviari entre Castellbisbal i el nus de Vila-seca i el nou accés viari al port de Barcelona pel Sud, amb secció d'autovia.

4. La inversió executada

Atesa la manca de publicitat de dades oficials sobre el volum d'inversió en infraestructures executat tant per l'Estat com per la Generalitat a Catalunya l'any 2013, a continuació s'ofereix un recull de les principals actuacions en matèria d'infraestructures que tant el Ministeri de Foment com la Generalitat han iniciat o adjudicat a Catalunya durant l'any 2013.

4.1. La inversió de l'Estat

Xarxa viària

- S'ha posat en servei l'enllaç de Girona Oest-Sant Gregori a l'autopista A-2/AP-7, que connecta l'autopista amb la GI-531 i que permetrà tots els moviments entre l'autopista i la rotonda d'aquesta carretera. Aquest enllaç està inclòs a les obres d'ampliació de capacitat de l'AP-7 i la seva reconfiguració per integrar-se en l'A-2 com circumval·lació a Girona. L'enllaç suposa una inversió d'11,9 milions d'euros.
- S'ha posat en servei l'enllaç de Fornells de la Selva que connecta l'autovia A-2, en servei actualment entre Caldes de Malavella i Fornells de la Selva, amb l'autopista AP-7. El nou enllaç amplia en 3,5 quilòmetres el tram de l'AP-7 lliure de peatge per a moviments interns, que es fan extensibles des del nou enllaç de Fornells fins a l'enllaç de Girona nord. Aquesta obra ha requerit una inversió de 28,5 milions d'euros.

- S'han iniciat les obres dels ramals que completaran l'enllaç de Figueres Nord a l'autopista AP-7, amb un pressupost de licitació de 4,1 milions d'euros.
- S'ha posat en servei el tram de l'autovia A-27 entre Tarragona i el Morell. Aquest tram d'autovia, de 7,8 quilòmetres de longitud situat en les proximitats de la ciutat de Tarragona, és el primer que entra en servei de l'A-27.
- S'ha posat en servei el túnel de Brodar, l'element més singular de les obres de millora integral de la carretera N-145 des de la Seu d'Urgell fins a Andorra. El pressupost invertit en el contracte d'obra ascendeix a 25,1 milions d'euros.
- S'ha posat en servei la variant de l'Aldea a la carretera N-340. D'aquesta manera, l'antiga N-340 quedarà com a via per a trànsits locals, i es reduirà el trànsit en el nucli urbà. El pressupost de l'obra de la variant de l'Aldea ascendeix a 29,1 milions d'euros.
- S'han iniciat les obres dels 6 quilòmetres del tram Lleida-Rosselló pertanyent a l'autovia A-14, el pressupost de la qual és de 46,80 milions d'euros.

Xarxa ferroviària

A. Millores en les estacions

- S'han executat diversos treballs de millora de la infraestructura a l'estació de Castellbell i El Vilar-Monistrol, de la línia Barcelona-Manresa de la xarxa de Rodalia de Barcelona. Aquestes actuacions tenen per objectiu optimitzar l'estat de la infraestructura ferroviària i augmentar les condicions de seguretat i fiabilitat en la circulació.
- S'han finalitzat les obres de millora de l'accessibilitat a 4 estacions de la línia Barcelona-Vic, per un import global d'1,3 milions d'euros. Aquestes actuacions s'han desenvolupat a Les Franqueses del Vallès, Sant Martí de Centelles, Balenyà-Els Hostalets i Balenyà-Tona-Seva. A totes les estacions s'han recrescut les andanes i s'ha renovat el paviment, facilitant l'accés dels usuaris als trens.
- S'han iniciat les obres de remodelació de les vies i les andanes de l'estació de L'Hospitalet de Llobregat, amb un import global d'11,2 milions d'euros. Aquesta actuació té per objectiu fonamental maximitzar la capacitat operativa i millorar així l'explotació de les instal·lacions.
- S'han finalitzat les actuacions de modernització de l'estació de Pineda de Mar, amb una inversió de 3,0 milions d'euros.
- S'han conclòs les obres de millora d'accessibilitat de l'estació de Premià de Mar, pertanyent a la línia ferroviària d'ample convencional Barcelona-Mataró-Maçanet de la Selva, i que han suposat una inversió d'1,6 milions d'euros.
- S'ha finalitzat la construcció d'un pas inferior per als vianants a l'estació d'Arenys de Mar. El projecte ha suposat una inversió de 2,0 milions d'euros.

- S'ha iniciat una nova fase de les obres de construcció d'estructures per a la millora de l'accessibilitat i ampliació de l'estació de Passeig de Gràcia. Aquestes obres constitueixen la fase principal del projecte de millora de l'accessibilitat i l'ampliació del vestíbul principal de l'estació barcelonina, que es va iniciar el 16 de maig de 2012. Aquesta actuació representa una inversió de 12 milions d'euros.

B. Millores en la infraestructura

- Línia d'Alta Velocitat:
 - S'ha inaugurat la connexió Barcelona-Figueres d'alta velocitat. Aquesta infraestructura ferroviària, que suposa una inversió superior als 3.700 milions d'euros –sense incloure els fons destinats a les obres d'adequació i construcció de les estacions de Barcelona Sants, Girona i Figueres-Vilafant–, completa els 804 km de longitud total de la línia d'alta velocitat (LAV) Madrid-Barcelona-frontera francesa. El tram compta amb una longitud total de 131 km de doble via en ample UIC i electrificació de 25 kV. Està dotat dels sistemes de senyalització més avançats i comunicacions, com ERTMS i GSMR, i adaptat als més exigents paràmetres de l'alta velocitat.
 - S'han impulsat les actuacions mediambientals complementàries en la línia d'alta velocitat Madrid-Barcelona-frontera francesa, al seu pas pel Vallès Oriental, amb un pressupost de 4,5 milions d'euros. Aquest projecte comprèn la realització de treballs per a la integració paisatgística i ambiental de les noves infraestructures ferroviàries en els termes municipals de Montornès del Vallès, Vilanova del Vallès i la Roca del Vallès.
 - S'han iniciat les obres de construcció d'un pou de ventilació i sortida d'emergència al nou túnel de Montcada i Reixac de la línia d'alta velocitat Madrid-Barcelona-frontera francesa, amb un pressupost de 6,7 milions d'euros.
- Rodalies
 - S'han iniciat les operacions per a la desviació de les dues vies generals de circulació de la línia d'ample convencional Barcelona-Mataró-Maçanet en l'àmbit de la Sagrera, a Barcelona. Aquesta actuació, que s'inscriu en la construcció dels accessos a la futura estació de La Sagrera, consisteix en la creació d'un nou traçat de 400 m de longitud, entre la Rambla de Prim i l'accés al Triangle Ferroviari de la Sagrera.
 - S'han iniciat les obres de modernització de la catenària en el tram l'Hospitalet de Llobregat-Castellbisbal de la xarxa de Rodalia de Barcelona. L'objectiu d'aquesta actuació, que suposa una inversió de 3,5 milions d'euros, és modernitzar el sistema d'electrificació per augmentar els paràmetres de fiabilitat, funcionalitat, disponibilitat, eficàcia i seguretat d'aquestes instal·lacions, indispensables, per a un òptim funcionament del servei ferroviari.
 - S'ha iniciat el desenvolupament del Corredor Mediterrani, amb una inversió global que supera els 236,3 milions d'euros per a l'adaptació de 97 km d'infraestructura de la xarxa convencional a l'ample estàndard europeu mitjançant la implantació del tercer carril. Les actuacions es

realitzaran als trams Castellbisbal-Martorell, amb un pressupost de licitació de 32,3 milions d'euros; Martorell-Sant Vicenç de Calders, per import de 57,7 milions d'euros, i Sant Vicenç de Calders-Tarragona-nus de Vila-seca, amb un pressupost de 45,8 milions d'euros. Un quart contracte inclou l'adequació de les instal·lacions de seguretat i comunicacions en tot el tram, per un import de 100,6 MEUR. Aquestes actuacions tenen un termini d'execució de 20 mesos.

Ports, aeroports i activitats logístiques

- El Port de Barcelona ha impulsat l'obra d'ampliació ferroviària del moll Sud, fase II B. Amb aquest projecte quedarà completa la totalitat d'actuacions previstes per a la terminal ferroviària de Terminal de Contenedors de Barcelona (TCB), que li ha de permetre desenvolupar amb fluïdesa i eficàcia les operacions de tràfic ferroviari en amples ibèric i internacional (UIC). Les obres, que tenen un pressupost de licitació de 7 milions d'euros i un termini d'execució de nou mesos i mig, comprenen l'ampliació de la terminal ferroviària de moll Sud per permetre composicions de trens de 750 metres operatives a totes les vies, així com l'adaptació total a l'operativa en UIC. En acabar les obres, aquesta instal·lació ferroviària disposarà de 6 vies de 750 metres o més de longitud, que permetran donar un millor servei a la terminal TCB, actualment en ple procés d'ampliació. La terminal de contenidors TCB, un cop finalitzada la seva ampliació a meitat d'aquest any, ocuparà una superfície de 81 hectàrees i tindrà capacitat operativa per moure 2,3 milions de TEU anuals.
- S'ha autoritzat la licitació del contracte d'obra del nou accés viari Sud al Port de Barcelona, per import de 143,9 milions d'euros El projecte consisteix en un nou accés viari al port de Barcelona pel Sud, amb secció d'autovia, que està coordinat amb el projecte del nou accés ferroviari en l'àmbit en el qual són coincidents. Aquests projectes pretenen donar una solució a les disfuncions existents a la xarxa viària i ferroviària d'accés al port, i al trànsit de mercaderies. Es tracta d'un projecte de gran complexitat tècnica per situar-se en un entorn fortament urbanitzat.

4.2. La inversió de la Generalitat

Xarxa viària

- S'ha posat en servei la nova variant sud de Lleida, que ara té les característiques d'autovia i una longitud de 8,5 quilòmetres. Les obres han consistit en el desdoblament i el perllongament cap a l'est de la infraestructura existent per tal de millorar-ne la funcionalitat i prestacions, en el marc del projecte de la Generalitat de tancar una anella viària d'alta capacitat al voltant de Lleida. Els treballs, que van començar el novembre de 2009, han comportat una inversió de 46,2 milions d'euros.
- S'han completat les obres de condicionament de l'itinerari entre Olost i Olvan, que han abastat una longitud de 21,8 quilòmetres i han comptat amb una inversió de 41 milions d'euros. Aquesta actuació facilita la mobilitat en aquest àmbit, així com la connexió entre dos eixos viaris importants com l'Eix Transversal i l'Eix del Llobregat.
- S'ha posat en servei la variant d'Olost, de 2,5 quilòmetres de longitud. La construcció de la nova carretera ha comptat amb un pressupost de 9,1 milions d'euros.

- S'ha impulsat l'execució de treballs per estabilitzar diversos talussos a la carretera C-28, entre Salardú i Vaquèira, afectats per esllavissades. Els treballs, amb una durada d'uns 2 mesos, compten amb un pressupost de 0,6 milions d'euros.

Xarxa ferroviària

- S'han enllestit els treballs de perforació del segon túnel del perllongament dels FGC a Sabadell, que preveuen l'excavació de 2,9 quilòmetres de túnel, des del Parc del Nord fins a Sabadell Estació, que es completaran amb el tram de 700 metres de pantalles, ja executat, entre Parc del Nord i Ca n'Oriac.
- S'han finalitzat les obres de remodelació, millora i adaptació a persones amb mobilitat reduïda de l'estació d'FGC de Gràcia, que han permès modernitzar la instal·lació, ampliar i renovar l'espai per als usuaris i fer-la més accessible.

Transport públic de viatgers

- S'han enllestit les obres de remodelació i adaptació de l'estació de la línia 5 del metro de Virrei Amat, amb una inversió de prop de 9,3 milions d'euros. En aquest sentit, s'han ampliat els espais interiors i s'han instal·lat ascensors per a comunicar l'exterior, el vestíbul i les andanes.

CATALUNYA LOGÍSTICA: PRESENT I FUTUR

Santiago Garcia-Milà. *Subdirector general d'Estratègia i Comercial del Port de Barcelona*

El comerç internacional ha experimentat un canvi radical durant les darreres dècades, motivat per la seva gran expansió i pel desplaçament dels principals fluxos comercials cap a latituds més baixes, donant nou protagonisme als ports situats al sud dels tradicionalment hegemònics. La Mediterrània, com a pont entre Àsia-Europa-Amèrica Llatina té un rol decisiu en aquest nou escenari, on Catalunya i el Port de Barcelona es posicionen estratègicament.

Una reflexió sobre la Catalunya logística present i de futur requereix definir, prèviament, quins són els principals trets del sector logístic, marcat actualment per la presència de grans multinacionals i l'entrada recent de nous mega-operadors, que controlen tota la cadena de subministrament mitjançant un ampli ventall de serveis integrals.

Els efectes de la globalització expliquen que en els darrers 60 anys el comerç internacional hagi crescut a un ritme tres vegades superior al de l'economia. Per un costat, cada cop és major la diversificació entre els llocs de disseny, de fabricació i de consum dels productes, fet que contribueix de manera molt significativa a l'increment del transport de matèries primeres i béns manufacturats. Un altre factor decisiu és la reducció progressiva de la vida dels productes, que es tradueix en un increment dels volums de venda i, per tant, del transport. A més, en l'entorn de la globalització la competència econòmica s'intensifica a nivell mundial, la qual cosa converteix la logística en un sector absolutament estratègic.

En aquest escenari, els costos logístics tenen incidència cada cop més elevada sobre el cost total del producte, fins al punt que ja representen, de mitjana, prop del 23% del preu final dels béns, segons l'Associació Europea de Logística.

Alhora, la composició dels costos logístics també està experimentant canvis substancials, amb la progressiva reducció dels costos d'inventari i l'increment dels costos del transport, la qual cosa imposa una planificació molt ajustada de la cadena de distribució. En aquest context, variables com el termini de lliurament de les mercaderies i la fiabilitat del transport adquireixen una gran rellevància, al temps que hi ha una pressió creixent sobre els costos de la distribució terrestre.

Pel que fa a l'impacte dels costos portuaris sobre el cost total de la logística, cal destacar que representen un percentatge molt reduït. En conseqüència, la principal aportació que els enclavaments poden fer per l'eficiència i la competitivitat de la cadena logística està vinculada a aspectes com la productivitat, la transparència, la rapidesa i la intermodalitat.

Així mateix, s'estan produint canvis significatius en la concepció dels centres de distribució: el model tradicional d'un únic centre de distri-

bució per a tot un continent va deixant pas a un sistema complementari de més nivells, on s'estableix un gran centre logístic amb diversos centres de distribució regional.

L'actual inestabilitat del negoci marítim també està tenint una forta incidència en el sector logístic. Els elevats preus del combustible, els factors mediambientals, la tendència al gigantisme dels vaixells i la concentració de les grans navilieres (com ara les aliances P3 i G6) són només alguns dels factors que estan creant nous marcs de relació entre els actors de la cadena logística.

El comerç mundial dibuixa nous fluxos

A la transformació estructural del sector, se sumen els importants canvis que s'estan produint a nivell geogràfic pel que fa als grans fluxos de comerç mundial, motivats principalment per la irrupció dels països asiàtics com a actors econòmics de primera línia. Si fins mitjans del segle xx el principal eix de transport marítim es donava entre el nord d'Europa i Amèrica, avui l'eix predominant s'ha traslladat a Àsia-Europa. Els volums de tràfic en una i altra direcció reflecteixen amb eloqüència aquesta nova realitat. Entre Europa i Amèrica (ruta transatlàntica) es transporten avui 6,2 milions de contenidors, mentre que entre Àsia i Europa la xifra ascendeix a 20,3 milions (tres vegades més).

D'acord al nou mapa de fluxos de comerç, l'accés més directe a Europa per a les mercaderies procedents de l'Extrem Orient és la façana mediterrània, per on passa la totalitat d'aquestes càrregues després de travessar el Canal de Suez.

Tanmateix, cal destacar que en l'actualitat el 75% d'aquestes mercaderies continuen la seva travessa fins als ports del nord d'Europa (fet que comporta 4 dies de navegació addicional), on són descarregades per ser posteriorment distribuïdes a la resta del continent. El fet que només el 25% de les càrregues asiàtiques siguin manipulades als ports de la Mediterrània posa de manifest el gran desequilibri existent en els fluxos comercials.

L'hegemonia dels ports nord-europeus té, entre d'altres, raons històriques. El fet que durant segles la ruta transatlàntica fos la més transitada pels vaixells mercants va generar al nord d'Europa una forta cultura comercial i una potent façana d'enclavaments, entre els quals destaquen Rotterdam, Anvers i Hamburg. Aquests enclavaments també disposen d'una important xarxa de connexions interiors per a la redistribució de mercaderies, la qual combina infraestructures terrestres, ferroviàries i vies fluvials navegables. A més, les economies d'escala que proporciona la concentració de grans nivells de càrrega, d'una banda, i, d'altra, el baix nivell de connectivitat ferroviària entre els ports del sud d'Europa i el centre del continent han contribuït a mantenir aquesta situació.

El nou protagonisme de la Mediterrània

Tanmateix, una economia europea basada en l'eficiència, la sostenibilitat i la competitivitat ha de superar, necessàriament, aquest desequilibri. Com indica el Llibre Blanc del Transport publicat l'any 2011, el sector del transport és una font permanent i creixent de gasos d'efecte hivernacle i, de cara a l'any 2050, haurà de reduir les seves emissions en un 60%.

Els ports de la Mediterrània tenen un paper fonamental en la definició d'un nou sistema logístic més sostenible i eficient i en la consecució dels objectius de reducció d'emissions fixats per la Unió Europea.

Els avantatges competitius són múltiples. D'una banda, representen una reducció dels costos mediambientals, ja que la distància entre l'Àsia i la Mediterrània és menor que amb els ports del nord. La descàrrega de mercaderies a la façana mediterrània comporta, doncs, importants reduccions del consum de combustible i d'emissions de CO₂. Aquests enclavaments també aporten disminucions substancials dels costos logístics i del transit time. A més de contribuir a descongestionar les infraestructures de transport del nord del continent, una major quota de mercat dels ports mediterranis afavorirà una major cohesió econòmica i social d'Europa i impulsarà el potencial econòmic de la Mediterrània i del nord d'Àfrica.

Les perspectives que aquesta situació obre per a Catalunya són molt positives, ja que disposem d'una posició geoestratègica privilegiada i d'un conjunt d'infraestructures logístiques amb un important potencial de creixement. De fet, en un radi de 5 quilòmetres traçats des del Port de Barcelona, es concentren una sèrie d'equipaments clau que conformen el principal nucli logístic del sud d'Europa (Port, Aeroport, Zona Franca, Mercabarna i Polígon Pratenc), amb un total de 3.600 hectàrees al servei de la logística i la distribució on, a més, coincideixen tots els modes de transport.

En aquest context, el Port de Barcelona destaca pel seu potencial per consolidar-se com la gran porta d'entrada del sud d'Europa per les mercaderies. Durant els darrers 20 anys s'ha preparat a consciència per assolir aquest objectiu estratègic i aprofitar les oportunitats que ofereix la nova centralitat de la Mediterrània en els fluxos mundials de comerç. La nostra meta és esdevenir el principal hub logístic de la Mediterrània, és a dir, el primer centre de concentració, distribució i logística de càrregues del sud del continent.

Amb aquest objectiu, el Pla Estratègic del Port de Barcelona identifica tres elements bàsics i imprescindibles per tal d'aconseguir aquest repte: l'ampliació del Port i de la Zona d'Activitats Logístiques (ZAL); l'enfortiment del hinterland (àrea d'influència) mitjançant noves connexions viàries i ferroviàries; i l'orientació al client a través d'un compromís ferm amb la competitivitat, la qualitat, la productivitat i l'eficiència.

L'ampliació del Port, ja completada, ha suposat multiplicar per 2,3 la superfície (fins a les 1.300 hectàrees) que tenia el recinte portuari fa una dècada per guanyar capacitat de càrrega i fer front al creixement futur previst.

L'octubre de 2008 es van completar els dos dics de recer (el dic Sud i l'ampliació del dic Est, finançats en part amb Fons de Cohesió de la Unió Europea) que van generar un important espai d'aigües protegides on guanyar nous terrenys al mar. El juny de 2012 va començar a operar la terminal BEST, construïda i gestionada per Tercat, propietat del primer operador de terminals portuàries de tot el món (Hutchison Port Holdings, HPH). Amb 100 hectàrees de superfície i 1.500 metres de línia de moll, és la terminal semi-automatitzada més avançada de la Mediterrània.

Altres peces rellevants del procés d'expansió són l'ampliació de Terminal de Contenidors de Barcelona (TCB) fins a les 81 hectàrees i la segona fase de la ZAL, que ha triplicat l'espai destinat a activitats logístiques, passant a més de 200 hectàrees de terreny.

Les magnituds físiques i de capacitat que comporta l'ampliació del Port només s'han pogut materialitzar mitjançant un important esforç inversor per part del propi port i dels operadors privats que han apostat per la infraestructura catalana. Així, entre els anys 2000 i 2014 el sector públic i la iniciativa privada han invertit un total de 4.000 milions d'euros a parts iguals (2.000 MEUR + 2.000 MEUR).

El futur es defineix al hinterland

Però la competitivitat del Port no es juga només al recinte portuari, entre el límits definits per la línia de moll i la frontera amb la ciutat. El Port de Barcelona va entendre fa anys que el seu desenvolupament futur no podia basar-se exclusivament en el seu mercat tradicional (Catalunya) sinó que havia de penetrar en una zona d'influència (hinterland) més extensa, on captar nous volums de càrrega i oferir serveis logístics a un nombre més elevat de clients.

Amb aquest propòsit el Port de Barcelona ha desenvolupat durant la darrera dècada el concepte conegut com a 'port en xarxa', consistent en l'establiment de terminals marítimes interiors a nodes clau del mercat peninsular i del sud de França. Es tracta de plataformes logístiques que posen tots els serveis de marca de l'enclavament i amb idèntic nivell de qualitat a disposició de les empreses importadores i exportadores de l'interior del territori. A més, totes elles compten amb connexió ferroviària amb el recinte portuari per tal de transportar les mercaderies amb la màxima eficiència.

Actualment, el Port de Barcelona opera a diverses terminals del centre peninsular (Coslada, Azuqueca de Henares i, properament, a Yunquera de Henares), a Saragossa (Terminal Marítima de Saragossa), a Toulouse (Terminal Marítima de Toulouse), i a Perpinyà (Terminal Fer-

roviària de Sant Charles). Aquesta xarxa creixerà en el futur amb la incorporació de nous equipaments.

El gran aliat del Port en aquest model és, de fet, el tren. La ferma aposta per aquest mode de transport ha donat importants fruits. Si al 2006 la quota ferroviària del Port es limitava a un magre 2,5% del total de contenidors d'importació i exportació, al 2013 la inversió en infraestructura ferroviària i l'impuls de nous serveis per part dels operadors ha fet créixer la quota a l'11%. La previsió és assolir el 20% en els propers anys, aconseguint així un millor equilibri entre els modes de transport.

Dins de la millora de la connectivitat, també destaca l'oferta de serveis de transport marítim de curta distància (Short Sea Shipping) que connecten la capital catalana amb Itàlia (Gènova, Civitavecchia, Livorno i Porto Torres) i el Nord d'Àfrica (Tànger, Tunísia i Algèria). Barcelona és líder a l'Estat en aquest tipus de línies, que permeten cada any desviar més de 110.000 camions de les carreteres al mode marítim (més eficient en termes de temps i cost i menys contaminant que un transport basat exclusivament en la carretera).

Juntament amb l'ampliació del recinte portuari i l'aposta per conquerir el mercat interior, l'orientació al client és la tercera peça que ens ha de

permetre assolir amb èxit el nostre objectiu estratègic. En aquest àmbit, darrerament s'han impulsat diverses iniciatives, com el nou segell de qualitat Port de Barcelona Efficiency Network, l'Ecocalculadora, un programa d'accions per impulsar la internacionalització dels clients que inclou assessorament logístic i de despatx duaner, cursos de formació, etc.

Un lideratge compartit

La gran oportunitat, no només per al Port de Barcelona, sinó per al conjunt de Catalunya i per als enclavaments de la ribera Mediterrània, ha arribat. L'alternativa als ports del nord d'Europa per assolir un sistema logístic equilibrat no la donarà un únic port, sinó que es construirà a través de tota una façana de ports competitius i preparats, capaços d'aprofitar totes les oportunitats que ofereix la nova centralitat de la Mediterrània.

La transformació del Port de Barcelona durant els darrers anys respon a aquest convenciment. Ara, quan sabem que ha arribat el nostre moment, entenem que la col·laboració intel·ligent entre ports i l'esforç comú per impulsar el Corredor Mediterrani, ens permetrà ocupar el nou lideratge logístic que ens correspon.



Criteris de distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures

Carme Poveda i Joan Ramon Rovira, *Gabinet d'Estudis Econòmics i Infraestructures de la Cambra de Comerç de Barcelona**

1. Introducció

Aquest estudi té per objectiu analitzar si la dotació pública d'infraestructures de transport i l'esforç inversor de l'Estat són prou adequats a la realitat econòmica de Catalunya, en comparació amb altres territoris. Aquesta preocupació no és nova, ja que a principis dels anys noranta, quan s'entreveia que el cicle econòmic expansiu de la segona meitat dels vuitanta s'estava esgotant, es va obrir a Catalunya un debat intens sobre la necessitat de millorar significativament les infraestructures de transport, comunicació i energètiques. Des de llavors, la Cambra de Comerç de Barcelona ha estat una de les entitats més actives en l'anàlisi i seguiment de les inversions públiques i que més ha reivindicat la necessitat de reduir el dèficit històric d'infraestructures a Catalunya. Diferents estudis publicats i posicionaments demostren aquest lideratge¹. Fins i tot va contribuir a la definició del concepte «inversió en infraestructures» que figura a la disposició addicional tercera (DA 3a) de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de l'any 2006².

Tanmateix, el context econòmic ha canviat molt en els darrers anys. Avui hi ha tres condicionants nous en la política d'inversions públiques: a) els recursos són més limitats perquè els pressupostos públics no poden créixer com ho han fet en el passat; b) cal evitar rendiments decreixents de la inversió pública, atès que el nivell de dotació d'infraestructures públiques de transport ha arribat a un grau de maduresa raonable en el conjunt del territori espanyol, si bé s'observen encara dèficits en alguns territoris i en alguns tipus d'infraestructures; c) les futures inversions estatals a les diferents comunitats han de tendir a incrementar la productivitat de l'economia, superant definitivament la política de distribució de la inversió atenent de forma prioritària la cohesió territorial i les xarxes radials.

Hi ha un ampli consens tant teòric com empíric en la literatura econòmica respecte a l'impacte positiu de les infraestructures en la productivitat, la competitivitat i el desenvolupament d'un país (Aschauer, 1989). Per al cas espanyol i català, diversos estudis realitzats amb metodologies diferents demostren l'impacte del capital públic en la productivitat del sector privat³. Però, a banda de

* Els autors agraeixen els comentaris i suggeriments del Sr. Cristian Bardají, Director d'Estudis d'Infraestructures de la Cambra de Comerç de Barcelona.

¹ Per exemple: «L'estat de les infraestructures de transport a Catalunya», Perspectiva Econòmica de Catalunya núm. 215 (juny 2012). Cambra de Comerç de Barcelona.

² «La inversió en infraestructures a l'efecte de la disposició addicional tercera de l'Estatut d'autonomia de Catalunya. Opinió de la Cambra de Comerç de Barcelona i aportacions dels experts», Perspectiva Econòmica de Catalunya núm. 234 (juny 2007). Cambra de Comerç de Barcelona.

³ Argimón et al. (1993), González-Páramo (1995), Flores et. al (1994), Garcia-Milà et al (1993), Mas et al (1994b) i Delgado (1998), entre molts altres. I, més recentment per al cas de Catalunya: Raurich i Sala (2006) «L'impacte econòmic de la inversió pública a Catalunya: una aproximació desagregada». Nota d'Economia 83-84. Turró i Vergara (2002): «Necessitats d'infraestructures de transport a l'economia» (2002). Nota d'Economia 73.

l'impacte de les inversions en la competitivitat de qualsevol país, a Catalunya se sumen dues consideracions afegides que reforcen la conveniència de mantenir un nivell d'esforç inversor ascendent fins assolir un nivell d'estoc de capital públic en infraestructures equiparable amb la UE. La primera és que tenir un bon nivell d'infraestructures és de vital importància per atraure projectes d'inversió cap al nostre territori, sobretot tenint en compte que som una economia perifèrica a Europa. La segona consideració és que la disponibilitat de bones vies de comunicació tenen un especial impacte sobre el desenvolupament de les activitats turístiques, tan importants al nostre país.

En base a totes aquestes consideracions, l'objectiu del treball serà triple. El primer objectiu consisteix en analitzar l'estoc de capital físic en infraestructures públiques de transport, com a resultat dels fluxos d'inversió acumulats al llarg del temps a Catalunya i a Espanya, nets de depreciació. La font estadística utilitzada són les estimacions de l'estoc de capital físic elaborades per la Fundació BBVA i l'IVIE (*Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques*), que cobreix un període de gairebé cinquanta anys, des de l'any 1964. El període analitzat aquí va de 2004 a 2010 (últim amb dades disponibles) i els actius considerats són els quatre grups inclosos dins la categoria d'«Administració Pública»: carreteres, ferrocarrils, aeroports i ports.

El segon objectiu del treball és analitzar la distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures de transport entre les diferents comunitats autònomes durant el darrer decenni (2004-2014). Aquest període temporal permetrà diferenciar els criteris de distribució de la inversió que han regit durant la fase expansiva de la despesa pública (2004-2009) i durant la fase contractiva (2010-2014). Les dades de 2004 a 2012 corresponen a les liquidacions de la inversió que realitza el Grup Foment (ministeri, organismes autònoms i empreses públiques vinculades, vegeu l'Annex 1) i s'han obtingut de l'Anuari Estadístic del Ministeri de Foment. En canvi, les dades relatives a 2013 i 2014 s'han obtingut de l'Annex d'inversions reals dels Pressupostos Generals de l'Estat per al 2014, i corresponen a la inversió prevista el 2013 i a la inversió pressupostada el 2014.

Aquest segon apartat del treball dóna continuïtat a dos estudis publicats anteriorment pel departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya. El primer d'ells, «La inversió de l'Estat en infraestructures, per comunitats autònomes» publicat a la Nota d'economia 83-84 (2006), analitza la distribució territorial de la inversió liquidada de l'Estat per tipus d'infraestructures durant el període 1991-2004. El segon treball és «La inversió pública de l'Estat a Catalunya», i va ser publicat a Papers de Treball al desembre de 2010. En aquest segon treball es fa un recull de les xifres d'inversió (inversions reals i transferències de capital) pressupostades i liquidades de l'Estat a Catalunya durant el període 1991-2009, tot comparant amb les dades d'altres comunitats autònomes.

El tercer objectiu del nostre estudi és avaluar fins a quin punt l'Estat ha seguit criteris econòmics, d'eficiència i de rendibilitat, en la distribució de la inversió en infraestructures de transport per territoris. En aquest cas, es desagregarà l'anàlisi en quatre blocs: carreteres, ferrocarril, ports i aeroports, a partir de les liquidacions publicades pel Ministeri de Foment fins a l'any 2012 (vegeu Annex 1).

2. Capital públic en infraestructures de transport

Entre 2004 i 2010 (últim any amb dades disponibles), l'estoc de capital públic en infraestructures de transport (carreteres, ferrocarril, aeroports i ports) a Catalunya ha anat augmentant progressivament des del 9,8% del PIB català que representava el 2004 fins al 12,6% el 2010 (taula 1). Malgrat aquesta evolució positiva, el diferencial negatiu respecte al conjunt d'Espanya s'ha mantingut pràcticament constant entorn a quatre punts percentuals del PIB si bé els últims tres anys s'ha iniciat una suau tendència a la correcció. De fet, a Espanya, la dotació d'infraestructures públiques de transport en relació al PIB ha passat del 14,3% el 2004 al 16,8% el 2010. Això vol dir que el tradicional dèficit de dotació d'infraestructures públiques de transport de Catalunya en relació al conjunt d'Espanya pràcticament no s'ha reduït.

Durant aquest mateix període (2004-2010), l'estoc de capital públic en infraestructures de transport instal·lat a Catalunya representa a l'entorn del 13% del total espanyol, clarament per sota del pes del Principat en la població espanyola (16%) i en el PIB (18,6%). Aquestes xifres posen en evidència que la intensitat inversora del conjunt del sector públic a Catalunya ha estat sistemàticament inferior a la registrada a la resta d'Espanya, al llarg del període analitzat. El moderat augment de la participació de Catalunya en l'estoc de capital públic estatal els anys 2008, 2009 i 2010 no contradiu aquesta conclusió.

Taula 1

Estoc d'inversió pública en infraestructures (Milers d'euros corrents)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Espanya							
Carreteres	104.157.161	114.126.805	124.698.088	132.678.156	139.703.712	141.414.369	148.682.059
Ferrocarrils	11.372.757	13.096.802	14.956.476	16.570.779	18.247.934	19.315.757	21.280.331
Aeroports	1.597.031	1.622.021	1.643.422	1.619.515	1.587.194	1.470.198	1.454.917
Ports	3.293.335	3.569.982	3.853.220	4.071.540	4.292.694	4.347.668	4.585.583
Infr. de transport públiques TOTAL	120.420.284	132.415.610	145.151.206	154.939.991	163.831.535	166.547.991	176.002.891
% PIB	14,3%	14,6%	14,7%	14,7%	15,1%	15,9%	16,8%
Catalunya							
Carreteres	12.431.736	13.632.554	14.892.352	15.863.627	16.820.881	17.478.154	18.449.157
Ferrocarrils	2.516.771	2.925.317	3.369.011	3.727.288	4.280.500	4.598.812	5.274.861
Aeroports	233.576	237.202	240.107	236.850	231.879	214.287	211.559
Ports	346.279	378.161	419.245	437.223	463.372	500.630	537.694
Infr. de transport públiques TOTAL	15.528.362	17.173.235	18.920.716	20.264.987	21.796.632	22.791.882	24.473.272
% PIB	9,8%	10,1%	10,3%	10,4%	10,9%	11,8%	12,6%
CAT / ESP (%)							
Carreteres	11,9	11,9	11,9	12,0	12,0	12,4	12,4
Ferrocarrils	22,1	22,3	22,5	22,5	23,5	23,8	24,8
Aeroports	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,5
Ports	10,5	10,6	10,9	10,7	10,8	11,5	11,7
Infr. de transport públiques TOTAL	12,9	13,0	13,0	13,1	13,3	13,7	13,9

Font: Fundació BBVA i l'Ivie (Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques)

No hi ha un criteri universal que serveixi per valorar el grau de participació d'un territori en l'estoc de capital agregat, però en el cas de les infraestructures productives caldria esperar una significativa correlació entre la participació d'un territori en el PIB i la seva participació en l'estoc de capital, per raons d'eficiència. De les dades exposades anteriorment es desprèn que la participació de Catalunya en l'estoc de capital públic del conjunt d'Espanya quedaria molt per sota del seu valor de referència en el PIB.

La taula 1 compara els estocs de capital públic, per categories d'actius, a Catalunya i a Espanya, i mostra la participació de Catalunya en el total per a cada categoria, al llarg del període 2004-2010. Com es pot observar, aquesta participació varia en funció del tipus d'actiu. Per exemple, el 2010 Catalunya disposa d'un 24,8% (22,1% el 2004) del capital públic invertit en ferrocarril al conjunt de l'Estat, reflectint la importància geo-estratègica de Catalunya com a porta d'entrada de passatgers i mercaderies cap a Europa. En canvi, en les altres tres categories (carreteres, ports i aeroports), el capital públic invertit no arriba al pes de Catalunya en la població de l'Estat, malgrat la importància del fluxos de mercaderies i turístics que entren per territori català i el pes del PIB català en el conjunt estatal. Així, Catalunya té un pes sobre el capital públic estatal del 12,4% en carreteres, el 14,5% en aeroports, i l'11,7% en ports.

Hi ha una àmplia literatura acadèmica que investiga els efectes de la l'acumulació de capital públic sobre la taxa de creixement del PIB⁴. En general, els resultats obtinguts indiquen que els increments en l'estoc de capital públic estan positivament correlacionats amb la taxa de creixement del PIB. Aquesta correlació positiva decreix en intensitat a mesura que augmenta la dotació de capital públic amb relació al PIB, posant de manifest la presència de rendiments decreixents. Per altra banda, cal tenir en compte els costos associats amb el finançament de les inversions.

L'impacte positiu sobre el creixement del PIB català d'una hipotètica major taxa d'acumulació de capital públic dependria principalment de tres factors: a) la dotació inicial de capital amb relació al PIB; b) els costos de finançament de les inversions i c) la relació cost-benefici de les inversions o eficiència del capital invertit. Pel que fa al primer factor, l'estudi referenciat a peu de pàgina⁵, estima els valors dels estocs de capital públic per a 22 països de l'OCDE, com a percentatge del PIB. Aquests valors no són estrictament comparables amb els calculats en aquest informe per a les economies catalana i espanyola, ja que les metodologies d'estimació no són idèntiques ni tampoc coincideixen els conceptes, perquè l'estudi de la OCDE fa referència al conjunt del capital públic i el nostre estudi només al capital públic en infraestructures de transport. Tot i així, ens serveix per fer una comparativa internacional aproximada. L'any 2000 (últim disponible en l'estudi referenciat), la mitjana del percentatge que representa el capital públic en el PIB dels 22 països de la mostra era del 51,4%, una cinquena part superior al valor assignat a Espanya (42,0%). Si tenim en compte que l'any 2000 el valor a Catalunya d'aquest indicador era inferior en una tercera part al registrat al conjunt de l'Estat espanyol, segons la base de dades de la FBBVA-IVIE, es pot deduir que l'economia catalana disposaria d'un estoc de capital públic a l'entorn del 50% de la mitjana dels països més desenvolupats de l'OCDE. Entre els anys 2000 i 2014 aquesta proporció pot haver augmentat, però amb tota probabilitat Catalunya disposa d'un ampli marge de convergència en aquest terreny amb les economies més desenvolupades, que es podria traduir en un increment de la taxa potencial de creixement de l'economia catalana en relació amb la situació actual.

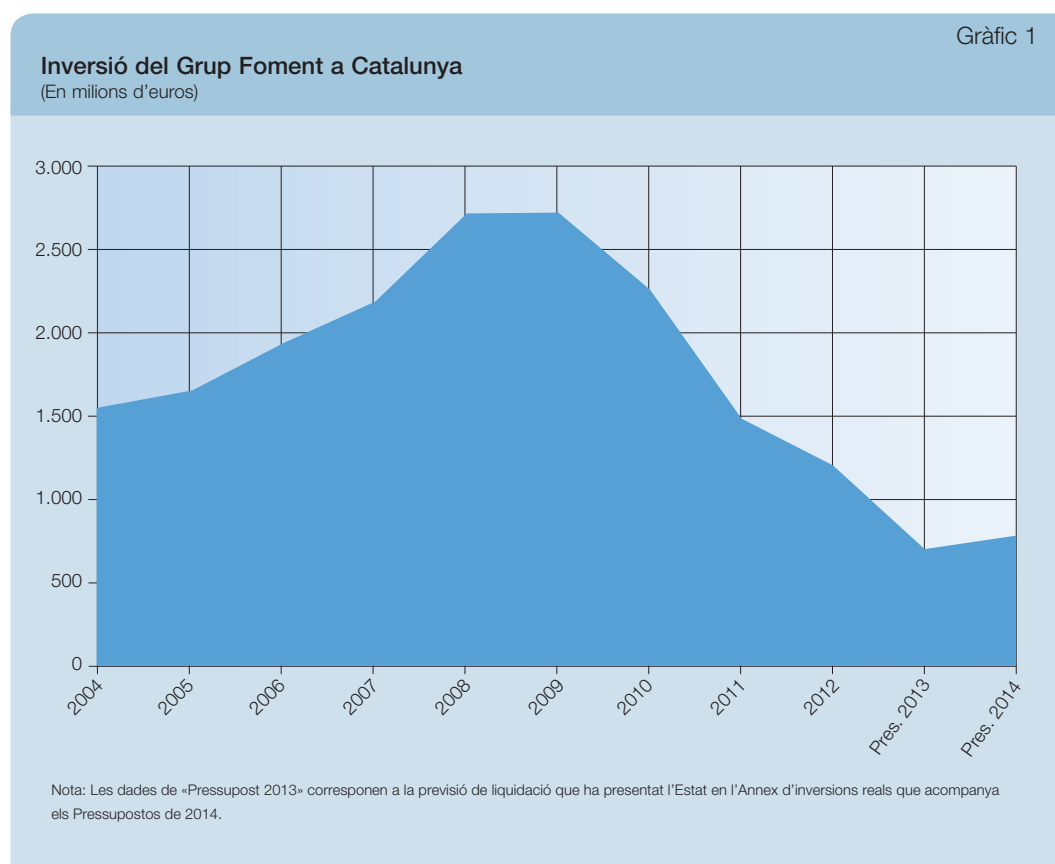
⁴ Veure, per exemple, Arslanalp, S. et al. (2010): «Public Capital and Growth». IMF Working Paper 10/175.

⁵ Kamps, C. (2004): «New Estimates of Government Net Capital Stocks for 22 OECD Countries 1960-2001». IMF Working Paper 04/67, pàg. 28.

3. Inversió en infraestructures de l'Estat per comunitats autònomes

En aquest apartat analitzarem les dades d'inversió del Grup Foment (ministeri, organismes autònoms i empreses públiques vinculades) per comunitats autònomes, que en un 99% són inversions en infraestructures de transport. La resta correspon a inversió en habitatge, sòl i altres. Simplificarem anomenant sempre la inversió del Grup Foment com a inversió de l'Estat en infraestructures, sabent que només s'inclouen les inversions detallades en l'Annex 1 i, per tant, exclou les infraestructures socials com ara escoles i hospitals.

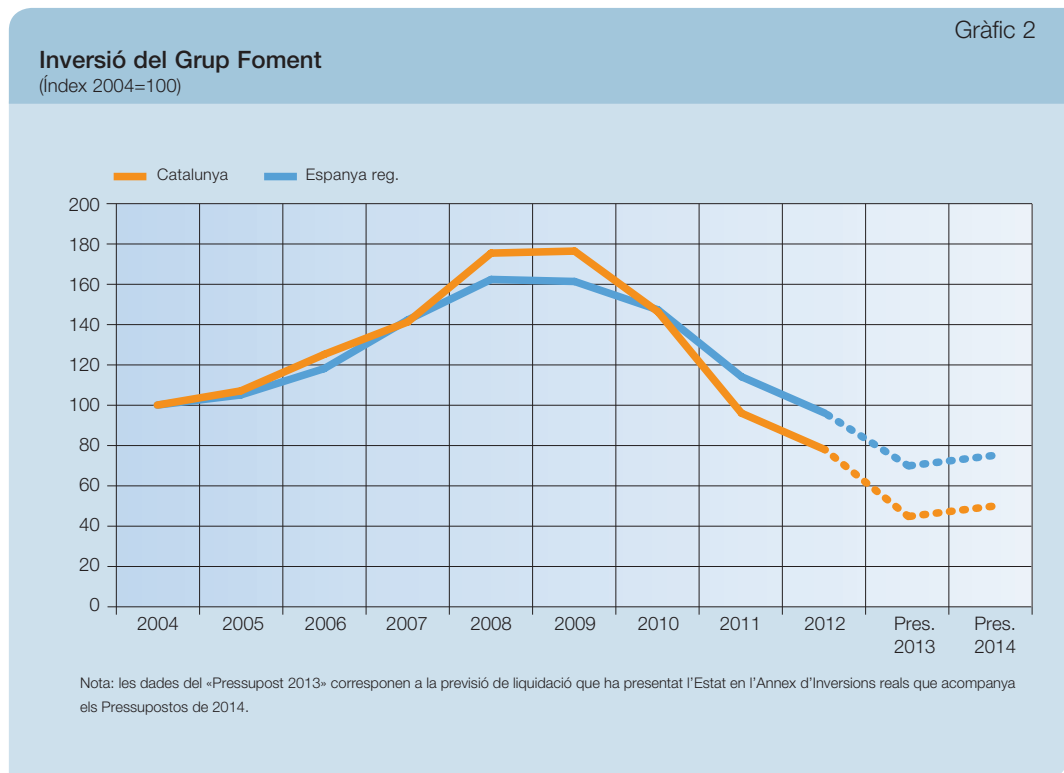
Tal com podem veure al gràfic 1, la inversió de l'Estat en infraestructures ha patit importants alteracions al llarg de la darrera dècada, no només a Catalunya sinó al conjunt de comunitats autònomes. Es poden diferenciar clarament dues etapes. Durant la primera, que va de 2004 a 2009, la inversió en infraestructures de l'Estat a Catalunya va passar de ser poc més de 1.500 milions d'euros a assolir un màxim de 2.747 milions d'euros el 2009. El creixement acumulat durant aquests cinc anys va ser del 75,8% en termes nominals. Si comparem aquesta evolució amb la del conjunt de la inversió regionalitzada (inversió realitzada a les 17 comunitats autònomes), s'observa que Catalunya va experimentar un creixement més elevat. Al conjunt de comunitats, la inversió del Grup Foment va passar de 9.309 milions d'euros el 2004 a 14.956 milions d'euros el 2009, sent la variació acumulada del 60,7%, quinze punts percentuals menys que la registrada a Catalunya.



Cal recordar que, durant aquest període, a Catalunya es van desenvolupar grans projectes en infraestructures, coincidint amb una fase de creixement econòmic, entre els quals cal destacar: l'AVE Madrid-Barcelona (que va entrar en funcionament al febrer de 2008) i l'ampliació de l'Aeroport del Prat (la Terminal-1 va entrar en servei al juny de 2009).

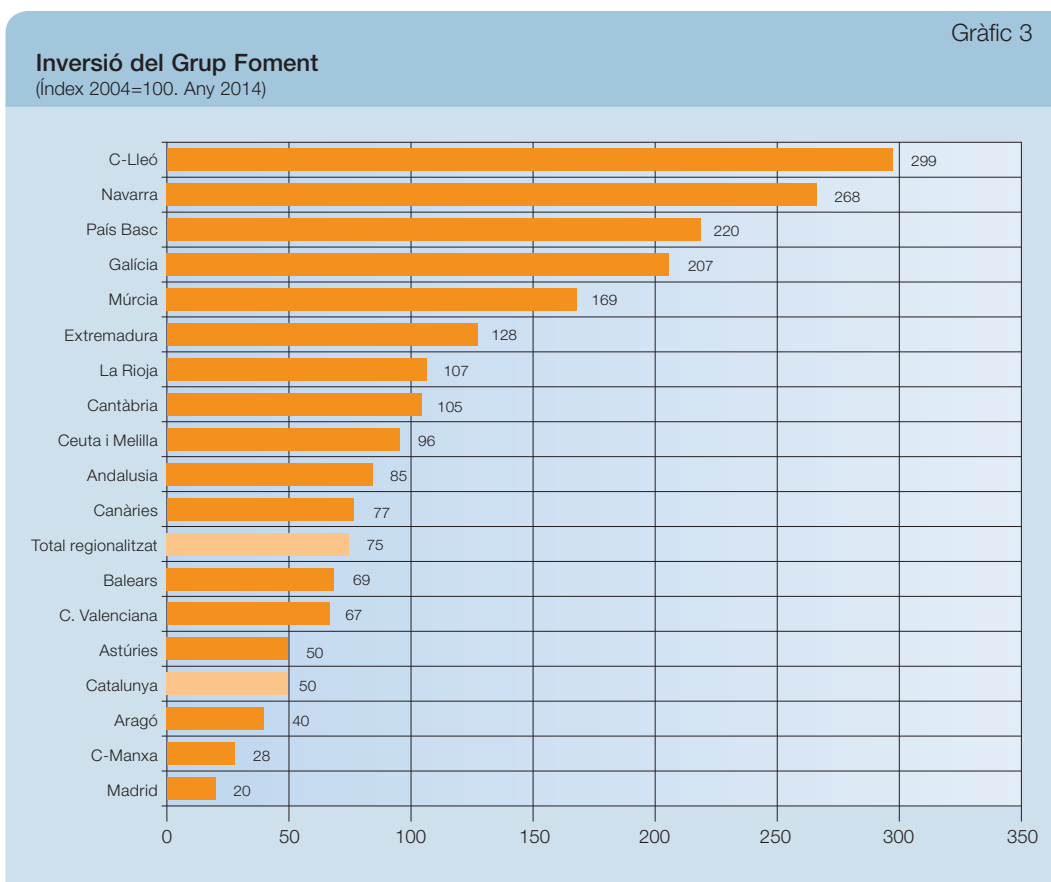
La segona etapa va de l'any 2009 al 2014. En aquest període la inversió ha passat d'un màxim de 2.747 milions d'euros a 1.214 milions d'euros el 2012 (últim amb dades liquidades). La reducció acumulada ha estat d'un 55,8%, mentre que la inversió estatal regionalitzada s'ha contret un 40,1% en el mateix període. Per tant, l'ajustament pressupostari de la inversió de l'Estat ha afectat més a Catalunya que a la mitjana de comunitats. En aquesta etapa el projecte més important que es va fer a Catalunya va ser l'ampliació del Port de Barcelona. Al setembre de 2012 s'inaugurava la nova terminal de contenidors al Moll del Prat. Per al 2013 i 2014, les últimes dades disponibles són les del Pressupost de 2014, que assenyalen un aprofundiment de la caiguda de la inversió. En el cas de Catalunya, la caiguda entre 2012 i 2014 s'estima en el 35%, fins a situar-se en 789 milions d'euros. Per tant, la caiguda acumulada entre la dada liquidada de 2009 i la dada pressupostada de 2014 és del 71% (-53,2% la inversió regionalitzada). Dit d'una altra manera, avui l'Estat inverteix en infraestructures de transport poc més d'un euro de cada tres que invertia a l'inici de la crisi, mentre que al conjunt d'Espanya inverteix un euro de cada dos. En el gràfic 2 es pot veure que si bé els anys 2008 i 2009 la inversió va créixer més a Catalunya que a Espanya, la caiguda que vindria després ha afectat molt més al Principat.

Així doncs veiem que, al revés del que seria desitjable, al nostre país la inversió pública en infraestructures ha tingut sempre un perfil pro-cíclic. Això vol dir que acompanya al cicle econòmic enlloc d'utilitzar-se per estimular la demanda agregada en períodes de recessió econòmica.



A curt termini, la contracció de la inversió que s'ha produït els darrers anys pot suposar un alleugeriment del dèficit públic, però es produeix a costa de dificultar encara més la crisi econòmica.

Tal com es pot veure al gràfic 3, la distribució de l'ajust de la inversió realitzada per l'Estat no ha estat igual entre comunitats autònomes. De fet, hi ha 8 comunitats autònomes on la inversió pressupostada el 2014 serà més elevada que la realitzada el 2004 (en algunes fins i tot és més del doble com a Castella i Lleó, Navarra, País Basc i Galícia), mentre que en altres l'ajustament que s'ha produït supera el 50% (és el cas de Catalunya, Astúries, Aragó, Castella la Manxa i Madrid).

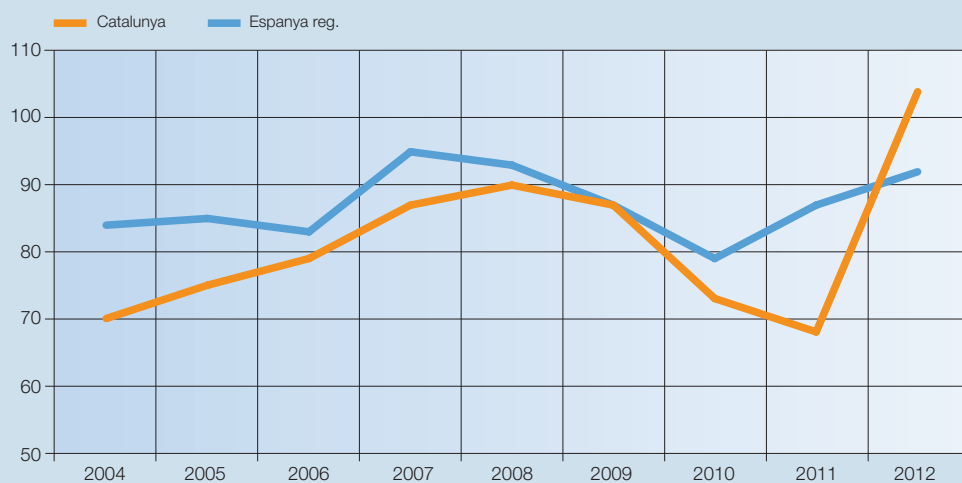


A més, cal tenir en compte que les dades pressupostades de 2013 i 2014 per a Catalunya poden estar sobreestimades atenent al baix grau d'execució que ha caracteritzat tradicionalment la inversió en infraestructures de l'Estat al Principat. Així ha succeït any rere any durant la darrera dècada, a excepció únicament de l'any 2012, quan es va executar per sobre del pressupostat per l'acabament de les obres del tren d'alta velocitat a la frontera francesa. Però la tònica habitual, tal com es pot veure al gràfic 4, és que el grau d'execució de la inversió a Catalunya sigui inferior al del conjunt de la inversió regionalitzada.

Durant el període analitzat (2004-2012), la mitjana del grau d'execució de la inversió de l'Estat en infraestructures a Catalunya ha estat del 82%, això vol dir que un 18% de la inversió que contempen

Grau d'execució de la inversió del Grup Foment

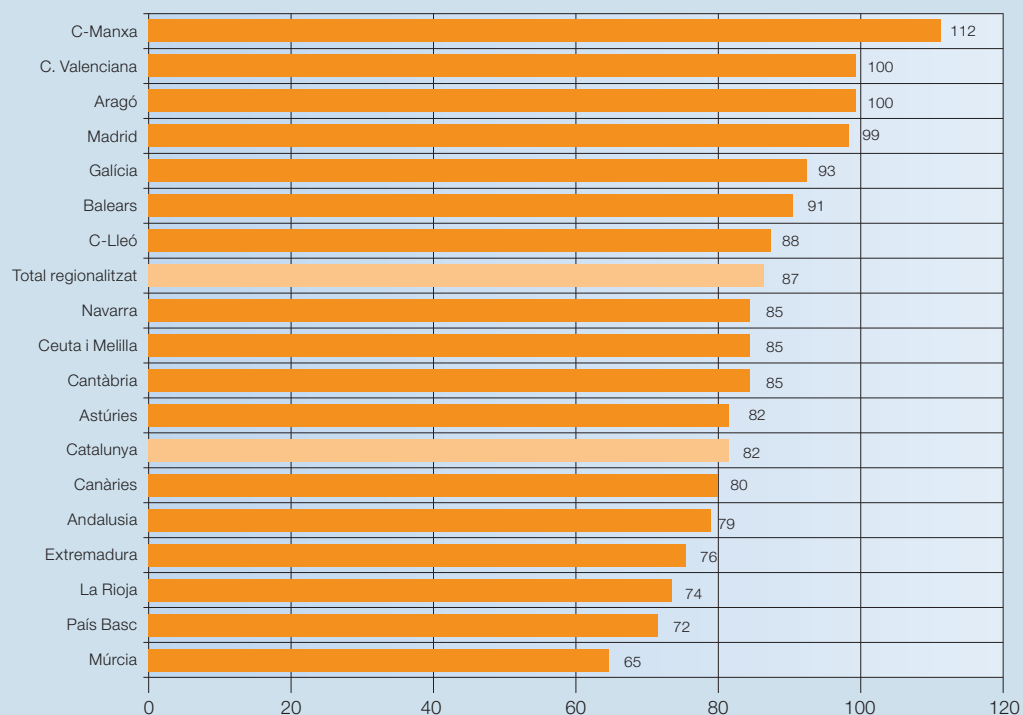
(% inversió liquidada/inversió pressupostada)



els pressupostos no s'ha realitzat. En el conjunt de comunitats autònomes, la mitjana del grau d'execució és del 87%, però amb una dispersió força notable (gràfic 5). Per una banda, hi ha comunitats que, en mitjana durant el període analitzat, han rebut el 100% o més de la inversió

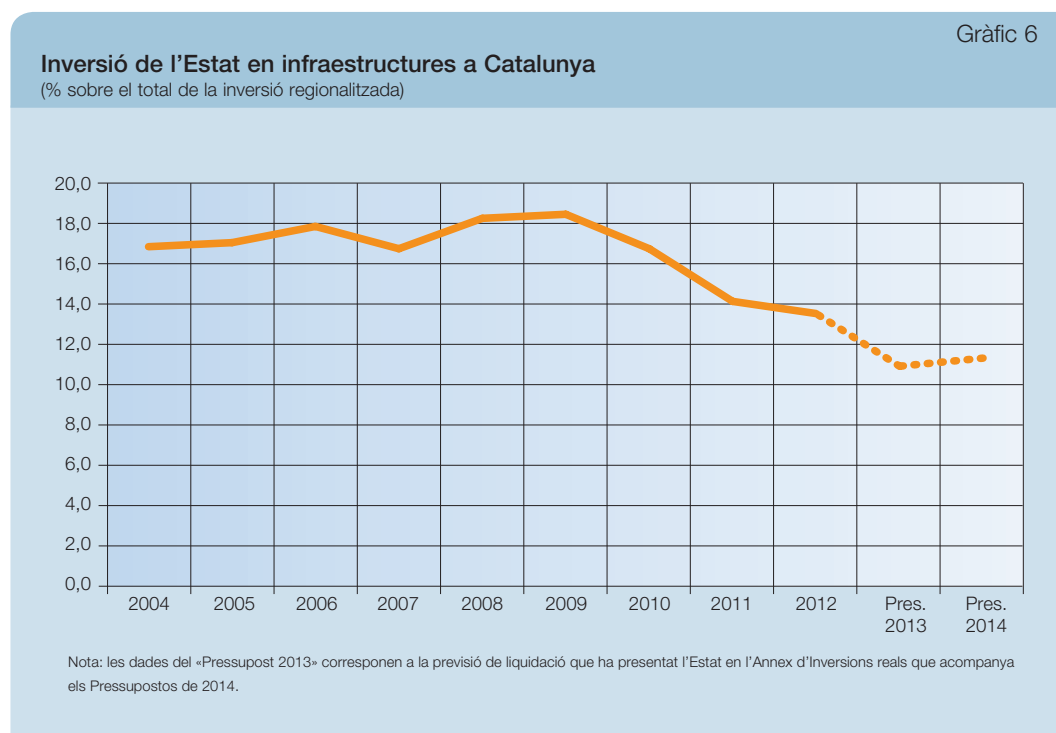
Grau d'execució de la inversió del Grup Foment

(% inversió liquidada/inversió pressupostada). Mitjana del període 2004-2012



pressupostada, com és el cas Castella la Manxa, la Comunitat Valenciana, Aragó i Madrid. Mentre que, a l'extrem contrari, trobem comunitats que han rebut sistemàticament menys inversió de la pressupostada, com per exemple, Múrcia, País Basc i La Rioja. Catalunya seria la setena comunitat amb un grau d'execució més baix.

La taula 2 de l'Annex 2 mostra la distribució regional de la inversió estatal en infraestructures en l'últim decenni. Durant el període 2004-2009, l'Estat ha destinat a Catalunya a l'entorn del 17,5% de la inversió en infraestructures, mentre que a partir de 2010 el pes de Catalunya ha anat disminuint de forma abrupta fins situar-se en el 10,9% el 2013 i l'11,3% el 2014, segons dades pressupostades per al 2014 (gràfic 6).

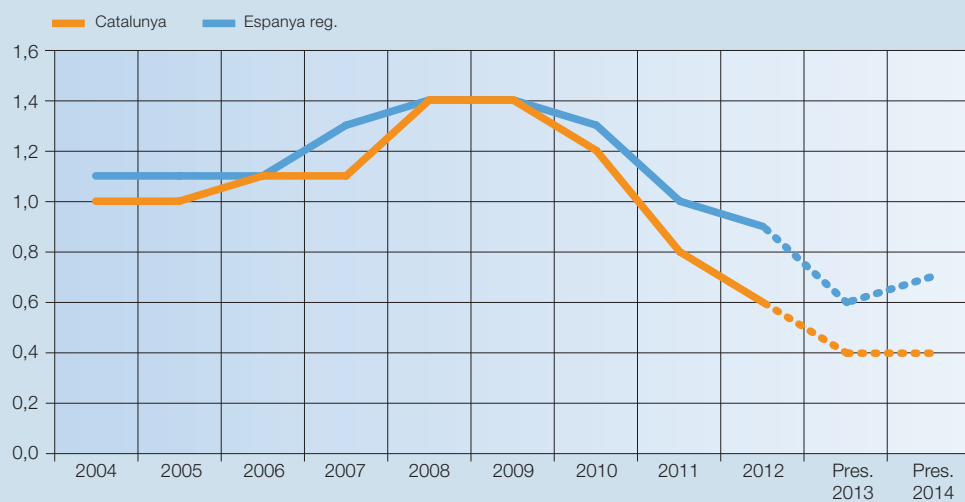


Si analitzem la inversió en percentatge del PIB, el que es coneix com esforç inversor, s'observa que sistemàticament l'Estat ha invertit a Catalunya un menor percentatge del seu PIB que al conjunt de comunitats autònomes (gràfic 7). A més, la tendència descendent que s'inicia el 2010 no fa més que incrementar el diferencial entre Catalunya i la resta de comunitats. Concretament, segons dades pressupostades de 2013, l'Estat invertirà en infraestructures a Catalunya el 0,4% del seu PIB, mentre que la inversió regionalitzada suposa el 0,6% del PIB espanyol, dues dècimes més. L'any 2014, l'esforç inversor s'ha mantingut a Catalunya mentre que ha millorat al conjunt de comunitats autònomes, tenint en compte que són dades pressupostades i que s'ha calculat sobre el PIB de 2013.

La comparació territorial de l'esforç inversor en infraestructures realitzat per l'Estat mostra desigualtats importants entre comunitats autònomes (gràfic 8). En l'últim decenni, l'Estat ha invertit a Catalunya de mitjana el 0,9% del seu PIB, enfront de l'1,1% al conjunt de comunitats. Els territoris que han rebut un percentatge d'inversió en infraestructures respecte al seu PIB superior a la mitjana

Inversió del Grup Foment

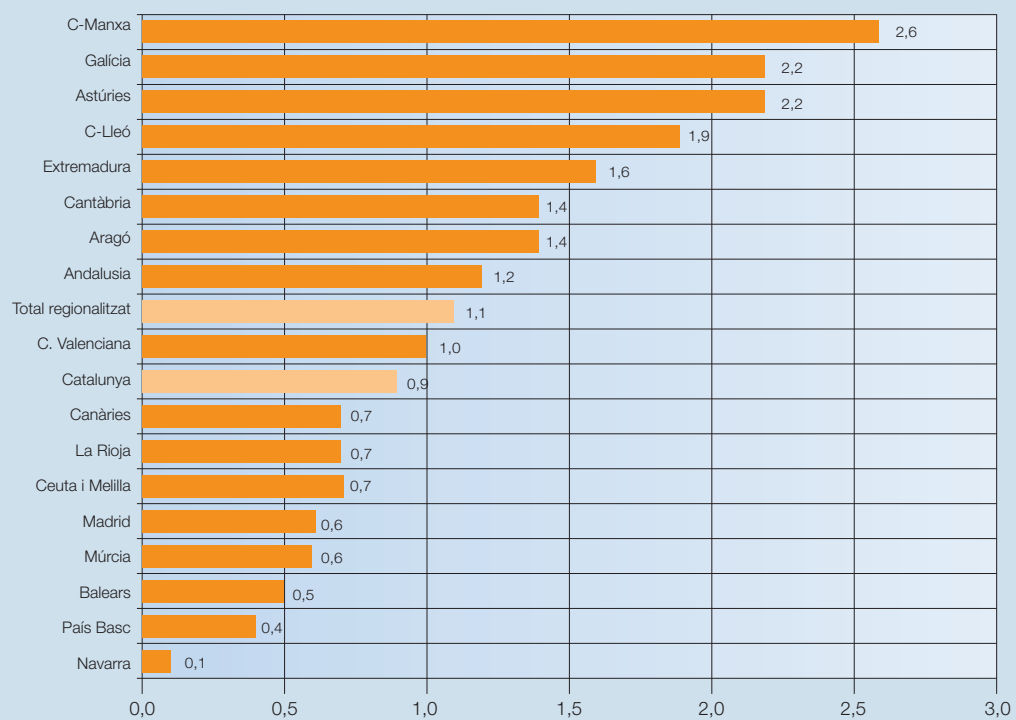
(% del PIB)



Nota: les dades del «Presupost 2014» s'han calculat amb el PIB de 2013.

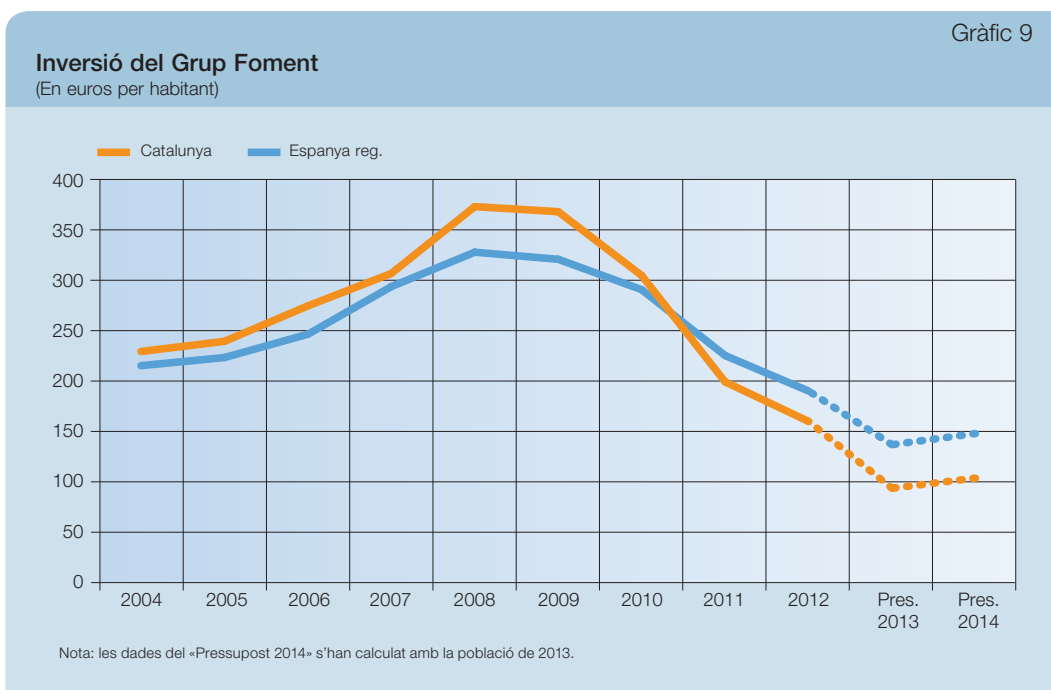
Inversió del Grup Foment

(% del PIB. Mitjana 2004-2014)



estatal han estat Castella la Manxa, Galícia, Astúries, Castella-Lleó, Extremadura, Cantàbria, Aragó i Andalusia. Totes aquestes comunitats, excepte Aragó, tenen un nivell de PIB per càpita inferior a la mitjana espanyola. Per contra, les comunitats més riques, com és el cas per exemple de Balears, Catalunya o Madrid, han rebut un esforç inversor inferior a la mitjana estatal. Per tant, sembla que el patró de distribució territorial de les inversions estatals ha seguit un criteri de reequilibri territorial amb l'objectiu d'intentar aproximar els nivells de renda per càpita de les comunitats autònomes, amb algunes excepcions.

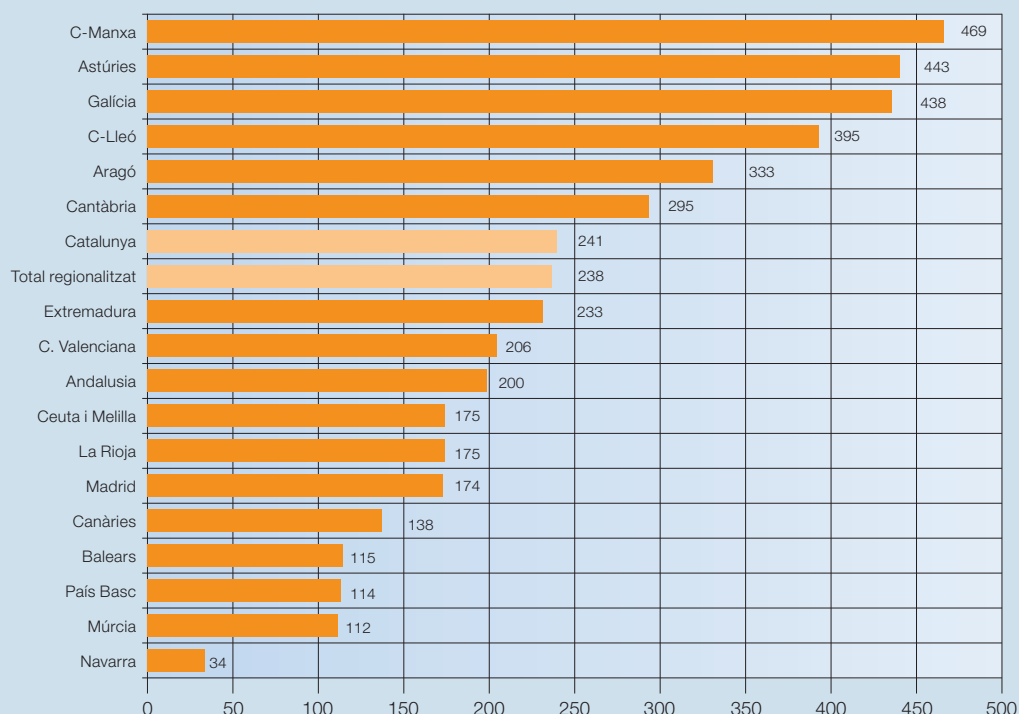
En termes d'inversió per habitant, Catalunya ha superat la mitjana regional entre 2004 i 2010, però a partir d'aquesta data ha passat a situar-se per sota allunyant-se progressivament de la mitjana espanyola. De manera que el 2014, segons dades pressupostades i considerant la població de 2013, Catalunya haurà rebut 104 euros d'inversió per habitant, mentre que la mitjana de la població espanyola rebrà 148 euros, un 42% més (gràfic 9). Al llarg de la darrera dècada, Catalunya ha rebut una inversió per càpita lleugerament superior a la mitjana espanyola (241 euros/any), atès que un període ha compensat l'altre.



Les diferències entre comunitats són més que evidents, tal com es pot veure al gràfic 10. Castella la Manxa és la comunitat que haurà rebut un major volum d'inversió per habitant durant el període 2004-2014 (469 euros/hab. i any), el doble de la mitjana espanyola (238 euros/hab. i any). A l'altre extrem se situen Múrcia i Balears, que hauran rebut la meitat de la mitjana espanyola en inversió per càpita (112 i 115 euros/habitant i any, respectivament). Aquests resultats mostren les enormes desigualtats que caracteritza la inversió en infraestructures per habitant entre territoris a Espanya. Cal considerar a part les comunitats forals (País Basc i Navarra), que malgrat tenir uns indicadors d'inversió estatal per sota de la mitjana, disposen d'un sistema de finançament autonòmic favorable i diferenciat de la resta de comunitats autònomes. També cal tenir en compte que algunes de les comunitats que surten més beneficiades en termes d'inversió per habitant són també comunitats que tenen una gran superfície i una baixa densitat demogràfica. Aquest seria el cas de Castella la Manxa, Galícia, Castella i Lleó, i Aragó, però no el cas d'Astúries o Cantàbria.

Inversió del Grup Foment

(En euros per habitant. Mitjana 2004-2014)



4. Criteris de distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures

L'objectiu de la primera part d'aquest apartat és determinar el patró de distribució territorial que ha caracteritzat la inversió estatal en infraestructures durant la darrera dècada, relacionant el volum d'inversió a cada comunitat autònoma amb la seva dimensió econòmica i demogràfica.

A continuació, en la segona part del capítol, es tractarà de determinar si la inversió s'ha dirigit a aquells territoris que fan un ús més intensiu de les infraestructures, relacionant el percentatge d'inversió estatal rebut en cada mitjà de transport (carreteres, ferrocarril, ports i aeroports), amb indicadors de trànsit de mercaderies i passatgers. Alguns estudis que han analitzat les necessitats d'inversió en infraestructures per comunitats autònomes, ja han avançat que, a més de tenir en compte les variables de població o PIB, cal tenir en compte altres indicadors, com per exemple: l'estructura sectorial, el grau d'utilització de les infraestructures o variables geogràfiques⁶. En aquest apartat del nostre estudi analitzarem indicadors que mesuren el grau d'utilització de les infraestructures de transport.

⁶ Castells, A., Montoliu, D., Solé, A. «La inversión en infraestructuras en las CCAA: determinantes y cálculo de un índice de necesidades de gasto» (2006) Hacienda Pública Española. Instituto de Estudios Fiscales.

Durant la darrera dècada, la inversió estatal en infraestructures del Grup Foment s'han repartit per comunitats autònomes tal com figura a la columna (1) de la taula 2. A continuació, es compara aquest percentatge amb el pes que representa el PIB de cada comunitat en el total espanyol (2) i amb el pes que representa la població de cada territori en el total (3). La diferència entre aquests dos percentatges (participació en la inversió regionalitzada i participació en el PIB o en la població) dóna com a resultat el balanç d'inversió en infraestructures per a cada comunitat autònoma segons criteri de PIB o criteri de població.

Taula 2

Superàvit/dèficit d'inversió de l'Estat en infraestructures segons criteri de PIB i de població (Mitjana 2004-2014)

	% inv. Reg. (1)	% PIB (2)	(1)-(2)	% població (3)	(1)-(3)
Andalusia	15,0	13,7	1,3	17,8	-2,8
Aragó	4,0	3,2	0,8	2,9	1,1
Astúries	4,3	2,1	2,2	2,4	1,9
Balears	1,1	2,5	-1,4	2,3	-1,2
Canàries	2,7	3,9	-1,2	4,5	-1,8
Cantàbria	1,6	1,2	0,4	1,3	0,3
C-Lleó	9,7	5,3	4,4	5,5	4,2
C-Manxa	8,2	3,5	4,7	4,4	3,8
Catalunya	15,6	18,6	-3,0	15,9	-0,3
C. Valenciana	9,2	9,7	-0,5	10,8	-1,6
Extremadura	2,5	1,6	0,9	2,4	0,1
Galícia	11,4	5,3	6,1	6,1	5,3
Madrid	9,8	17,8	-8,0	13,6	-3,8
Múrcia	1,5	2,6	-1,1	3,1	-1,6
Navarra	0,2	1,7	-1,5	1,4	-1,2
País Basc	2,4	6,1	-3,7	4,7	-2,3
La Rioja	0,5	0,8	-0,3	0,7	-0,2
Ceuta i Melilla	0,2	0,4	-0,2	0,3	-0,1
Total	100	100	0	100	0

Nota: les dades de població i PIB corresponen a la mitjana 2004-2013.

En termes de PIB, aquest balanç és positiu (superàvit) si s'ha invertit un percentatge més elevat de la seva participació en el PIB (aquest és el cas de Galícia, C-Lleó, C-Manxa, Astúries, Andalusia, Aragó, Extremadura i Cantàbria) o negatiu (dèficit) en el cas que s'hagi invertit un percentatge inferior al del seu PIB (cas de Madrid, País Basc, Catalunya, Navarra, Balears, Canàries, Múrcia, Comunitat Valenciana, La Rioja i Ceuta i Melilla).

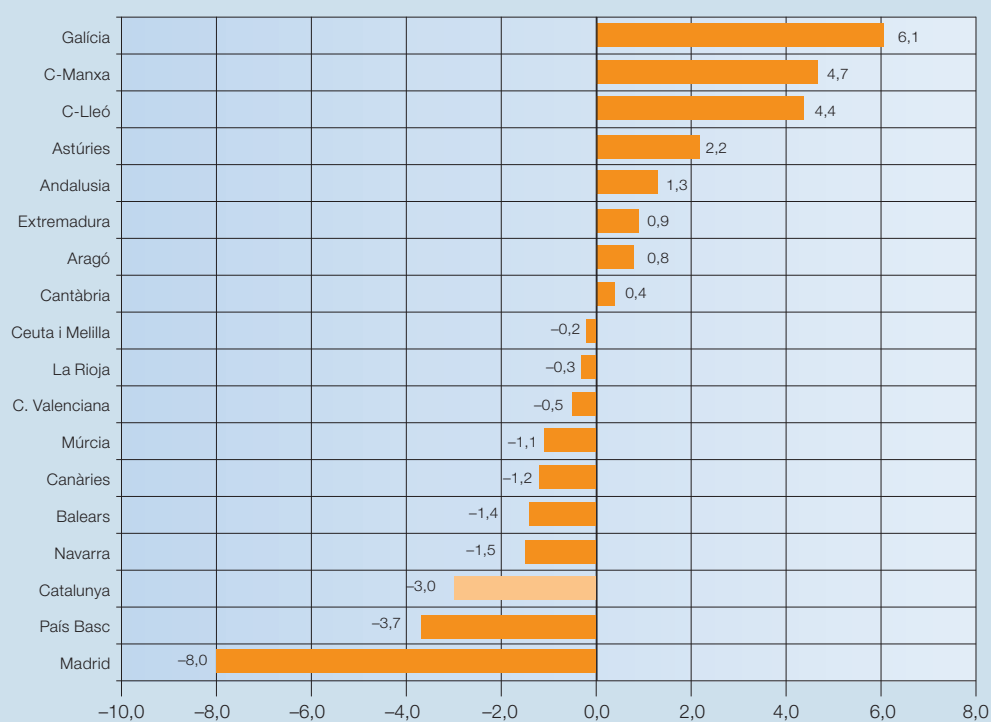
Les dades de Madrid mereixen un aclariment. Tot i presentar un elevat dèficit d'inversió en relació al seu PIB, aquesta comunitat es beneficia de bona part de les inversions no regionalitzables (que representen el 12,8% del total, en mitjana durant el període 2004-2014) i també es beneficia molt directament de les inversions realitzades a les regions veïnes del centre i sud d'Espanya degut al model radial de xarxes de transport. Per altra banda, ja hem dit que el País Basc i Navarra no es consideren en l'anàlisi perquè tenen un sistema de finançament específic.

Tenint en compte aquestes consideracions, Catalunya seria la comunitat amb un major dèficit d'inversió estatal en infraestructures en relació al PIB. Dit d'una altra manera, és la comunitat que ha rebut un

percentatge d'inversió estatal més allunyada del seu pes econòmic. Concretament, al llarg de la darrera dècada, Catalunya ha contribuït amb el 18,6% a PIB estatal i n'ha rebut un 15,6% d'inversió en infraestructures. Per tant, ha perdut 3,0 punts percentuals any rere any respecte a la inversió que hauria d'haver rebut en funció del seu pes econòmic. A més, la distància respecte a altres comunitats que també presenten un dèficit d'inversió és molt elevada. Catalunya té un dèficit que és més del doble de Balears, la següent comunitat en rànquing (sense considerar Madrid i les comunitats forals). En l'extrem oposat, destaquen sobretot tres comunitats amb un superàvit d'inversió superior als 4 punts percentuals anuals, que són Galícia, Castella i Lleó i Castella-la Manxa (gràfic 11).

Gràfic 11

Superàvit/dèficit d'inversió en infraestructures de l'Estat en relació al PIB (punts percentuals) (Mitjana anual 2004-2014)

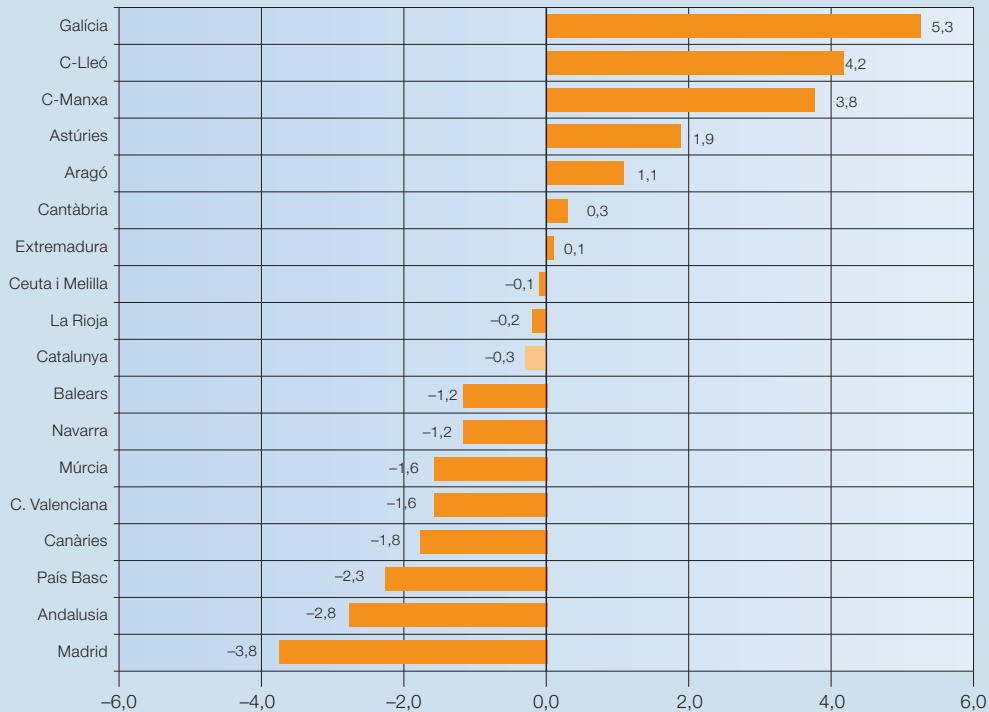


Nota: es calcula com la diferència, en punts percentuals, entre el pes que representa cada comunitat en el PIB espanyol i el pes que representa en la inversió del Grup Foment regionalitzable.

Seguint el criteri de població, Catalunya novament presentaria un dèficit d'inversió, atès que representa el 15,9% de la població espanyola i n'ha rebut el 15,6% d'inversió regionalitzable. En aquest cas, hi hauria altres comunitats més desfavorides que Catalunya, que són Andalusia, Canàries, Comunitat Valenciana, Múrcia, Balears, sense comptar amb Madrid i les comunitats forals. Novament, les tres comunitats més beneficiades són les mateixes que amb el criteri de PIB: Galícia, Castella i Lleó i Castella la Manxa (gràfic 12).

A continuació, s'analitzarà si la inversió de l'Estat a Catalunya per mitjà de transport s'ha ajustat a la seva demanda i ús. Abans, però, es comenta l'evolució de la inversió per tipus d'infraestructures des de 2004 a 2012 (últim any amb dades liquidades) i la seva distribució territorial.

Superàvit/dèficit d'inversió en infraestructures de l'Estat en relació a la població (punts percentuals) (Mitjana anual 2004-2014)



Nota: es calcula com la diferència, en punts percentuals, entre el pes que representa cada comunitat en la població espanyola i el pes que representa en la inversió del Grup Foment regionalitzable.

L'Estat espanyol ha invertit en infraestructures de transport a Catalunya 17.354 milions d'euros al llarg del període considerat. Per tipus d'infraestructura, la inversió en ferrocarril és la que presenta un pes més elevat (el 52% del total), seguida per les inversions aeroportuàries (22%), les carreteres (16%) i, finalment, la inversió portuària (11%) (taula 3 i gràfic 13).

Taula 3

Inversions de l'Estat a Catalunya, per tipus d'infraestructura

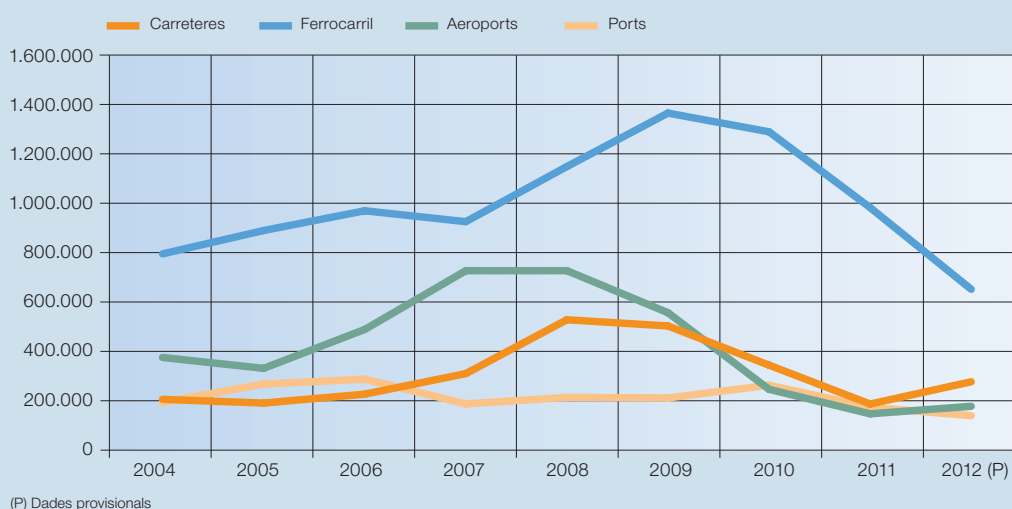
(En milers d'euros)

	Carreteres	Ferrocarril	Aeroports	Ports	Total
2004	197.817	794.975	369.619	185.742	1.548.153
2005	182.548	890.902	325.086	260.553	1.659.089
2006	219.057	971.861	484.657	280.774	1.956.349
2007	303.458	927.148	725.773	179.146	2.135.525
2008	524.499	1.153.382	726.026	205.725	2.609.632
2009	499.003	1.372.853	553.600	203.582	2.629.038
2010	338.182	1.296.169	238.959	255.635	2.128.945
2011	178.682	985.172	138.350	165.315	1.467.519
2012(P)	269.956	649.677	169.312	130.857	1.219.802
Total 2004-2012	2.713.202	9.042.139	3.731.382	1.867.329	17.354.052
% s/total 2004-2012	16%	52%	22%	11%	100%

(P) Dades provisionals

Inversió de l'Estat a Catalunya per tipus d'infraestructura

(Milers d'euros)



A l'igual que amb la inversió total del Grup Foment, es poden diferenciar dues fases en la inversió en infraestructures de transport a Catalunya: la primera, de 2004 a 2009, es caracteritza per un creixement de la inversió (del 70% acumulat) protagonitzada per les carreteres i el ferrocarril; i una segona etapa, de 2009 en davant, durant la qual s'ha produït una reducció acumulada de la inversió del 54%, sent les caigudes més pronunciades les de la inversió aeroportuària (-69%) i ferroviària (-53%), per la finalització de les obres d'ampliació de l'aeroport i de l'AVE Madrid-Barcelona.

La distribució territorial de la inversió per tipus d'infraestructura es pot veure afectada tant per la geografia del territori com per la distribució de competències entre nivells de govern. Per exemple, en les comunitats insulars el pes de la inversió portuària i aeroportuària és molt elevada, en detriment del de les carreteres i els ferrocarrils⁷. Tenint això en compte, la taula 4 mostra la distribució de cada tipus d'infraestructura per comunitats autònomes durant el període 2004-2012. En el cas de Catalunya, ha rebut el 9,1% de la inversió en carreteres, el 19,4% de la inversió en ferrocarril, el 17,4% de la inversió en ports i el 24,4% de la inversió en aeroports. En conjunt, el Principat ha concentrat el 16,9% de la inversió en infraestructures de transport que ha realitzat l'Estat espanyol, un percentatge força inferior al seu pes econòmic (18,6%). El dèficit més important es dona en la inversió en carreteres, que a més té un pes destacat en el conjunt de la inversió estatal ja que representa a l'entorn del 30% del total. Aquí cal tenir en compte la major importància a Catalunya de les autopistes de peatge en relació a altres comunitats autònomes. Per contra, en el cas de la inversió en ferrocarril i en aeroports, Catalunya ha rebut un percentatge d'inversió superior al seu pes econòmic, i en el cas dels ports i transport marítim s'ha situat només lleugerament per sota.

Per saber si la l'Estat ha distribuït la inversió seguint criteris de demanda, comparem per a cada mitjà de transport la distribució territorial de la inversió amb la distribució del trànsit de mercaderies i passatgers. Això també ens permetrà marcar un objectiu d'inversió per l'Estat a Catalunya a mitjà termini que permeti garantir la qualitat i el manteniment de les seves infraestructures.

⁷ Sanchez, E. (2006): «La inversión de l'Estat en infraestructures, per comunitats autònomes». Nota d'Economia 83-84

Inversions de l'Estat liquidades. Acumulat del període 2004-2012

(En milers d'euros i en % del total regionalitzat)

	Milers d'euros					% sobre regionalitzat				
	Carreteres	Ferrocarril	Ports	Aeroports	Total	Carreteres	Ferrocarril	Ports	Aeroports	Total
Andalusia	5.833.209	5.324.372	2.038.186	2.425.408	15.621.175	19,6	11,4	19,0	15,9	15,3
Aragó	2.774.739	1.183.801		164.640	4.123.180	9,3	2,5		1,1	4,0
Astúries	2.026.477	1.612.528	1.249.971	46.660	4.935.636	6,8	3,5	11,7	0,3	4,8
Balears	13.772	12.103	370.780	883.967	1.280.622	0,0	0,0	3,5	5,8	1,3
Canàries	467.110		864.673	1.429.260	2.761.043	1,6		8,1	9,3	2,7
Cantàbria	1.187.523	212.226	151.496	64.203	1.615.448	4,0	0,5	1,4	0,4	1,6
C-Lleó	2.235.645	4.986.369		16.428	7.238.442	7,5	10,7		0,1	7,1
C-Manxa	4.569.317	5.739.851		249.817	10.558.985	15,4	12,3		1,6	10,3
Catalunya	2.713.202	9.042.139	1.867.329	3.731.382	17.354.052	9,1	19,4	17,4	24,4	16,9
C. Valenciana	2.113.208	5.126.034	1.645.401	1.137.042	10.021.685	7,1	11,0	15,4	7,4	9,8
Extremadura	1.367.812	894.922		17.115	2.279.849	4,6	1,9		0,1	2,2
Galícia	2.558.923	5.306.861	1.471.331	602.021	9.939.136	8,6	11,4	13,7	3,9	9,7
Madrid	835.791	5.164.610	97.024	4.093.850	10.191.275	2,8	11,1	0,9	26,8	9,9
Múrcia	560.701	486.710	264.890	93.463	1.405.764	1,9	1,0	2,5	0,6	1,4
Navarra		65.883		70.714	136.597		0,1		0,5	0,1
País Basc	6	1.490.138	505.670	202.427	2.198.241	0,0	3,2	4,7	1,3	2,1
La Rioja	421.090	51.434		21.356	493.880	1,4	0,1		0,1	0,5
Ceuta i Melilla	52.428		179.283	46.367	278.078	0,2		1,7	0,3	0,3
Regionalitzable	29.730.953	46.699.981	10.706.034	15.296.120	102.433.088	100	100	100	100	100
No regionalitzable	447.114	13.938.389	571.015	55.662	15.012.180					
Total	30.178.067	60.638.370	11.277.049	15.351.782	117.445.268					

Pel que fa a les carreteres, la taula 5 mostra la distribució regional del trànsit de mercaderies per carretera en volum durant el període 2004-2013. Segons l'Enquesta Permanent de Transport de Mercaderies per Carretera del Ministeri de Foment, Catalunya ha concentrat el 16% del transport de mercaderies per carretera intraregional, el 10,4% del transport interregional i el 26,8% del comerç internacional⁸. Per tant, Catalunya és l'origen o destí del 14,6% dels fluxos comercials per carretera que s'han realitzat a Espanya entre 2004 i 2013, però només absorbeix el 9,1% de la inversió estatal en carreteres. Si fem una comparativa per comunitats autònomes, s'observa que Catalunya és la comunitat més perjudicada en termes d'inversió en carreteres respecte a l'ús que es fa d'aquesta infraestructura, juntament amb Madrid i la Comunitat Valenciana, mentre que Castella la Manxa, Andalusia i Aragó, obtindrien un gran superàvit.

A les taules 6 i 7 es presenten les dades de trànsit ferroviari de mercaderies i de passatgers l'any 2011, publicades per l'«Observatorio del Ferrocarril a España». Segons aquestes dades, les províncies de Barcelona i Tarragona juntes concentren el 20,3% dels fluxos de mercaderies per ferrocarril (entrades i sortides), ja sigui en vagó complet o en trànsit combinat. I, en termes de passatgers, Catalunya concentra el 17,1% dels viatgers de llarga distància, el 26,9% dels viatgers de mitja distància i el 25,7% de rodalies Renfe. Això significa que, en global, Catalunya concentra el 25,1% del trànsit de passatgers de Renfe a Espanya. Per tant, el Principat hauria de rebre un percentatge en la inversió ferroviària de l'Estat entre el 20% i el 30%, mentre que de mitjana entre 2004 i 2012 n'ha rebut una mica menys, el 19,4%.

⁸ Aquests percentatges són similars si s'utilitza la font estadística de C-Intereg. En canvi, aquests percentatges són més elevats si es calcula el comerç en valors nominals (euros) perquè els productes comercialitzats des de Catalunya són de més valor afegit i tenen un preu més elevat.

Taula 5

Transport de mercaderies per carretera

(Milers de tones transportades)

	TOTAL		INTRARREGIONAL		INTERREGIONAL		INTERNACIONAL	
	Mitjana		Mitjana		Mitjana		Mitjana	
	2004-2013	% s/ Esp	2004-2013	% s/ Esp	2004-2013	% s/ Esp	2004-2013	% s/ Esp
Andalusia	304.962	14,3	251.264	17,4	47.913	7,5	5.785	10,1
Aragó	109.173	5,1	61.496	4,3	44.224	7,0	3.452	6,0
Astúries	66.330	3,1	47.833	3,3	17.787	2,8	710	1,2
Balears (1)	28.666	1,3	26.663	1,8	1.984	0,3	23	0,0
Cantàries (1)	43.615	2,0	43.578	3,0	-	-	-	-
Cantàbria	38.539	1,8	21.565	1,5	16.009	2,5	966	1,7
C-Lleó	181.365	8,5	116.686	8,1	61.556	9,7	3.123	5,5
C-Manxa	158.071	7,4	86.018	6,0	70.037	11,0	2.015	3,5
Catalunya	311.703	14,6	230.401	16,0	65.986	10,4	15.316	26,8
C. Valenciana	260.056	12,2	177.049	12,3	76.090	12,0	6.917	12,1
Extremadura	47.098	2,2	31.933	2,2	14.273	2,2	892	1,6
Galícia	131.195	6,1	103.829	7,2	23.711	3,7	3.655	6,4
Madrid	170.557	8,0	89.382	6,2	77.523	12,2	3.653	6,4
Múrcia	89.432	4,2	53.777	3,7	32.774	5,2	2.881	5,0
Navarra	52.037	2,4	25.464	1,8	24.382	3,8	2.192	3,8
País Basc	116.995	5,5	64.596	4,5	47.313	7,5	5.085	8,9
La Rioja	24.065	1,1	10.617	0,7	12.957	2,0	491	0,9
Ceuta i Melilla (2)	2.124	0,1	1.911	0,1	205	0,0	14	0,0
Total	2.135.984	100	1.444.063	100	634.723	100	57.171	100

Àmbit Poblacional: Caps tractors i Camions amb Capacitat de Carga Útil > 3,5 tones i amb Pes Màxim Autoritzat >6 tones, matriculats a Espanya.

(1) En el transport Interregional i Internacional el vehicle es carrega en un altre mitjà de transport (vaixell) i continua el seu recorregut una vegada arribat a destí.

(2) Degut al reduït tamany mostrat, les dades no són estadísticament significatives en algunes categories.

Font: Enquesta Permanent de Transport de Mercaderies per Carretera. Ministeri de Foment.

Taula 6

Trànsit ferroviari de mercaderies (Tn). Trànsit nacional. Any 2011

Principals 6 províncies	VAGÓ COMPLERT		TRÀNSIT COMBINAT		TOTAL
	Entrades	Sortides	Entrades	Sortides	Entr.+Sort.
En Tones					
Barcelona	2.482.392	1.614.701	1.033.397	915.596	6.046.086
Tarragona	514.902	1.522.766	153.264	210.085	2.401.017
València	853.309	839.053	346.941	389.197	2.428.500
Madrid	583.548	280.627	594.265	501.806	1.960.246
Saragossa	570.246	754.489	281.897	555.836	2.162.468
Biscaia	876.662	675.438	531.376	416.666	2.500.142
Total Espanya	15.339.959	15.339.959	5.416.684	5.416.684	41.513.286
En % sobre Espanya					
Barcelona	16,2	10,5	19,1	16,9	14,6
Tarragona	3,4	9,9	2,8	3,9	5,8
València	5,6	5,5	6,4	7,2	5,8
Madrid	3,8	1,8	11,0	9,3	4,7
Saragossa	3,7	4,9	5,2	10,3	5,2
Biscaia	5,7	4,4	9,8	7,7	6,0
Total Espanya	100	100	100	100	100

Font: Observatori del Ferrocarril en Espanya. Informe 2011. Desembre 2012

Taula 7

Transport de viatgers per ciutat. Any 2011

LLARGA DISTÀNCIA			MIJTA DISTÀNCIA			RODALIES		
Principals ciutats	Passatgers	%	Principals ciutats	Passatgers	%	Principals ciutats	Passatgers	%
Madrid	15.848.656	35,0	Barcelona	7.331.064	12,2	Madrid	233.682.000	56,7
Barcelona	6.283.363	13,9	Madrid	5.970.931	9,9	Barcelona	106.182.000	25,7
València	3.225.265	7,1	Sevilla	2.994.661	5,0	València	19.521.000	4,7
Sevilla	2.652.030	5,9	Girona	2.621.605	4,4	Bilbao	13.142.000	3,2
Saragossa	2.305.880	5,1	Tarragona	1.843.397	3,1	Màlaga	9.774.000	2,4
Catalunya	7.728.279	17,1	Catalunya	16.132.589	26,9	Catalunya	106.182.000	25,7
Total Espanya	45.217.339	100	Total Espanya	60.062.874	100	Total Espanya	412.482.000	100

Font: Observatori del Ferrocarril en España. Informe 2011. Desembre 2012

Pel que fa als aeroports, Catalunya ha concentrat el 20,1% del trànsit aeroportuari en termes d'aeronaus, el 20,3% en termes de passatgers i el 17,7% de passatgers, en el període 2004-2013, dels principals aeroports espanyols. En global, podríem dir que el Principat participa aproximadament en un 20% del trànsit aeroportuari espanyol, mentre que ha rebut el 24,4% de la inversió estatal en aeroports. Això significa que el percentatge d'inversió aeroportuària que ha rebut Catalunya, molt condicionada els últims anys per l'ampliació de l'Aeroport del Prat, ha superat el pes que representa la demanda en el conjunt estatal.

Taula 8

Trànsit aeroportuari

	AERONAUS		PASSATGERS		MERCADERIES (kg)	
	Mitjana 2004-2013	% s/ Esp	Mitjana 2004-2013	% s/ Esp	Mitjana 2004-2013	% s/ Esp
Andalusia	148.254	10,1	16.552.928	11,0	9.749.086	1,8
Aragó	-	-	-	-	-	-
Astúries	-	-	-	-	-	-
Balears	125.246	8,5	7.414.546	4,9	6.432.565	1,2
Canàries	307.922	20,9	32.117.205	21,4	64.227.802	12,0
Cantàbria	-	-	-	-	-	-
C-Lleó	-	-	-	-	-	-
C-Manxa	-	-	-	-	-	-
Catalunya	295.850	20,1	30.508.042	20,3	94.778.974	17,7
C. Valenciana	133.923	9,1	13.997.324	9,3	15.957.958	3,0
Extremadura	-	-	-	-	-	-
Galícia	-	-	-	-	-	-
Madrid	414.324	28,1	45.902.061	30,5	340.185.852	63,7
Múrcia	-	-	-	-	-	-
Navarra	-	-	-	-	-	-
País Basc	47.950	3,3	3.897.262	2,6	3.054.726	0,6
La Rioja	-	-	-	-	-	-
Ceuta i Melilla	-	-	-	-	-	-
Aeroports principals	1.473.470	100	150.389.368	100	534.386.963	100
Altres	352.201		40.137.359		76.282.211	
Total Espanya	1.825.671		190.526.727		610.669.174	

Nota: Només s'han regionalitzat els aeroports principals, la resta d'aeroports secundaris estan dins la categoria d'«Altres».

Font: Ministeri de Foment

Finalment, pel que fa a les infraestructures portuàries, cal assenyalar que Catalunya ha concentrat el 17,1% del trànsit de mercaderies, mentre que n'ha rebut de mitjana el 17,4% de la inversió estatal en ports. Per tant, l'esforç inversor respecte al conjunt d'Espanya s'ha ajustat força bé a la demanda i ús d'aquest mitjà de transport.

Taula 9

Trànsit portuari (Tones transportades)		
	Mitjana 2004-2013	% s/Esp
Andalusia	119.360.229	26,6
Aragó	–	–
Astúries	23.285.766	5,2
Balears	12.602.813	2,8
Canàries	41.231.831	9,2
Cantàbria	5.506.739	1,2
C-Lleó	–	–
C-Manxa	–	–
Catalunya	76.813.601	17,1
C. Valenciana	71.574.452	15,9
Extremadura	–	–
Galícia	31.907.620	7,1
Madrid	–	–
Múrcia	24.767.067	5,5
Navarra	–	–
País Basc	38.697.053	8,6
La Rioja	–	–
Ceuta i Melilla	3.347.902	0,7
Total	449.095.072	100

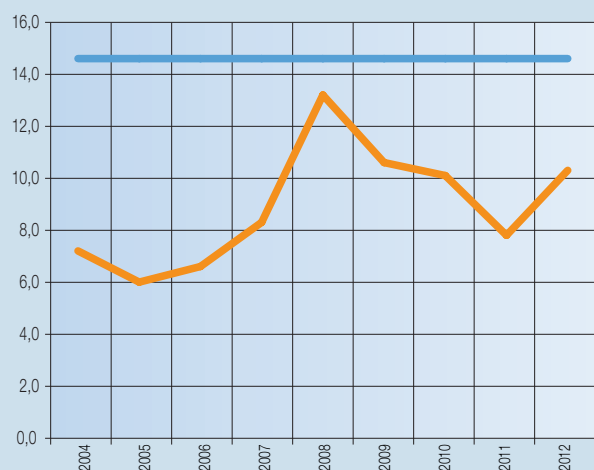
Font: Ministeri de Foment

En conclusió, per Catalunya circula el 15% de les mercaderies que es mouen per carretera, el 25% del trànsit ferroviari (mitjana entre mercaderies i viatgers), el 20% d'aeronaus i passatges dels aeroports espanyols, i el 17% del trànsit portuari de mercaderies. Això significa que Catalunya hauria de rebre, com a mínim, aquests percentatges de la inversió estatal en cada tipus d'infraestructura. Només així s'estaria garantint una distribució de la inversió d'acord amb criteris de demanda i d'eficiència, que acabaria repercutint a mitjà termini sobre la competitivitat no només del territori català sinó del conjunt del territori espanyol. Tal com es pot observar a les gràfiques següents, alguns anys s'han assolit aquests percentatges i altres no, sent els casos més alarmants el de les carreteres, on cap any de la sèrie s'ha aconseguit una inversió equivalent al 15% estatal, i el del ferrocarril, on el percentatge d'inversió s'està allunyant cada vegada més de l'objectiu del 25%. A més, cal fer una consideració afegida i és que les dades pressupostades de 2013 i 2014, que no figuren en aquests gràfics, mostren una caiguda molt significativa de la inversió en infraestructures a Catalunya en totes les categories, per la qual cosa no s'estaria assolint l'objectiu marcat per a cap tipologia d'infraestructura.

Gràfic 14a

Pes de Catalunya en la inversió estatal en carreteres i participació en el trànsit de mercaderies per carretera a Espanya

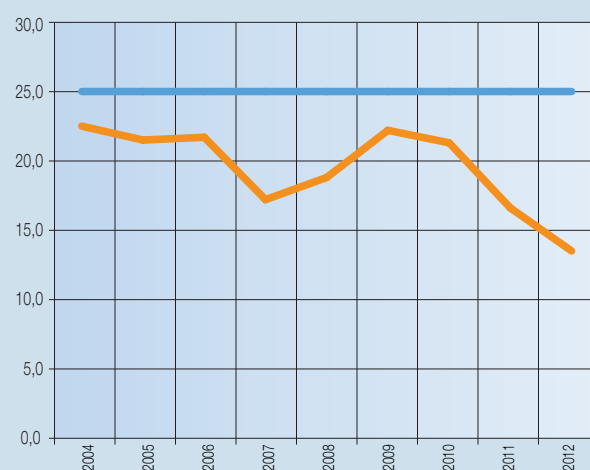
— Inversió en carreteres (% s/Esp. reg.)
— Trànsit de mercaderies per carretera (% s/Esp) Mitjana 2004-2013



Gràfic 14b

Pes de Catalunya en la inversió estatal en ferrocarril i pes en el trànsit ferroviari de passatgers i mercaderies

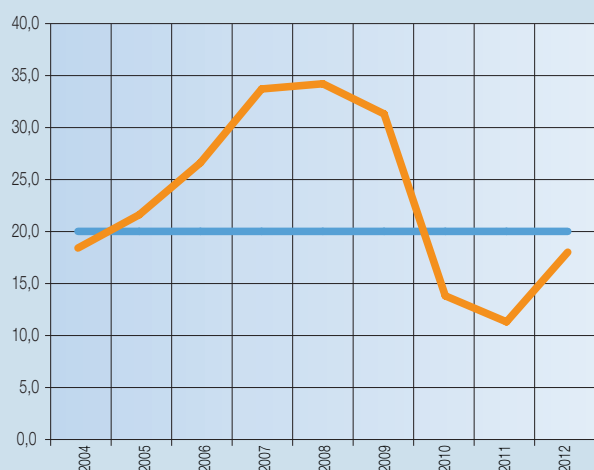
— Inversió en ferrocarrils (% s/Esp. reg.)
— Trànsit ferroviari mitjana passatgers i mercaderies (% s/Esp) 2011



Gràfic 14c

Pes de Catalunya en la inversió estatal en aeroports i pes en el trànsit aeroportuari

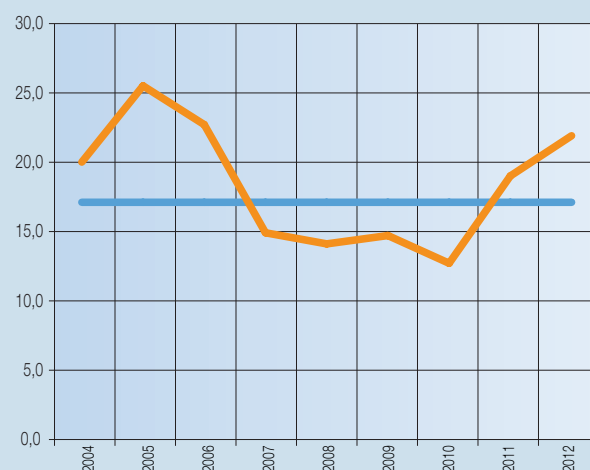
— Inversió en aeroports (% s/Esp. reg.)
— Trànsit aeroportuari (% s/Esp) Mitjana 2004-2013



Gràfic 14d

Pes de Catalunya en la inversió estatal en ports i pes en el trànsit portuari

— Inversió en ports (% s/Esp. reg.)
— Trànsit portuari (% s/Esp) Mitjana 2004-2013



5. Conclusions

El tradicional dèficit d'infraestructures públiques de transport de Catalunya en relació al conjunt d'Espanya pràcticament no s'ha reduït durant la darrera dècada, perquè tot i que el capital públic en infraestructures de transport a Catalunya ha passat del 9,8% del PIB el 2004 al 12,6% el 2010, a Espanya també ha augmentat fins al 16,8% el 2010 (4,2 punts percentuals més que al Principat).

Per raons d'eficiència caldria esperar una significativa correlació positiva entre la participació en les infraestructures de transport d'un territori i la seva aportació al PIB estatal, però les dades demostren que aquest no ha estat el criteri seguit pel sector públic en la distribució de la inversió. En el cas de Catalunya, la seva participació en el capital públic d'infraestructures és només del 13%, més de cinc punts per sota del que li correspondria per pes econòmic (18,6%). Per tipus d'infraestructura, Catalunya presenta un dèficit d'infraestructures públiques en relació al seu pes econòmic en carreteres, ports i aeroports, no així en ferrocarril (amb dades fins a 2012).

Pel que fa al flux d'inversió en infraestructures amb dades fins a 2014, s'observa que la distribució de l'ajust realitzat per l'Estat no ha estat igual entre comunitats autònomes. Hi ha 8 comunitats autònomes on la inversió pressupostada per al 2014 serà més elevada que la realitzada el 2004 (en algunes fins i tot és més del doble com a Castella i Lleó, Navarra, País Basc i Galícia), mentre que en altres l'ajustament que s'ha produït supera el 50% (és el cas de Catalunya, Astúries, Aragó, Castella la Manxa i Madrid). En el cas concret de Catalunya, l'Estat invertirà un euro de cada tres que invertia a l'inici de la crisi, mentre que al conjunt d'Espanya inverteix un euro de cada dos. Si bé els anys 2008 i 2009 la inversió va créixer més a Catalunya que a Espanya per l'acabament de les obres de l'AVE Madrid-Barcelona i la posada en marxa de la T-1, la caiguda posterior va afectar molt més al Principat.

En termes per càpita, des de 2010 la inversió en infraestructures a Catalunya s'ha anat allunyant de la mitjana espanyola, de manera que el 2014 Catalunya rebrà 104 euros d'inversió per habitant, mentre que la mitjana de la població espanyola serà de 148 euros, un 42% més. Les diferències entre comunitats són, una vegada més, molt importants: a Castella la Manxa la inversió per càpita ha estat 469 euros/any mentre que a Múrcia o Balears ha estat de només 112 i 115 euros/any, més de quatre vegades menys.

També cal assenyalar que el grau d'execució a Catalunya de la inversió del Grup Foment ha estat sistemàticament inferior a la mitjana estatal (del 82%, això vol dir que un 18% de la inversió que contempen els pressupostos no s'ha realitzat, enfront d'un 87% al conjunt de comunitats).

De l'anàlisi de la distribució regional de la inversió, s'obté que Catalunya és la comunitat que ha rebut un percentatge d'inversió estatal més allunyat del seu pes econòmic (sense considerar les comunitats forals i Madrid per les seves especificitats). Durant el període 2004-2009, l'Estat ha destinat a l'entorn del 17,5% de la inversió en infraestructures, mentre que a partir de 2010 el pes de Catalunya ha anat disminuint de forma abrupta fins a situar-se en el 11,3%, segons dades pressupostades per al 2014.

Per tipus d'infraestructura, Catalunya ha rebut el 9,1% de la inversió estatal en carreteres en el període 2004-2012 (últim amb dades liquidades), el 19,4% de la inversió en ferrocarril, el 17,4% de la inversió en ports i el 24,4% de la inversió en aeroports. Els dèficits més importants es donen en carreteres, on només s'ha invertit el 9,1% de la inversió regionalitzable mentre que per les carreteres catalanes circulen el 15% de les mercaderies estatals, i en ferrocarrils, que ha rebut un 19% d'inversió estatal però concentra el 25% del trànsit de mercaderies i passatgers.

De tot l'anterior es desprenen tres conclusions: la primera és que l'ajust de la inversió de l'Estat de 2010 en endavant no s'ha efectuat seguint criteris d'eficiència econòmica, de manera que s'ha arribat a uns nivells d'inversió insosteniblement baixos en algunes comunitats autònomes, sent Catalunya la més perjudicada, precisament el territori que pot liderar la recuperació econòmica i on el trànsit de mercaderies i passatgers demanda unes inversions de manteniment i d'ampliació de les infraestructures més urgents.

La segona conclusió és que actualment Catalunya té un dèficit important d'inversió en carreteres i ferrocarrils. La recuperació econòmica està en marxa i amb ella vindran augments en la circulació de passatgers i de mercaderies i començaran a ser cada vegada més freqüents els episodis de congestió, sobretot en aquelles zones més saturades. D'aquesta manera, es comencen a fer palesos els efectes de la manca d'execució d'inversions i de desenvolupament de projectes que s'ha patit els darrers cinc anys. La política de contenció de la despesa pública no pot desatendre les necessitats futures d'infraestructures viàries i ferroviàries, en especial a l'àrea metropolitana de Barcelona.

La tercera conclusió és que, en un moment en què la capacitat del sector públic per continuar impulsant el creixement econòmic per la via de la inversió és més limitada que en dècades anteriors, i davant de la necessitat de renovar en profunditat les bases de competitivitat de l'economia espanyola, cal replantejar amb urgència la política d'inversions, prioritzant el criteri d'eficiència i de rendibilitat social i econòmica de la inversió per sobre d'altre tipus de criteris. En aquest sentit, cal preparar la redacció de nous projectes per tenir-los a punt en el moment adient i explorar la seva execució per via pressupostària o activant mecanismes de col·laboració públicoprivada.

Annex 1

Concepte d'inversió en infraestructures del Grup Foment

(Dades liquidades any 2012)

		Espanya	No reg.	Catalunya	CAT / ESP REG.
Ministeri de Foment	DG Marina Mercant	3.532	1.222	13	0,6%
	DG Aviació Civil	2.110	2.110	-	-
	DG Carreteres	2.397.312	96.623	241.953	10,5%
	DG Ferrocarril	876.696	12.859	103.077	11,9%
	DG Arquitectura i Pol. Habitatge	24.619	1.039	2.111	9,0%
	Resta del Ministeri	24.131	8.146	133	0,8%
Organismes autònoms	CEDEX (Estudis i experimentació d'obres públiques)	1.299	0	-	-
	Centre Nacional d'Informació Geogràfica	2.574	0	400	15,5%
Entitats públiques Empresarials	Ports de l'Estat	523.005	0	117.710	22,5%
	RENFE-Operadora	151.899	117.814	2.665	7,8%
	FEVE	59.082	18.299	-	-
	AENA	938.062	0	169.312	18,0%
	SASEMAR (Salvament i Seguretat Marítima)	10.364	919	1.334	14,1%
	ADIF	3.609.040	56.765	469.713	13,2%
	SEITT, S.A	661.972	20.820	102.225	15,9%
	SEPES (Entitat Pública Empresarial del Suelo)	412	0	-	-
	AESA (Agència Estatal Seguretat Aèria)	2.595	166	-	-
Agències estatals					
Societats mercantils estatals	SENASA (Serveis i Estudis per a la Navegació Aèria i la Seguretat Aeronàutica)	315	0	-	-
Altres entitats públiques	(* Comprèn filials portuàries, ferroviàries i fundacions	8.329	1.948	3.215	50,4%
Total		9.297.348	338.730	1.213.861	13,5%

Concepte d'inversió segons tipus d'infraestructura de transport

(Dades liquidades any 2012)

		Espanya	No reg.	Catalunya	CAT / ESP REG.
Carreteres		2.720.170	96.623	269.956	10,3%
	DG Carreteres	2.397.312	96.623	241.953	10,5%
	SEITT, S.A	322.858	0	28.003	8,7%
Ferrocarrils		5.035.831	226.557	649.677	13,5%
	DG Ferrocarrils	876.696	12.859	103.077	11,9%
	RENFE	151.899	117.814	2.665	7,8%
	FEVE	59.082	18.299	-	-
	ADIF	3.609.040	56.765	469.713	13,2%
	SEITT, S.A	339.114	20.820	74.222	23,3%
Ports i transport marítim		599.911	2.551	130.857	21,9%
	DG Marina Mercant	3.532	1.222	13	0,6%
	DG Costes (Min. Medi Ambient)	63.010	410	11.800	18,8%
	Ports de l'Estat	523.005	0	117.710	22,5%
	SASEMAR (Salvament i Seguretat Marítima)	10.364	919	1.334	14,1%
Aeroports i navegació aèria		942.767	2.276	169.312	18,0%
	DG Aviació Civil	2.110	2.110	-	-
	AENA	938.062	0	169.312	18,0%
	AESA (Agència Estatal Seguretat Aèria)	2.595	166	-	-
Total		9.298.679	328.007	1.219.802	13,6%

Nota: la inversió total del Grup Foment no coincideix amb la inversió en infraestructures 1) perquè la primera inclou alguns organismes o departaments que no estan inclosos en la segona (DG Arquitectura i Habitatge, Resta del Ministeri, CEDEX, Centre Nacional d'Informació Geogràfica, SEPES, SENASA i altres entitats públiques) i 2) perquè la segona inclou una entitat que no està inclosa en la primera (DG Costes, que depèn del Ministeri de Medi Ambient).

Font: Anuari Estadístic del Ministeri de Foment 2012

Annex 2

Taula 1

Inversió liquidada anual del Grup Foment (2004-2012) i inversió pressupostada (2013-2014)

(Milions d'euros)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Mitjana 2004-2012	Pres. 2013(*)	Pres. 2014
Andalusia	1.322	1.447	1.452	2.070	2.029	2.183	2.371	1.786	1.419	1.787	867	1.125
Aragó	568	589	480	569	680	455	397	309	292	482	222	230
Astúries	465	438	497	784	841	596	543	283	281	525	289	234
Balears	86	116	118	132	153	142	151	182	142	136	62	60
Canàries	300	332	390	297	398	249	275	202	225	296	214	231
Cantàbria	159	267	232	206	188	182	160	110	96	178	107	168
C-Lleó	367	612	504	644	1.384	1.663	1.330	1.284	939	970	1.206	1.097
C-Manxa	806	911	1.348	1.395	1.309	1.654	1.136	705	610	1.097	281	224
Catalunya	1.563	1.669	1.957	2.208	2.742	2.747	2.280	1.498	1.214	1.986	707	789
C. Valenciana	749	746	1.058	1.264	1.465	1.623	1.425	1.005	839	1.130	623	500
Extremadura	181	341	352	291	275	236	211	244	274	267	179	232
Galícia	551	666	821	1.309	1.662	1.775	1.683	1.399	1.411	1.253	983	1.138
Madrid	1.862	1.301	1.432	1.700	1.364	885	997	837	599	1.220	417	365
Múrcia	126	147	146	163	192	160	188	180	161	163	83	212
Navarra	15	16	8	9	46	29	26	24	22	22	3	40
País Basc	129	151	124	109	253	274	384	469	380	253	176	284
La Rioja	39	43	52	74	94	73	41	65	43	58	39	42
Ceuta i Melilla	21	28	32	34	32	30	46	19	12	28	17	20
Total regionalitzat	9.309	9.820	11.003	13.258	15.107	14.956	13.646	10.600	8.959	11.851	6.478	6.992
No regionalitzat	768	1.618	1.963	2.322	2.408	2.515	2.039	1.105	339	1.675	619	724
TOTAL	10.077	11.438	12.966	15.580	17.515	17.471	15.685	11.705	9.297	13.526	7.097	7.716

(*) Correspon a la previsió d'inversió per al 2013 que figura en els Pressupostos de l'Estat. La diferència respecte a la inversió pressupostada inicial pot arribar a ser important, sobretot en el cas de les empreses públiques. A Catalunya, per exemple, segons els PGE 2013 la inversió del Grup Foment era de 1.042 milions d'euros, mentre que els PGE de 2014 contemplen una inversió prevista per al 2013 de només 707 milions d'euros.

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment i Pressupostos Generals de l'Estat de 2014

Taula 2

Inversió liquidada anual del Grup Foment (2004-2012) i inversió pressupostada (2013-2014)

(% sobre el total regionalitzat)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Pres. 2013	Pres. 2014	Mitjana 2004-2014
Andalusia	14,2	14,7	13,2	15,6	13,4	14,6	17,4	16,8	15,8	13,4	16,1	15,0
Aragó	6,1	6,0	4,4	4,3	4,5	3,0	2,9	2,9	3,3	3,4	3,3	4,0
Astúries	5,0	4,5	4,5	5,9	5,6	4,0	4,0	2,7	3,1	4,5	3,4	4,3
Balears	0,9	1,2	1,1	1,0	1,0	0,9	1,1	1,7	1,6	1,0	0,9	1,1
Canàries	3,2	3,4	3,5	2,2	2,6	1,7	2,0	1,9	2,5	3,3	3,3	2,7
Cantàbria	1,7	2,7	2,1	1,6	1,2	1,2	1,2	1,0	1,1	1,7	2,4	1,6
C-Lleó	3,9	6,2	4,6	4,9	9,2	11,1	9,7	12,1	10,5	18,6	15,7	9,7
C-Manxa	8,7	9,3	12,3	10,5	8,7	11,1	8,3	6,7	6,8	4,3	3,2	8,2
Catalunya	16,8	17,0	17,8	16,7	18,2	18,4	16,7	14,1	13,5	10,9	11,3	15,6
C. Valenciana	8,0	7,6	9,6	9,5	9,7	10,9	10,4	9,5	9,4	9,6	7,2	9,2
Extremadura	1,9	3,5	3,2	2,2	1,8	1,6	1,5	2,3	3,1	2,8	3,3	2,5
Galícia	5,9	6,8	7,5	9,9	11,0	11,9	12,3	13,2	15,8	15,2	16,3	11,4
Madrid	20,0	13,2	13,0	12,8	9,0	5,9	7,3	7,9	6,7	6,4	5,2	9,8
Múrcia	1,4	1,5	1,3	1,2	1,3	1,1	1,4	1,7	1,8	1,3	3,0	1,5
Navarra	0,2	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	0,6	0,2
País Basc	1,4	1,5	1,1	0,8	1,7	1,8	2,8	4,4	4,2	2,7	4,1	2,4
La Rioja	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,5	0,3	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5
Ceuta i Melilla	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,3	0,3	0,2
Total reg.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment i Pressupostos Generals de l'Estat

Taula 3

Inversió liquidada anual del Grup Foment (2004-2012) i inversió pressupostada (2013-2014)

(% del PIB)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Pres. 2013	Pres. 2014	Mitjana 2004-2014
Andalusia	1,1	1,1	1,1	1,4	1,4	1,5	1,7	1,3	1,0	0,6	0,8	1,2
Aragó	2,2	2,1	1,6	1,7	2,0	1,4	1,2	0,9	0,9	0,7	0,7	1,4
Astúries	2,6	2,2	2,3	3,4	3,6	2,7	2,4	1,3	1,3	1,3	1,1	2,2
Balears	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,7	0,5	0,2	0,2	0,5
Canàries	0,9	0,9	1,0	0,7	0,9	0,6	0,7	0,5	0,6	0,5	0,6	0,7
Cantàbria	1,6	2,4	1,9	1,6	1,4	1,4	1,3	0,9	0,8	0,9	1,4	1,4
C-Lleó	0,8	1,3	1,0	1,2	2,4	3,0	2,4	2,3	1,7	2,3	2,1	1,9
C-Manxa	2,8	2,9	3,9	3,7	3,4	4,4	3,1	1,9	1,7	0,8	0,6	2,6
Catalunya	1,0	1,0	1,1	1,1	1,4	1,4	1,2	0,8	0,6	0,4	0,4	0,9
C. Valenciana	0,9	0,8	1,1	1,2	1,4	1,6	1,4	1,0	0,9	0,6	0,5	1,0
Extremadura	1,3	2,3	2,2	1,7	1,6	1,4	1,2	1,4	1,7	1,1	1,4	1,6
Galícia	1,3	1,4	1,6	2,4	2,9	3,2	3,0	2,5	2,6	1,8	2,1	2,2
Madrid	1,3	0,8	0,8	0,9	0,7	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,6
Múrcia	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,6	0,3	0,8	0,6
Navarra	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1
País Basc	0,3	0,3	0,2	0,2	0,4	0,4	0,6	0,7	0,6	0,3	0,5	0,4
La Rioja	0,6	0,6	0,7	0,9	1,1	0,9	0,5	0,8	0,5	0,5	0,5	0,7
Ceuta i Melilla	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	1,1	0,5	0,3	0,4	0,5	0,7
Total regionalitzat	1,1	1,1	1,1	1,3	1,4	1,4	1,3	1,0	0,9	0,6	0,7	1,1
No regionalitzat	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Total	1,2	1,3	1,3	1,5	1,6	1,7	1,5	1,1	0,9	0,7	0,8	1,2

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment, Pressupostos Generals de l'Estat i INE. Per al 2014 s'ha utilitzat la dada de PIB de 2013

Taula 4

Inversió liquidada anual del Grup Foment (2004-2012) i inversió pressupostada (2013-2014)

(Euros per habitant)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Pres. 2013	Pres. 2014	Mitjana 2004-2014
Andalusia	172	184	182	257	247	263	283	212	168	103	133	200
Aragó	455	464	376	439	512	338	295	230	216	165	171	333
Astúries	433	407	462	729	779	549	500	262	261	270	219	443
Balears	90	118	118	128	143	130	137	164	127	56	54	115
Canàries	157	169	195	147	192	118	130	95	106	101	109	138
Cantàbria	287	475	408	360	323	309	270	185	162	181	283	295
C-Lleó	147	244	200	255	541	649	520	502	369	479	435	395
C-Manxa	436	481	698	706	641	795	541	333	288	134	107	469
Catalunya	229	239	274	306	372	367	304	199	160	94	104	241
C. Valenciana	165	159	220	259	291	319	279	196	164	122	98	206
Extremadura	168	315	324	267	251	214	191	220	247	162	210	233
Galícia	200	241	297	472	597	635	602	501	507	355	412	438
Madrid	321	218	238	280	217	139	154	129	92	64	56	174
Múrcia	97	110	107	117	135	111	129	122	110	57	144	112
Navarra	26	27	13	15	74	46	41	37	34	4	62	34
País Basc	61	71	58	51	117	126	176	215	173	80	130	114
La Rioja	133	143	170	240	296	227	127	201	132	122	130	175
Ceuta i Melilla	147	199	224	233	215	197	297	119	71	103	120	175
Total regionalitzat	215	223	246	293	327	320	290	225	190	137	148	238
No regionalitzat	18	37	44	51	52	54	43	23	7	13	15	33
Total	233	259	290	345	379	374	334	248	197	151	164	270

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment, Pressupostos Generals de l'Estat i INE. Per al 2014 s'ha utilitzat la dada de població de 2013

Taula 5

Dèficit / superàvit d'inversió del Grup Foment, segons criteri de PIB

(Diferència entre el % d'inversió reg. i el % en el PIB estatal)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Pres. 2013	Pres. 2014
Andalusia	0,4	0,8	-0,7	1,8	-0,3	1,0	3,8	3,3	2,3	-0,1	2,6
Aragó	3,0	2,9	1,3	1,1	1,3	-0,1	-0,3	-0,3	0,1	0,3	0,1
Astúries	2,9	2,3	2,3	3,7	3,4	1,9	1,8	0,5	1,0	2,4	1,3
Balears	-1,6	-1,3	-1,4	-1,5	-1,5	-1,5	-1,4	-0,8	-0,9	-1,6	-1,7
Canàries	-0,8	-0,6	-0,4	-1,7	-1,2	-2,2	-1,9	-2,0	-1,4	-0,6	-0,6
Cantàbria	0,5	1,5	0,9	0,3	0,0	0,0	0,0	-0,2	-0,1	0,4	1,2
C-Lleó	-1,4	0,9	-0,7	-0,4	4,0	5,9	4,5	6,8	5,2	13,4	10,5
C-Manxa	5,2	5,8	8,7	7,0	5,1	7,5	4,8	3,1	3,3	0,8	-0,3
Catalunya	-2,0	-1,7	-0,8	-1,9	-0,3	-0,1	-1,9	-4,4	-5,2	-7,9	-7,5
C. Valenciana	-1,8	-2,2	-0,3	-0,3	-0,2	1,2	0,8	0,0	-0,1	0,1	-2,4
Extremadura	0,3	1,8	1,6	0,6	0,2	-0,1	-0,1	0,7	1,5	1,2	1,7
Galícia	0,7	1,6	2,2	4,6	5,7	6,5	6,9	7,9	10,4	9,8	10,9
Madrid	2,3	-4,4	-4,7	-4,9	-8,7	-12,2	-10,6	-10,1	-11,3	-11,5	-12,7
Múrcia	-1,2	-1,1	-1,3	-1,4	-1,4	-1,6	-1,3	-0,9	-0,8	-1,3	0,5
Navarra	-1,5	-1,5	-1,6	-1,6	-1,4	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,7	-1,1
País Basc	-4,7	-4,5	-4,9	-5,2	-4,4	-4,2	-3,3	-1,8	-1,9	-3,4	-2,1
La Rioja	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1	-0,3	-0,5	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2
Ceuta i Melilla	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,3	-0,1	-0,1
Total regionalitzat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment, Pressupostos Generals de l'Estat i INE

Taula 6

Dèficit / superàvit d'inversió del Grup Foment, segons criteri de població

(Diferència entre el % d'inversió reg. i el % en la població)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Pres. 2013	Pres. 2014
Andalusia	-3,6	-3,1	-4,6	-2,2	-4,3	-3,2	-0,4	-1,0	-2,0	-4,5	-1,8
Aragó	3,2	3,1	1,5	1,4	1,6	0,2	0,0	0,1	0,4	0,6	0,4
Astúries	2,5	2,0	2,1	3,5	3,2	1,7	1,7	0,4	0,9	2,2	1,1
Balears	-1,3	-1,0	-1,2	-1,3	-1,3	-1,4	-1,2	-0,6	-0,8	-1,4	-1,5
Canàries	-1,2	-1,1	-0,9	-2,2	-1,9	-2,8	-2,5	-2,6	-2,0	-1,2	-1,2
Cantàbria	0,4	1,4	0,8	0,3	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,2	0,4	1,1
C-Lleó	-1,8	0,5	-1,1	-0,7	3,6	5,6	4,3	6,7	5,1	13,3	10,3
C-Manxa	4,4	5,0	7,9	6,1	4,2	6,6	3,9	2,2	2,3	-0,1	-1,3
Catalunya	1,0	1,1	1,8	0,7	2,2	2,4	0,7	-1,8	-2,5	-5,1	-4,7
C. Valenciana	-2,5	-3,0	-1,1	-1,3	-1,2	0,0	-0,4	-1,4	-1,5	-1,2	-3,7
Extremadura	-0,5	1,0	0,8	-0,2	-0,6	-0,8	-0,8	-0,1	0,7	0,4	1,0
Galícia	-0,4	0,5	1,3	3,7	5,0	5,9	6,4	7,3	9,9	9,3	10,4
Madrid	6,6	-0,3	-0,4	-0,6	-4,6	-7,7	-6,4	-5,9	-7,1	-7,3	-8,6
Múrcia	-1,6	-1,5	-1,7	-1,9	-1,8	-2,0	-1,7	-1,4	-1,3	-1,8	-0,1
Navarra	-1,2	-1,2	-1,3	-1,3	-1,0	-1,2	-1,2	-1,1	-1,1	-1,3	-0,8
País Basc	-3,5	-3,3	-3,6	-3,9	-3,0	-2,8	-1,8	-0,2	-0,4	-1,9	-0,6
La Rioja	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,4	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1
Ceuta i Melilla	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1
Total regionalitzat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 7

Inversions en carreteres

(Milers d'euros)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012(P)	Total 2004-2012	Mitjana 2004-2012
Andalusia	557.329	495.224	474.982	775.815	685.399	930.696	811.415	509.843	592.506	5.833.209	648.134
Aragó	288.079	345.654	274.656	305.754	450.068	363.845	288.759	246.154	211.770	2.774.739	308.304
Astúries	304.632	260.357	231.488	317.625	235.945	232.443	174.525	111.565	157.897	2.026.477	225.164
Balears	3.012	9.500	0	1.251	0	0	9	0	0	13.772	1.530
Canàries	78.440	88.716	119.946	62.027	47.374	33.336	27.639	3.387	6.245	467.110	51.901
Cantàbria	112.218	228.489	195.290	166.619	126.391	118.413	105.995	70.117	63.991	1.187.523	131.947
C-Lleó	176.353	236.922	239.518	250.458	272.523	369.203	269.633	150.673	270.362	2.235.645	248.405
C-Manxa	346.631	377.891	580.782	535.753	603.845	1.072.952	440.297	302.741	308.425	4.569.317	507.702
Catalunya	197.817	182.548	219.057	303.458	524.499	499.003	338.182	178.682	269.956	2.713.202	301.467
C. Valenciana	253.312	226.203	240.374	249.174	247.534	313.794	221.064	184.275	177.478	2.113.208	234.801
Extremadura	128.698	281.362	314.324	214.310	145.218	95.714	109.432	47.563	31.191	1.367.812	151.979
Galícia	170.391	183.954	281.270	265.315	373.300	380.001	307.121	304.350	293.221	2.558.923	284.325
Madrid	66.573	73.437	85.513	99.951	113.955	123.983	79.735	70.811	121.833	835.791	92.866
Múrcia	23.192	27.487	35.297	47.687	80.881	92.403	110.971	60.916	81.867	560.701	62.300
Navarra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
País Basc	0	0	0	6	0	0	0	0	0	6	1
La Rioja	28.784	36.320	48.195	64.204	74.531	64.333	34.525	37.027	33.171	421.090	46.788
Ceuta i Melilla	1.582	1.748	3.009	4.360	5.318	5.961	22.953	3.863	3.634	52.428	5.825
Regionalitzable	2.737.043	3.055.812	3.343.701	3.663.767	3.986.781	4.696.080	3.342.255	2.281.967	2.623.547	29.730.953	3.303.439
No regionalitzable	23.680	23.652	45.582	40.584	45.196	37.089	51.775	82.933	96.623	447.114	49.679
Total	2.760.723	3.079.464	3.404.005	3.827.006	4.408.108	5.462.923	3.948.754	2.837.960	3.043.028	30.178.067	3.353.119

(P) dades provisionals

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 8

Inversions en carreteres

(% sobre el regionalitzable)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012(P)	Mitjana 2004-2012
Andalusia	20,4	16,2	14,2	21,2	17,2	19,8	24,3	22,3	22,6	19,8
Aragó	10,5	11,3	8,2	8,3	11,3	7,7	8,6	10,8	8,1	9,4
Astúries	11,1	8,5	6,9	8,7	5,9	4,9	5,2	4,9	6,0	6,9
Balears	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Canàries	2,9	2,9	3,6	1,7	1,2	0,7	0,8	0,1	0,2	1,6
Cantàbria	4,1	7,5	5,8	4,5	3,2	2,5	3,2	3,1	2,4	4,0
C-Lleó	6,4	7,8	7,2	6,8	6,8	7,9	8,1	6,6	10,3	7,5
C-Manxa	12,7	12,4	17,4	14,6	15,1	22,8	13,2	13,3	11,8	14,8
Catalunya	7,2	6,0	6,6	8,3	13,2	10,6	10,1	7,8	10,3	8,9
C. Valenciana	9,3	7,4	7,2	6,8	6,2	6,7	6,6	8,1	6,8	7,2
Extremadura	4,7	9,2	9,4	5,8	3,6	2,0	3,3	2,1	1,2	4,6
Galícia	6,2	6,0	8,4	7,2	9,4	8,1	9,2	13,3	11,2	8,8
Madrid	2,4	2,4	2,6	2,7	2,9	2,6	2,4	3,1	4,6	2,9
Múrcia	0,8	0,9	1,1	1,3	2,0	2,0	3,3	2,7	3,1	1,9
Navarra	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
País Basc	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
La Rioja	1,1	1,2	1,4	1,8	1,9	1,4	1,0	1,6	1,3	1,4
Ceuta i Melilla	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,7	0,2	0,1	0,2
Total reg.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(P) dades provisionals

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 9

Inversions en ferrocarrils

(Milers d'euros)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Total 2004-2012	Mitjana 2004-2012
Andalusia	562.627	645.063	536.019	586.090	456.461	393.187	688.888	835.011	621.026	5.324.372	591.597
Aragó	260.112	203.269	172.093	176.464	157.020	39.441	57.611	46.107	71.684	1.183.801	131.533
Astúries	118.903	98.181	133.330	244.309	348.097	243.057	213.243	120.900	92.508	1.612.528	179.170
Balears	41	0	0	0	0	12.062	0	0	0	12.103	1.345
Canàries	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cantàbria	20.364	26.094	22.420	22.328	26.540	24.220	25.207	16.622	28.431	212.226	23.581
C-Lleó	175.362	364.032	252.090	363.091	955.882	1.205.135	815.648	518.997	336.132	4.986.369	554.041
C-Manxa	431.620	497.016	716.354	747.961	648.470	434.524	680.003	975.344	608.559	5.739.851	637.761
Catalunya	794.975	890.902	971.861	927.148	1.153.382	1.372.853	1.296.169	985.172	649.677	9.042.139	1.004.682
C. Valenciana	326.280	288.146	415.435	699.044	799.207	920.424	663.703	560.016	453.779	5.126.034	569.559
Extremadura	39.434	52.163	34.351	40.029	89.396	123.167	86.199	193.749	236.434	894.922	99.436
Galícia	239.547	391.416	403.054	542.599	673.146	758.784	676.010	686.894	935.411	5.306.861	589.651
Madrid	438.184	524.229	695.394	939.141	627.953	475.929	568.349	535.952	359.479	5.164.610	573.846
Múrcia	57.621	80.948	65.703	52.846	37.707	11.927	39.080	85.362	55.516	486.710	54.079
Navarra	10.546	6.691	2.430	3.718	12.940	809	5.906	6.203	16.640	65.883	7.320
País Basc	53.658	62.343	65.270	51.031	133.930	169.257	265.443	352.730	336.476	1.490.138	165.571
La Rioja	3.455	4.107	1.850	5.482	14.814	7.034	3.197	3.972	7.523	51.434	5.715
Ceuta i Melilla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Regionalitzable	3.532.729	4.134.600	4.487.654	5.401.281	6.134.945	6.191.810	6.084.656	5.923.031	4.809.275	46.699.981	5.188.887
No regionalitzable	692.964	1.525.511	1.836.323	2.022.370	2.185.578	2.342.868	1.863.438	1.242.780	226.557	13.938.389	1.548.710
Total	4.225.693	5.660.111	6.323.977	7.423.651	8.320.523	8.534.678	7.948.094	7.165.811	5.035.832	60.638.370	6.737.597

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 10

Inversions en ferrocarrils

(% sobre el regionalitzable)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Mitjana 2004-2012
Andalusia	15,9	15,6	11,9	10,9	7,4	6,4	11,3	14,1	12,9	11,8
Aragó	7,4	4,9	3,8	3,3	2,6	0,6	0,9	0,8	1,5	2,9
Astúries	3,4	2,4	3,0	4,5	5,7	3,9	3,5	2,0	1,9	3,4
Balears	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Canàries	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cantàbria	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,6	0,5
C-Lleó	5,0	8,8	5,6	6,7	15,6	19,5	13,4	8,8	7,0	10,0
C-Manxa	12,2	12,0	16,0	13,8	10,6	7,0	11,2	16,5	12,7	12,4
Catalunya	22,5	21,5	21,7	17,2	18,8	22,2	21,3	16,6	13,5	19,5
C. Valenciana	9,2	7,0	9,3	12,9	13,0	14,9	10,9	9,5	9,4	10,7
Extremadura	1,1	1,3	0,8	0,7	1,5	2,0	1,4	3,3	4,9	1,9
Galícia	6,8	9,5	9,0	10,0	11,0	12,3	11,1	11,6	19,5	11,2
Madrid	12,4	12,7	15,5	17,4	10,2	7,7	9,3	9,0	7,5	11,3
Múrcia	1,6	2,0	1,5	1,0	0,6	0,2	0,6	1,4	1,2	1,1
Navarra	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,3	0,2
País Basc	1,5	1,5	1,5	0,9	2,2	2,7	4,4	6,0	7,0	3,1
La Rioja	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Ceuta i Melilla	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Total reg.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 11

Inversions en aeroports i navegació aèria

(Milers d'euros)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012(P)	Total 2004-2012	Mitjana 2004-2012
Andalusia	67.036	128.164	218.946	361.834	378.816	454.615	442.683	259.678	113.636	2.425.408	269.490
Aragó	9.551	29.913	26.985	40.584	29.730	10.632	6.743	3.709	6.793	164.640	18.293
Astúries	3.546	3.994	3.142	5.002	6.821	5.072	3.165	5.045	10.873	46.660	5.184
Balears	51.998	78.783	89.269	92.315	126.463	119.799	124.797	118.752	81.791	883.967	98.219
Canàries	107.485	154.813	181.024	143.073	184.876	151.227	191.282	153.830	161.650	1.429.260	158.807
Cantàbria	5.423	2.353	5.133	5.517	6.718	15.955	16.168	6.217	719	64.203	7.134
C-Lleó	6.851	1.898	1.519	457	1.009	1.522	177	257	2.738	16.428	1.825
C-Manxa	10.672	22.333	39.938	59.767	42.599	13.495	27.938	15.930	17.145	249.817	27.757
Catalunya	369.619	325.086	484.657	725.773	726.026	553.600	238.959	138.350	169.312	3.731.382	414.598
C. Valenciana	30.902	53.989	145.115	102.090	118.703	137.293	271.735	133.093	144.122	1.137.042	126.338
Extremadura	148	258	58	121	1.759	3.674	5.254	3.336	2.507	17.115	1.902
Galícia	9.829	16.978	27.319	29.505	43.849	42.221	126.238	203.957	102.125	602.021	66.891
Madrid	1.294.261	642.974	566.234	554.341	408.754	196.710	217.746	118.452	94.378	4.093.850	454.872
Múrcia	8.276	13.677	15.211	9.910	12.875	14.560	3.996	7.869	7.089	93.463	10.385
Navarra	1.881	6.165	2.482	703	11.277	19.205	14.599	9.781	4.621	70.714	7.857
País Basc	21.082	21.069	14.159	12.779	17.376	20.787	39.127	37.156	18.892	202.427	22.492
La Rioja	1.472	1.663	667	2.434	1.009	2.036	2.168	8.908	999	21.356	2.373
Ceuta i Melilla	9.913	3.753	2.747	8.607	6.383	5.347	4.853	3.663	1.101	46.367	5.152
Regionalitzable	2.009.945	1.507.863	1.824.605	2.154.812	2.125.043	1.767.750	1.737.628	1.227.983	940.491	15.296.120	1.699.569
No regionalitzable	10.216	4.578	4.216	8.942	7.174	5.267	6.278	6.715	2.276	55.662	6.185
Total	2.020.161	1.512.441	1.828.821	2.163.754	2.132.217	1.773.017	1.743.906	1.234.698	942.767	15.351.782	1.705.754

(P) dades provisionals

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 12

Inversions en aeroports i navegació aèria

(% sobre el regionalitzable)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Mitjana 2004-2012
Andalusia	3,3	8,5	12,0	16,8	17,8	25,7	25,5	21,1	12,1	15,9
Aragó	0,5	2,0	1,5	1,9	1,4	0,6	0,4	0,3	0,7	1,0
Astúries	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,4	1,2	0,4
Balears	2,6	5,2	4,9	4,3	6,0	6,8	7,2	9,7	8,7	6,1
Canàries	5,3	10,3	9,9	6,6	8,7	8,6	11,0	12,5	17,2	10,0
Cantàbria	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,9	0,9	0,5	0,1	0,4
C-Lleó	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	0,1
C-Manxa	0,5	1,5	2,2	2,8	2,0	0,8	1,6	1,3	1,8	1,6
Catalunya	18,4	21,6	26,6	33,7	34,2	31,3	13,8	11,3	18,0	23,2
C. Valenciana	1,5	3,6	8,0	4,7	5,6	7,8	15,6	10,8	15,3	8,1
Extremadura	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3	0,1
Galícia	0,5	1,1	1,5	1,4	2,1	2,4	7,3	16,6	10,9	4,9
Madrid	64,4	42,6	31,0	25,7	19,2	11,1	12,5	9,6	10,0	25,2
Múrcia	0,4	0,9	0,8	0,5	0,6	0,8	0,2	0,6	0,8	0,6
Navarra	0,1	0,4	0,1	0,0	0,5	1,1	0,8	0,8	0,5	0,5
País Basc	1,0	1,4	0,8	0,6	0,8	1,2	2,3	3,0	2,0	1,5
La Rioja	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,7	0,1	0,2
Ceuta i Melilla	0,5	0,2	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,3
Total reg.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 13

Inversions en transport marítim i actuacions a la costa

(Milers d'euros)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012(P)	Total 2004-2012	Mitjana 2004-2012
Andalusia	158.417	176.149	216.753	250.545	277.406	250.199	484.178	126.343	98.196	2.038.186	226.465
Aragó	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Astúries	44.792	71.722	143.569	206.250	225.982	166.046	328.285	43.135	20.190	1.249.971	138.886
Balears	33.642	28.543	30.632	39.595	29.859	28.665	44.113	74.176	61.555	370.780	41.198
Canàries	112.469	88.901	88.296	106.762	152.797	110.771	75.143	55.634	73.900	864.673	96.075
Cantàbria	22.329	13.080	15.947	10.890	17.787	26.169	31.058	10.918	3.318	151.496	16.833
C-Lleó	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C-Manxa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Catalunya	185.742	260.553	280.774	179.146	205.725	203.582	255.635	165.315	130.857	1.867.329	207.481
C. Valenciana	126.192	177.683	242.448	190.814	218.843	215.173	303.052	107.258	63.938	1.645.401	182.822
Extremadura	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Galícia	149.466	85.015	103.507	139.890	196.999	242.159	309.710	162.818	81.767	1.471.331	163.481
Madrid	3.898	6.045	14.872	4.400	10.508	18.446	15.324	10.465	13.066	97.024	10.780
Múrcia	30.444	27.334	32.369	20.088	36.419	32.351	43.449	23.550	18.886	264.890	29.432
Navarra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
País Basc	50.572	60.412	40.260	33.841	68.601	58.993	90.990	77.338	24.663	505.670	56.186
La Rioja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ceuta i Melilla	11.167	27.829	26.480	21.100	20.161	28.487	24.948	12.087	7.024	179.283	19.920
Regionalitzable	929.130	1.023.266	1.235.907	1.203.321	1.461.087	1.381.041	2.005.885	869.037	597.360	10.706.034	1.189.559
No regionalitzable	33.276	52.707	68.215	161.359	112.473	68.783	53.892	17.759	2.551	571.015	63.446
Total	962.406	1.075.973	1.304.122	1.364.680	1.573.560	1.449.824	2.059.777	886.796	599.911	11.277.049	1.253.005

(P) dades provisionals

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment

Taula 14

Inversions en transport marítim i actuacions a la costa

(% sobre el regionalitzable)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Mitjana 2004-2012
Andalusia	17,1	17,2	17,5	20,8	19,0	18,1	24,1	14,5	16,4	18,3
Aragó	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Astúries	4,8	7,0	11,6	17,1	15,5	12,0	16,4	5,0	3,4	10,3
Balears	3,6	2,8	2,5	3,3	2,0	2,1	2,2	8,5	10,3	4,1
Canàries	12,1	8,7	7,1	8,9	10,5	8,0	3,7	6,4	12,4	8,6
Cantàbria	2,4	1,3	1,3	0,9	1,2	1,9	1,5	1,3	0,6	1,4
C-Lleó	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
C-Manxa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Catalunya	20,0	25,5	22,7	14,9	14,1	14,7	12,7	19,0	21,9	18,4
C. Valenciana	13,6	17,4	19,6	15,9	15,0	15,6	15,1	12,3	10,7	15,0
Extremadura	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Galícia	16,1	8,3	8,4	11,6	13,5	17,5	15,4	18,7	13,7	13,7
Madrid	0,4	0,6	1,2	0,4	0,7	1,3	0,8	1,2	2,2	1,0
Múrcia	3,3	2,7	2,6	1,7	2,5	2,3	2,2	2,7	3,2	2,6
Navarra	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
País Basc	5,4	5,9	3,3	2,8	4,7	4,3	4,5	8,9	4,1	4,9
La Rioja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ceuta i Melilla	1,2	2,7	2,1	1,8	1,4	2,1	1,2	1,4	1,2	1,7
Total reg.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir del Ministeri de Foment



Cronologia

GENER

- ▶ El Govern de la Generalitat aprova la liquidació provisional del pressupost del 2012, que ha suposat una reducció de la despesa no financera del 5,8% respecte a l'any 2011.

FEBRER

- ▶ El Govern espanyol aprova el Decret Llei de mesures de suport a l'emprenedor i d'estímul del creixement i de la creació d'ocupació. El decret també inclou mesures per incrementar la competència als sectors d'hidrocarburs i ferroviari.
- ▶ El Consell de Ministres aprova mesures fiscals per assegurar l'equilibri econòmic del sistema elèctric el 2013.
- ▶ Acord per a l'estratègia d'emprenedoria i ocupació jove entre el Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social i CCOO, UGT, CEOE i CEPYME.

MARÇ

- ▶ L'Eurogrup i el Govern xipriota acorden el programa d'assistència financera a Xipre. La troica desemborsarà, com a màxim, 10.000 milions d'euros. Mentre que els dipòsits bancaris superiors a 100.000 euros i els bonistes assumiran una part dels costos de recapitalització.
- ▶ El Consell de Ministres aprova el Reial Decret Llei de mesures per afavorir la continuïtat de la vida laboral dels treballadors d'edat més avançada i promoure l'envelliment actiu i evitar la discriminació per edat en la ocupació.

ABRIL

- ▶ El Govern aprova la reforma de la Llei hipotecaria, que introdueix modificacions en el procés d'execució de les hipoteques impagades.
- ▶ El Govern espanyol presenta el Programa d'Estabilitat 2013-2016 i l'actualització del Pla Nacional de Reformes per enviar a la Comissió Europea.

MAIG

- ▶ El Banc Central Europeu abaixa el tipus d'interès oficial al 0,5%.
- ▶ La Comissió Europea relaxa la via de consolidació fiscal per a Espanya i situa l'objectiu de dèficit públic del 2013 en el 6,5% del PIB. També recomana reformes en el mercat laboral, el sistema tributari i el sector energètic.
- ▶ El Govern espanyol aprova el Projecte de Llei orgànica de millora de la qualitat educativa (LOMCE).
- ▶ S'aprova l'avantprojecte de Llei Bàsica de Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació. Forma part del Pla Nacional de Reformes i respon a la demanda generalitzada de promoure un marc jurídic que doti les cambres de comerç de claredat i seguretat jurídica.
- ▶ El Govern català adapta la pròrroga pressupostària al nou objectiu de dèficit de l'1,2% per al 2013 (abans 0,7%).

JUNY

- ▶ El Consell Europeu aprova la Directiva de Recuperació i Resolució Bancària.
- ▶ L'Estat aprova els objectius d'estabilitat 2014-2016 i el límit de despesa no financera per al 2014.
- ▶ El Govern espanyol presenta la reforma de les administracions públiques, amb la qual preveu estalviar 37.700 milions d'euros fins a 2015.
- ▶ El Govern català puja el tipus de l'impost sobre transmissions patrimonials d'immobles del 8% al 10% per equiparar-lo amb l'IVA dels habitatges nous.

JULIOL

- ▶ El Banc Central Europeu anuncia que els tipus d'interès oficials romandran en els nivells actuals o inferiors durant un període llarg de temps.
- ▶ El Govern central aprova el projecte de Llei de garantia de la unitat de mercat i el Projecte de reforma de l'administració local.

AGOST

- ▶ La Generalitat xifra en 2.000 milions d'euros la reducció total de la despesa que haurà de realitzar el 2013.
- ▶ El Govern central aprova el Projecte de Llei d'avaluació ambiental.

SETEMBRE

- ▶ El Parlament Europeu dóna llum verda al mecanisme únic de supervisió bancària que atorga al Banc Central Europeu la capacitat de supervisar tots els bancs de la zona de l'euro.
- ▶ L'Estat aprova els Pressupostos per al 2014 i el Projecte de Llei del factor de sostenibilitat i de l'índex de revalorització de les pensions.
- ▶ El Govern espanyol aprova el Projecte de Llei del sector elèctric per abordar el dèficit de tarifa elèctrica.

OCTUBRE

- ▶ El Banc Central Europeu estableix el calendari per a l'avaluació dels balanços bancaris previ a l'inici de la supervisió única.
- ▶ El Govern modifica la Llei de l'Institut Català de Finances per facilitar la seva transformació en entitat de crèdit en el marc de la Unió Bancària Europea.

NOVEMBRE

- ▶ El Banc Central Europeu abaixa el tipus d'interès oficial al 0,25%.
- ▶ El Govern aprova els Pressupostos de la Generalitat per al 2014, que tenen per objectiu reduir el dèficit amb un augment dels ingressos a través de la via impositiva i de la venda de patrimoni i concessions.

DESEMBRE

- ▶ La Reserva Federal comença la retirada d'estímul monetari i reduïx la compra de deute en 10.000 milions de dòlars al mes.
- ▶ L'Institut de Crèdit Oficial (ICO) disposarà de 16.000 milions d'euros per concedir préstecs a empreses durant el 2014 a través de dues línies de mediació: ICO Empreses-Emprenedors i ICO-Internacional.

- ▶ L'Estat aprova una reforma laboral que implica la reducció de contractes i, a més, aprova el Projecte de Llei de desindexació de l'economia per a que els preus dels serveis públics deixin de pujar de forma automàtica en funció de l'IPC.
- ▶ El Consell de Ministres aprova mantenir la quantia del Salari Mínim Interprofessional (SMI) per l'any 2014 en 645,30 euros mensuals.



Relació d'estudis especials i treballs monogràfics

Títols publicats a la *Memòria econòmica de Catalunya* a partir de l'any 2000

	Any	Pàgines
Evolució econòmica internacional		
▶ Les relacions euromediterrànies: cap a l'establiment d'una zona de lliure comerç a l'horitzó 2010?	2000	24-26
▶ Mercosur: entre la Unió Europea i l'ALALC	2000	28-30
▶ L'èxit de l'euro	2001	22-23
▶ La Xina: una economia en transformació	2001	25-27
▶ La nova ampliació de la Unió Europea	2001	29
▶ Els canvis d'estratègia monetària del Banc Central Europeu (BCE)	2002	23
▶ L'economia japonesa: una recuperació certa?	2003	22-23
▶ Mèxic i el Brasil: dos models diferents?	2003	27
▶ La Xina d'avui	2004	28-29
▶ Els acords de Hong Kong i la viabilitat del programa de Doha per al desenvolupament	2005	27-28
▶ La Unió Europea s'amplia a 27 membres	2006	24-25
▶ Avenços i reptes de la cooperació internacional	2006	28-29
▶ Una crisi dominada	2007	27-32
▶ La crisi financera internacional	2007	32-33
▶ El creixement de l'economia xinesa: reptes i oportunitats	2007	39-41
▶ La reunió del G-20 a Londres	2008	36-37
▶ Crisi i reestructuració de la indústria de l'automòbil a Espanya	2009	38-42
▶ La sostenibilitat de les finances públiques	2009	48-50
▶ La nova arquitectura del sistema financer internacional	2010	32-33
▶ La nova governança de la UEM	2010	34-35
▶ La crisi del deute públic a la Unió Europea i el futur de l'euro	2011	33-34
▶ Les economies emergents al comerç internacional	2011	35-36
L'economia espanyola		
▶ El diferencial d'inflació de l'economia espanyola	2000	37-38
▶ La coordinació de la política econòmica a la Unió Europea i a la zona euro	2000	40-41
▶ L'impacte de les tecnologies de la informació i el coneixement en el creixement econòmic	2001	36-37
▶ Inversió a l'Amèrica Llatina: raons per a la recuperació	2002	32-33
▶ El diferencial d'inflació i la competitivitat de l'economia espanyola	2002	36-37
▶ El debat sobre l'evolució de la productivitat a l'economia espanyola	2003	33-34
▶ Desinversió i deslocalització d'empreses estrangeres	2003	43-46
▶ El déficit exterior creixent de l'economia espanyola	2004	41
▶ Immigració: mecanismes d'assimilació al mercat de treball espanyol	2005	40-41
▶ Agrupacions empresarials innovadores: una política d'innovació empresarial de nou disseny	2006	35-36
▶ La inversió estrangera manufacturera a Espanya	2006	38-39
▶ Cap a la unió bancària	2012	28-30
▶ Passat, present i futur de la UE i de l'AE	2013	28-30
Demanda i producció		
▶ Productivitat i cicle econòmic: EUA v. UE	2000	50-51
▶ L'euro, dos anys: un balanç positiu	2000	56-58
▶ Les multinacionals industrials catalanes l'any 2001	2001	55-56
▶ La deslocalització d'activitats productives a Catalunya i a Espanya	2002	50
▶ Els preus actuals de l'habitatge són sostenibles?	2003	51-53
▶ Catalunya en la industrialització espanyola del segle xx	2003	58-60
▶ L'Acord Estratègic per a l'economia catalana. Reptes i oportunitats	2004	48-49
▶ L'Euroregió Pirineus-Mediterrània	2004	52-53
▶ L'aeroport de Barcelona. Cap a un hub de nova generació?	2004	57-60

Títols publicats a la Memòria econòmica de Catalunya (Continuació)

	Any	Pàgines
▶ Deslocalització i canvi industrial a Catalunya	2005	54-55
▶ L'economia catalana en el context espanyol i europeu	2007	53
▶ L'impacte del petroli sobre el creixement econòmic	2007	54-55
▶ La localització de la indústria catalana entre el 1920 i el 2006. Continuitat i canvis	2007	59-60
▶ El creixement econòmic de les comarques catalanes l'any 2006	2007	63
▶ L'economia catalana en el context espanyol i europeu	2008	52
▶ La necessària reconversió del sector de la construcció	2008	59-61
▶ El creixement econòmic de les comarques catalanes l'any 2007	2008	61-62
▶ L'economia catalana en el context espanyol i europeu	2009	58-59
▶ La «nova indústria» a Catalunya	2009	65-67
▶ La gestió empresarial en temps de canvi	2009	67-68
▶ El creixement econòmic de les comarques catalanes l'any 2008	2009	69-70
▶ L'economia catalana en el context espanyol i europeu	2010	46-48
▶ El creixement econòmic de les comarques catalanes l'any 2009	2010	54-55
▶ Evolució i perspectives del sector de l'automoció a Catalunya	2010	56-58
▶ La indústria del benestar a Catalunya	2011	46-48
▶ L'economia catalana en el context espanyol i europeu	2011	51-51
▶ El creixement econòmic de les comarques catalanes l'any 2010	2011	58-59
▶ El sector de productes infantils a Catalunya	2011	60-62
▶ L'economia catalana en el context espanyol i europeu	2012	41-42
▶ L'economia catalana en el context espanyol i europeu	2013	41-42
▶ Relocalització industrial a Catalunya	2013	42-49
▶ Sector immobiliari: any zero	2013	50-54
Demanda exterior. Comerç exterior		
▶ La regulació del comerç internacional: del GATT a l'OMC	2001	60-61
▶ Irrupció dels mercats emergents en l'economia mundial: nous reptes, noves oportunitats i noves destinacions per a l'empresa catalana	2006	62-65
▶ La competitivitat de la indústria catalana en un món global	2007	76-77
▶ Les polítiques públiques de foment de la internacionalització de l'empresa catalana: el cas d'ACCIÓ	2008	220-222
▶ Les polítiques públiques de foment de la internacionalització de l'empresa catalana: el cas de l'ICEX	2008	222-224
▶ La internacionalització de les empreses industrials catalanes: el cas d'AMES	2008	246-247
▶ El «turisme mèdic», una nova estratègia empresarial	2008	247-248
▶ Què cal esperar de la capitalitat mediterrània de Barcelona?	2009	75-76
▶ Aproximació breu a la Directiva de Serveis i a la seva transposició a Catalunya	2010	72-75
▶ L'oportunitat del vehicle elèctric per a Catalunya	2011	69-73
Població i mercat de treball		
▶ La nova reforma laboral	2000	77
▶ La nova enquesta de població activa	2001	69-71
▶ Les reformes del mercat de treball l'any 2001	2001	75
▶ El Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya	2001	78-80
▶ L'evolució recent de la immigració a Catalunya	2002	62
▶ Un nou mapa per a les migracions interiors de l'Espanya dels anys noranta	2003	72-74
▶ El procés d'inserció laboral dels graduats universitaris	2003	82-84
▶ Els efectes demogràfics de la immigració a Catalunya	2006	76-77
▶ La incidència de la immigració en el sistema educatiu català	2008	79-80
▶ Demografia i habitatge	2009	88-91
▶ L'atracció d'immigrants de països occidentals a Catalunya	2010	79-81
▶ Reforma laboral 2010-2011. La penúltima?	2010	85-89
▶ Reforma laboral 2012. Profunda, però parcial	2011	88-92
▶ Ultimar la reforma laboral: nou model de prestacions d'atur	2012	60-66

Títols publicats a la *Memòria econòmica de Catalunya* (Continuació)

	Any	Pàgines
Salaris, costos i preus		
▶ La regulació de la negociació col·lectiva	2000	82-84
▶ Costos laborals en l'economia catalana: una anàlisi desagregada per branques d'activitat i dimensió empresarial	2007	94-96
▶ La inflació diferencial de l'economia espanyola	2007	100-101
▶ El preu del petroli: causes explicatives i respostes estratègiques	2008	93-96
▶ Cap a un nou model energètic	2010	98-99
▶ Reforma fiscal per afavorir el creixement i la competitivitat	2011	100-102
▶ El sector energètic: reptes de futur	2012	76-80
▶ Energia i competitivitat	2013	81-85
El sistema financer		
▶ La internacionalització de la banca espanyola	2000	99-100
▶ Tres anys de funcionament del Banc Central Europeu: què hem après?	2001	90
▶ Els efectes de la llei financera	2002	85-86
▶ Banca ètica i solidària	2003	99-101
▶ Basilea II i NIC: els nous reptes per a les entitats bancàries	2004	97-98
▶ L'obra social de les caixes d'estalvis: l'adaptació necessària als canvis en les preferències de la societat	2005	97-98
▶ Els derivats: solució o problema?	2007	104-106
▶ Els mercats financers: la crisi del 2007	2007	112-114
▶ La política monetària davant de la crisi econòmica actual	2008	103-106
▶ La crisi financera internacional	2008	110-113
▶ La crisi financera i la seva repercussió en l'economia espanyola	2009	115-116
▶ Creixement i restriccions financeres a l'empresa catalana	2010	113-115
▶ La reestructuració del sistema financer espanyol	2010	117-119
▶ La reestructuració del sistema bancari espanyol. La història interminable	2011	115-117
▶ El nou sistema bancari espanyol	2012	88-89
El sector públic		
▶ Perspectives de coordinació dels sistemes fiscals als països de la Unió Europea	2000	102-103
▶ El pacte d'estabilitat i la llei d'estabilitat pressupostària	2001	100-101
▶ El debat entorn de l'IRPF	2001	106
▶ La Fira Internacional de Barcelona	2001	156-157
▶ Definició de conceptes i ràtios	2001	162
▶ La Llei de cambres de comerç de Catalunya i del Consell General de Cambres	2001	162-164
▶ La reforma de les finances municipals del 2002	2002	100-101
▶ Les finances de la Generalitat de Catalunya: el Pla de sanejament	2004	112-113
▶ L'avaluació de les polítiques públiques: perspectives per al nou període de programació 2007-2013 de la Unió Europea	2005	100-102
▶ Federalisme regulador i les indústries de xarxa a Catalunya	2005	111-112
▶ L'harmonització fiscal en el si de la UE: un procés obert	2006	110-111
▶ L'impost sobre successions i donacions: situació actual i perspectives	2007	124-125
▶ La balança fiscal de Catalunya	2007	131-132
▶ Els reptes de la fiscalitat empresarial	2009	135-136
▶ El model de finançament autonòmic del 2009	2009	142-143
▶ El dèficit de la Generalitat i la contenció de la despesa autonòmica	2010	133-136
▶ Què (no) fem amb l'impost sobre successions i donacions?	2010	137-139
▶ Avaluació dels resultats del model actual de finançament autonòmic	2011	129-132
▶ Què podem aprendre dels sistemes de copagament a Europa?	2011	140-142
▶ Boom immobiliari i finançament municipal: mite o realitat?	2011	148-149
▶ Reformant les administracions públiques	2012	112-114
▶ El reequilibri dels comptes públics de la Generalitat de Catalunya	2012	115-116
▶ Balanç del model de finançament del 2009	2013	115-117
▶ Esperant una reforma fiscal	2013	118-120

Títols publicats a la *Memòria econòmica de Catalunya* (Continuació)

	Any	Pàgines
L'empresa catalana		
▶ Coneixement i govern de l'empresa. Definició de conceptes i ràtios	2000	156-157
▶ El debat entorn els òrgans de govern a l'empresa	2002	114-115
▶ La reforma comptable	2002	128-129
▶ Les empreses d'auditoria	2002	136-137
▶ Impacte de la tributació de l'aigua sobre el sector empresarial	2004	135-136
▶ El paper dels centres tecnològics a Catalunya: una oportunitat per enfortir la competitivitat del teixit industrial català	2004	144-145
▶ Responsabilitat social corporativa	2005	151-152
▶ Les bones pràctiques de govern de l'empresa	2005	152-153
▶ El conveni i la nova Llei concursal, algunes reflexions al voltant del segon any de la seva entrada en vigor	2005	154-155
▶ Les empreses de l'Euroregió de l'Arc Mediterrani (EURAM)	2006	154-155
▶ Les barreres a la innovació en l'empresa catalana	2006	155-156
▶ El paper de l'emprenedor en la societat del coneixement	2007	162
▶ El govern dels territoris: el Pla estratègic del Camp de Tarragona	2007	186-188
▶ Un nou sistema tributari: la visió del contribuent el 2013	2012	146-147
Anàlisi sectorial		
▶ El pla de l'energia en l'horitzó de l'any 2010	2001	196-197
▶ La importància de les infraestructures físiques de les telecomunicacions a la societat de la informació	2001	200-202
▶ La creació d'empreses a Catalunya	2002	180-182
▶ La indústria aeronàutica i de l'espai a Catalunya	2002	185-186
▶ La despesa en R+D a Catalunya	2003	189-191
▶ La liberalització comercial el sector tèxtil	2004	183
▶ La nova política industrial a Catalunya	2004	186-187
▶ Situació de l'energia eòlica a Catalunya	2005	185-186
▶ Els serveis a les empreses: un sector clau en les economies desenvolupades	2006	182-184
▶ Transformacions i reptes del model comercial català	2006	194-195
Economia i territori		
▶ El model d'organització territorial de Catalunya	2000	256-257
▶ L'accessibilitat a la Zona Franca i als entorns (horitzó 2005-2010)	2000	261-263
▶ Les balances fiscals regionals	2001	253-256
▶ Renda familiar i PIB a les comarques catalanes	2001	261-263
▶ La mobilitat a la regió metropolitana	2001	268-269
▶ La regió metropolitana de Barcelona: tendències de futur	2001	273-274
▶ Població i territori a Catalunya	2002	243-245
▶ Les necessitats d'inversió pública a Catalunya	2002	250-251
▶ Un nou model de gestió per a l'aeroport de Barcelona	2002	259-261
▶ Els pols logístics de referència per a Catalunya	2003	266-269
▶ L'autovia orbital B-40	2003	274-277
▶ La pobresa a Catalunya: una visió territorial	2004	255-257
▶ La Bioregió de Catalunya, o quan la triple hèlix esdevé una realitat	2004	259-260
▶ Territori i coneixement: el districte 22@Barcelona	2004	261-262
▶ Les infraestructures de telecomunicació	2004	268-271
▶ El transport marítim de curta distància i els ports catalans	2004	279-283
▶ Evolució de la renda a les comarques catalanes	2005	202-204
▶ Districtes industrials	2006	203-207
▶ Consideracions entorn de la política hidràulica a Catalunya	2006	219-222
Benestar i qualitat de vida		
▶ L'aprenentatge virtual i la formació a l'empresa	2000	268-269
▶ Els preus del sòl i de l'habitatge l'any 2000	2000	277-278

Títols publicats a la *Memòria econòmica de Catalunya* (Continuació)

	Any	Pàgines
▶ La formació professionalitzadora a Catalunya	2001	278-280
▶ La gestió ambiental de l'empresa: és hora de comptar	2001	290-291
▶ La reforma de la formació contínua	2003	285
▶ Universitats i desenvolupament	2003	287-288
▶ L'opinió de les empreses sobre el paper de la universitat com a motor de desenvolupament	2004	288-289
▶ Cap a una educació obligatòria de resultats òptims	2004	291-292
▶ La sostenibilitat del model sanitari català	2004	294-295
▶ El centres especials de treball i la integració laboral de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya	2004	298-300
▶ Formació universitària i mercat de treball a Catalunya	2005	242-244
▶ Llei de la dependència: un projecte de cooperació publicoprivada	2006	231-232
▶ El compte satèl·lit de l'habitatge a Catalunya: alguns resultats	2007	142-144
▶ Economia i canvi climàtic	2007	153-155
Capital humà		
▶ El sistema de formació professional a Catalunya: reptes i estratègies davant la globalització	2007	224-226
▶ El sistema públic de formació professional a Catalunya: avaluació de les polítiques recents i propostes de millora	2008	148-152
▶ Els desajustos entre l'oferta formativa de formació professional i la demanda de qualificacions de les empreses	2008	155-156
▶ Desigualtats i risc de fracàs escolar a Catalunya	2009	156-157
▶ Avaluació de la formació professional reglada	2009	159-160
▶ Informe sobre el risc de fracàs escolar a Catalunya	2010	150-151
▶ Els costos de l'abandonament escolar prematur	2011	203-204
▶ La formació permanent dels treballadors a Catalunya	2012	160-163
▶ Universitat i competitivitat de l'economia espanyola	2013	166-168
▶ Implantar la formació professional dual a Catalunya: ara és el moment?	2013	169-171
R+D i Innovació		
▶ Contractes de transferència de tecnologia universitat-empresa: impacte innovador en les empreses	2007	239-242
▶ Biocat, estratègia de futur per al sector biotecnològic	2007	251-253
▶ Les polítiques públiques de suport a la innovació a Catalunya	2008	164-166
▶ El disseny a Catalunya, un facilitador de la innovació	2008	172-173
▶ Per què un Pacte Nacional de Recerca i Innovació	2009	165-167
▶ L'efectivitat dels ajustos a la R+D per fomentar la iniciació d'activitats innovadores	2011	210-213
▶ Innovar per créixer	2012	173-175
▶ L'estratègia per a l'especialització intel·ligent una oportunitat per la innovació a Catalunya (RIS3CAT)	2013	182-183
Infraestructures de transport		
▶ L'impacte econòmic i la rendibilitat socioeconòmica de l'autovia orbital B-40	2007	256-258
▶ Algunes experiències internacionals de reforma del model de gestió dels aeroports	2007	264-265
▶ El Pacte Nacional per a les Infraestructures	2009	173-174
▶ Estat de desenvolupament dels protocols de col·laboració per a l'execució d'actuacions en matèria viària i ferroviària a Catalunya	2009	181-182
▶ Seguiment del compliment anual de la disposició adicional tercera de l'Estatut de Catalunya	2009	190-191
▶ El nou model de gestió aeroportuària a Espanya	2010	179-181
▶ Aproximació economicoterritorial a la megaregió de Barcelona-Lió	2010	182-185
▶ El Corredor del Mediterrani: un projecte clau per a la competitivitat de Catalunya	2010	192-194

Títols publicats a la Memòria econòmica de Catalunya (Continuació)

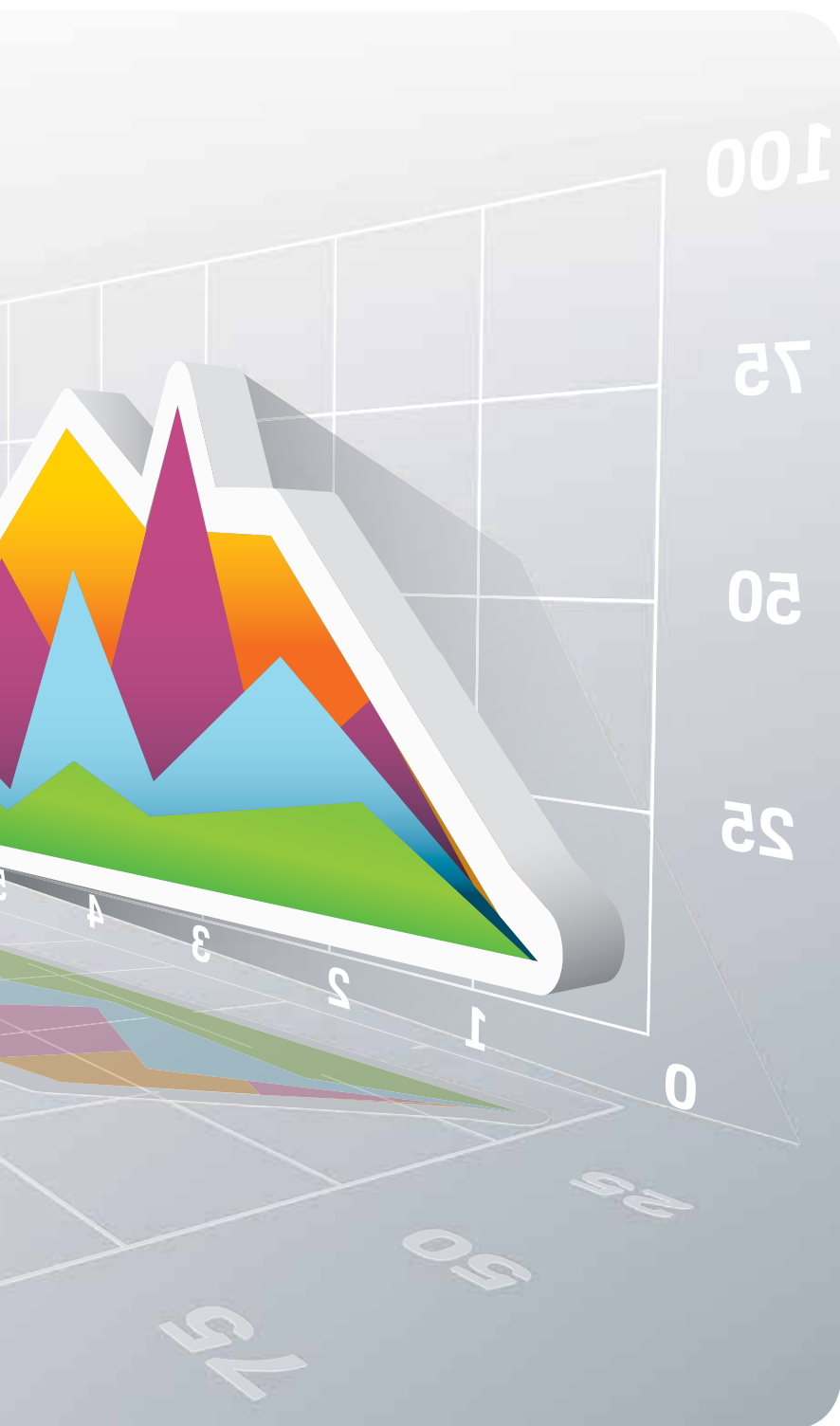
	Any	Pàgines
▶ El camí cap a la tarifació per ús de les carreteres	2011	218-220
▶ Les relacions comercials dels ports catalans	2011	234-239
▶ Evolució del tràfic intercontinental de l'aeroport de Barcelona	2011	242-245
▶ Planificació i gestió d'infraestructures: un nou equilibri a mitjà termini	2012	197-200
▶ Catalunya logística: present i futur	2013	201-203
Estudis monogràfics		
▶ La política de defensa de la competència	2000	193-206
▶ Perspectives de la revisió del finançament autonòmic: cap a un model d'inspiració federal	2000	207-226
▶ El comerç electrònic dirigit al consumidor. Anàlisi d'una realitat	2000	227-241
▶ L'aigua: un recurs econòmic bàsic	2000	283-297
▶ La desregulació a les indústries de xarxa: el cas d'Espanya	2001	203-214
▶ La química bàsica a Catalunya	2001	215-235
• La cogeneració d'energia elèctrica	2001	231
• Les actuacions mediambientals	2001	232
▶ Àmbit competencial i necessitats de despesa dels ajuntaments	2001	237-248
▶ L'impacte econòmic de la immigració	2001	293-309
▶ Estructura productiva i estratègies empresarials de la indústria agroalimentària a Catalunya	2002	187
▶ L'habitatge a Catalunya	2002	201
▶ Formació i competitivitat a Catalunya	2002	217
▶ La sanitat a Catalunya: situació actual i perspectives de futur	2002	279
▶ El govern de l'empresa	2003	193-211
▶ La ciència: una opció estratègica per al creixement econòmic de Catalunya. La transferència de coneixement i de tecnologia a les empreses	2003	213-233
• El finançament de la recerca universitària: els retorns de la transferència de tecnologia a Catalunya	2003	222-224
• Algunes experiències d'èxit en transferència de tecnologia	2003	229-230
▶ El sistema bancari a Catalunya	2003	235-252
▶ La perspectiva interregional i l'economia i el territori d'Espanya. L'eix del Mediterrani	2003	303-315
▶ El sector del medicament a Catalunya: la indústria farmacèutica	2004	191-215
▶ La indústria aeroespacial	2004	217-224
▶ Situació actual del transport de mercaderies per ferrocarril a Catalunya	2004	231-245
▶ Els reptes de la innovació	2005	245-266
▶ La fiscalitat ambiental de l'energia i de l'aigua: anàlisi de la situació actual	2005	267-278
▶ La distribució i la dispensació farmacèutiques a Catalunya	2005	279-294
▶ La governança en la planificació, l'execució i la gestió de les infraestructures	2005	295-308
▶ Les perspectives financeres de la Unió Europea 2007-2013. Implicacions de la nova política de cohesió per a Espanya i Catalunya	2006	247-255
▶ El finançament en el nou Estatut d'autonomia de Catalunya: resol els problemes de l'actual model de finançament de les comunitats autònomes?	2006	257-268
▶ Situació energètica a Espanya i a Catalunya	2006	269-279
▶ El futur del transport de mercaderies per ferrocarril	2006	281-308
▶ La transformació de l'economia espanyola i catalana en una societat de serveis	2007	277-291
▶ L'abastament de l'aigua a Catalunya i la seva garantia	2007	293-311
▶ La indústria alimentària a Catalunya	2007	313-326
▶ La internacionalització de l'empresa catalana	2008	193-253
▶ El sistema català d'innovació. Reptes i orientació de les polítiques públiques	2009	197-257
▶ La fiscalitat empresarial a Espanya: situació actual i cap a on anar	2010	207-228
▶ Anàlisi de l'exportació catalana des d'una perspectiva empresarial	2011	255-277
▶ Anàlisi comparada dels factors de competitivitat a la indústria catalana	2012	203-254
▶ Criteris de distribució territorial de la inversió de l'Estat en infraestructures	2013	207-237



Sigles i abreviatures

AP	Administracions públiques
AEAT	Agència Estatal de l'Administració Tributària
AENA	Aeroports Espanyols i Navegació Aèria
ATM	Actius totals mitjans
BCE	Banc Central Europeu
BIPI	Base Integrada de Projectes d'Infraestructures
CBBE	Central de Balanços del Banc d'Espanya
CCAE	Classificació catalana d'activitats econòmiques
CEI	Comunitat d'Estats Independents
CENIT	Consortis estratègics nacionals d'investigació tècnica
CLU	Cost laboral unitari
CNTR	Comptabilitat nacional trimestral
ECL	Enquesta de conjuntura laboral
EIS	European Innovation Scoreboard
EPA	Enquesta de població activa
ESEE	Enquesta sobre estratègies empresarials
ETCL	Enquesta trimestral del cost laboral
ETVE	Entitats de tinença de valors estrangers
EUA	Estats Units d'Amèrica
EURIBOR	Euro Interbank Offered Rate
EUROSTAT	Oficina Estadística de la Unió Europea
FED	Reserva Federal dels EUA
FGC	Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya
FMI	Fons Monetari Internacional
GISA	Gestió d'Infraestructures, SA
IDESCAT	Institut d'Estadística de Catalunya
IED	Inversió estrangera directa
IGAE	Intervenció General de l'Administració de l'Estat
INE	Institut Nacional d'Estadística
INSS	Institut Nacional de la Seguretat Social
IPC	Índex de preus de consum
IPCH	Índex de preus de consum harmonitzat
IPI	Índex de producció industrial
IPRI	Índex de preus industrials
IPSAL	Institucions privades sense ànim de lucre
IRNR	Impost sobre la renda de no residents
IRPF	Impost sobre la renda de les persones físiques
ITPAJD	Impost de transmissions patrimonials i actes jurídics documentats
IVA	Impost sobre el valor afegit
LFS	Labour Force Survey
MEUR	Milions d'euros
NIIF	Normes internacionals d'informació financera
NUTS	Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques
OCDE	Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic
OEPM	Oficina Espanyola de Patents i Marques
PDM	Pla director de mobilitat
PEIT	Pla estratègic d'infraestructures i transport
PGE	Pressupostos generals de l'Estat
PIB pm	Producte interior brut a preus de mercat
PITC	Pla d'infraestructures del transport a Catalunya

PNRI	Pla nacional per a la recerca i la innovació
PPA	Paritat de poder adquisitiu
PTVC	Pla de transport de viatgers de Catalunya
REIC	Registre d'establiments industrials de Catalunya
RIS	Regional Innovation Scoreboard
RSII	Regional Summary Innovation Index
SEITT	Societat Estatal d'Infraestructures de Transport Terrestre
UE	Unió Europea
UEM	Unió Econòmica i Monetària
VAB cf	Valor afegit brut a cost de factors



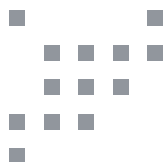
Memòria econòmica de Catalunya 2013
 completa disponible a
www.cambrescat.org/mec2013

Oficines i serveis

Av. Diagonal, 452 - 08006 Barcelona
 Telèfon 902 448 448 (ext. 5457)
consell@cambrescat.org



Consell General de Cambres de Catalunya



www.cambrescat.org

Amb la col·laboració de:



Generalitat de Catalunya
**Departament d'Economia
 i Coneixement**